

Doktori (PhD) értekezés tervezet

Kondás Kornél

2025

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Kondás Kornél:

**Az új típusú kihívások és kockázatok – ezen belül kiemelten a szervezett és
a köztörvényes bűnözés - hatása a védelmi igazgatás komplex rendszerére**

Doktori (PhD) értekezés tervezet

Témavezető:

Dr. habil. Remek Éva
egyetemi docens

.....

Budapest, 2025.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	3
BEVEZETÉS	6
A tudományos probléma megfogalmazása.....	6
A kutatás hipotézisei, kérdései és célja	7
A kutatás aktualitása.....	10
A kutatás módszere és elméleti háttere.....	10
Az értekezés felépítése	13
1. A BIZTONSÁG – BIZTONSÁGI KONCEPCIÓK.....	16
1.1. A biztonság	16
1.2. A biztonságra ható globális tényezők.....	19
1.3. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája.....	23
1.4. Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája	28
1.5. Részösszegzés.....	30
2. A VÉDELMI IGAZGATÁS RENDSZERE MAGYARORSZÁGON.....	32
2.1. A védelmi igazgatás fogalma	33
2.2. A védelmi igazgatás szervezetrendszere	34
2.2.1. A védelmi igazgatás, a védelmi szakigazgatás általános hatáskörű, valamint az ágazat területi és helyi szintű szervei.....	35
2.2.2. A területi és helyi védelmi bizottságok	37
2.2.3. A fegyveres erők és a polgári védelmi feladatok rendszerének összefüggései..	39
2.2.4. A védelemben szerepet vállaló rendvédelmi-, és egyéb szervek kapcsolata a polgári védelmi feladatokkal.....	41
2.3. Részösszegzés.....	42
2.4. A különleges jogrend alkotmányos alapjai, alaptörvényi megalapozottsága	43
2.4.1. A különleges jogrend egyes típusai az Alaptörvény módosítását megelőzően..	44
2.4.2. Az egyes különleges jogrendi helyzetekről, a rendkívüli állapottól a terrorveszély-helyzetig.....	46
2.4.3. A különleges jogrendben bevezetett változások és a jelenlegi szabályozás	49
2.5. Részösszegzés.....	52
3. A RENDVÉDELEM	54

3.1.	Migráció – illegális migráció.....	59
3.1.1.	Az illegális migráció biztonságpolitikai vonatkozásai.....	62
3.1.2.	Belbiztonsági veszélyek – illegális foglalkoztatás	63
3.1.3.	Bűnügyi vonatkozások és kapcsolódás a terrorista cselekményekhez.....	67
3.2.	A 2015-16-os migrációs nyomás alakulása Magyarország déli határain a büntetőjogi és rendészeti intézkedések nyomán	69
3.3.	Az illegális migrációval kapcsolatos tényállások a Btk-ban	75
3.3.1.	Határzár kérdéskör	75
3.3.2.	Embercsempészség.....	79
3.3.3.	Jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása, valamint a jogellenes tartózkodás elősegítése.....	82
3.3.4.	Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés, illetve a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása	85
3.3.5.	Részösszegzés	87
3.4.	A terrorizmus	89
3.4.1.	A terrorizmus arculatváltozásai – jellemzői.....	89
3.4.2.	Terrorcselekmény a magyar büntetőjogban	103
3.4.3.	Terrorcselekmény feljelentésének elmulasztása, és a terrorizmus finanszírozása 110	
3.4.4.	Terrorizmus támogatására való uszítás	114
3.4.5.	Részösszegzés	116
3.5.	Pénzmosás	117
3.5.1.	A pénzmosás fogalma, formái és folyamata	123
3.5.2.	Az elhelyezés, a rétegezés és az integrálás.....	125
3.5.3.	Pénzmosás a hatályos Büntető törvénykönyvben	127
3.5.4.	A pénzmosás formái.....	130
3.5.5.	A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása	133
3.5.6.	Részösszegzés	138
3.6.	A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények	141
3.6.1.	A kábítószer – típusai	142
3.6.2.	Az új pszichoaktív anyagokról.....	150

3.6.3.	A droghasználat szociológiai megközelítése.....	151
3.6.4.	A kábítószer-fogyasztás megítélése kriminálpolitikai szempontból.....	155
3.6.5.	Kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények a jogszabály alapján.....	158
3.6.6.	Kábítószer-kereskedelem	162
3.6.7.	A kábítószer birtoklása	166
3.6.8.	A kóros szenvedélykeltés, a kábítószer készítésének elősegítése, valamint a kábítószer-prekurzorral való visszaélés	167
3.6.9.	Új pszichoaktív anyaggal visszaélés	169
3.6.10.	Részösszegzés	172
3.7.	A kiberbűnözés	173
3.7.1.	A kiberbűnözés fogalma és természete	174
3.7.2.	Információs bűncselekmények a törvényben	180
3.7.3.	Készpénz-helyettesítő fizetési eszközre elkövetett bűncselekmények.....	181
3.7.4.	Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás.....	182
3.7.5.	Információs rendszer elleni bűncselekmények és a tiltott adatszerzés.....	185
3.7.6.	Részösszegzés	189
3.8.	A szervezett bűnözés	191
3.8.1.	Bűnszervezet a Büntető törvénykönyvben – bűnszervezetben való részvétel .	195
3.8.2.	Részösszegzés	199
ÖSSZEGZÉS, A KUTATÁS EREDMÉNYEI, AJÁNLÁS		202
A kutatás eredményei		202
Hipotézisek vizsgálatának eredménye.....		207
Új tudományos eredmények		209
A kutatási és tudományos eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások		210
FELHASZNÁLT IRODALOM		212
ÁBRAJEGYZÉK		236

BEVEZETÉS

A tudományos probléma megfogalmazása

„Napjainkban fokozatosan nő a védelmi igazgatás jelentősége, és a jelenlegi biztonságpolitikai környezetben legalább olyan fontos országvédelmi képességekkel rendelkezik, mint bármely más fegyvernem.”¹

Világunk folyamatos változásban van. Ennek igazolására álljon itt néhány, az elmúlt 35 évet jellemző változás, a teljesség igénye nélkül. Azaz a Varsói Szerződés megszűnése, a rendszerváltozás folyamata, a demokratikus Alkotmány, később az Alaptörvény hatályba lépése, az önkormányzati rendszer létrejötte, az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (továbbiakban: NATO), az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk, az arab tavasz, a közel-keleti térségben kialakuló fegyveres konfliktusok, a 2008-as pénzügyi, majd a reálgazdaságra áttérjedő gazdasági világválság, a terrorfenyegetettség világszintű fokozódása, a hadviselés teljesen új formáinak vagy például a kiberbűnözésnek a megjelenése, a migrációs válság, a fokozódó környezetszennyezés és energiaválság, a 2019-es egészségügyi világjárvány, legújabban pedig az orosz-ukrán konfliktus következtében egy teljesen új biztonsági, illetve jogi környezet jött létre a világon, és így Magyarországon is, amelyben meg kell találni többek között a védelmi igazgatás helyét és szerepét. Egyúttal azonban megváltozott az is, amit korábban a biztonságról, a vele foglalkozó szakpolitikáról (a biztonságpolitikáról) gondoltunk, mindez pedig egy új megközelítés alkalmazását igényli. Egy olyan új szemléletét, melyben a hangsúly „a válságkezelés átfogó, globális megközelítésére” fókuszál.²

Az új típusú fenyegetésekből fakadó új kihívások az eddigiektől eltérő védelmi képességek kialakítását igénylik, egyfajta holisztikus szemléletre van ezen a téren szükség, erősítve az egyes ágazatok és szakterületek együttműködését. Napjainkra például nyilvánvalóvá vált az is, hogy a határaink védelme, a tömeges migráció kezelése csak úgy valósítható meg hatékonyan, ha a rendőrség együttműködik a Magyar Honvédséggel, és számíthat más, civil hatóságok munkájára is.

¹ HMVedelmiigazgatás.Kormany.hu: Egyre nagyobb a jelentősége a védelmi igazgatásnak. Tudósítás a Védelmi Igazgatási Napja alkalmából tartott ünnepségről. 2016.07.08.

Elérhető: <https://hmvedelmiigazgataskormanyhu/egyre-nagyobb-a-jelentosege-a-vedelmi-igazgatasknak>, (Letöltés ideje: 2024.11.25.)

² HMVedelmiigazgatás.Kormany.hu (2016) i. m.

A kutatás hipotézisei, kérdései és célja

Hipotézisek

Doktori értekezés-tervezetem hipotézisei minden esetben a védelmi igazgatás rendszerének mélyebb vizsgálatához kapcsolódnak, annak jelen állapotát és jövőbeli lehetőségeit fókuszálják. Ezek a következők:

H1: Mind a Nemzeti Biztonsági Stratégia (továbbiakban: NBS) mind pedig a Nemzeti Katonai Stratégia (továbbiakban: NKS) olyan dokumentumnak számítanak, amelyek nagy mértékben határozzák meg a magyar biztonsági koncepciók rendszerét. A Biztonsági Stratégiában – a biztonsági kockázatok címszó alatt – említett kiemelt globális kihívások és fenyegetések ugyanolyan módon játszanak szerepet a védelmi igazgatás komplex rendszerében. Különösen igaz ez a megújuló védelmi igazgatás új prioritásainak kialakításánál.

H2: Vélelmezem, hogy bizonyos terrorista sejtek az illegális migrációt nem csupán biztonsági kockázatként használják ki, hanem tudatosan alkalmazzák azt stratégiai eszközként céljaik elérésére – például az európai országokba való bejutás, a radikális ideológiák terjesztése, valamint az elkövetők toborzása és támadások előkészítése érdekében.

H3: A jogi szabályozások elemzése alapján feltételezhető, hogy az illegális migráció kezelésében a fizikai határzár, mint preventív rendészeti megoldás, hatékonyabbnak bizonyul, mint a büntetőjogi eszközök alkalmazása, amelyek inkább csak a legsúlyosabb esetekben indokoltak és korlátozott hatásfokkal működnek.

H4: A kábítószerrel kapcsolatos problémák kezelésében hatékonyabb eredményeket lehet elérni, ha a jelenlegi büntetőjogi szemléletet egy strukturálisan megújított megközelítés váltja fel. Ez az új irányvonal elsősorban a kábítószer kínálat visszaszorítására, valamint a fogyasztás megelőzésére és az ártalmak csökkentésére koncentrál, egészségügyi és terápiás eszközöket alkalmazva a szigorú büntetések helyett.

H5: A kiberbűnözés elleni hatékony védekezés csak akkor valósítható meg, ha a felderítés és a jogi szabályozás mellett nagy hangsúlyt kap az állampolgárok oktatása és társadalmi kontrolljának erősítése, amely tudatosítja személyes felelősségüket az elektronikus eszközök és az internet, de különösképpen a közösségi média biztonságos használatában.

Kutatási kérdések

A korábban megfogalmazott feltevések igazolásához az alábbi kérdéseket fogalmaztam meg:

1. Hogyan és milyen módon épül be a NBS és NKS – de különös tekintettel a NBS a globális biztonsági kihívások, fenyegetések rendszere – a védelmi igazgatás komplex rendszerébe?
2. Milyen módokon és milyen mértékben élnek vissza a terrorista szervezetek az illegális migráció lehetőségeivel annak érdekében, hogy bejussanak nyugat-európai országokba, illetve, hogy előmozdítsák erőszakos céljaik megvalósítását?
3. Milyen hatással van az illegális migráció mérséklésére a rendészeti – különösen a fizikai határázárral járó – fellépés, és milyen szerepet játszanak a büntetőjogi megoldások a jelenség kezelésében?
4. Hogyan befolyásolja a kábítószer-probléma kezelésének eredményességét a fókusz áthelyezése a kínálat korlátozására és a fogyasztók egészségügyi, terápiás támogatására ahelyett, hogy elsősorban szigorú büntetőjogi szankciókra támaszkodnának?
5. Hogyan befolyásolja a társadalom digitális biztonsági ismereteinek növelése a kiberbűnözés elleni küzdelem hatékonyságát, a felderítés és a jogi normarendszer mellett?

A kutatás célja

A fentiek után értekezés-tervezetem célkitűzése annak széles spektrumú vizsgálata, hogy milyen új típusú biztonsági kihívások és kockázatok követelnek válaszokat a védelmi igazgatás komplex rendszerétől.

Kiindulási alapként Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájára szolgál, ennek alapján azonosítom be a kiemelt biztonsági kihívásokat, ezt követően kiválasztom ezek közül azokat, melyek büntetőjogi relevanciával is bírnak.

2007-ben végeztem bűnügyi nyomozóként a Rendőrtiszti Főiskolán. Hivatásos rendőrré válásom óta a Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Rendőr-főkapitányságon, azon belül is a Miskolci Rendőrkapitányságon teljesítek szolgálatot. Ez a magyarázata annak, hogy bár a választott téma komplex bemutatására törekszem, a hangsúlyt a biztonsági kihívások³ és kockázatok bűnügyi szempontú tárgyalására helyezem.

³ A biztonsági kihívások rendszere a koppenhágai iskola neves képviselőjéhez, Barry Buzanhoz köthető. Buzan és munkatársai annak érdekében, hogy jobban megértsék a változó nemzetközi viszonyokat és az ezekkel járó új típusú biztonsági fenyegetéseket, a biztonság fogalmának kiterjesztését szorgalmazták. Ennek keretében különválasztották a biztonság különböző dimenzióit: a katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és környezeti

A következő biztonsági kihívások elemzésére vállalkozom:

- illegális migráció,
- terrorizmus,
- pénzmosás,
- kábítószer-bűncselekmények
- kiberbűnözés
- szervezett bűnözés.

Az egyes biztonsági kihívások tárgyalásának menete úgy alakul, hogy elsőként meghatározom az adott jelenség fogalmát, jellegét, és arra a kérdésre keresem a választ, hogy melyek azok az aspektusok, amelyek kiemelt veszélyességüket magyarázzák. Miként azt a későbbiekben látni fogjuk, a tárgyalt biztonsági kihívások mindegyikére igaz, hogy komplex, soktényezős jelenségek, melyek több szempontból is vizsgálhatók, ilyen formán pedig az egységes definíció megalkotása nehézségekbe ütközik. Ezért is indokolt a büntetőjoghoz fordulnunk, a Büntető Törvénykönyv⁴ által használt fogalommeghatározások ugyanis egzaktak, mérlegelést nem tűrnek. A büntetőjogi szempontú elemzéssel tehát a célom az, hogy megragadjam az egyes biztonsági kihívások legfontosabb jellemzőit. A kriminológiai, kriminalisztikai, pszichológiai, szociológiai, közgazdaságtani stb. szempontú megközelítések közelebb visznek a jelenségek hátterében meghúzódó okok, az elkövetői motivációk megértéséhez, ahhoz azonban, hogy a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás fel tudjon lépni, pontosan meghatározott, mérlegelést nem engedő tipológiákra van szükség. A kutatási célom tehát az új típusú biztonsági kihívások természetének, jellemzőinek és jogilag (büntetőjogilag) értelmezhető elemeinek a feltárása, a köztük lévő kapcsolati háló feltárása, összehasonlítása.

Kutatásaimat 2014-ben kezdtem, az adatgyűjtést 2025. február 12-ig folytattam, így értekezésem tervezetének alapjául a 2025. február 25-én hatályos jogszabályi környezet szolgál.

aspektusokat. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy ez a felosztás csupán az elemzés szintjén érvényes, hiszen a gyakorlatban ezek a területek szorosan összefonódnak és kölcsönhatásban állnak egymással. Ennek ellenére az elméleti szétválasztás mégis kulcsfontosságú ahhoz, hogy mélyebben megértsük és értelmezni tudjuk a biztonság összetett valóságát. Ezek a szektorok tulajdonképpen különféle nézőpontokat kínálnak, mintha más-más optikán keresztül tekintenénk ugyanarra a világra, eltérő részleteket emelve ki a teljes képből. Forrás: Gazdag Ferenc, Remek Éva: A biztonsági tanulmányok alapjai, Studia Universitatis Communia, Dialóg Campus, Kiadó, Budapest, 2018., 20. o.

⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

A kutatás aktualitása

Az értekezés témájának aktualitását, a fentiekén túl, az is alátámasztja, hogy 2011-ben a komplex – NATO terminológia szerint az átfogó megközelítés elvén alapuló – védelemre, a védelmi igazgatásra vonatkozó jogszabályrendszert alapjaiban újítták meg a törvényalkotók, ami a védelmi igazgatás rendszerének részbeni, jogi szabályozásának pedig teljes átalakulását hozta magával. 2011-ben az Országgyűlés elfogadta Magyarország új, azóta is hatályos Alaptörvényét, ami az állam működését és jogosítványait érintően több olyan területet határoz meg, amelyeket sarkalatos törvényekben kellett szabályozni.

Ezen területek közé tartozik a komplex (átfogó megközelítés elvén alapuló) védelmet – ezen belül a honvédelmet és a katasztrófavédelmet – érintő tárgykörök újra szabályozása is. Ezenkívül az Alaptörvény több olyan szabályozási kört érint, amely közvetlenül kötődik a védelem szélesebb értelemben vett területeihez, így a védelmi igazgatáshoz is. E tárgykörök például a különleges jogrend szabályozása, a honvédelmi és a katasztrófavédelmi kötelezettségek meghatározása, amelyek részletes szabályait az új honvédelmi⁵, illetve katasztrófavédelmi törvény⁶ és azok végrehajtási kormányrendeletei tartalmazzák.

A kutatás módszere és elméleti háttere

Kutatásom módszereként leginkább a leíró-elemző módszer alkalmazására hagytam az adott témához igazodóan, amely a rendelkezésemre álló hazai és nemzetközi szakirodalom másodelemzésére és a releváns jogforrások kritikai vizsgálatára épül.

A kutatási célok megvalósítása érdekében tanulmányoztam a vonatkozó hazai és nemzetközi szabályozást, a velük kapcsolatos elemző, értékelő szakirodalmat. A téma kutatása során következtéseimet az általános kutatási módszerekre, mint az analízisre, a szintézisre, az indukcióra, valamint a dedukcióra alapoztam. Ezen módszerek alapjai a következők:

- a tanulmányi és kutatási terv összeállításánál a kutatási célkitűzések és a kutatási hipotézisek bizonyításának támogatása volt a szempont,

⁵ 2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről; Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100140.tv>, (Letöltés ideje: 2024.10.22.)

⁶ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról, Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100128.tv>, (Letöltés ideje: 2024.10.22.)

- a nemzetközi és a hazai szakirodalmat és a bekövetkezett, a médiában nyilvánosságra hozott biztonsági kihívások körébe tartozó híreket folyamatosan figyelemmel kísértem, amelyekből következtetéseket vontam le,
- majd ezenfelül tanulmányoztam és feldolgoztam a kutatási témához kapcsolódó hazai és nemzetközi releváns jogszabályokat, valamint a mértékadó írott és elektronikus hazai és nemzetközi szakirodalmat, a biztonsági kihívások témakörben kiadott módszertani útmutatókat, irányelveket, szabványokat,
- végül pedig – doktorandusz hallgatóként – a kutatás részeredményeit szakmai jellegű kiadványokban, valamint hazai konferenciákon angol és magyar nyelven is publikáltam.

A kutatómunkában segítségemre volt több, az Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és a Katonai Műszaki Doktori Iskolában megvédett, katasztrófavédelmi és biztonság politikai tárgyú doktori értekezés, habilitációs dolgozat, szakmai tanulmány, cikk.

Különösen jelentős az értekezés-tervezetem teljes egészét átfogó, tudományos, szakmai iránymutatást témavezetőmtől Dr. habil. Remek Évától, valamint a szakmai munkájában szintén elismert oktatómtól Dr. habil. Lakatos László ny. okl. mk. vezérőrnagy Úrtól kaptam.

Mindezeken felül felhasználtam a Hadtudományi Szemle folyóiratokban publikált cikkeimet, valamint egy hazai konferencián előadott, a témában releváns konferencia-közleményeimet.

A globális és hazai biztonsági környezet egyaránt egyfajta mélyreható változásokon megy keresztül, hiszen a klasszikus, államok közötti fegyveres konfliktusok helyét fokozatosan átveszik a nem-hagyományos, rendszerszintű és sok esetben belső eredetű fenyegetések. Ezek a tényezők nem csupán a hadtudományoktól, hanem a rendészettudományoktól is újabb és újabb kezelési, lehetőség szerint megoldási lehetőségeket kívánnak meg. A szervezett bűnözés, a terrorizmus, a kiberbűnözés vagy akár a pénzmosás – nemcsak a közrend és közbiztonság kereteit feszegetik, hanem kihívást jelentenek a védelmi igazgatás intézményrendszerére, stratégiájára és működési logikájára is. Az új típusú fenyegetések értelmezéséhez és kezeléséhez elengedhetetlen egy olyan komplex elméleti megközelítés, amely képes a biztonság többdimenziós természetét megragadni. Ezt biztosítja Barry Buzan szektorelmélete, amely a biztonságot nem kizárólag katonai kategóriaként értelmezi, hanem azt öt dimenzióban bontja ki úgy, mint katonai, politikai, gazdasági, társadalmi és környezeti szektor. A különféle

fenyegetések e szektorokon keresztül jelennek meg, és gyakran több szinten is hatást gyakorolnak az állam működésére.⁷

A szervezett bűnözés és a terrorizmus, vagy akár az ezekkel sokszor kéz a kézben járó pénzmosás éppen ezen interszektoriális jellemzőik miatt számítanak rendkívül komplex biztonsági kihívásnak. Ezeket a fenyegetéseket teljes mértékben elhelyezhetjük tehát a Buzan féle szektorelmélet keretrendszerében, hiszen a politikai szektor kapcsán mind a terrorizmus mind pedig a szervezett bűnözés egyaránt alááshatja az állam legitimációját, valamint annak döntéshozói autonómiáját, és közvetve befolyásolhatja a politikai folyamatokat. A szervezett bűnözés gyakran korrupcióval, beépüléssel, zsarolással torzíja a közhatalom működését. A terrorizmus pedig egyenesen a politikai rend destabilizálására, illetve a kormányzati struktúra erodálására irányul, erőszakos eszközök révén.

A társadalmi szektort szintén érinti értekezésem tervezetének fő témaköre, mivel a bűnözői és terrorista hálózatok súlyosan károsíthatják a társadalmi kohéziót, félelmet, bizonytalanságot kelthetnek, és hosszú távon csökkenthetik a közösségi bizalom szintjét. A társadalmi szektor akkor kerül veszélybe, amikor a lakosság egy része marginalizálódik, vagy amikor alternatív hatalmi struktúrák jönnek létre. Erre jó példaként szolgálhatnak a bűnszervezetek által kontrollált városrészek, mint akár az olaszországi Nápoly egyes részei. Értelemszerű, hogy a gazdasági szektor vonatkozásában legfőképpen a pénzmosás, az adóelkerülés, az illegális kereskedelmi tevékenységek és az infrastruktúra elleni támadások megbontják a formális gazdasági rendszert, és destabilizáló hatással vannak a nemzetgazdaság működésére. A szervezett bűnözés egyes formái fegyveres erőt vonnak be, paramilitáris csoportokkal működnek együtt, vagy épp terrorista hálózatokat finanszíroznak. A terrorizmus pedig kifejezetten katonai szintű választ válthat ki, különösen, ha nemzetközi dimenziókat ölt, így még a katonai szektort is érintheti ezen bűncselekmény.⁸

E szektorok közötti átfedések és az egyes fenyegetések összefonódása azt jelzi, hogy a biztonsági kihívások nem szegmentáltak, hanem rendszerszintűen jelennek meg. A Buzan-féle megközelítés egyik legfontosabb tanulsága, hogy egy fenyegetés akkor válik biztonsági tényezővé, ha az adott társadalmi, politikai és szakpolitikai szereplők azt úgy foglalják keretrendszerbe. Ez lehetővé teszi, hogy a védelmi igazgatás a valós észlelések helyett a

⁷ Gazdag Ferenc, Remek Éva: A biztonsági tanulmányok alapjai, Studia Universitatis Communia, Dialóg Campus, Kiadó, Budapest, 2018., 20-25. o.

⁸ Gazdag, Remek (2018) i. m. 20-25. o.

társadalmi és politikai percepciókra is reflektáljon – amely gyakran éppolyan meghatározó, mint a tényleges fenyegetettség. A védelmi igazgatás komplex rendszere tehát csak akkor maradhat működőképes és ellenálló, ha képes adaptálni szervezeti, döntéshozatali és együttműködési mechanizmusait. Ehhez elengedhetetlen a szektorközi megközelítés: a politikai döntéshozatal, a rendészeti és hírszerzési együttműködés, valamint a társadalmi ellenállóképesség összehangolt fejlesztése.⁹

Az értekezés felépítése

Doktori dolgozatom három nagyobb egységből áll. Az első érdemi fejezetben a biztonság fogalmának tartalmi változásait, illetve a biztonságra aktuálisan ható globális tényezőket tekintem át, majd Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájának főbb pontjait mutatom be. Kiindulási alapként el kell fogadnunk, hogy az új típusú, a katonai aspektusokon túlmutató biztonság jóval összetettebb és árnyaltabb, mint akár a hidegháború időszakának biztonság fogalma. Éppen ez a komplexitás teszi szükségessé a védelmi ágazat szerveinek minden eddiginél intenzívebb együttműködését.

A második fejezetben meghatározom a védelmi igazgatás fogalmát, bemutatom a védelmi igazgatás szervezetrendszerének felépítését, áttekintem az egyes szervek feladat- és hatáskörét. Ebben a fejezetben a korábbi különleges jogrendi – vagyis a normál, békeidőtől eltérő – időszakok egyes típusait is áttekintem, kiemelt figyelmet szentelve a terrorveszély-helyzetnek, mint a különleges jogrend egyik típusának. Kifejtem továbbá azokat a változásokat is, melyeket az Alaptörvény kilencedik módosítása hozott a különleges jogrend szabályozásába. A harmadik egyben utolsó nagy fejezetben a rendvédelemmel kívánok foglalkozni. Vázlatosan foglalkozom a rendvédelmi szervekre vonatkozó hatályos szabályozás egyes aspektusaival, ismertetek néhány, a rendvédelem fogalmának meghatározására tett kísérletet, bemutatom, hogy a hatályos szabályozás alapján mely testületek tartoznak a rendvédelmi szervek körébe. Mindezen előkérdések tisztázását követően térek rá az egyes biztonsági kihívások tárgyalására.

Általánosságban is kijelenthető, hogy habár a migráció természetes és szükségszerű folyamat, amely számos lehetőséget rejt magában, az illegális (tömeges) migráció (a fogalom az értekezésben később kifejtésre kerül) ezzel szemben napjaink egyik legjelentősebb

⁹ Gazdag, Remek (2018) i. m. 20-25. o.

biztonsági kihívása, amelynek veszélyessége tömegességében, kontrollálhatatlanságában rejlik. Ebben a fejezetben tehát a fogalmak tisztázását követően az illegális migráció biztonsági kockázatait tekintem át, majd pedig arra a kérdésre keresem a választ, hogy a rendészet vagy a büntetőjog eszközei tűnnek alkalmasabbnak a probléma kezelésére.

Az illegális migráció egyfelől eszközül szolgál a terroristák számára, másfelől bizonyos szempontból indukálja is azt.¹⁰ E kapcsolódási pontra tekintettel a biztonsági kihívások sorában másodikként, rögtön a migrációt követően, a terrorizmus kérdéskörét tárgyalom. A terrorizmus vitathatatlanul napjaink egyik legsúlyosabb problémája, s egyben vitatott is a fogalom tartalmi jellemzői okán, hogy kit tekintünk terroristának. A rombolás, a pusztítás csak az egyik célja a terroristáknak. A másik céljuk ennél jóval komplexebb, azt akarják elérni, hogy a megtámadott országok polgárai állandó félelemben éljenek, kormányaik pedig kénytelenek legyenek az emberi jogokat és alapvető szabadságokat korlátozás alá vonni.

A terrorizmus fogalmára vonatkozóan a mai napig nem született egységesen elfogadott definíció. A jelenség lényegét tekintve mindig valamilyen megtorló, demonstratív vagy megfélemlítést célzó szándék húzódik meg mögötte, amelyhez szorosan kapcsolódik egy ideológiai, politikai vagy vallási alapon álló világnézet, amely az erőszak alkalmazását igyekszik legitimálni. Az Egyesült Nemzetek Szervezete (továbbiakban: ENSZ) politikai aspektusból közelítve egyértelműen elítéli a terrorizmus minden formáját, és azt olyan meg nem indokolható bűncselekményként határozza meg, amelynek célja vagy következménye, hogy társadalmi csoportokat, egyéneket vagy a közösséget egészében támadjon meg, olyan megkülönböztető szempontok mentén, mint a politikai meggyőződés, vallási hovatartozás, etnikai identitás vagy egyéb, csoportképzésre alkalmas tényezők.¹¹ Ezzel szemben a NATO katonai nézőpontból úgy határozza meg a terrorizmust, mint személyek vagy anyagi javak ellen irányuló jogellenes erőszak vagy az azzal való fenyegetés alkalmazását, amelynek célja, hogy politikai, vallási vagy ideológiai célkitűzések mentén nyomást gyakoroljanak kormányokra, döntéshozókra vagy a társadalom egészére.¹²

Bemutatom a pénzmosás mibenlétét, amely komoly összefüggést mutat a terrorizmussal, ugyanis a terroristaszervezetek – természetükből adódóan – bűnös úton jutnak bevételhez, ám a működésük, mindennapi szükségleteik finanszírozásához tisztára mosott

¹⁰ Hautzinger Zoltán: A terrorizmus elleni küzdelem idegenjogi eszközei; Elérhető: <https://www.pecshor.hu/periodika/XVI/hautzinger.pdf>, (Letöltés ideje: 2024.10.22.)

¹¹ United Nations, Meetings Coverage and Press Releases; Elérhető: <https://press.un.org/en/2005/gal3276.doc.htm>, (Letöltés ideje: 2024.11.27.)

¹² A NATO terrorizmus elleni küzdelmének katonai koncepciója; Elérhető: www.nato.int/ims/docu/terrorism-annex.htm, (Letöltés ideje: 2024.11.27.)

pénzre van szükségük. A pénzmosás ugyanakkor nemcsak a terroristák számára fontos eszközcselekmény, elengedhetetlen mindazon bűncselekmények elkövetői számára, amelyek kirívóan magas profitot termelnek, anélkül, hogy az adott elkövetők fel tudnának mutatni legális jövedelemforrást.

A rendvédelem fejezet további részében a kábítószerhasználat, -kereskedelemmel összefüggő problémákra mutatok rá. A kábítószerrel kapcsolatos illegális tevékenységek okai és következményei is mélyrehatóak. A kábítószerfüggőség egyfelől egészségügyi probléma, melynek kezelése, gyógyítása súlyos terheket ró az államháztartásra. A kábítószer-fogyasztás ugyanakkor különböző társadalmi beilleszkedési konfliktusok forrása is lehet, a drog-használók nagy része vagy már eleve bűnelkövető, vagy a függőség egy fázisában válik azzá. A kábítószeres és egyéb pszichoaktív anyagok jelentős gazdasági problémákat is okoznak. A kábítószer-kereskedelem során keletkező profit adómentessége ugyanis az államkasszát rövidíti meg. A kábítószer-bűnözés minden esetben melegágya a korrupciónak és a nyomásgyakorlás különböző meg nem engedett módozatainak. Mindezekon túlmenően a kábítószerbűnözés szoros kapcsolatban áll a terrorizmussal, a szervezett bűnözéssel és a pénzmosással is.

A fejezet következő egységében tárgyalt kiberbűnözés a szó legszorosabb értelmében is újnak számító kihívás: a legmodernebb technológia vívmányait használja bűnös célokra amellet, hogy módszerei, eszközei szinte napról napra változnak. A kiberbűnözés célja többféle lehet, leginkább károkozásra, anyagi haszonszerzésre irányul, de az is elképzelhető, hogy az elkövetők zsarolni akarnak valakit, személyes, pénzügyi vagy más érzékeny adatokat kívánnak megszerezni, vagy pedig gazdasági, politikai nyomást akarnak a használatával gyakorolni személyekre, szervezetekre, államokra. Korunkra ugyanis egyértelművé vált, hogy a legértékesebb nyersanyag nem más, mint az információ, amely nem csupán jó és hasznos célokra használható fel, hanem károkozásra és egyéb büntetőjogilag szankcionált cselekményeknek is forrása lehet.

A fejezetben utolsó részében kerül sor a szervezett bűnözés és a bűnszervezet mint büntetőjogi terminus technicus bemutatására. A szervezett bűnözést a kriminalitás legösszetettebb és egyben súlyosabb megjelenési formájaként szokás aposztrofálni. Elmondható, hogy ezen esetkör egy magas szintű konspirációt mutató társas bűnelkövetési forma, melynek veszélyessége leginkább a többi bűncselekménnyel való összefonódás lehetőségében rejlik.

1. A BIZTONSÁG – BIZTONSÁGI KONCEPCIÓK

A biztonság tartalmának értelmezése történelmi kortól, társadalmi, gazdasági, politikai berendezkedéstől függően folyamatosan változik, azt azonban leszögezhetjük, hogy napjainkra már a kizárólagos katonai, védelempolitikai aspektus meghaladottá vált. Ebben a fejezetben a biztonság fogalmának változásait, illetve a biztonságra aktuálisan ható globális tényezőket tekintem át, majd Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájának főbb pontjait mutatom be.

1.1. A biztonság

Mai fogalmaink szerint a biztonság egy rendkívül összetett és sokrétű fogalom, mely a honvédelmi biztonságon túl jelenthet politikai, gazdasági, társadalmi, pénzügyi, környezeti, informatikai, egészségügyi (köz)biztonságot. A különféle biztonságpolitikai szakmunkák a fenyegetés, a kihívás, a kockázat fogalmával igyekeznek körülírni, mit jelent a biztonság veszélyeztetése. Itt visszautalok a korábban már a biztonsági kihívásoknál hivatkozott és kifejtett szerző, Barry Buzan munkásságára és az általa kifejtett szektorelméletre.

A biztonság ugyanakkor lehet objektív (ebben az esetben a fenyegetés reális) és lehet szubjektív (amikor a fenyegetettség csak vélelmezett), és az esetek egy jó részében a kettő nem feltétlenül esik egybe. Látnunk kell ugyanakkor, hogy a katonai ágazatban és a politika világában olykor előforduló extrém esetektől eltekintve még annak meghatározása sem egyszerű, hogy mi minősül objektív fenyegetésnek. Emellett azt is tudomásul kell vennünk, hogy az egyes államok, az országok alkotta csoportosulások, nemzetek, a különféle szervezetek esetében a fenyegetettség küszöbértéke eltérően alakul. Ennek okaként feltételezhető, hogy ugyanazt a helyzetet eltérően értékelik, más és más szituációt tudnak be biztonságukat veszélyeztető fenyegetésként. Éppen emiatt fordulhat elő, hogy a szubjektív (nem valós vagy a valósnál alacsonyabb szintű) fenyegetés is biztonsági tényezővé válik; a gyakorlatban előfordulhatnak olyan esetek, amikor egy állam döntéshozói – aktuálpolitikai vagy bármilyen más megfontolásból – meggyőzik a lakosságot arról, hogy egy adott probléma kizárólag rendkívüli intézkedések bevezetésével oldható meg.¹³ „*A biztonságiasítás*” – mutat rá Gazdag

¹³ Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonságpolitika – Biztonsági tanulmányok. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest. 2011. 28–29. o.

Ferenc – „*alapvetően politikai folyamat, s nem feltétlenül a fenyegetés tudományos vizsgálata döntheti el a sorsát*”.¹⁴

Szükséges még egy, korunkra jellemző sajátosságra felhívunk a figyelmet, ez pedig a biztonság transznacionalizálódása. Ezen kifejezés alatt azt érthetjük, hogy napjainkban az államok (különösképpen az Európai Unió államai) elsődlegesen transznacionális, a határaikon túlról érkező, de a határaikon belül realizálódó fenyegetésekkel kénytelenek szembe nézni. A „kívülről” érkező ellenség a legváltozatosabb lehet, szélsőséges vallási csoport tagja, terrorista, illegális bevándorló, nemzetközi bűnszervezet, pandémiás helyzet, vagy éppen a (jelen sorok írásakor, 2025 folyamán különösen aktuális) fegyveres konfliktusok. Ez a belső (európai uniós vagy tagállami) védelmi és biztonsági szervek számára sajátos kihívást jelent, melyet csak a külső (nemzetközi) társszervekkel együttműködve tudnak csak kezelni.¹⁵

Ebben a fejezetben előbb a biztonság fogalmának definiálására tett főbb kísérleteket tekintem át. Kiemelten foglalkozom a korszerű biztonságfelfogással, mely a biztonság komplex jellegét hangsúlyozza. ezt követően a biztonságra ható, a biztonságot veszélyeztető globális tényezőket veszem sorra.

A XXI. századból már eltelt két és fél évtized alatt számos olyan esemény történt, mely a világ minden országára kiható következménnyel járt. Közös ezekben az eseményekben az is, hogy kezelésük kizárólag nemzetközi összefogással történhet. Könnyen belátható ugyanis, hogy arra egyetlen ország sem képes, hogy egyedül felszámoljon olyan horderejű problémákat, mint amilyen például a klímaváltozás, a terrorizmus, a COVID19 járvány, vagy az orosz-ukrán háború. Ebből kifolyólag több fő tényező is azonosítható:

- A kétpólusú világrend megszűnt, a Szovjetunió több kisebb államra szakadt, a kapitalizmus és a szocializmus ideológia küzdelme ugyan okafogyottá vált, ám ez nem hozott megnyugvást, ellenkezőleg, a kapitalizmus ideája inkább általános kiábrándultságot idézett elő, mely a társadalomban különböző túlzónak tűnő magatartásformákhoz, elsődlegesen például a túlfogyasztáshoz vezet.
- A New York-i ikertornyok elleni terrortámadás lerombolta az addig érinthetetlennek gondolt Amerikai Egyesült Államok eszményképét, és a nemzetközi szembenállás egy addig nem ismert formáját, mégpedig az aszimmetrikus konfliktus veszélyét tette realitássá: egy új típusú terrorizmussal kell szembenéznünk, mely kategóriába éppúgy beleillik a magányos elkövető,

¹⁴ Gazdag (2011) i. m. 29. o.

¹⁵ Gazdag (2011) i. m. 43. o.

mint a csekély infrastruktúrával rendelkező, mobil, hevenyészett, mégis egészen jól működő szervezeti felépítéssel rendelkező, információtechnológiai eszközök használatát nélkülöző nemzetközi szerveződés.

- A 2008-as globális gazdasági és pénzügyi válság következményei máig hatóak, érintik a társadalmi, a munkaerő-piaci folyamatokat, újabban informatikai és haditechnikai aspektusai is előtérbe kerültek, ráadásul, az, hogy az egyes országok, térségek eltérő hatékonysággal voltak képesek kezelni a válságot, alapot teremtettek egy újfajta nagyhatalmi versengés kialakulására.
- Azok a társadalmi mozgalmak, melyek 2011 tavaszán az arab országokban, illetőleg Észak-Afrikában tovább forrósították a levegőt, egyrészt hozzájárultak a nemzetközi befolyási övezetek és érdekszférák újra rajzolásához (például kínai és orosz helyett francia, brit, amerikai dominancia az olajmezők kiaknázásában), a nemzetközi kapcsolatok átalakulásához (például Szíriát érintően az ENSZ Biztonsági Tanácsban), másrészt súlyos humanitárius, illetve biztonságpolitikai következményekkel járó népvándorlási mozgalmakat indítottak el.
- Az információtechnológia robbanásszerű fejlődése egyfelől a hírszerzés és a felderítés eszközrendszerét és módszereinek tárházát bővítette ki, másfelől teret nyitott a kiberhadviselésnek, illetőleg a kiberbűnözésnek.¹⁶
- Jelentős törést okozott globális szinten is a 2019-ben berobbanó és az egész világgazdasági berendezkedést mélységeken át alakító COVID-19-járvány. A Pandémia hatásai – habár napjainkra már enyhülni látszanak – mai napig érzékelhetők nem csupán a mindennapokban, hanem a gazdasági folyamatokban, a biztonságpolitikai berendezkedésben, illetve a politikában egyaránt.
- A koronavírus-járvány okozta pandémiás helyzet után szinte azonnal a globális biztonságnaak máris új fenyegetéssel kellett szembenéznie, mert 2022 februárjának végén Oroszország megtámadta Ukrajnát. Az orosz-ukrán konfliktus teljesen átalakította a nyugati országok védelempolitikai gyakorlatát – kiváltképp Európában – hiszen hosszú idő után újra háború dúlt az öreg kontinensen. Bár a harcok a mai napig tartanak, úgy vélem, hogy hamarosan

¹⁶ Vámosi Zoltán: Magyarország biztonsági környezete. In: Vámosi Zoltán – Bódi Stefánia – Varga Attila Ferenc – Szentés László – Domokos János – Terecskei Tibor – Csiffány Tamás – Nagy Imre – Nagy Zoltán: Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2012. 11–32. o. 12–13. o.

sikerülhet asztalhoz ültetni a szemben álló feleket, amelynek köszönhetően talán újra beköszönhet a béke Európában.

A biztonsági környezet új típusú – nem katonai – tényezői folyamatosan változnak, egyesek idővel jelentőségüket veszítik, mások hangsúlyosabbá válnak. Minden biztonsági tényező, illetve kockázat másfajta reagálást tesz szükségessé, éppen ezért ezeknek a tényezőknek, illetve a kockázatoknak az azonosítása, ha úgy tetszik, a biztonsági kockázatok tartalmazó listáknak az aktualizálása globális érdek. Érthető tehát, hogy az országok, nemzetközi szervezetek nagy energiákat fordítanak annak vizsgálatára, hogy az egyes környezeti feltételek módosulása milyen változást jelent a biztonsági kockázatok tekintetében, és miként hatnak a regionális, valamint a helyi konfliktusokra.¹⁷

A biztonsági környezetet elemző stratégiai dokumentumok jellemzően nevesítik az egyes biztonsági kockázatok, meghatározzák természetüket, kezelésük lehetséges módjait, az országon belüli és a nemzetközi együttműködés lehetőségeit, a megelőzhetetlen teendők tartalmát és sorrendiségét, a lakosság tájékoztatásának, felkészítésének, valamint a szükség szerinti bevonásának mikéntjét egyaránt. Magyarország biztonsági környezete szempontjából jelentőséggel bír az Európai Bizottság által kiadott stratégia, a NATO stratégiája, az orosz katonai doktrína, az amerikai katonai stratégia.¹⁸ Az értekezésben röviden bemutatom e dokumentumok témámmal összefüggő releváns pontjait.

Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiáját a 1393/2021. (VI. 24.) számú Korm. határozattal, Nemzeti Biztonsági Stratégiáját pedig a 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozattal fogadták el. Értekezés-tervezetemben bemutatom a két dokumentum főbb pontjait, azt, hogy mely biztonsági kockázatokot azonosítják, illetve, hogy e kockázatok kezelésére milyen eszközöket és módszereket nevesítenek.

1.2. A biztonságra ható globális tényezők

Legáltalánosabb megközelítésben biztonság alatt a katonai értelemben vett biztonságot, a katonai, harcászati fenyegetések távoltartását értjük.¹⁹ Az első jelek, melyek előrevetítették a biztonság fogalmának változásait, az 1970-es évek végén, az 1980-as évek legelején

¹⁷ Vámosi (2012) i. m. 27. o.

¹⁸ Vámosi (2012) i. m. 27. o.

¹⁹ Vámosi Zoltán: Magyarország biztonsági környezete. In: Vámosi Zoltán et al. (2014): Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere. Védelmi igazgatás, hagyomány és megújulás. Zrínyi Kiadó. Budapest, 2014. 11-32. o. 13. o.

jelentkeztek, ez volt ugyanis az az időszak, amikor megmutatkoztak az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió között zajló tárgyalások korai eredményei (különösen pl. a SALT-I, illetve a SALT-II egyezmény), egyúttal azonban olyan új fenyegetések is megmutatkoztak, amelyek a korábbi korokban nem léteztek vagy nem voltak ismertek.

Súlyos gazdasági problémák foglalkoztatták a nemzetközi politikát és a döntéshozókat, és ezek a problémák egyúttal rávilágítottak arra is, hogy hamarosan számottevő környezeti kockázatokkal is számolnia kell az emberiségnek. Ebben az értelemben kiindulópontot jelentett az 1973-as, majd az 1979-es olajválság. Mindehhez kapcsolódtak tudományos elemzések, amelyek az egyre növekvő mértéket öltő széndioxid-kibocsátásra, illetve az abból következő üvegházhatásra irányították rá a figyelmet. Az 1980-as években – többek között – a Falkland-szigeteki, az izraeli, az afganisztáni háború kapcsán ismét előtérbe került a biztonság katonai értelmezése, de például ugyanebben az évtizedben, 1987-ben fogadták el az ózonkárosító anyagok kibocsátásának csökkentéséről szóló Montreali Jegyzőkönyvet.²⁰

Az 1990-es években új típusú, etnikai alapú konfliktusok jelentkeztek, így például Ruandában a hutu és a tuszi népcsoport közötti erőszakos eszközöket is felvonultató szembenállás, a boszniai etnikai tisztogatások fémjelzik ezeket az éveket, de ekkor szűnik meg a Varsói Szerződés, és ebben az évtizedben kiáltja ki függetlenségét Horvátország, Szlovénia, majd Macedónia is (1991). Felgyorsul a Szovjetunió felbomlásának folyamata, létrejön a Független Államok Közössége.

1997-ben elfogadják Kiotóban az éghajlatváltozási keretegyezmény kiegészítő jegyzőkönyvét. Az új évezred kezdetét az új típusú terrorizmus térnyerése jellemzi, amelyre jó példaként szolgál a 2001 szeptemberében bekövetkezett – a nyugati államok biztonsági rendje ellen intézett – terrortámadás. Ezen terroristaakció azóta is talán az ezidáig bekövetkezett támadások legsúlyosabbja.²¹ Napjaink biztonsági kihívásai már nem az egyes országok közötti fegyveres konfliktusokban, hanem polgárháborúkban, nemzeti függetlenedési mozgalmakban, etnikai villongásokban, vallási-ideológiai alapú ellentétekben, terrortámadásokban öltenek testet. Mindez együtt szükségessé tette a biztonság fogalmának újra értelmezését, illetve szélesebb értelemben való használatát.²²

A biztonság modern fogalma tehát már nem kizárólagos katonai-védelempolitikai biztonságot jelent, beleértendőek ugyanis a politikai, társadalmi, gazdasági, környezetvédelmi,

²⁰ Gazdag Ferenc – Tóth Péter: A biztonság fogalmának változása. In: Tóth Péter (2008): Az integrált biztonsági szféra magyarországi megteremtése felé. MTA Szociológiai Intézete. Budapest, 2008. 9-18. o. 12. o.

²¹ Gazdag – Tóth (2008) i. m. 12–16. o.

²² Gazdag – Tóth (2008) i. m. 12–16. o.

financiális, informatikai, közegészségügyi, és – szomorú aktualitást adva a témának – a járványügyi aspektusok is.²³

Az Európai Bizottság 2003-ban egyfajta az új szemléletmód alapján alkotta meg biztonsági stratégiáját, a veszélytényezők sorából pedig a következőket emelte ki:

- szervezett bűnözés,
- nemzetközi terrorizmus,
- vallási szélsőségek;
- kiberbűnözés,
- tömegpusztító fegyverek elterjedése,
- klímaváltozás,
- az energiabiztonság problémái stb.²⁴

Hasonló megközelítésben készült 2010-ben a NATO lisszaboni stratégiája is, mely az alábbi biztonsági kockázatokat ítélte a legsúlyosabbaknak:

- vallási konfliktusok;
- etnikai és nemzeti/nemzetiségi konfliktusok;
- a tömegpusztító fegyverek proliferációja;
- kibertámadások;
- energetikai és természeti erőforrásokért folytatott harc;
- klímaválság;
- ökológiai kihívások.²⁵

Azóta persze eltelt több, mint tíz év, és változtak a NATO által fajsúlyos kérdésnek tekintett kockázatok is amellet, hogy a régi biztonsági kockázatok a mai napig is érvényesek. A NATO 2024-es Washingtoni csúcstalálkozóján új típusú tényezőkként említették a háborúk kérdését, külön kiemelve Ukrajna és Oroszország háborúját, a terhek és tagállami szerepek megosztását, a Száhel-övezet és a Közel-Kelet jelentette kihívásokat, valamint a védelmi ipar fejlesztésének szükségességét is.²⁶

²³ Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonságpolitika – Biztonsági tanulmányok. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest, 2011. 28-29. o.

²⁴ Európai Tanács Főtitkársága: Európai Biztonsági Stratégia. Biztonságos Európa egy jobb világban. Európai Unió Kiadóhivatala. Luxemburg, 2009.

²⁵ Vámosi (2014) i. m. 28. o.

²⁶ Csiki Varga Tamás: A NATO washingtoni csúcstalálkozója: az utolsó „status quo” csúcs és Európa ébredése?; Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések 2024/12; Elérhető: https://www.uni-nke.hu/document/jli-uni-nke-hu/JLI_SVKP_Elemz%C3%A9sek_2024_12.pdf, (Letöltés ideje: 2025.04.10.)

Az új típusú, nem katonai jellegű biztonsági kihívások elemzése két következtetés levonására is alapot ad. Az egyik következtetés az, hogy a katonai eszközök már nem, vagy csak korlátozott körben alkalmasak a modern biztonsági kockázatok kezelésére, a korábbinál nagyobb szerephez kell juttatni a polgári, valamint a katasztrófavédelmi eszközöket és eljárásokat. Ez azt is jelenti, hogy fejleszteni kell az alábbi tényezőket, készségeket és képességeket:

- jelentős erőforrásokat kell biztosítani a célzott tudományos kutatásokra, valamint a tudományos eredmények gyakorlatba való átültetésére;
- folyamatosan fejleszteni kell a vezetők vezetői képességeit és készségeit;
- ki kell építeni és megbízhatóan kell működtetni a válságok és katasztrófák előrejelzésére alkalmas jelzőrendszereket;
- a lakosságot tervszerű és célirányosan kell informálni, fel kell tudni készíteni a válságokra és katasztrófavédelmi helyzetekre, illetve arra, hogy az ilyen szituációkban milyen feladataik és kötelességeik vannak;
- szükséges tudatosítani a lakosság körében, hogy a biztonság nem egy „eleve adott dolog”, hanem a biztonság megteremtéséért, fenntartásáért mindenkinek meg kell tennie mindazt, ami képességei, lehetőségei, pozíciója stb. alapján elvárható;
- megfelelő figyelmet és erőforrásokat kell biztosítani annak érdekében, hogy a lakosság körében növekedjen a polgári és a katasztrófavédelem tevékenységének ismertsége, személyi állományának presztízse;
- erősíteni kell a polgári és a katasztrófavédelem személyi állományának anyagi és erkölcsi elismerését.²⁷

A másik következtetés pedig, amire a megváltozott biztonsági kihívások tanulmányozása során juthatunk, az a következő: a tényleges fenyegetés csak az egyik eleme a biztonság fogalmának, az ugyanis, hogy valamit a biztonságunkat fenyegető veszélyként értékelünk-e, nagyban függ a külső körülményektől, aktuális helyzetünktől, ingerküszöbünktől stb., és ez így van az államok szintjén is. Az, hogy „valami biztonsági kérdésnek minősül-e vagy sem, jelentős mértékben egy szubjektív momentumon, az érzékelésen alapul”,²⁸ márpedig az esetek egy részében az objektív és szubjektív fenyegetettség nem feltétlenül esik egybe. Akad a történelem során bőven példa arra, hogy egy kormányzat sikerrel győzi meg a polgárait

²⁷ Vámosi (2014) i. m. 15. o.

²⁸ Gazdag Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerológiai Egyetem. Budapest, 2013. 17. o.

arról, hogy egy bizonyos külső körülmény kiemelt kockázatot jelent, és ezért indokolt bevezetni a különösen szigorú intézkedéseket.²⁹

1.3. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája

Magyarország 1999-ben vált a NATO tagjává, 2004-ben pedig az Európai Unióhoz csatlakozott tagként. Az ország biztonsági környezetét érintően döntő jelentőségűnek tekinthető mind a NATO-stratégia, mind az Európai Unió biztonsági stratégiája, mindezek mellett azonban figyelmet érdemelnek egyéb dokumentumok is, ezek között is főként az amerikai katonai stratégiát és az orosz katonai doktrínát kell kiemelni.³⁰ A jelenlegi – 2020-as – Nemzeti Biztonsági Stratégia a rendszerváltás óta immár a negyedik ilyen jellegű dokumentum,³¹ melyet jelentősnek mondható szemléletbeli módosulások jellemeznek. Tanulságos egybevetni a 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia főbb pontjait a megelőző, 2012-es koncepcióval.

A 2012-ben elfogadott Nemzeti Biztonsági Stratégia³² abból indul ki, hogy bár a globalizáció, valamint az egyre szélesebb nemzetközi integráció pozitív hatásai elvitathatatlanok, ám számolni kell negatív hatásokkal is, melyek következtében Magyarország „a fenyegetések és veszélyek hatásaival szemben is sebezhetőbbé válik”.³³ A jelenleg hatályos Nemzeti Biztonsági Stratégia kulcs-szava a szuverenitás; a béke, mely a korábbi dokumentumban az első helyen szerepelt, most a negyedik helyre került. Ez a változás leképezi a nemzetközi viszonyokban bekövetkezett hangsúlyeltolódást: „*az ISIS, a nemzetközi terrorizmus, az államok ellenőrzése alól kicsúszni látszó nemzetközi migráció és embercsempészet ugyanis elsősorban az állami szuverenitást kérdőjelezi meg*”.³⁴ A 2020-as Stratégia, amely 2020.április 21-én jelent meg a Magyar Közlönyben a koronavírus-fertőzés miatti világjárványra még nem tér ki, habár egyéb vonatkozásokban utal egy – kedvezőnek aligha minősíthető – tendenciára: „*egyres nemzetek versengő magatartást tanúsítva igyekeznek*

²⁹ Gazdag (2011) i. m. 28-29. o.

³⁰ Vámosi (2014) i. m. 28. o.

³¹ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. MK 2020. évi 81. szám. Elérhető: magyarkozlony.hu

³² 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Elérhető: https://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf, (Letöltés ideje: 2024.11.28.)

³³ 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat 1. melléklet 3. pont.

³⁴ Stepper Péter: Szuverenitás és védelmi képességek: Miről szól az új Nemzeti Biztonsági Stratégia? 2020. Elérhető: <https://ajtk.hu/en/research/research-blog/szuverenitas-es-vedelmi-kepessegek-mirol-szol-az-uj-nemzeti-biztonsagi-strategia>, (Letöltés ideje: 2024.11.28.)

védni saját érdekeiket, gyakran tekintet nélkül szövetségeseik és partnereik érdekeire”.³⁵ Az ilyesfajta hozzáállás alááshatja a nemzetközi összefogást, meggyengíti a nemzetközi rendszerek működését, a 2020-as Stratégia már figyelembe veszi ezeket az új tendenciákat.

A 2012-es Stratégia a modern értelmezésekkel azonosulva, a lehető legszélesebb értelemben tekintett a biztonság fogalmára, egyúttal kiemelte azt is, hogy „*a politikai, katonai, gazdasági és pénzügyi, társadalmi, ezen belül emberi és kisebbségi jogi, valamint környezeti dimenzióját*”³⁶ együttes kell kezelni. A dokumentum szerzői úgy ítélték meg, az ország biztonsági fenyegetettsége 2012-ben alacsony, és ez nagyban köszönhető NATO- és európai uniós tagságunknak, miáltal gyakorlatilag nullára csökkent annak az esélye, hogy hagyományos fegyverekkel katonai támadást indítsanak az ország ellen.³⁷

A 2020-as Stratégiában ugyanakkor már új elemként jelen van „*a védelmi ipar felvirágoztatásának és a haderő fejlesztésének követelménye*”.³⁸ Egy ilyen jellegű változtatás – a NATO és az Európai Unió felé tett kötelezettségvállalásainkra is figyelemmel – teljes mértékben időszerű és indokolt. Egyúttal ez a magyarázata annak, hogy a béke, mint Nemzeti Biztonsági Stratégiai cél, hátrébb sorolódott. Az azonban már más kérdés, hogy ha a biztonságosságot csak és kizárólag a béke mércéjével mérjük, az akár félrevezető is lehet. Lényeges, hogy az ország képes legyen „*a kis és közepes méretű konfliktusok önálló vagy szövetségeseikkel együtt indított műveletek keretében történő kezelésére*”³⁹ Erre jó példaként szolgálhat a Zrínyi 2026-os haderőfejlesztési program keretében beszerzett Airbus A391-es szállítórepülőgép, az Airbus harci helikopterek, a Leopard 2A7+ harckocsik, valamint a PzH 2000-es önjáró páncélos tarackok vásárlása. Mindez ugyanakkor nem változtat azon, hogy Magyarország a jövőben is kiáll a nemzetközi fegyverzet-leszerelés eszméje mellett.⁴⁰

A 2012-es dokumentum a 2008-ban kirobbant pénzügyi, majd a reálgazdaságra áttérjedő globális válság utáni időszakban született, ezért az így kialakult helyzetre is reagált, ezzel összefüggésben arra mutatott rá, hogy az elhúzódó válság a biztonsági intézményrendszerek hatékonyságára is kihatással volt, hiszen visszaestek az ezekre fordítható pénzügyi források, ez a jelenség azonban nemcsak hazánkban, hanem a világ minden országában megfigyelhető. Ez egyfelől fokozza a kitettséget, másrészt egy költséghatékonyabb,

³⁵ Stepper (2020) i. m.

³⁶ 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat 1. melléklet 2. pont.

³⁷ 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat 1. melléklet I. 3. pont.

³⁸ Stepper (2020) i. m.

³⁹ Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program.

⁴⁰ Stepper (2020) i. m.

célirányosabb gazdálkodásra, egyúttal pedig az eddigieknél szorosabb együttműködésre készíti a kormányzatokat.⁴¹

Ezzel szemben a 2020-as stratégia már nem szerepelteti kiemelt helyen a pénzügyi biztonságot, ennek magyarázata abban keresendő, hogy az eltelt időszakban valamelyest sikerült az államadósság mértékének csökkentése. A korábbi dokumentumban az illegális migráció a prioritásokat tartalmazó lista végére került, a mostaniban azonban legelöl találjuk; ezt a 2015-től tetőző, a déli államhatáron kiemelt problémát jelentő migrációs nyomás tette indokolttá. A harmadik legfontosabb feladat jelenleg a kémelhárítás, ez is azt jelzi, hogy 2012-hez képest fokozódott egyes külföldi hírszerzőszervezetek tevékenysége. Végül a kiberbiztonságot kell kiemelni, mely már a korábbi stratégiában is szerepelt, 2020-ban azonban ez is előrébb sorolódott.

Összességében a 2020-as dokumentum szerint hazánk biztonsági helyzete aktuálisan szilárd, azonban nem feledtetheti azt, hogy biztonsági környezetünk változásai – értve ez alatt társadalmi, gazdasági, demográfiai, környezeti változásokat – olyannyira *„gyorsak, mélyrehatóak és alapvetőek, hogy egy új világrend kialakulásáról beszélhetünk”*.⁴² A globalizáció következtében az országok egymásrautaltsága, kölcsönös függősége minden eddigi tapasztalatot felülmúl, ez pedig a válságokat is egy új dimenzióba emeli. A válságokról általánosságban megállapítható, hogy mindig rendkívül gyorsan alakulhatnak ki, és anélkül terjedhetnek át más országokra, hogy annak bármiféle előjele lenne. Egyre erőteljesebbé válik a globális és a regionális hatalmi erőközpontok közötti rivalizálás, a technológia terén bekövetkező forradalmi léptékű fejlődés, ezzel párhuzamosan pedig a természeti környezetünk állapotának rohamos romlása új kihívások elé állítja a Föld országait.⁴³

Számolni kell azzal is, hogy a nemzetközi biztonságot immár nem állami tényezők is veszélyeztethetik (olykor rejtett állami érdekeket szolgálva), ezek között a *„szervezett bűnözői körök, nemzetközi terrorszervezetek, kiberbűnözői csoportok, szélsőséges vallási közösségek, magán biztonsági cégek, egyes nem kormányzati szervezetek és egyéb transznacionális hálózatok”*⁴⁴ térnyerése jelenti a legnagyobb fenyegetést.

Az 1. – általam szerkesztett ábrában azt szemléltetem, hogy a 2012-es és a 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia milyen nemzeti biztonsági kihívást azonosított.

⁴¹ 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat 1. melléklet I. 7. pont.

⁴² 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 42. pont.

⁴³ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 46–49. pont.

⁴⁴ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 69. pont.

Kiemelt biztonsági kihívások	
2012. évi Nemzeti Biztonsági Stratégia	2020. évi Nemzeti Biztonsági Stratégia
regionális konfliktusok	tömeges illegális migráció
tömegpusztító fegyverek terjedése	váratlan fegyveres támadás
terrorizmus	az országot destabilizálni igyekvő hibrid (diplomáciai, pénzügyi-gazdasági, politikai stb.) támadások
a pénzügyi biztonságot fenyegető tényezők	kibertámadások
a kiberbiztonságot fenyegető kihívások	terrorcselekmények
energiabiztonság – főként importfüggőségünkől adódó – kitettsége	nemzeti szuverenitásunkat sértő cselekmények, határon túli magyarság helyzetének romlását célzó törekvések
a globális éghajlat- és környezetváltozás következményei	demográfiai veszélyek (tartós népességfogyás, a társadalom előregedése)
természeti és ipari katasztrófák	nemzetközi gazdasági válság
szervezett bűnözés	energiaimport terén bekövetkező fennakadások
kábítószerkereskedelem	instabil, „bukott” államok kialakulása országunk szomszédságában
migráció, illegális migráció	a fejlett technológiát kihasználó, a nemzet biztonságát veszélyeztető támadások
szélsőséges csoportok, melyek a demokratikus jogállam értékeit támadják	szervezett bűnözés

	tömegpusztító fegyverekkel végrehajtott támadások Magyarország, illetve a környező államok ellen
	regionális hatású, a szomszédos államban bekövetkező ipari katasztrófák
	világjárvány
	ár- és belvizek, egyéb természeti katasztrófák
	globális felmelegedés, elhúzódó szárazság, a vegetáció pusztulása az ország kitettebb részeiben

1. ábra: Kiemelt biztonsági kockázatok a 2012. évi és a 2020. évi nemzeti biztonsági stratégia rendszerében. Saját szerkesztés az 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat és az 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat alapján a szerző szerkesztésében

A 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia elsődleges célja „a nemzeti együttműködés szilárdságának erősítése”⁴⁵, a fentebb részletezett kihívások elhárítása pedig alapvetően a Kormány feladata, melynek a végrehajtás során együtt kell működnie a társadalom egészével, a konkrét feladatok tekintetében pedig a honvédséggel, a rendvédelmi szervekkel, azon belül is a rendőrséggel, a nemzetbiztonsági szolgálatokkal, a büntetés-végrehajtással, a katasztrófavédelemmel, a rendvédelem terén pedig az állami adó- és vámhatósággal.⁴⁶

A kiemelt biztonsági kockázatok kezelése – emeli ki a 2020-as dokumentum – csakis az érintett valamennyi hatóság együttműködése révén valósítható meg, éppen erre tekintettel indokolt erősíteni a koordinációt „a külügyi, a honvédelmi, a rendvédelmi, a nemzetbiztonsági, a bűnüldözési, az igazságszolgáltatási, a gazdasági és pénzügyi, a közegészségügyi és

⁴⁵ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 126. pont.

⁴⁶ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 126. pont.

járványügyi, az élelmiszerbiztonságért felelős, a katasztrófavédelmi és a polgári válságkezelési szervek”⁴⁷ között.

A Nemzeti Biztonsági Stratégia kiemelten foglalkozik az illegális migráció kezelésének módozataival, kiemelve, hogy egy újfajta szemléletmódra van szükség. Mindenekelőtt nem elegendő nemzeti szinten foglalkozni a kérdéssel, együttes európai és szövetségi fellépésre van szükség. Másrészt, az illegális migráció „kezelése” önmagában nem alkalmas a vágyott eredmények eléréséhez, a tömeges migrációt meg kell állítani, ami feltételezi az európai uniós külső határok megerősítését, valamint a migrációt kiváltó okok elleni fellépést – mégpedig azok keletkezésének helyén, vagyis a migránsok kibocsátó országában.⁴⁸

A terrorizmusellenes küzdelemre is igaz az, hogy igényli az Európai Unióval és a NATO-val való magas szintű együttműködést. A megelőzésre fokozott hangsúlyt kell fektetni, ez jelenti egyfelől a terrorizmust előidéző okok kezelését, a szélsőséges – „terrorista” – ideológiák elleni összehangolt fellépést, másfelől pedig a védelmi képességek fejlesztését. A terroristák célpontjainak számító infrastruktúrák, azon belül is a határvédelem, az élelmiszerellátási lánc, valamint a közlekedés, illetve a lakosság védelmének megerősítését.⁴⁹

A kiberbiztonság terén első lépésként azonosítani kell tudni a kibertérből érkező kockázatokat, fejleszteni kell a kibertérre vonatkozó jogszabályi környezetet, segíteni kell a felhasználókat egy, a jelenleginél tudatosabb internethasználat elsajátításában. Erősíteni szükséges a katonai kibervédelmi képességeket, illetve a Honvédség kibervédelmi erőit. Figyelmet és erőforrásokat kell biztosítani a legkorszerűbb technikai eszközök beszerzésére, ez pedig feltételezi a hazai alapú kutatás-fejlesztést, valamint az állami, illetve a magánszektor szereplőivel, azon belül is a tudományos és oktatási intézményekkel való együttműködést.⁵⁰

1.4. Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája

Általános értelemben a Nemzeti Katonai Stratégia (továbbiakban NKS, Katonai Stratégia, Stratégia) – amelynek kidolgozásáért szinte mindenütt a védelmi minisztériumok felelősek – a fegyveres erők fejlesztésével és alkalmazásával kapcsolatos elveket, célokat,

⁴⁷ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 142. pont.

⁴⁸ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 143. pont.

⁴⁹ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 147–150. pont.

⁵⁰ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 159–161. pont.

erőforrásokat és tevékenységformákat foglalja össze. Célja, hogy a fegyveres erő maximálisan szolgálja a nemzet biztonságát, illetve a katonai-védelmi feladatokat sikeresen, hatékonyan és megbízhatóan hajtsa végre. A katonai stratégia úgynevezett ágazati stratégia, vagyis kizárólag a nemzet biztonságának és a nemzeti érdekek érvényesítésének azokkal a területeivel foglalkozik, amelyek katonai erők vagy eszközök bevetését, felhasználását igénylik.

A Nemzeti Katonai Stratégia a katonapolitikai helyzetet értékeli és a katonai jellegű válságokat elemzi. A biztonságot fenyegető tényezők közül azokat veszi számba, amelyek elhárításában a fegyveres erőkre hárulnak feladatok.

A Katonai Stratégia konkretizálja az egyes feladatokat, az alkalmazás várható körülményeit, a hadviselési módokat és a szükséges eszközrendszert, azaz meghatározza:

- a haderő feladatait, a lehetséges szövetségeseket,
- a fegyveres erők feladatait és szerepét a szövetségesek közötti együttműködésben,
- a szövetségi kötelezettségekből fakadó béke idejű és harci feladatokat,
- az ország védelmi koncepcióját,
- a védelemhez szükséges fegyveres erők nagyságát és felkészítését,
- az esetleges fegyveres küzdelem természetét, méreteit, módját,
- a fegyveres erők szervezetét, haditechnikai ellátását, mozgósításának menetét,
- a fegyveres erők rövid és hosszú távú fejlesztéséhez és a feladatok ellátásához szükséges erőforrásokat és javaslatot tesz azok felhasználására.

Az 1393/2021. (VI. 24.) Kormány határozattal került elfogadásra Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája, amely okmány szerint Magyarország biztonságának elsődleges garanciáját továbbra is a NATO-ban való tagságunk adja, amely a kollektív védelemben ölt testet. A Stratégia ezen felül kifejti, hogy a nemzetközi védelmi garanciák mellett elengedhetetlen a megfelelő nemzeti önerő ahhoz, hogy hazánk biztonságát a lehető legnagyobb mértékben biztosítani tudjuk. A Kormány elképzelései szerint a Magyar Honvédséget olyan helyzetbe kell hozni, hogy az képes legyen visszatartani és elrettenteni minden potenciális fenyegetőt attól, hogy velünk szemben katonailag fel tudjon lépni. Itt lehetne említeni a Zrínyi 2026 haderőfejlesztési programot, illetve azon célt, hogy a haderőnk 2030-ra elérje az imént említett állapotot. A Stratégia tehát egyfajta alapelvként határozza meg, hogy a Magyar

Honvédségnek olyan haderőfejlesztést kell megvalósítania, és olyan képességeket kell fejlesztenie, amelyek lehetővé teszik a hatékony reagálást a biztonsági környezet változásaira.⁵¹

Egy ország védelmi rendszerének kialakítását elsősorban az adott ország veszélyeztetettsége, valamint biztonságpolitikai és védelmi célkitűzései határozzák meg. Ma már követelmény egy demokratikus országgal szemben, hogy védelmi rendszerét úgy alakítsa ki, hogy az átfogó és komplex legyen, az ország területének védelmén túl nyújtson biztonságot az állampolgárai számára is. Magyarország védelmi rendszere két nagy védelmi területre tagolható, a fegyveres védelemre és a polgári védekezés rendszerére. Ennek megfelelően a honvédelmi rendszer is civil és fegyveres elemekből épül fel. A honvédelmi rendszeren belül alapvető feladatként jelenik meg (háborúk és katasztrófák esetén) a lakosság és az anyagi javak védelme, amely a polgári védelmi feladatok rendszerén keresztül realizálódik, és a honvédelmi rendszer elemeinek szoros együttműködésével valósítható meg.⁵²

1.5. Részösszegzés

A biztonsági környezet új típusú tényezői sokfélék és összetett reagálást igényelnek, és mivel szüntelenül változnak, ezért a biztonság megteremtéséért felelős szervezeteknek is folyamatosan felül kell vizsgálniuk biztonsági stratégiájukat. Nemzetközi szempontból is kiemelt jelentőséggel bír a biztonsági kihívásokat, kockázatokat és veszélyeket azonosító listák aktualizálása, ugyanis modern korunk biztonsági kihívásai globálisak: a korábbi, katonai kihívások még csak a fegyverben álló országokat érintették, mára pedig eljutottunk odáig, hogy ha például Szíriában évtizedes szárazság és aszály van, akkor az gerjesztőleg hat a tömeges illegális migráció kialakulására, amely kihatással van még Európa korábban érinthetetlennek hitt országaira is.

2020. április 1-jén lépett a korábbi 2012-es Biztonsági Stratégia helyébe a Biztonságos Magyarország egy változékony világban alcímet viselő Nemzeti Biztonsági Stratégia. Elfogadása aktuális volt, amit az is indokol, hogy hazánk biztonsági környezete az elmúlt néhány évben alapjaiban megváltozott, és ettől nyilvánvalóan nem függetlenül fennállt egyfajta

⁵¹ Resperger István: Megjelent az új Nemzeti Katonai Stratégia, gondolatok az új Nemzeti Katonai Stratégiáról, Elérhető: <http://www.drresi.hu/wp-content/uploads/2021/03/RespergerNKShonlapNBI.pdf>, (Letöltés ideje: 2024.12.29.)

⁵² Katonai Alapismeretek; Zrínyi Kiadó, Budapest 2010; 12. o. Elérhető: http://kozepiskola.oroszlany.hu/TANKONYV/Katonai_Alapismeretek.pdf, (Letöltés ideje: 2024.12.29.)

elvárás is, hogy tisztázzuk egyértelműsítsük a szövetségeseink irányába mutatott elkötelezettségünket, politikai szándékainkat.

2. A VÉDELMI IGAZGATÁS RENDSZERE MAGYARORSZÁGON

Az új típusú, nem katonai értelemben vett biztonság – miként a korábbi fejezetben tisztáztuk – jóval összetettebb és differenciáltabb, mint ahogy azt akár harminc, negyven évvel ezelőtt gondoltuk. A hidegháborús időszakban például még létezett egyfajta domináns kockázat, ma már azonban erről szó sincs. Erre kiválóképpen mutat rá az is, hogy a kockázati tényezők és kihívások folyamatosan változnak, átalakulnak, egyes tényezők eltűnnek, helyettük új kockázatok keletkeznek. Ez pedig új kihívások elé állítja a védelem és a biztonságpolitika szakértőit.

2012. január 1-jén hatályba lépett az Alaptörvény, majd sorra születtek azok a törvények, melyek alapjaiban alakították át az állami működés szervezeti kereteit, a helyi szinttől a területi szerveken át, egészen a központi szinttel bezárólag. A közigazgatás szervezetének és feladatrendszerének megreformálása szükségszerűvé tette a védelmi igazgatás rendszerének finomhangolását is. Az Alaptörvény jelenti az origót, mely rögzíti az állampolgárok honvédelmi és katasztrófavédelmi kötelezettségeit (a XXXI. cikkben), és külön fejezetben rendelkezik (XLVIII–LIV. cikkek) a különleges jogrend időszakaiban alkalmazandó döntéshozatali mechanizmusokról.⁵³

Ebben a fejezetben a fentiekből következően meghatározom a védelmi igazgatás fogalmát, bemutatom a védelmi igazgatás szervezetrendszerének felépítését, áttekintem az egyes szervek feladat- és hatáskörét. Ez a témakör különösen aktuális volt pár évvel ezelőtt, amikor a COVID-19 világjárvány, a pandémia következményeinek kezelése volt elsődleges, illetve az annak elhárítására irányuló nemzetközi, valamint nemzeti intézkedések. Szintén aktuálissá teszi a témát az is, hogy 2022. február 24-én Oroszország nemzetközileg illegitim agressziót tanúsítva lerohanta a szomszédos Ukrajnát, amely háború a mai napig tart. Fontos megjegyeznem, hogy az Orosz Föderáció kimondottan kínosan figyel arra, hogy ezen agressziós cselekmény egyfajta különleges katonai műveletként jelenjen meg a köztudatban, ugyanakkor a nyugati világ számára egyértelmű, hogy az oroszok által ekképpen emlegetett katonai művelet nem más, mint nyílt háború. Magyarországon a Kormány a koronavírus-

⁵³ Varga Attila Ferenc: A védelmi és a honvédelmi igazgatás rendszere, helye, szerepe a közigazgatás rendszerében. In: Vámosi Zoltán – Bódi Stefánia – Varga Attila Ferenc – Szentés László – Domokos János – Terecskei Tibor – Csiffány Tamás – Nagy Imre – Nagy Zoltán: Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2012. 59–97. o. 59. o.

járványra tekintettel 2020. november 3-án hirdette ki országos szinten a veszélyhelyzetet, mely még jelen sorok írásának idején – tekintettel a szomszédunkban dúló háborúra – is fennáll.⁵⁴

2.1. A védelmi igazgatás fogalma

A védelmi igazgatás szervezetrendszere 2021-ben, az ebben az évben hatályba lépő megújult honvédelmi törvény⁵⁵ és katasztrófavédelmi törvény⁵⁶ nyomán maga is átalakult. Habár a védelmi igazgatás célját, funkcióját tekintve változás nem történt: a védelmi igazgatás lényegét tekintve egy, a közigazgatási struktúrában belül, annak részeként működő összetett, sokszereplős szervezet- és feladatrendszer, mely magában foglalja a minősített időszakokra és a minősített időszakokat megelőző, az azokra való felkészülést célzó szituációkra vonatkozó honvédelmi, katasztrófavédelmi, polgári védelmi teendők összességét.⁵⁷ Ebből következően, a védelmi igazgatás a közigazgatás egyik lényeges alrendszere, mely épít a közigazgatás személyi erőforrásaira és infrastruktúrájára, biztosítva ezáltal azt, hogy a különleges jogrend bevezetésekor a védelmi igazgatás mechanizmusa késedelem nélkül és a lehető legnagyobb hatásokkal megkezdhesse a működését.⁵⁸

A védelmi igazgatás a háborúban, katasztrófák estén vagy más rendkívüli helyzetekben (rendkívüli időszakokban) az állam és a közigazgatás működését irányító hierarchikus felépítésű közigazgatási szervezet. Ha a védelmi igazgatást az ország teljes védelme, azaz a honvédelem rendszere oldaláról vizsgáljuk, akkor fogalma a következőképpen határozható meg: „A védelmi igazgatás az ország civil rendszerének meghatározó eleme, az ország védelmi felkészítését irányító, szervező, koordináló kormányzati-közigazgatási rendszer”.⁵⁹

⁵⁴ 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről 1. §

⁵⁵ 2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről.

⁵⁶ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról (a továbbiakban: Kat.).

⁵⁷ Vinczéné Mészáros Csilla: A védelmi igazgatás rendszere. Hadmérnök IV. Évfolyam 2. szám - 2009. június 430–436. o. 430–431. o. Elérhető: http://hadmernok.hu/2009_2_vinczene.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.03.)

⁵⁸ Győző-Molnár Árpád: A védelmi igazgatás helyi szintjének működése, egy törzsvezetési gyakorlat tapasztalatai tükrében. Védelem Tudomány – III. évfolyam 4. szám, 2018/12. 140–158. o. 141. o

⁵⁹ Németh Sándor – Patyi Sándor: Védelmi felkészítés és az országmozgósítás. Új Honvédségi Szemle 1997/10. szám 12. o.

2.2. A védelmi igazgatás szervezetrendszere

Az ország védelmének, valamint az állampolgárok biztonsági garanciájának meghatározó részét képezi az ország védelmi felkészítését irányító állami apparátus, amelyet összefoglalóan védelmi igazgatásnak szoktunk nevezni.⁶⁰

Az állam komplex védelmi feladatának megvalósítására létrehozott vagy e feladatra kijelölt közigazgatási szervek rendszere által végzett végrehajtandó, rendelkező tevékenység, amely magába foglalja a felkészítés-, a minősített időszakok, valamint az ezeket megelőző helyzetek honvédelmi, polgári védelmi, védelemgazdasági és katasztrófavédelmi feladatainak tervezésére, szervezésére és végrehajtására irányuló állami feladatok összességét.⁶¹

A minősített helyzetek mindegyike olyan rendkívüli veszély megjelenésével jár, amelynek elhárítása szükségessé teszi a társadalom erőinek koncentrációját, a társadalom közös fellépésének állami irányítását és koordinációját. A társadalom védekezési igénye az erők és az irányítás olyan mértékű centralizációját igényli, amely ellentmondásban áll az alkotmányos alapon szerveződő önkormányzatok függetlenségével, az állampolgárok szabadságjogainak gyakorlásával és a piacgazdaság szereplőinek törekvésével. Az ellentmondás azonban csak látszólagos. Az országvédelem centralizált irányítási igényeit az alkotmányos alapon szervezett védelmi rendszer elégíti ki. A védelmi igazgatáson belül megkülönböztethetők a szakigazgatási feladatokat és az általános igazgatási feladatokat ellátó védelmi igazgatási szervek.

Egy ország veszélyekre való felkészülését, az azok elleni védekezés módját mindig meghatározta annak földrajzi elhelyezkedése, természeti adottságai, a potenciálisan megjelenő veszélyeztető tényezők, és ezen túlmenően a társadalmi, politikai, gazdasági fejlettsége. Minden korban az államok alapvető törekvése volt, hogy polgárait megvédjék a veszélyektől. Az emberek védelmére a történelem folyamán több államilag kialakított vagy az önkéntességen alapuló védelmi szerv, szervezet és intézményi rendszer alakult ki. Napjaink egyik alapvető gondoskodási formája, a polgári védelem, amelynek kialakulása a múlt század második felére tehető. Kialakulásakor, és azóta folyamatosan, célkitűzései közé tartozik az emberi élet és az emberi élet fenntartásához szükséges alapvető anyagi javak védelme. Eszmeisége megtalálható a legtöbb hazai és nemzetközi hivatásos és civil szervezet célkitűzései között. Feladatainak

⁶⁰ C. Vinczéné Mészáros: A védelmi igazgatás rendszere, Hadmérnök, IV. évfolyam, 2. szám, június, 2009., 430-436. o.

⁶¹ C. Vinczéné Mészáros: i. m. 430-436. o.

végrehajtásában szinte minden védelmi szerv, szervezet, és maguk az állampolgárok is tevékenyen részt vesznek.⁶²

Az utóbbi években az ország átfogó (teljes) védelmének megvalósításában a védelmi igazgatás szerepe, fontossága megnőtt, feladata, hatás- és jogköre kiszélesedett. A rendszerben elfoglalt helyének megértéséhez meg kell vizsgálnunk a védelmi igazgatás kialakítását a különböző időszakokban.⁶³

2.2.1. A védelmi igazgatás, a védelmi szakigazgatás általános hatáskörű, valamint az ágazat területi és helyi szintű szervei

A védelmi igazgatás szervezetrendszere egy összetett rendszer, amely több terület együtteséből tevődik össze. Ezeket a részterületeket a központi, területi és helyi elemek adják. A központi elemek közé tartoznak az Országgyűlés, a Köztársasági Elnök személye, a Kormány, a Honvédelmi Tanács, a Védelmi Tanács, valamint a Honvédelmi minisztérium (országos hatáskörű szervei). A területi elemek közé a fővárosi megyei védelmi bizottságok és a helyi (járási, fővárosi kerületi) védelmi bizottságok alkotják. A helyi elemet pedig az adott település polgármestere adja. Az országvédelem civil rendszerében, azaz a védelmi felkészítés és ország mozgósítás rendszerében meghatározott védelmi feladatok tervezése, szervezése és megvalósítása az ország településein működő közigazgatási és gazdasági szervek útján, valamint az állampolgárok közreműködésével történik. Másként fogalmazva, a védelmi igazgatás hatékony működésének kulcsa a települési szint.⁶⁴

A védelemi igazgatás előzőekben felsorolt általános hatáskörű szervei a centrális irányítás rendszer elemeiként biztosítják a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek, a védelemben résztvevő más szervek és a települések önkormányzata által képviselt lakosság védelmi felkészítését, szükség esetén mozgósítását a minősített helyzetek elhárítására.⁶⁵

Egyfajta általános igazsággént fogalmazható meg, hogy az országvédelmi speciális szakfeladatokat ellátó szakigazgatás egyes elemei mindenkor szoros együttműködésben állnak a védelmi igazgatás általános hatáskörrel rendelkező elemeivel. Mindezen elemek közül ki kell

⁶² Dr. Hornyacsek Júlia: Polgári védelmi alapismeretek 1.; Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009., 5. o.

⁶³ Dr. Hornyacsek (2009) i. m. 41. o.

⁶⁴ Isaszegi János: Magyarország védelmi igazgatása a közigazgatás új környezetében, Zrínyi Kiadó, 2014., 52-53. o.

⁶⁵ Isaszegi (2014.) i. m. 52-53. o.

emelnünk a katonai igazgatást végző Magyar Honvédségi (továbbiakban: MH) MH Hadkiegészítő és Központi Nyilvántartó Parancsnokságot, beleértve annak területi szerveit, a civilek biztonságát szavatoló és az anyagi javak védelmét ellátó védelmi szervezeteket, valamint azon vízügyi szerveket, akik az árvízvédelem műszaki irányítását végzik.

A hatályos Alaptörvény a települési közigazgatási feladatok szervezésénél az önkormányzatiság elvét valósítja meg. Ebből az következik, hogy a helyi közügyek vonatkozásában a helyi képviselőtestület döntésére van szükség, valamint jelenti továbbá azt is, hogy ezen feladatkörök végrehajtásához nem szükséges más önkormányzatok legitimációja.⁶⁶ „Az önkormányzatiság elvéből következik, hogy a működő közigazgatási, önkormányzati struktúra változatlan átvétele a védelmi igazgatásban azt eredményezné, hogy a központi kormányzati szervek kb. 3150 település önkormányzatát lennének kénytelenek közvetlenül irányítani”,⁶⁷ ám e feladat lehetetlensége könnyen belátható.

A felvetődő probléma úgy volt megoldható, hogy a kormányzati és a települési szint közé a fővárosi és megyei (2023-tól a megye elnevezés a történelmi hagyományokra való tekintettel vármegyére változott) védelmi bizottságokat, majd 2013. január 01-jétől a járási (fővárosi kerületi) kialakított helyi védelmi bizottságokat, mint irányító koordináló szerveket illesztették be.

⁶⁶ Isaszegi (2014) i. m. 88. o.

⁶⁷ Vinczéné mészáros Csilla: A védelmi igazgatás rendszere; Hadmérnök, IV. Évfolyam 2. szám - 2009. június, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 432. o.

2.2.2. A területi és helyi védelmi bizottságok

A területi védelmi bizottság elnökének munkáját a fővárosi és vármegyei kormányhivatal, valamint a védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő szervek és szervezetek támogatják javaslattételi és döntés-előkészítési jogkörrel, továbbá segítik a meghozott döntések végrehajtását is. A vármegyei területi védelmi bizottság vezetői tisztségét minden esetben a vármegyei kormányhivatal főispánja tölti be, míg a katasztrófavédelmi elnökhelyettesi feladatokat a vármegyei katasztrófavédelmi igazgatóság aktuális igazgatója látja el. A bizottság és annak munkaszervezetének működéséhez szükséges feltételeket tehát a fővárosi és vármegyei kormányhivatal biztosítja amellet, hogy gondoskodik a gazdálkodási feladatok ellátásáról is. Az e célra elkülönített központi pénzügyi forrásokat szintén a kormányhivatal kezeli, és azok felhasználása a területi védelmi bizottság által elfogadott éves pénzügyi és feladatterv szerint történik. A teljesítésről a bizottság elnöke minden évben, a tárgyévet követő március 31-ig beszámol a honvédelemért felelős miniszternek és a védelmi igazgatás központi szervének.⁶⁸

A területi védelmi bizottság a hatáskörébe tartozó területen az általa elfogadott szervezeti és működési szabályzat szerint együttműködik a honvédelmi igazgatási és a kijelölt katasztrófavédelmi feladatokat ellátó szervekkel, valamint egyéb védelmi és biztonsági szereplőkkel. Az elnök felelős a vármegyei és fővárosi szintű védelmi és biztonsági feladatok összehangolásáért, irányítja a hibrid fenyegetésekkel szembeni ellenállóképesség növelésére irányuló tevékenységeket, továbbá koordinálja a kulturális javak védelmével és a befogadó nemzeti támogatással kapcsolatos feladatokat.⁶⁹

Emellet gyakorolja a polgári védelemmel, valamint a gazdasági és anyagi szolgáltatásokkal összefüggő hatásköröket, biztosítja a védelmi és biztonsági vezetési infrastruktúra, valamint az infokommunikációs rendszer folyamatos működését. Az illetékességi területén eljárva utasíthatja a helyi védelmi bizottság elnökét, a főpolgármestert és a polgármestereket a hatáskörükbe tartozó feladatok végrehajtására. Mindemellet meghatározza a katasztrófavédelmi feladatokat, ellenőrzi azok végrehajtását és szükség esetén kezdeményezi a területi polgári védelmi erők bevonását. Amennyiben a helyzet meghaladja

⁶⁸ 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet a védelmi és biztonsági igazgatás területi és helyi szabályairól, 1. A területi védelmi bizottság

⁶⁹ 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet, 1.

hatáskörét, az ágazati koordinációs szerv vagy a védelmi és biztonsági igazgatás központi szerve útján javaslatot tesz a Kormány döntésének meghozatalára.⁷⁰

A helyi védelmi bizottságok szervezeti struktúrája a járási rendszerhez igazodik, ennek megfelelően az elnöki tisztséget a mindenkori járási hivatal vezetője tölti be. A katasztrófavédelmi elnökhelyetteseket a vármegyei katasztrófavédelmi igazgatóság igazgatója nevezi ki a vármegyei katasztrófavédelem állományából. A helyi védelmi bizottság elnökének védelmi és biztonsági igazgatási feladatait a fővárosi és vármegyei kormányhivatal járási (vagy fővárosi kerületi) hivatala, valamint a védelmi és biztonsági feladatokban közreműködő szervek és szervezetek javaslattevő és döntés-előkészítő jogkörrel segítik, valamint részt vesznek a döntések végrehajtásában. A bizottság titkári teendőit a járási hivatal hivatalvezető-helyettese látja el. A honvédelmi elnökhelyettes kijelölését a honvédelemért felelős miniszter által vezetett minisztérium védelmi igazgatási szervezeti egységének vezetője végzi az önkéntes tartalékos állományból. Az elnökhelyettesi posztra korábban olyan személy volt jelölhető, aki felsőfokú végzettséggel bírt, és vállalta, hogy a kijelölésétől számított két éven belül megkezdje és határidőre befejezi a Nemzeti Községi Egyetem honvédelmi igazgatási szakirányú képzését.⁷¹

A katasztrófavédelmi elnökhelyettes a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szervének vezetője választja ki a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi vagy helyi állományából. A pozíció betöltésére kizárólag olyan személy alkalmas, aki felsőfokú végzettséggel és tiszti rendfokozattal rendelkezik. A járási hivatalvezető-helyettes munkáját a területi védelmi igazgatási szerv rendszeres felkészítéssel és továbbképzésekkel támogatja. A helyi védelmi bizottság titkára aktívan részt vesz a polgármester védelmi és biztonsági igazgatási feladatainak ellátásában. A helyi védelmi bizottság az illetékességi területén a szervezeti és működési szabályzatának megfelelően működik együtt a honvédelmi igazgatási szervekkel, a kijelölt katasztrófavédelmi feladatokat ellátó szervekkel, valamint egyéb, a védelmi és biztonsági feladatokban részt vevő szervezetekkel egyaránt.⁷²

⁷⁰ 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet, 1.

⁷¹ 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet a védelmi és biztonsági igazgatás területi és helyi szabályairól, 2. A helyi védelmi bizottság

⁷² 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet, 2.

2.2.3. A fegyveres erők és a polgári védelmi feladatok rendszerének összefüggései

A polgári védelem, valamint annak elődje, a Légoltalom,⁷³ azért jött létre, hogy mérsékelje az országot érő fegyveres támadások és a háterszág ellen bevetett légi csapások hatásait. Feladatai közé tartozik a károk felszámolása, a lakosság életének és anyagi javaik védelme, valamint a nemzeti vagyon megóvása, amelyeket szervezési, koordinációs és irányítási tevékenységekkel lát el. A szervezet megalakulása óta folyamatosan ellátja ezt a küldetést, bár annak fontossága és a védekezés módszerei időről időre módosultak. Ezek a változások mindig összhangban voltak a támadó eszközök technológiai fejlődésével, a nemzetközi helyzet alakulásával, Magyarország biztonságpolitikai céljaival és az aktuális kormányzati irányelvekkel, de maga a feladatkör soha nem szűnt meg. A honvédelmi rendszer részét képező fegyveres erők és a polgári védelem kapcsolatát érdemes a polgári-katonai együttműködés szemszögéből vizsgálni, amely két fő területre bontható. Az egyik ezek közül a fegyveres erők által biztosított támogatás és segítségnyújtás a polgári védelem számára olyan nem katonai jellegű veszélyhelyzetek, krízisek és katasztrófák kezelésében, amelyek civil beavatkozást igényelnek. A fegyveres erők szerepet vállalnak a polgári védelmi feladatok végrehajtásában, továbbá segítséget nyújtanak természeti katasztrófák, ipari balesetek, súlyos közveszély vagy az alapvető közszolgáltatásokat érintő üzemzavarok esetén. Ennek érdekében a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség fenntartja és működteti a HM katasztrófavédelmi rendszert (HKR).⁷⁴

A másik fontos aspektus a polgári szféra által a fegyveres erőknek nyújtott támogatás és segítségnyújtás szükség esetén. Ez lényegében magában foglalja azokat a tervezési és szervezési folyamatokat, amelyek biztosítják, hogy válság vagy háború idején a fegyveres erők megfelelő időben hozzáférjenek a szükséges polgári erőforrásokhoz. Ezzel kapcsolatban a polgári védelem és a fegyveres erők együttműködését alapvetően meghatározza az 1977-ben elfogadott, a Genfi Egyezményekhez kapcsolódó I. kiegészítő Jegyzőkönyv. Ez egyértelműen rögzíti, hogy a polgári védelem nem folytathat fegyveres tevékenységet, és nem vehet részt olyan feladatokban, amelyek közvetlenül kapcsolódnak a harci cselekményekhez vagy azokat támogatják. Vannak azonban olyan támogatási területek, amelyeket a polgári védelem biztosíthat anélkül, hogy megsértené ezt a feltételt. Ilyenek például a hadműveletek polgári

⁷³ Kondás Kornél: Egy magyarországi terrorcselekmény esetén a helyi védelmi bizottság feladatköre, *Hadtudományi Szemle*, 2016. IX. évfolyam 1. szám, 187.o.

⁷⁴ Kondás: i. m. 187. o.

szempontú segítése, mint a települések kiürítésének megszervezése, valamint olyan katonai létesítmények mentésében való részvétel, amelyek egyúttal a lakosság és az anyagi javak védelmét is szolgálják. Ide tartozik továbbá a gazdaság működésének fenntartása, beleértve a polgári intézmények, üzemek és vállalatok üzemképességének biztosítását, amelyben a polgári védelmi szervezetek is fontos szerepet játszanak. Ezenkívül a polgári védelem részt vehet a harci cselekmények során megsérült vagy életveszélybe került katonák mentésében, a fegyveres konfliktusok következtében kialakuló migráció kezelésében, valamint a lakosság tájékoztatásában a lehetséges katasztrófák jelentette veszélyekről és az elérhető információkról.⁷⁵

Az ilyen feladatok hatékony végrehajtásához megfelelő felkészülésre van szükség, ami folyamatos és szoros együttműködést követel meg a honvédelmi rendszer minden elemétől a tervezés, kiképzés és információcsere területén. Az 1990-es években elindult világméretű enyhülési folyamat kedvező hatásait beárnyékolja a nukleáris és vegyi balesetek, természeti csapások, valamint az ökológiai károk egyre növekvő száma és pusztító ereje. A Magyarország biztonságát fenyegető kockázatok közül – bár teljes mértékben nem zárható ki a háború lehetősége, kiváltképp a jelenleg is dúló orosz-ukrán háború mellett – elsősorban a békeidőben fellépő válsághelyzetek és katasztrófák kerültek előtérbe. Ennek megfelelően a magyar polgári védelem feladatai és céljai is átalakultak, így napjainkban kiemelt fontosságúvá vált a lakosság és az anyagi javak védelme a különböző katasztrófákkal szemben. Amennyiben nagyszabású mentési műveletekre van szükség, a katasztrófavédelmi törvény – összhangban a honvédelmi jogszabályokkal – lehetőséget teremt az egész honvédelmi rendszer mozgósítására. Ennek lényege, hogy a védekezést törvényi és hatósági eszközök alkalmazásával, az állampolgárok bevonásával, a nemzetgazdaság erőforrásainak felhasználásával és az állami tartalékok mozgósításával támogatja.⁷⁶

⁷⁵ Kondás: i. m. 188. o.

⁷⁶ Kondás: i. m. 188-189. o.

2.2.4. A védelemben szerepet vállaló rendvédelmi-, és egyéb szervek kapcsolata a polgári védelmi feladatokkal

A honvédelmi rendszer egészének részeként fontosnak tartom megemlíteni a rendvédelmi szerveket, valamint minden olyan egyéb intézményt és szervezetet, amely részt vesz a védelmi feladatok végrehajtásában. Ezek közé tartoznak azok a szervezetek, amelyek elsődleges rendeltetése védelmi jellegű, mint például a rendőrség vagy a tűzoltóság, illetve azok is, amelyek ugyan nem kifejezetten védelemre szakosodtak, de szerepet játszanak az ország védelmi rendszerében. Ilyenek például az országos hatáskörű szervek, mint a Terrorrelhárítási Központ, valamint az ügyészségek és bíróságok. Ha ezen szervezetek és a polgári védelem közötti kapcsolatokat elemezzük, megállapítható, hogy ezek különböző szinteken és eltérő formákban valósulnak meg.⁷⁷

A Rendőrség, a Tűzoltóság, a Mentőszolgálatok és a polgári védelem közötti együttműködés a feladatok végrehajtása során elsősorban helyi és területi szinten valósul meg, de a veszélyhelyzet súlyosságától függően akár országos szintre is kiterjedhet. Egy adott településen belül a szervezetek közötti koordinációt elsősorban a polgármester látja el, míg az esemény jellege és kiterjedése szerint a helyi védelmi bizottságok is bekapcsolódhatnak. Területi szinten a megyei és fővárosi bizottságok felelősek a koordinációért, míg országos szinten ezt a feladatot a Katasztrófavédelmi Koordinációs Tárcaközi Bizottság végzi. A feladatok végrehajtása során nem csupán a rendvédelmi szervek segítik a polgári védelem munkáját, hanem szükség esetén ők maguk is igénybe veszik a polgári védelem szakértelmét és támogatását saját feladataik ellátásához. Emellett a rendvédelmi és egyéb, a védelemben részt vevő szervezeteknek jogszabályokban meghatározott önálló védelmi kötelezettségeik is vannak – legyen szó honvédelmi, katasztrófavédelmi vagy polgári védelmi feladatokról –, amelyeket saját hatáskörükön belül és a saját működési rendszerük keretében hajtanak végre.⁷⁸

⁷⁷ Kondás: i. m. 189. o.

⁷⁸ Kondás: i. m. 189. o.

2.3. Részösszegzés

Az új típusú biztonsági kihívások, kockázatok – miként a korábbi fejezetben megállapítottuk – jóval összetettebbek és differenciáltabbak, mint a korábbi korok katonai kihívásai, ráadásul, ma már nem egyfajta domináns kihívás, kockázat és a veszélyek folyamatosan változnak, átalakulnak, egyes tényezők eltűnnek, helyettük új kockázatok keletkeznek. Ez pedig új kihívások elé állítja a védelem és a biztonságpolitika szakértőit: *„a biztonságszavatolás és a védelem körében”* – mutat rá Farkas Ádám – *„a katonai, rendészeti, nemzetbiztonsági, infrastrukturális, vagy természeti kihívásokra épp úgy folyamatosan készülni kell, mint a gyógyszerellátás folytonosságának biztosítására, az egészségügyi válsághelyzetekre, a társadalmi feszültségek és a migráció kezelésére, vagy épp a gazdasági válságokra”*.⁷⁹ Ez szükségessé teszi a védelmi ágazat fokozott koordinációját, a fegyveres és nem fegyveres szervek együttműködését. *„Emellett fokozni és korszerűsíteni kell a fegyveres védelem ágazatait is, különösen a nemzetbiztonsági, vagy titkosszolgálati és információvédelmi szférát, amely a komplex és hálózatos kihívások kezelésére, információs feltárására, megelőzésére és elhárítására jellegéből adódóan hivatott, hidat képezve a rendészet és a honvédelem klasszikus – döntően reagáló jellegű – fegyveres védelmi ágazatai és nem utolsósorban a politikai döntéshozatal között is.”*⁸⁰

⁷⁹ Farkas Ádám: Gondolatok a 21. századi biztonságról, államról, védelemről. In: Farkas Ádám (szerk.): Védelmi alkotmányosság az új típusú biztonsági kihívások erőterében. Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2018. 13–40. o. 28. o.

⁸⁰ Farkas (2018) i. m. 28. o.

2.4. A különleges jogrend alkotmányos alapjai, alaptörvényi megalapozottsága

A különleges jogrend – veszélyeztetettségnek megfelelő tartalmú – gyűjtőfogalma alkotmányos terminológia. A fogalom az országvédelem szabályozási területén is elfogadott, korábban minősített időszakként nevesített kategória, tartalma szerint pedig a normál időszakoktól (békétől) eltérő helyzeteket jelöli meg az ország szuverenitásának és területi épségének, az állami működés fenntarthatóságának, az állampolgárok létfeltételeinek biztosíthatósága érdekében, amikor a hatalommegosztáson, a fékek és ellensúlyok rendszerén alapuló hatalomgyakorlás elégtelen a veszélyek időbeni kezeléséhez. Az Alaptörvény tehát több, létező jogrendszer alapjait hordozza egyidejűleg: a tipikus szabályozási mód a békeidőszaki, de rendelkezik arról is, hogy a békétől eltérő körülmények között az állam mely szerve mikor, milyen határokig mehet el a jogalkotásban és a jogalkalmazásban.⁸¹ Ebben a fejezetben az egyes különleges jogrendi típusokat mutatom be egyenként, kiemelt figyelmet szentelve a terrorveszély-helyzetnek, mint a legújabb különleges jogrendi típusnak.

A különleges jogrendre vonatkozó alaptörvényi szabályozás határozza meg az állami működés azon eszközeit, melyek békétől eltérő időszakokban, vagyis olyan időszakokban alkalmazhatók, amelyekben a normál állami működés valamilyen okból akadályozott. A különleges jogrendi szabályok lehetőséget biztosítanak „a hatalommegosztáson alapuló államszervezeti szabályokhoz képest”, azzal a céllal, hogy „a különleges jogrendet kiváltó okra reagálást követően az állam működése mielőbb visszaállítható legyen az általános szabályok szerinti rendszerre”.⁸² A különleges jogrendi szabályok az arra feljogosított szerv számára felhatalmazást adnak arra, hogy – az arányosság és szükségesség elvét tiszteletben tartva és a nem korlátozható garanciákat érintetlenül hagyva – korlátozzon egyes alapjogokat, illetve felfüggeszthesse azok gyakorlását. A különleges jogrendi szabályozás másik specifikuma annak célja, mely a kiváltó okok kezelésében testesül meg; e cél megvalósulását követően haladéktalanul vissza kell térni az államműködés normál, „békeidőbeli” rendjéhez.⁸³

⁸¹ Bódi Stefánia: Az Alaptörvény és a sarkalatos törvények honvédelmi igazgatást és katasztrófavédelmet érintő módosuló rendelkezéseinek bemutatása. In: Vámosi Zoltán – Bódi Stefánia – Varga Attila Ferenc – Szentés László – Domokos János – Terecskei Tibor – Csiffány Tamás – Nagy Imre – Nagy Zoltán: Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2012. 33–58. o. 33. o.

⁸² Till Szabolcs: Különleges jogrend. In: Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András); Elérhető: <http://ijoten.hu/szocikk/kulonleges-jogrend> (Letöltés ideje: 2025.01.06.).

⁸³ Till (2019) i. m. (Letöltés ideje: 2025.01.06.).

Egyes alapjogok tehát a különleges jogrend időszakában korlátozhatók, illetve gyakorlásuk felfüggeszthető, az Alaptörvény azonban érinthetetlen. Így pl. szükségállapot idején a köztársasági elnök, rendkívüli állapot fennállása idején a Honvédelmi Tanács jogosult rendeleteket alkotni, e rendeletek hatálya azonban csak a kérdéses különleges jogrendi időszakban áll fenn.⁸⁴ A következő fejezetekben a különleges jogrend kifejtése időrendi sorrendben történik annak érdekében, hogy átfogóbb képet kaphassunk a szabályozás korábbi és jelenlegi berendezkedéséről.

2.4.1. A különleges jogrend egyes típusai az Alaptörvény módosítását megelőzően

A különleges jogrend egyes típusai az Alaptörvény 9. módosítása előtt a következők voltak:

- rendkívüli állapot;
- szükségállapot;
- veszélyhelyzet;
- váratlan támadás;
- megelőző védelmi helyzet;
- terrorveszélyhelyzet.

Azt, hogy az egyes különleges jogrendi típusok milyen okokra hivatkozással vezethetők be, illetve, hogy milyen időtartamban állhatnak fenn. Ezt a 2. ábra foglalja össze.

Minősítés	Rendkívüli állapot (49. cikk)	Szükségállapot (50. cikk)	Megelőző védelmi helyzet (51. cikk)	Terrorveszélyhelyzet (51/A. cikk)	Váratlan támadás (52. cikk)	Veszélyhelyzet (53. cikk)
Veszély iránya	Külső veszély	Belső társadalmi konfliktus, terror	Külső veszély	külső és belső veszély,	Külső veszély	Katasztrófa

⁸⁴ Till (2019) i. m.

				terrortámadás		
Alkotmányos tényállás	Hadiállapot, közvetlen háborús veszély	A törvényes rend megdöntésére, a hatalom erőszakos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények. Élet és vagyonbiztonságot fenyegető fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett cselekmények	Külső fegyveres támadás veszélye, Szövetségi kötelezettség	terrortámadás jelentős és közvetlen veszélye vagy terrortámadás esetén	Külső fegyveres csoport váratlan betörése	Élet és vagyonbiztonságot fenyegető elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség
Kihirdető	Országgyűlés (OGY) 2/3	OGY 2/3	OGY	OGY 2/3	Kormány	Kormány
Hatalmi centrum	Honvédelmi Tanács	Köztársasági Elnök	Kormány	Kormány	Kormány	Kormány

2. ábra: A különleges jogrend egyes típusai, a bevezetés oka, időtartama (2020 decemberi állapot szerint); Saját szerkesztés az Alaptörvény Különleges jogrend című fejezete alapján

2.4.2. Az egyes különleges jogrendi helyzetekről, a rendkívüli állapottól a terrorveszély-helyzetig

Az Alaptörvény a rendkívüli állapot fennállta idejére engedi a legnagyobb mértékű eltérést az államműködés normál szabályaitól. „Hadiállapot vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén” hirdethető ki.⁸⁵ Időtartamára nézve az Alaptörvény nem tartalmaz rendelkezést; addig tartható fenn, amíg a szükségesség indokolja.⁸⁶

A parlament, akadályoztatása esetén pedig a köztársasági elnök jogosult a rendkívüli állapot kihirdetésére. A kihirdetéssel azonos időben fel kell állítani a Honvédelmi Tanácsot, amelynek élén a köztársasági elnök áll, tagjai az Országgyűlés elnöke, a frakcióvezetők, a miniszterelnök, valamint a miniszterek és – kizárólag tanácskozási joggal – a Honvéd Vezérkar főnöke. A Honvédelmi Tanácsra vonatkozó részletes szabályok a Honvédelmi törvényből derülnek ki, arra ugyanakkor az Alaptörvény is utal, hogy a Honvédelmi Tanács jogköre meglehetősen széles, mivel mind a három hatalmi tényező (vagyis a köztársasági elnök, a Kormány és az Országgyűlés) helyett gyakorolja azok ráruházott jogosítványait.⁸⁷

A rendeletek a rendkívüli állapot megszűnéséig maradnak hatályban. A rendkívüli állapot egyébiránt nem automatikusan szűnik meg, arról rendelkezni kell külön. A Honvédelmi Tanács rendeletei a különleges jogrend végén minden külön aktus nélkül hatályukat veszítik, kivéve, ha az Országgyűlés meghosszabbítja azok hatályát.⁸⁸ A szükségállapot nem külső, hanem belső eredetű veszély esetére szól,⁸⁹ ezek lehetnek fegyveres cselekmények, melyek „a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányulnak” avagy olyan, „fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények”, melyek „az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méreteken veszélyeztetik”.⁹⁰

A fegyveres, illetve felfegyverkezve történő elkövetés a büntetőjogi szabályok megfelelő értelmezése alapján azt feltételezi, hogy az elkövető lőfegyvert vagy robbanóanyagot tart magánál (fegyveres elkövetés), vagy az életkioltására alkalmas eszközt tart magánál,

⁸⁵ Alaptörvény 48–49. cikk.

⁸⁶ Till (2019) i. m. 15. o.

⁸⁷ Árva Zsuzsanna: Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2016. Elérhető: Complex Jogtár., 460. o.

⁸⁸ Árva (2016) i. m. 460. o.

⁸⁹ Till (2019) i. m. 18. o.

⁹⁰ Alaptörvény 48. cikk (1) bek.

avégett, hogy az ellenállást leküzdje vagy megakadályozza (felfegyverkezve történő elkövetés).⁹¹

Az Alaptörvény a szükségállapot idejére az államfőhöz telepíti a különleges hatalmat. A szükségállapoti idején alkotott rendeletek hatálya harminc napig marad hatályban, ám hatályukat meghosszabbíthatja az Országgyűlés, vagy – akadályoztatása esetén – annak Honvédelmi Bizottsága.⁹² A veszélyhelyzetet a Kormány elemi csapás és ipari szerencsétlenség esetén hirdetheti ki, feltéve, hogy az így kialakult helyzet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyezteti.⁹³ A veszélyhelyzet idején kihirdetett kormányrendeletek főszabály szerint tizenöt napig maradnak hatályban, hatályuk azonban meghosszabbítható, értelemszerűen csak a veszélyhelyzet fennálltaig.⁹⁴

A váratlan támadás a „háborús küszöböt el nem érő”, az ország területét érintő fegyveres beavatkozások, támadások esetére szóló különleges jogrendi kategória, melynek célja ilyenformán a háború megelőzése. Az Alaptörvény értelmében „a Kormány külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén a támadás elhárítására, Magyarország területének a honi és szövetséges légvédelmi és repülő készségi erőikkel való oltalmazására, a törvényes rend, az élet- és vagyonbiztonság, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében – szükség esetén a köztársasági elnök által jóváhagyott fegyveres védelmi terv szerint – a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig a támadással arányos és arra felkészített erőkkel azonnal intézkedni köteles”.⁹⁵

A váratlan támadás speciális a többi különleges jogrendi állapothoz képest, mivel itt az Alaptörvény nem kihirdetési, hanem intézkedési kötelezettséget határoz meg. Feltételezhető, hogy ilyenformán a váratlan támadás folytatásaként – ha a helyzet eszkalálódik – sor kerülhet a szükségállapot, illetve a rendkívüli állapot kihirdetésére.⁹⁶

Az Országgyűlés megelőző védelmi helyzetet hirdethet ki külső fegyveres támadás veszélye esetén vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében, ezen időszak alatt a Kormány vezethet be sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedéseket, az Országgyűlés felhatalmazása alapján. A megelőző védelmi helyzet fogalmilag ugyan hosszabb

⁹¹ Árva (2016) i. m.

⁹² Till (2019) i. m. 20. o.

⁹³ Alaptörvény 53. cikk.

⁹⁴ Till (2019) i. m. 23–24. o.

⁹⁵ Alaptörvény 52. cikk.

⁹⁶ Till (2019) i. m. 27. o.

időszakra szól, mint a váratlan támadás, de ugyanúgy határozott – és meghosszabbítható – időtartamra. Kihirdetéséről a törvényhozás dönt, döntése azonban megelőzi a Kormány erre irányuló kezdeményezése. Az úgynevezett előkészítő fázis – mely a kormányzati kezdeményezéssel indul és az országgyűlési döntésig tart – hatvan napos terminus. Azok a kormányzati intézkedések, melyek az előkészítő szakaszban születtek, az országgyűlési döntésig, de legfeljebb hatvan napig maradnak hatályban.⁹⁷

Ez a különleges jogrendi kategória eredetileg a megszüntetett béke idejű hadkötelezettség felváltására került az Alaptörvénybe, jelen állás szerint azonban „inkább a NATO Válságreakálási Rendszer által modellezett béke-válság-háború fogalmi hármásának alkotmányos leképezésére törekszik”.⁹⁸

Az Országgyűlés 2016. június 7-én szavazta meg az Alaptörvény hatodik módosítását, mellyel bevezetésre került a terrorveszély-helyzet kategóriája – tehát, egy viszonylag új különleges jogrendi típusról van szó.

Az Alaptörvény 51/A. cikke értelmében a terrorveszély-helyzet kihirdetésére a Kormány tesz kezdeményezést, de a kihirdetés aktusa az Országgyűlésé. Bevezetésének feltétele egyrészt a terrortámadás, másrészt „a terrortámadás jelentős és közvetlen veszélye”.⁹⁹ A különleges jogrend kihirdetésével egyidejűleg a törvényhozás felhatalmazást ad a Kormánynak a sarkalatos törvényben meghatározott rendkívüli intézkedések bevezetésére. A terrorveszély-helyzet időtartama prolongálható. Mind a különleges jogrend kihirdetéséhez, mind annak meghosszabbításához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatára van szükség.¹⁰⁰

Az előkészítési szakasz ez esetben is legfeljebb tizenöt nap. Amennyiben a helyzet kezelésére a rendőrség és a katasztrófavédelem lehetőségei nem elégségesek, a Magyar Honvédség is felhasználható. Arról, hogy a honvédség bevetettségéről ki jogosult dönteni, az Alaptörvény hallgat, így ez „a Kormány működés-irányítási jogkörében maradást eredményezi”.¹⁰¹

A Kormány jogosult a terrorveszély-helyzet idején rendeleteket alkotni, melyekkel – értelemszerűen a sarkalatos törvényben írtak szerint – felfüggesztheti egyes törvények

⁹⁷ Till (2019) i. m. 29. o.

⁹⁸ Till (2019) i. m. 28. o.

⁹⁹ Alaptörvény 51/A. cikk.

¹⁰⁰ Alaptörvény 51/A. §

¹⁰¹ Till (2019) i. m. 32. o.

alkalmazását, eltérhet törvényi rendelkezésektől eltérhet, és egyéb rendkívüli intézkedésekről is dönthet. A kormányrendeletben bevezetett intézkedések hatálya a parlament terrorveszélyhelyzet kihirdetésére vonatkozó döntéséig marad fenn, de a tizenöt napot nem haladhatja meg.¹⁰²

2.4.3. A különleges jogrendben bevezetett változások és a jelenlegi szabályozás

Az Alaptörvény 2016-os kiegészítése a terrorveszélyhelyzet bevezetésével szükségessé tette a különleges jogrendi időszakok egyszerűsítését. Korábban, mint ahogyan az az előző fejezetben kifejtésre került, a különleges jogrend különböző kategóriáit a következő állapotok alkották: rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, terrorveszélyhelyzet, váratlan támadás és veszélyhelyzet. Emellett egy Alaptörvényen kívüli minősített időszak is létezik, amely a tömeges migráció okozta válsághelyzetet öleli fel. Csink Lóránt, alkotmányjogász, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának professzora szerint az Alaptörvény kilencedik módosítása előtt a törvényalkotó a különleges jogrend részletes szabályozásában látta a kivételes hatalom kontrollálásának garanciáját. Ez azt jelentette, hogy a jogrend pontosan meghatározta, ki, milyen körülmények között, és milyen intézkedésekről hozhat döntést. Ugyanakkor, ahogyan Csink Lóránt is rámutatott, a szabályozás leegyszerűsítése szélesebb mozgásteret biztosít a Kormány számára. Kádár Pál dandártábornok, az Nemzeti Közszerződési Egyetem oktatója szerint az Alaptörvény kilencedik módosításának célja egy alkotmányos reform megvalósítása volt, amelynek lényege a különleges jogrend átalakítása a korszerűség, az egyszerűség és a célszerűség jegyében.¹⁰³

Az egyszerűsítés egyik legfőbb megnyilvánulása, hogy a korábban létező hat különleges jogrendi kategória háromra csökken. Az átalakítás következtében a korábbi három honvédelmi jellegű (rendkívüli állapot, megelőző védelmi helyzet, váratlan támadás) és három polgári jellegű (szükségállapot, terrorveszélyhelyzet, veszélyhelyzet) jogrend helyett egyetlen honvédelmi (hadiállapot) és két polgári (szükségállapot, veszélyhelyzet) jogrendi kategória került bevezetésre. Az új szabályozás fő célkitűzése, hogy a különleges jogrend rendszere átláthatóbbá váljon, szorosabban igazodjon a normál jogrendi működéshez és válságkezelési

¹⁰² Till (2019) i. m. 32. o.

¹⁰³ Sabjanics István: Az Alaptörvény kilencedik módosításának államigazgatási vonatkozásai a különleges jogrendet illetően; Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/9.; ISSN szám 2786-2283; 10-12. o.

szabályokhoz, valamint a fokozatosság elvét követve a legsúlyosabb fenyegetésekre és kihívásokra összpontosítson. Mindezt egy korszerűbb szemléletmód mentén kívánja megvalósítani, amely figyelembe veszi a változó biztonsági környezetet és további garanciákat is beépít a korábbi szabályozáshoz képest.¹⁰⁴

A 2023. július 1-től hatályos új különleges jogrendi szabályok egyszerre kívánják növelni a kivételes hatalom hatékonyságát és kizárni annak túlzott kiterjesztését. Az átalakított különleges jogrendi rendszerben minden esetben a Kormány kapja a rendeletalkotási jogkört, amit a jogszabály módosításának indokolása külföldi példáknak köszönhetően kíván alátámasztani. Az indoklás szerint a különleges jogrend bevezetését követően elengedhetetlen a gyors és operatív döntéshozatal, amely mind politikai, mind jogi értelemben felelősségteljes kell, hogy legyen. Mint sok egyéb másik európai országban, így Magyarországon is a Kormány rendelkezik a végrehajtó hatalom elsődleges jogköreivel. Így a hatalmi struktúrában fennálló erőközpontok közül kizárásos alapon egyedül a Kormány képes arra, hogy a különleges jogrend bevezetését zökkenőmentesen biztosítani tudja. Válsághelyzetben általános igazságnak tekinthető, hogy a lakosság részéről mindig nagyobb társadalmi bizalom övezi a már meglévő, stabil állami intézményeket. Ez a jelenség a különleges jogrend bevezetése esetén tovább erősödhet. Ezért nem csupán az operatív szempontok, hanem a legitimációs érvek is a Kormány központi szerepvállalását támasztják alá.¹⁰⁵

A 2023. július 1-jét követően hatályba lépett különleges jogrendi szabályozás egyidejűleg biztosítja a Kormány számára a szélesebb jogköröket és erősíti a kivételes hatalom gyakorlásának ellenőrzését. Ez egy célzott és hatékony módja a különleges jogrend kialakításának, amely lehetőséget ad a Kormány számára, hogy szélesebb hatáskörökkel rendelkezzen, anélkül, hogy az államszervezeti utalások vagy a Magyar Honvédség alkalmazására vonatkozó korlátozások akadályoznák annak működését. Ugyanakkor a szabályozás kiemeli a Kormány intézményvédelmi felelősségét is, amelynek értelmében biztosítani kell a legfontosabb jogi és politikai kontrollmechanizmusok folyamatos működését még a különleges jogrend idején is. Ez azt jelenti, hogy a Kormány köteles garantálni az Országgyűlés és az Alkotmánybíróság folyamatos működését. Ezt az alkotmányos keretek között immár kifejezetten rögzíti a jogszabály, amely egyértelmű tájékoztatási kötelezettséget

¹⁰⁴ Sabjanics (2022) i. m. 10-12. o.

¹⁰⁵ Sabjanics (2022) i. m. 10-12. o.

ír elő a köztársasági elnök, az Országgyűlés elnöke, valamint az Országgyűlés hatáskörrel rendelkező állandó bizottságai felé.¹⁰⁶

Ez a tájékoztatási rendszer a normál jogrend működésében is természetes elem a legfontosabb állami intézmények közötti együttműködésben. Valószínűsíthető, hogy a 2023. július 1-je előtti szabályozás idején is megvalósult volna egy ilyen együttműködés, hiszen az érintett intézmények és személyek alkotmányos szerepe és jelentősége nem változott az Alaptörvény kilencedik módosításával. Ennek ellenére a szabályozásba foglalt együttműködési kötelezettségnek jelentős politikai súlya van, mivel biztosítja, hogy a különleges jogrend időszakában is fennmaradjanak a jogállamiság alapelvei, és a visszatérés a normál jogrendbe a legfontosabb állami szervek aktív működésével valósuljon meg. A különleges jogrend megszüntetése abban az esetben történik meg, ha a kihirdetését indokló körülmények megszűnnek. A 2023. július 1-jétől hatályos módosítások egyértelmű és átlátható eljárási kereteket rögzítenek e folyamat számára. Kiemelt szerepet kap a döntéshozó számára biztosított információk megbízhatósága, amely szorosan összefügg a Kormány által korábban előírt tájékoztatási kötelezettséggel.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Sabjanics (2022) i. m. 10-12. o.

¹⁰⁷ Sabjanics (2022) i. m. 10-12. o.

2.5. Részösszegzés

A fejezetben a különleges jogrend egyes típusait vizsgáltuk meg. Egyes szerzők az alaptörvényi szabályozás továbbfejlesztésének szükségességére hívják fel a figyelmet, különösen amiatt, mert úgy vélik, indokolt lenne az alapvetően „a kormányzati mérlegelési szabadságra épített szabályozási rendszert meghaladni”.¹⁰⁸

Összegzés helyett arról kell szólni, hogy a különleges jogrendi szabályozás – alapvetően az egyszerűsítést célzó – átalakítása jelen sorok írásának idején megtörtént, 2020. december 15-én ugyanis az Országgyűlés elfogadta az Alaptörvény kilencedik módosítását, melynek következtében az eddigi hatféle különleges jogrendi kategóriát összevonják. Az Alaptörvény módosítása ugyan a kihirdetését követő napon hatályba lépett, ám a különleges jogrendre vonatkozó szabályok csak 2023. július 1-jétől alkalmazandók.

A módosítás következtében különleges jogrendnek minősül:

- a hadiállapot,
- a szükségállapot, valamint
- a veszélyhelyzet.

Az indoklás szerint a módosítás révén egy, a megváltozott biztonsági környezethez jobban igazodó rendszert sikerült létrehozni. Az új szabályok alapján tovább növekednek a Kormány jogosultságai: a Kormányt mindhárom különleges jogrend fennálltakor megilleti a rendeletalkotási jog, ellenben megszűnik a Honvédelmi Tanács eddig rendkívüli állapot idején fennálló, és a köztársasági elnököt szükségállapot idején megillető rendeletalkotási jog.

A rendkívüli állapotot a hadiállapot váltja, azzal, hogy a szabályokba beépülnek a megelőző védelmi helyzetre vonatkozó egyes rendelkezések is. Miként az elnevezésből is kitűnik, katonai jellegű kategóriáról van szó, mely fegyveres és a fegyveres támadással egyenértékűnek tekintendő nem-fegyveres (például a kibertérből érkező) támadások esetén hirdethető ki, az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával. Az indoklás szerint az új szabályozás „a hadiállapot kihirdethetőségét kifejezetten csak a kollektív védelmi kötelezettségekre nézve teszi lehetővé”.¹⁰⁹ Szintén kétharmaddal kell az Országgyűlésnek határoznia a szükségállapot kihirdetéséről. Szükségállapot bevezetésére abban az esetben

¹⁰⁸ Till (2019) i. m. 67. o.

¹⁰⁹ Magyarország Kormánya: T/13647. számú törvényjavaslat Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosításáról. Indokolás. A 11. cikkhez. Elérhető: <https://www.parlament.hu/irom41/13647/13647.pdf> (Letöltés ideje: 2025.01.23.)

kerülhet sor, „ha az alkotmányos rend megdöntésére, felforgatására vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló cselekmény, vagy az élet- és vagyonbiztonságot tömeges mértékben veszélyeztető súlyos, jogellenes cselekmény történik”.¹¹⁰

Legfeljebb harminc napig tarthat a szükségállapot, ha pedig a kihirdetést indokoltta tévő ok ezt követően is fennáll, az Országgyűlés további harminc nappal meghosszabbíthatja.

A veszélyhelyzet feltételei közül kikerül az „elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség” fordulat, kihirdetésére ilyenformán akkor kerülhet sor, ha nem konkretizált „élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető súlyos esemény” teszi az indokolttá. A kihirdetés menete érdemben nem változik, a kihirdetéshez az országgyűlési képviselők kétharmadának igenlő szavazatára van szükség. A veszélyhelyzet időtartama első körben harminc nap lehet, ha pedig szükségessé válik a prolongálás, úgy a különleges jogrend meghosszabbítására a törvényhozás felhatalmazása alapján nyílik lehetőség (szemben a jelenlegi szabályozással, mely szerint az Országgyűlés a veszélyhelyzeti kormányrendeletek hatályát hosszabbítja meg).¹¹¹

¹¹⁰ MTI/Portfolio.hu: Elfogadták az alaptörvény kilencedik módosítását. 2020.12.15. Elérhető: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201215/elfogadtak-az-alaptorveny-kilencedik-modositasat-461860>, (Letöltés ideje: 2025.01.28.)

¹¹¹ MTI/Portfolio.hu (2020) i. m.

3. A RENDVÉDELEM

A modern democráciák egyik legfontosabb rendező elve a jogszabályoknak való alávetettség. Az állam valamennyi szervének működését, feladat- és hatáskörét jogszabályok határozzák meg, miként azt is jogszabályok részletezik, hogy az állam szolgálatában álló személyek jogai – a szerv alkotmányos célja érdekében – miként, milyen mértékben korlátozhatók. Mindez igaz a rendvédelmi szervekre, a rendvédelmi szerveknél szolgálatot teljesítőkre is.

Ebben a fejezetben a rendvédelmi szervekre vonatkozó hatályos szabályozást tekintem át: ismertetek néhány, a rendvédelem fogalmának meghatározására tett kísérletet, bemutatom, hogy a hatályos szabályozás alapján mely testületek tartoznak a rendvédelmi szervek körébe.

A rendvédelem *terminus technicus* létjogosultsága a jogi irodalomban meglehetősen vitatott. A kifejezés szélesebb körben való elterjesztését a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság (továbbiakban Társaság) 1989-es alapításához szokás kötni. A Társaság által preferált értelmezés szerint a rendvédelem a közigazgatási jogon belül tárgyalandó, mivel része a közigazgatásnak, azonban a rendészetnél szűkebb kategória, a rendészet egyik ága.¹¹² Mezey Barna szerint a rendvédelem „*a rend megóvása a támadásoktól, erőszakos cselekményektől, veszélyektől*”.¹¹³ Bernáth Mihály értelmezésében a rendvédelem nem más, mint „*az állam – ha kell, kényszerítő – fellépése a közrendre veszélyes cselekmények megakadályozására vagy megtörésére*”.¹¹⁴

A definíciós nehézségek ellenére is bizonyosan állíthatjuk azt, hogy a rendvédelem egyidős az állammal, az államisággal. Általánosságban – a közjogi megközelítést alapul véve – azt mondhatjuk, hogy a rendvédelem az állam azon intézmény- és eszközrendszerét foglalja magában, melynek célja a közrendre (vagyis a belső rendre) és a közbiztonságra veszélyt jelentő cselekmények elhárítása vagy megakadályozása.¹¹⁵ Olyan közhatalmi és egyben jogalkalmazói tevékenység, melynek során a rendvédelmi szervek a mindenkor hatályos jogi normák betartására/végrehajtására készítetik a polgárokat, vagy ugyanerre kényszerítik mindazokat, akik jogsértő magatartást tanúsítanak. Ennek nem mond ellent az az értelmezés, amely szerint

¹¹² Ernyes Mihály: Rendvédelem, rendvédelem-történet (fogalmi és tartalmi megközelítés). Rendvédelmi Füzetek 25. évf. (2015) 43–46. sz. p. 15. Elérhető https://real.mtak.hu/88471/1/RTF_XXVevf_43-44-45-46sz_015-038.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.28.)

¹¹³ Mezey Barna: Közigazgatási jog – rendvédelmi jog. In: Boda József (szerk.): A magyar polgári rendvédelem a XIX-XX. században. A magyar büntetvégrehajtás, csendőrség, határőrség, koronaőrség, rendőrség, vám- és pénzügyőrség. Budapest, 2004, Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány. 26–35. o. 27. o.

¹¹⁴ Bernáth Mihály: Polgárőr Kézikönyv. Budapest, Országos Polgárőr Szövetség, 2003. 15. o.

¹¹⁵ Ernyes (2015) i. m. 1. o.

a „rendvédelem a közrendre és közbiztonságra irányuló meghatározott célú – fenntartó-védelmező, megelőző, akadályozó-megfosztó, eredeti helyzetet visszaállító – tevékenység”.¹¹⁶

A rendvédelem fogalmának – miként azt a fentiekben megállapítottuk – nincsen egységes definíciója. Ugyanígy arra sincsen általános szabály, hogy mely szervek tartoznak a rendvédelmi szervek kategóriájába. Ha áttekintjük a rendszerváltás óta született releváns jogszabályokat, azt tapasztaljuk, hogy időről időre változik, mely testületeket sorolja a jogalkotó e körbe, vagy – miként azt Ernyes Mihály megfogalmazta –, „az egyes testületek besorolását, definiálását tekintve a törvényi szabályozás eklektikusságot mutat”.¹¹⁷

Az Alaptörvényt megelőzően hatályban lévő régi Alkotmány a honvédségről, a rendőrségről és a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló VIII. fejezetének címében tartalmazta a „rendvédelmi szervek” kategóriát (a 2007. december 31-ig hatályos szövegváltozat ide sorolta a határőrséget is).¹¹⁸ A 2011. április 25-én hatályba lépett Alaptörvény a rendvédelem kifejezést nem használja, ám külön cikkben szól a rendőrségről és a nemzetbiztonsági szolgálatokról.¹¹⁹

Elsőként az 1993. évi honvédelmi törvény volt az, mely tételesen felsorolta, mely szerveket kell rendvédelmi szerveknek tekinteni; ezek a következők voltak: „a rendőrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a büntetésvégrehajtási testület, a vám- és pénzügyőrség, a polgári védelmi szervek, valamint a hivatásos állami és önkormányzati tűzoltóság”.¹²⁰

Az Országgyűlés által 2011-ben elfogadott, korábbi honvédelmi törvény, amely ekkor még az értelmező rendelkezésekben nevesítette a rendvédelmi szerveket is, a fentebb idézett lista ugyanakkor már nem tartalmazta a tűzoltóságot (sem az államit, sem az önkormányzatot), a polgári védelem szerveit, a Vám- és Pénzügyőrséget. Új elemként azonban bekerült e kategóriába a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV), valamint a hivatásos katasztrófavédelem.¹²¹ Ugyanakkor tíz évvel később, a 2021-ben kiadott és jelenleg is hatályban lévő 2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről már nem nevesíti kimondottan a rendvédelmi szerveket. Az új jogszabály a korábbi, saját szövegezésben történő meghatározás helyett csupán utal a rendvédelmi szervekre, míg a konkrét meghatározást

¹¹⁶ Ernyes (2015) i. m. 19. o.

¹¹⁷ Ernyes (2015) i. m. 21. o.

¹¹⁸ 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya VIII. fejezet. Elérhető: https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=94900020.TV&targetdate=ffffff4&printTitle=1949.+%C3%A9vi+XX.+t%C3%B6rv%C3%A9ny&referer=http%3A/net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D00000001.TXT, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

¹¹⁹ Ernyes (2015) i. m. 21. o.

¹²⁰ 1993. évi CX. törvény a honvédelemről 65. § Elérhető: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300110.TV>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

¹²¹ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. Elérhető: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-113-00-00>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

a 2021. évi XCIII. törvényre bízta, amely a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról fogalmaz meg rendelkezéseket.

Tovább bonyolította a helyzetet a rendőrségről szóló 1994. évi törvény, mely rendvédelmi szervként említette határőrséget, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat ugyanakkor nem nevesítette e körben.¹²² A fentiekén túlmenően más törvények is tartalmazták a rendvédelmi szervek kategóriáját, így a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény, az államtitokról és a szolgálati titokról szóló törvény, valamint a büntetés-végrehajtásról szóló törvény. Idővel a jogszabályváltozások folytán a rendvédelmi szerveket tartalmazó felsorolást kivette a jogalkotó a rendőrségi törvényből és a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényből.¹²³

A jelenleg hatályos 2010. évi XLIII. törvény – mely egyébeken mellett – a központi államigazgatási szervek jogállásáról is szól, rendvédelmi szervek alatt a következőket érti:

- a) „a rendőrség,
- b) a büntetés-végrehajtási szervezet,
- c) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, és
- d) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok”.¹²⁴

A hivatásos állományban állók szolgálati viszonyáról rendelkező 2015. évi XLII. törvény (a továbbiakban: Hszt.) rendvédelmi szerveknek a rendvédelmi feladatokat ellátó szerveket tekinti, hatálya az ezek hivatásos állományába tartozó személyekre terjed ki. A Hszt. alkalmazásában rendvédelmi szervek a következők:

- a) „az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv,
- b) a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv,
- c) a terrorizmust elhárító szerv,
- d) az idegenrendészeti szerv [az a)-d) pontban felsorolt szervek a továbbiakban együtt: rendőrség],
- e) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv,
- f) a büntetés-végrehajtási szervezet,
- g) az Országgyűlési Őrség,

¹²² Ernyes (2015) i. m. 22. o., 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

¹²³ Ernyes (2015) i. m. 22. o.

¹²⁴ 2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról 1. § (5) bek. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000043.tv>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

h) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok”.¹²⁵

A fenti vázlatos áttekintés is azt mutatja, hogy az elmúlt mintegy három évtized alatt időről időre változott annak megítélése, mely testületek tartoznak a „rendvédelmi” kategóriába.

Az Alaptörvény 46. cikk kijelöli a rendőrség feladatkörét, mely „a bűncselekmények megakadályozásában, felderítésében, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelmében” testesül meg, ezek mellett pedig „a rendőrség részt vesz a jogellenes bevándorlás megakadályozásában”.¹²⁶ A nemzetbiztonsági szolgálatok legfőbb feladata „Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése”.¹²⁷ Mind a rendőrség, mind a nemzetbiztonsági szolgálatok a Kormány irányítása alatt állnak.

A rendőrség az Alaptörvényben megjelölt feladatokon túlmenően felel a következőkért is:

- határforgalom ellenőrzése;
- küzdelem a terrorizmus ellen;
- bűnmegelőzési, bűnfelderítési célú ellenőrzés;
- intézkedések a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése érdekében;
- idegenrendészeti és menekültügyi feladatok ellátása.¹²⁸

A bűnmegelőzési, bűnüldözési, államigazgatási és rendészeti feladatkörében eljárva különösen az alábbi feladatokat látja el:

- *„a bűncselekmények megelőzése érdekében folyamatosan figyeli és monitorozza az ország aktuális bűnügyi helyzetét, elemzi a bűnelkövetések kockázatait, értékeli a bűnelkövetésre irányuló törekvéseket;*
- *általános nyomozati jogkört gyakorol, felderíti a bűncselekményeket, megteszi az szükséges intézkedéseket a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése érdekében;*
- *szabállysértési hatóságként jár el;*
- *hatósági feladatokat lát el a közbiztonságra veszélyes meghatározott eszközök és anyagok előállítását, forgalmazását és felhasználását érintően;*
- *közlekedési hatóságként jár el,*

¹²⁵ 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 1. § (1) bek. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

¹²⁶ Magyarország Alaptörvénye 46. cikk.

¹²⁷ Magyarország Alaptörvénye 46. cikk.

¹²⁸ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (a továbbiakban: Rtv.) 1. § (1) bek.

- *ellát egyes rendészeti feladatokat, így különösen azokat, melyek a közterület rendjének fenntartásával kapcsolatosak;*
- *személyi védelmi feladatokat lát, közreműködik a büntetőeljárási törvényben meghatározott Védelmi Program végrehajtásában;*
- *a jogszabályban meghatározott kört felölő védett személyek és objektumok vonatkozásában lát el védelmi és biztosítási feladatokat;*
- *engedélyező és felügyeleti szervként jár el a személy- és vagyonvédelmi, továbbá a magánnyomozói tevékenységet folytatók vonatkozásában;*
- *engedélyezi a szolgálati lőfegyverek, lőszer szolgálati célból történő külföldre vitelét;*
- *ellát büntetés-végrehajtási feladatokat;*
- *meghatározott rendvédelmi feladatokat lát el különleges jogrendi időszakok esetén;*
- *őrzi az államhatárt, fellép az államhatár jogellenes átlépésére irányuló törekvések esetén, részt vállal a jogellenes migráció megakadályozásában, elhárítja az államhatár ellen intézett erőszakos cselekményeket;*
- *ellenőrzi az államhatáron áthaladó személy- és járműforgalmat, ellátja a határátléptetés feladatait, üzemelteti a közúti határátkelőhelyeket;*
- *ellát egyes, határeseményekkel, határjelekkel kapcsolatos feladatokat;*
- *ellát egyes, a terrrorszervezetek felderítésével, bűnelkövetésével, a terrrorszervezetek támogatásával kapcsolatos feladatokat;*
- *részt vesz nemzetközi szerződés, európai uniós, ENSZ vagy NATO-tagság alapján szervezett külhoni missziós (békétámogató, polgári válságkezelési) feladatokban;*
- *ha a fenntartó kezdeményezi, közreműködik az általános és középiskola rendjének fenntartásában;*
- *ellát meghatározott idegenrendészeti, illetve menekültügyi feladatokat;*
- *együttműködik a nemzetbiztonsági szolgálatokkal, a külföldi társzervekkel.*¹²⁹

A fenti – előkérdésnek is tekinthető – kérdések tisztázását követően térek rá azokra a biztonsági kockázatokra, melyek bűnügyi vonatkozással is rendelkeznek. Külön fejezetben tárgyalom az alábbiakat: illegális migráció (ezen belül, illetve ezzel összefüggésben:

¹²⁹ Rtv. 1. § (2) bek., 2. §

embercsempészet), terrorcselekmény, kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények (különösen kábítószerkereskedelem), pénzmosás, kiberbűncselekmények.

3.1. Migráció – illegális migráció

A migráció természetes és szükségszerű folyamat, mely számos lehetőséget rejt magában. Az illegális migráció ugyanakkor napjaink egyik legjelentősebb biztonsági kihívása, amelynek veszélyessége leginkább a tömegességében, kontrollálhatatlanságában rejlik.

Ebben a fejezetben a fogalmak tisztázását követően az illegális migráció biztonsági kockázatait tekintem át, majd pedig arra a kérdésre keresem a választ, hogy a rendészet vagy a büntetőjog eszközei tűnnek alkalmasabbnak a probléma kezelésére.

A migráció szó eredeti, latin formájában elvándorlás, vándorlást, társadalomtudományi értelmezésben pedig azt a jelenséget jelenti, melynek során egyének vagy csoportok elhagyják szűkebb vagy tágabb lakókörnyezetüket (így akár a szülőhazájukat is), és tartósan egy új helyen telepednek le.¹³⁰ A migráció ugyan első olvasatra úgy tűnik, mintha az egyén döntése lenne, valójában a háttérben minden esetben jelentős gazdasági, társadalmi, politikai, ideológiai vagy egyéb okok húzódnak meg.¹³¹

Lényeges már ezen a ponton leszögezünk, hogy a migrációt önmagában nem minősíthetjük sem pozitív, sem negatív előjellel, hiszen az egyén minden esetben a saját szempontjából racionális, a költségeket és az előnyöket gondosan mérlegelő döntés eredményeként jut arra az elhatározásra, hogy elvándorol lakóhelyéről.¹³² A migráció ugyanakkor egy dinamikus, folyamatosan változó jelenség: ha a migrációt kiváltó okok egy bizonyos térségben, országban megváltoznak, úgy megváltozhatnak a vándorlás motivációi is, úgyszintén, ha egy addig, a migránsok körében népszerű térség, ország kifejezésre juttatja, hogy már nem látja szívesen a migránsokat, úgy a változás állhat be a népvándorlás irányában.¹³³

A migráció gyakorlatilag egyidős az emberiséggel, és bizonyosan fennmarad mindaddig, amíg a Föld egyes részei közötti különbözőségek állnak fenn. A migráció tehát

¹³⁰ Cseresnyés Ferenc: Migráció az ezredfordulón. Budapest – Pécs, Dialóg Campus, 2005. 21. o.

¹³¹ Rédei Mária: Mozgásban a világ: A nemzetközi migráció földrajza. Budapest, Eötvös Kiadó, 2007. 580. o. Elérhető: <http://www.afrikatudastar.hu/index.php/HU/magyar-afrika-tudas-tar/item/131-mozgasban-a-vilag-a-nemzetkozi-migracio-foldrajza>, (Letöltés ideje: 2025.01.30.)

¹³² Hautzinger Zoltán: A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. Pécs, AndAnn, 2018. 25. o.

¹³³ Hautzinger (2018) i. m. 25. o.

természetes és bizonyos értelemben szükségszerű jelenség, attól válik leginkább problematikussá, hogy a befogadó államban a migránsok megítélése mindig más lesz, mint az adott államban születetteké, jelenlétük az új helyen – leginkább az integráció nehézségeiből adódóan – újabb konfliktusokat generálhat.¹³⁴

Azzal kapcsolatosan, hogy melyek lehetnek a migráció kiváltó okai, több elmélet született, mindezek origójának azonban kétségtől a XIX. században élt német geográfus, Ernst Georg Ravenstein elmélete tekinthető.¹³⁵ Ravenstein különbséget tett a migránst taszító („push”) és vonzó („pull”) okok között, az előbbiek közé sorolva a kibocsátó államban uralkodó kedvezőtlen gazdasági, politikai, természeti stb. viszonyokat: úgy vélte, ha egy országban az emberi létezéshez nélkülözhetetlen feltételek, akkor elkerülhetetlen, hogy a népesség (vagy annak legalábbis a leginkább érintett része) útra ne keljen. Ennek megfelelően, a migránst éppen azok a tényezők vonzzák, amelyeket hazájában nélkülözni kénytelen: az anyagi és jogi biztonság, a kiszámítható életfeltételek, munkalehetőségek, ígéretes bérek, jó egészségügyi ellátás és más hasonlóak. Napjainkban azonban már olyan push-faktorok is szerepet játszhatnak, amelyek Ravenstein korában még nem is léteztek. Így például a környezet- és klímaváltozás is előidézhethet jelentős népvándorlást, mint az egyébként be is következett a Közel-Keleten és Afrikában, ahol az éveken át tartó szárazság, illetve az abból fakadó szegénység miatt indultak meg a tömegek. Jelentős mindezek mellett az internet szerepe is: a világhálónak köszönhetően a fejlődő országokban élők is pontos képet alkothatnak arról, milyen az élet a nyugati államokban, ennél nagyobb húzóerőt pedig keresve sem lehet találni.¹³⁶

Az illegális migráció definícióját keresve problémába ütközünk, a nemzetközi szakirodalom ugyanis már a fogalomhasználat terén sem egységes. A szerzők egy része legális és illegális, másik része reguláris és irreguláris migránsok között tesz különbséget.¹³⁷ Első olvasatra szinonimáknak, de legalábbis közel hasonló jelentésű kifejezéseknek tűnnek ezek, az emberi jogi szempontokra fókuszáló források ugyanakkor arra az álláspontra helyezkednek, hogy az „illegális” kifejezés negatív tartalmú, használata kriminalizálja a migránst, holott senki nem tekinthető „illegálisnak”, törvényeken kívülinek – még akkor sem, ha egyébként

¹³⁴ Póczik Szilveszter: Nemzetközi migráció – biztonságpolitikai, rendészeti aspektusok.

In: Tarrósy István – Glied Viktor – Keserű Dávid (szerk.): Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011. 35. o.

¹³⁵ Ernst Georg Ravenstein német geográfus volt, a 19. század jelentős alakja a kartográfia és a geográfia területén. Elérhető: https://www.geographicus.com/P/ctgy&Category_Code=ravensteinernst, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

¹³⁶ Tóth Péter: A migrációs válságok kiváltó okai a világban. In: Teke András (szerk.): Változások a migrációs válságkezelésben 2016-2017-ben Európában és Magyarországon. Tudományos konferencia. Budapest, 2017. június 15-16. Magyar Rendészettudományi Társaság. Migrációs Tagozat 29–36. o. 29. o.

¹³⁷ Triandafyllidou, Anna: European Migration Policy and the labour market – thinking outside the square. Eliamep in: Think Global Act European, Notre Europe, Paris, 2008-04-08. 174-179. o.

illegálisan, a vonatkozó szabályokat megsértve érkezett valahová, illegálisan tartózkodik valahol vagy éppen illegálisan vállal munkát.¹³⁸ Célravezetőbb és méltányosabb is ilyenformán az irreguláris kifejezés használata, ugyanis „egy személy aktuális állapota lehet irreguláris, de maga a személy sohasem”.¹³⁹ Erre tekintettel az Európa Tanács is az irreguláris jelző mellett tette le a voksát.¹⁴⁰

Az irreguláris migráns jogtalanul lépett be az adott ország területére („unauthorized”), illetve nem rendelkezik a belépéshez szükséges dokumentumokkal, úti okmányokkal, vízummal stb. („undocumented”, „sans papier”).¹⁴¹ Lehetséges ugyanakkor az is, hogy a migráns országba érkezése, illetve belépése teljes mértékben jogszerű volt, ám az ott-tartózkodása egy idő után jogtalanra vált (tovább maradt, mint amennyi ideig a vízum feljogosította volna stb.), vagy illegálisan, a szükséges engedélyek hiányában vállalt munkát.¹⁴² Az irreguláris migráns „legális jogi státus”, érvényes jogcím nélkül tartózkodik egy számára idegen állam területén.¹⁴³

Létezik ugyanakkor egy másik csoportosítás, mely az irreguláris migráns két típusa között tesz különbséget: az egyik a kényszervándorló, aki lehet menekült, menedékkérő, illetve egy egészen új kategóriába tartozó, úgynevezett ökológiai migráns.¹⁴⁴ Az irreguláris migráns másik típusa az illegális bevándorló, aki nem kényszerből, hanem szabad akaratából lép be a fogadó állam területére, és ezt megfelelő dokumentumok hiányában hamis okmányokkal, netán bármiféle okmány nélkül, rendszerint a zöldhatáron át teszi. Ugyancsak illegális migránsról beszélünk abban az esetben, ha az idegen állam polgára legálisan, érvényes és szabályos papírokkal érkezik, de a vízum lejártá után is az országban marad, vagy engedély nélkül megváltoztatja a tartózkodás jellegét, például turistavízummal vállal – értelemszerűen

¹³⁸ Windt Szandra: Az illegális migráció kriminológiai jellemzői. PhD értekezés. Miskolc, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2008. 50–51. o. Elérhető: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/5733/1133.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

¹³⁹ Hautzinger Zoltán: Az irreguláris migráció büntetőjogi aspektusai. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Migráció és rendszet Impresszum. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2015. 49-68. o. 50. o.

¹⁴⁰ Parliamentary Assembly: Resolution 1509 (2006) on the human rights of irregular migrants of the Parliamentary Assembly, Elérhető: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17453&lang=en>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

¹⁴¹ Tóth Judit: A szabadságjogok értékvesztéséről. OKRI Szemle 2011/5. 30–50. o. 26. o. Elérhető: https://okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/005_toth.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

¹⁴² Windt 2008, 50–51. o.

¹⁴³ Windt Szandra: Az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekményekről hazánkban. In: Szabó Miklós (szerk.): Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 15/2. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2014. 305-324. o. 307. o.

¹⁴⁴ Nagy Boldizsár: Lehetséges-e belső határok nélküli Európai Unió közép- és kelet-európai államokkal való bővülés után? In: Sik Endre – Tóth Judit (szerk.): Táborlakók, diaszpórák, politikák. Budapest, 1996. 180-194. o.

illegálisan – munkát, avagy menedékkérőként nem távozik az országból, miután elutasításra került a menedékkérelme.¹⁴⁵

3.1.1. Az illegális migráció biztonságpolitikai vonatkozásai

Az illegális migráció egyik fő veszélye – miként arra a korábbiakban utaltam – abban rejlik, hogy a migránsok és a(z) (ös)lakosok közötti különbségek a fogadó államban felerősödnek, illetve mindkét fél számára nyilvánvalóvá válnak, és ezt a szituációt a fogadó állam polgárai rendszerint a biztonságukat fenyegető veszélyként élik meg.¹⁴⁶ Márpedig a biztonság csak részben objektív kategória, ugyanis rendkívül erősek a szubjektív aspektusai: az, hogy egy ember, egy közösség mit ért biztonság alatt, számtalan tényezőn múlhat,¹⁴⁷ és e vonatkozásban sokat számít az is, hogy az állam (a döntéshozók, a politikai elit tagjai stb.) a biztonság mely vonatkozásait kezeli aktuálisan prioritásként.¹⁴⁸

Az, hogy az illegális migráció kiemelt biztonsági kockázatot jelent, aligha képezheti vita tárgyát, a legfőbb veszély pedig abban rejlik, hogy maga a jelenség, legfőképpen pedig a kiváltó okok nehezen kontrollálhatók.¹⁴⁹ Tény, hogy az illegális migránsok zöme nem folytat bűnöző életmódot, már csak amiatt sem, mert semmiképpen nem szeretne a hatóságok látókörébe kerülni. Ugyanakkor önmagában a jogi státuszuk rendezetlensége is veszélyeket hordoz magában, mivel erodálhatja a fogadó állam társadalmi stabilitását, illetve adott esetben megingathatja a többségi polgároknak az állam iránt való bizalmát.¹⁵⁰

A következő fejezetekben a migrációval kapcsolatos a főbb – nemzeti biztonsági, bűnügyi, az illegális foglalkoztatásból adódó – kihívásokat, majdani kockázatokat ismertetem.

¹⁴⁵ A magyar szakirodalomban mindezek ellenére az illegális migráció kifejezés a legáltalánosabb. Windt (2014) i.m. 306. o.

¹⁴⁶ Kondorosi Ferenc: A legújabb kori népvándorlás. A migráció és az iszlám Európában. Budapest, Magyar Önkormányzatok Szövetsége, 2015. 31. o.

¹⁴⁷ Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonságpolitika – Biztonsági tanulmányok. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2011. 180. o.; Póczik (2011) 109. o.

¹⁴⁸ Kondorosi (2015) i. m. 31. o.

¹⁴⁹ Póczik (2011) i. m. 37. o.

¹⁵⁰ Póczik (2011) i. m. 37. o.

3.1.2. Belbiztonsági veszélyek – illegális foglalkoztatás

Az illegális migráció társadalmi megítélése nagyban függ a fogadó állam hagyományaitól, kultúrájától, attól, hogy az adott ország történelme során került-e kapcsolatba idegen nemzetek képviselőivel, s amennyiben igen, úgy miként viszonyult hozzájuk. Nyilvánvalóan más a tolerancia-szintje a lakosságnak egy egykori gyarmattartó országban (például az Egyesült Királyságban, Franciaországban), és megint más ott, ahol az elzárkózás volt inkább jellemző. Ebből a szempontból sajátosnak mondható a helyzet a visegrádi országokban (vagyis Lengyelországban, Csehországban, Szlovákiában és Magyarországon), amelyek a szovjet (katonai) jelenlét okán mindegy fél évszázadon át lényegében elzártan éltek, és egészen az 1990-es évek elejéig nem is igazán fogadhattak „nem baráti országból” érkezőket. Az imént említett négy ország, tehát a visegrádi országok (továbbiakban: V4) esetében igaz, hogy csak az európai uniós csatlakozás, 2004 után találkoztak a migráció jelenségével, azt megelőzően az idegenellenesség nem képezte részét a közbeszédnek. A 2015-ben felerősödő menekültáradat így felerősítette az idegenekkel szembeni intoleranciát.¹⁵¹

Ugyanakkor a közép-európai országokban (így a visegrádi országokban) hagyományosnak mondható idegenellenesség háttérében egy valamivel korábbi okot látnak: eszerint arról van szó, hogy a Habsburg-birodalom felbomlását, illetve az első világháborút követően megszűnt ezeknek az államoknak a nemzetiségi heterogenitása, így több évtized eltelt anélkül, hogy a többségi társadalom tagjainak etnikai kisebbségekkel kellett volna együtt élniük. A Társadalomkutatási Intézet (továbbiakban: TÁRKI) egy 2015-ös felmérése egyébként arra jutott, hogy a visegrádi országok polgárai kevésbé elfogadóak, kevésbé toleránsak, barátságosak az idegenekkel, mint a nyugat-európai országok „öslakosai”, sőt, a V4-ek lakossága körében erőteljesebb előítéletesség mérhető a külföldiek, különösen pedig a bevándorlók vonatkozásában. A kutatásba bevont személyek legtöbbször azt nyilatkozta, hogy szerinte a migránsok országuk közbiztonságára, valamint a közegészségügyre jelentik a legnagyobb veszélyt.¹⁵²

Az tehát, hogy a célország lakossága miként fogadja a bevándorlókat, több tényezőről múlhat, ha pedig a nagy többség inkább hátrányosabbnak tartja az idegenek jelenlétét, sem mint

¹⁵¹ Lőwi Ildikó: A V4 országainak a modernkori bevándorlással kapcsolatos attitűdjei – Nemzetközi kitekintés. Rendőrségi Tanulmányok 2019/1. 69. o., Elérhető: http://www.bmtt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201901/03_Lowi_Ildiko.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

¹⁵² Sik Endre – Simonovits Bori – Szeitl Blanka, „Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban”. REGIO 24. évf. (2016) 2. szám 81-108. o. 84. o. Elérhető: <https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

előnyösnek, akkor a társadalmi feszültség kibontakozása elkerülhetetlennek tűnik. Minél nyilvánvalóbbak az „öslakosok” számára a bevándorlók különbözősége gazdasági, szociális, kulturális, vallási stb. szempontból, annál kisebb az esélye az integrációnak. Bizonyosan nem könnyíti meg a helyzetet, ha a többségi társadalom csak közhelyek mentén képes a bevándorlókról gondolkodni, és maguk a bevándorlók sem teszik meg a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy megcáfolják e közhelyeket.¹⁵³

Napjaink migránsai, különösképpen pedig az illegális migránsok, nagy általánosságban az alábbi jellemzőkkel bírnak:

- leginkább háborús, polgárháborús környezetből érkeznek, hazájukat politikai és/vagy gazdasági okok miatt hagyják el; társadalmi státuszuk, egzisztenciális helyzetük már anyaországukban is bizonytalannak minősült, sokan közülük már ott is kisebbségben, kirekesztettségben volt kénytelen élni,
- a célállamba érkezésükkor relatíve szerény társadalmi tőkével, korlátozott társadalmi kapcsolatokkal rendelkeznek, anyagi lehetőségeik ugyanakkor korlátozottak,
- kultúrájuk, vallásuk, hagyományaik, érték- és szokásrendszerük alapjaiban eltér a célországtól, melyhez ezáltal nehezebben alkalmazkodnak,
- jellemzően jóval vallásosabbak, mint a befogadó ország lakói, emellett vallásuk az élet minden területére vonatkozóan meghatároz szabályokat (a férfi-nő viszonytól kezdve egészen az öltözködésig),
- általában kevésbé iskolázottak, kevésbé képzettek, mint a befogadó ország lakónak nagy többsége,
- a higiéniahoz, az egészségügyhöz való viszonyuk is különböző lehet; nagy általánosságban a társadalmi együttélési normákról is mást gondolnak, mint a többségi társadalom tagjai,
- sokuk esetében a nemi, életkori szerepekről vallott felfogás is más, eltérő családszerkezetet preferálnak (több generáció együttélése, sok gyermek, a nők szerepe alárendelt, vidékies szemléletmód stb.),
- esetenként eltérő lehet az erőszakhoz való viszonyuk.¹⁵⁴

Ezek a jellemzők önmagukban is képesek megnehezíteni, netán megakadályozni az integrációt, ez pedig akár azt is eredményezheti, hogy a migránsok a célországban egy teljesen

¹⁵³ Póczik (2011) i. m. 38. o.

¹⁵⁴ Póczik (2011) i. m. 37. o.

elkülönült „kvázi-társadalmat” hoznak létre, szembe fordulnak a többségi társadalom által elfogadott normákkal, esetleg gettósodnak.¹⁵⁵ Az elzárkózó magatartás és az „öslakosok” velük szemben táplált ellenérzése nagyon könnyen azt eredményezheti, hogy a migránsok a többségi társadalom szemében bűnbakokká válnak, ez pedig még inkább ellehetetleníti a sikeres integrációt, *ad absurdum* pedig egy olyan szituációt hoz létre, amelyben a migránsok szimpatizálni kezdenek egyes szélsőséges nézeteket valló csoportokkal, vagy éppen radikalizálódnak.¹⁵⁶

A fentieket értékelve megalapozottnak kell tekintenünk a kormányzatok azon intézkedéseit, melyek célja az országukat érintő bevándorlás ellenőrzésük és irányításuk alá vonása, valamint az illegális/irreguláris migráció visszaszorítása.

Az illegális migránsok – éppen a rendezetlen jogi státuszuk, illetve a megfelelő okmányok hiányában – csak a fekete gazdaságban tudnak munkát vállalni. Jellemzően a különösebb képzettséget nem igénylő, alacsony presztízsű állások nyitottak számukra, leginkább az építőiparban, a mezőgazdaságban, a vendéglátásban helyezkednek el, időnymunkásként vagy háztartási alkalmazottként, kertészként. Tény ugyanakkor az is, hogy a munkaadói oldalról számottevő kereslet mutatkozik irányukban, ugyanis a szóban forgó munkákat az „öslakosok” rendszerint olyannyira „alantasnak” tartják, hogy már nem is hajlandók elvállalni.¹⁵⁷

A fentiekben ugyan azt állítottam, hogy az illegális migránsok körében felülreprezentáltak az alacsonyan képzett személyek, ám vannak közöttük szakképzettek, diplomások, illetve egyetemisták is. Utóbbiaknak sincsen azonban más választása, mert ha dolgozni szeretnének, akkor tartózkodási, illetve munkavállalási engedély nélkül ők is csak az árnyékgazdaságban tudnak elhelyezkedni.¹⁵⁸

A fekete munka a munkavállalók számára is veszélyeket hordoz magában, kiszolgáltatott helyzetbe hozza a migránst, aki betegség, baleset esetén nem számíthat társadalombiztosítási ellátásra, nem jogosult segélyre, nyugellátásra, és munkajogi védelem

¹⁵⁵ Póczik (2011) i. m. 37. o.

¹⁵⁶ Póczik (2011) i. m. 37. o.

¹⁵⁷ Farrant, Macha – Grieve, C. – Srisakandaram, D.: Irregular Migration in the UK. IPPR, April 2006. 11. Elérhető:https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/irregular_migration_1493.pdf?noredirect=1, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

¹⁵⁸ A Bizottság közleménye a Tanács, az Európai Parlament, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága számára - Tanulmány a jogszerű és jogszerűtlen migráció közötti kapcsolatokról (COM/2004/0412 végleges). 2. rész. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A52004DC0412>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

sem illeti meg. Ha a társadalom szempontjait nézzük, már nem ennyire egyértelmű a helyzet megítélése. Nem vitásan egy káros jelenségről van szó, a fekete munka révén ugyanis adóbevételtől esik el az államkassza, másrészt a morális következmények sem elhanyagolhatók.¹⁵⁹

Mindezek mellett ugyanakkor vannak bizonyos előnyei is az illegális migránsok foglalkoztatásának. Az egyik ilyen előny pedig, mint ahogyan arra már utaltam, hogy olyan munkákat végeznek el a bevándorlók, amelyeket a többségi társadalom tagjai már rangon alulinak találnak. A másik előny egy globálisan jelentkező megajelenséggel van összefüggésben. A nyugati társadalmak egyre inkább előregednek, ezzel együtt egyre kevesebb a munkaképes korú népesség. Vagyis, a nyugati társadalmak rá vannak utalva a migránsok, ekként pedig az illegális migránsok munkájára. Az elemzések szerint az Amerikai Egyesült Államok mezőgazdasága a mexikói illegális munkaerő nélkül összeomlana, a termékek előállítási költségeit ugyanis csak az erősen nyomott munkabérek mellett képesek alacsonyan tartani.¹⁶⁰

Emellett az sem elhanyagolható szempont, hogy egyes országokban (így például az Egyesült Államokban is) az illegális bevándorlásra épülve egy sor speciális „iparág” jött létre, hiszen a migránsoknak ügyvédre, tolmácsra, ingatlanügynökre, munkaközvetítőre és pénzügyi tanácsadóra is szükségük van. Hiába igyekszik az állam a migrációt megakadályozni, ebbéli szándéka két ponton is meghiúsulhat. Egyrészt a polgároknak szükségük van a migránsok által végzett munkára, másrészt az illegális migrációnak köszönhetően kialakult iparágak sem számolhatók fel, olyannyira erős az érdekérvényesítő képességük.¹⁶¹

Összességében azonban mégis csak az mondható el, hogy „az illegális migrációból eredő társadalmi hátrányok csökkentik a legális migráció társadalmi hasznait, gyengítik a legális migráció intézményrendszerét, erősítik a társadalomban munkáló kriminogén tendenciákat, és ellenszenvet keltenek a polgárok körében.”¹⁶²

¹⁵⁹ Castles, Stephen: A migrációs politikák kudarcainak okai. Kisebbségkutatás. 13. évf. 2004/1. 166–171. o. 166. o.

¹⁶⁰ Castles (2004) i. m. 169. o.

¹⁶¹ Castles (2004) i. m. 169. o.

¹⁶² Póczik Szilveszter – Fehér Lenke – Dunavölgyi Szilveszter – Augusztin Tamás – Windt Szandra (2008): Nemzetközi migráció - nemzetközi kockázatok. Magyar Tudomány, 2008/09. Elérhető: https://www.okri.hu/images/stories/kutatok/poczikszilveszter/ekonyvek/migr_full_sec_2013.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

3.1.3. Bűnügyi vonatkozások és kapcsolódás a terrorista cselekményekhez

Az illegális bevándorlók ritkább esetekben egyénileg, gyakran néhány társukkal, leginkább pedig nagyobb csoportokban mozognak az országok között. Sokan közülük embercsempészekre hagyatkozva lépik át a határokat. Az embercsempészek ismerik a kipróbált útvonalakat, a zöldhatárok átkelésre alkalmas pontjait, hamis okmányokkal látják el őket, szervezik a tranzitországon való átjutásukat, illetve a célországba utaztatásukat.¹⁶³ Az illegális migránsok ilyenformán az embercsempészetre szakosodott – szervezett – bűnözői csoportok célközönségét jelentik.¹⁶⁴ Az embercsempészek jelentős összegeket kérnek el a „szolgáltatásukért”, de az is lehet, hogy ellentételezéseként a migránstól valamilyen bűncselekmény (jellemzően kábítószerszállítás) elkövetését várják.¹⁶⁵

Sok esetben a menekült státuszra jogcímmel rendelkezők (például a vallási, politikai stb. üldöztetés elől menekülők) és az illegális migránsok együtt vándorolnak, ami azért jelenthet problémát, mert megnehezítik a jogcímes menekültek azonosítását, lelassítják a hatóságok eljárását, miként az is, ha az irreguláris migránsok megfelelő jogalap nélkül nyújtanak be menekült kérelmet. Emellett az ilyen esetek negatív üzenetet közvetítenek a közvélemény felé. Ennek oka, hogy azt a látszatot keltik, mintha minden bevándorló eleve rossz szándékkal, a menekülti rendszert kijátszva akarna bejutni az Európai Unió határain belülre.¹⁶⁶

Végezetül pedig, számolni kell azzal is, hogy az illegális migráció a korrupció melegágya lehet. Ha nem kellően transzparens a határőrizeti szervek, illetve a bevándorlási hatóságok működése, úgy nem zárható ki, hogy egyesek a hivatalnokok megvesztegetésével kívánják státuszuk legalizálását elérni.¹⁶⁷

A 2010-es évek terrorcselekményei kapcsán mind a közvélemény, mind a döntéshozók körében felmerült a kérdés, hogy van-e kapcsolódási pont az illegális migráció és a terrorizmus között. Kétségtávol van arra utaló adatok, hogy a terroristák némelyike az illegális

¹⁶³ Hautzinger (2015) i. m. 66. o.

¹⁶⁴ Póczik et al. (2008) i.m. Elérhető: https://www.okri.hu/images/stories/kutatok/pocziksizveszter/ekonyvek/migr_full_sec_2013.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

¹⁶⁵ Lukács Éva – Király Miklós: Migráció és Európai Unió. Szociális és Családügyi Minisztérium. Budapest. 2001. 160. o.

¹⁶⁶ Európai Bizottság: Lehetőség és kihívás. Migráció az Európai Unióban. Luxembourg, Európai Unió. Európai Bizottság. Kommunikációs Főigazgatóság, 2010. 4., 11. o. Elérhető: <http://bit.ly/2UxmubP>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

¹⁶⁷ Lukács – Király (2001) i. m. 160. o.

migrációs áradatot kihasználva mozgott az európai országok között. Egyes álláspontok szerint azonban csak egyedi esetekről, elszigetelt jelenségről van szó, „*a terrorizmus és az illegális migráció jóval kisebb átfedést mutat, mint [...] azt valószínűsítették*”.¹⁶⁸ Böröcz Miklós 2015-ös munkájában tizenhét, 2001 és 2015 között elkövetett terrorista támadást vizsgált meg az elkövetői kör szempontjából, és arra a következtetésre jutott, hogy a terroristák nem az illegális migránsok, hanem radikalizálódott másod- és harmadgenerációs bevándorlók, valamint az Európai Unió, illetve az Egyesült Államok területére legálisan érkező arab személyek közül kerültek ki.¹⁶⁹

Böröcz megállapításait igazolta Sallai János és Ritecz György 2016-ös kutatása, mely részben a Global Terrorism Database (továbbiakban: GTD), részben a migrációs statisztikák (Europol, Frontex adatbázisok) adatsorain alapul. A kutatópáros sem talált kifejezett kapcsolódási pontot az illegális migráció és a terrorcselekmények között; ők is úgy vélték, hogy az Európában működő, dzsihadista terroristák „*csak kisebb részben migráns háttérűek*”, sokkal inkább egykori legális bevándorlók már Európában született leszármazottjai, akik valamilyen (jellemzően személyes) ok miatt nem tudtak beilleszkedni a társadalomba, és frusztrációikat kompenzálандó a radikalizálódás útjára léptek.¹⁷⁰

Más álláspontok (pl. Böröcz, Hautzinger) szerint ugyanakkor a terrorcselekmények elkövetői és részesei közül többek a migránsok által használt útvonalakon, az illegális migránsok csoportjaihoz csapódva érkeztek Európába. Böröcz Miklós egy 2016-os munkájában – revideálva korábbi nézeteit – azt hangsúlyozta, hogy meg kell erősíteni az Unió külső határait, az ellenőrizetlen migrációt pedig vissza kell szorítani, mivel a tagállamok nagy része nem képes megfelelően kezelni a migrációs kérdést, nem rendelkezik megfelelő eszközökkel arra, hogy integrálni lehessen a bevándorlókat, és nem tud mit kezdeni azzal a helyzettel, hogy a migránsok nagy része nem is kíván integrálódni.¹⁷¹

Hasonlóképpen vélekedett Hautzinger Zoltán is, aki arra mutatott rá, hogy léteznek úgynevezett utazó terroristák, akik az illegális migráció kontrollálhatatlanságát kihasználva gyakorlatilag akadálytalanul utaznak Európa és az iszlám berendezkedésű államok között, harcosokat toboroznak az arra fogékony migránsok körében, valamint szervezik az önkéntesnek

¹⁶⁸ Böröcz Miklós: Az illegális migráció és a terrorizmus közti összefüggések vizsgálata. Budapest, Terrorelhárítási Központ Tudományos Tanácsa, 2015. 3. o. Elérhető: http://tek.gov.hu/tt_pdf/2014/Borocz_Miklos_Az_illegalis_migracio.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.13.)

¹⁶⁹ Böröcz (2015) i. m. 18. o.

¹⁷⁰ Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0. Budapest, Hanns Seibel Alapítvány, 2016. 55–56. o

¹⁷¹ Böröcz Miklós: Terror & Elhárítás. 6. évf. 2016/2. 4–27. o. 12–13. o.

jelentkező uniós állampolgárok utaztatását az iraki, szíriai stb. kiképzőtáborokba és vissza a kontinensre. Az illegális migráció – emeli ki Hautzinger – „egyszerre lehet eszköze és katalizátora terrorista cselekményeknek”.¹⁷²

3.2. A 2015-16-os migrációs nyomás alakulása Magyarország déli határain a büntetőjogi és rendészeti intézkedések nyomán

Magyarország illegális migrációval kapcsolatos álláspontja már 2016 elején határozott és egyértelmű volt. Akkoriban Bakondi György, a miniszterelnök belbiztonsági főtanácsadója ekként nyilatkozott: „Az Európai Unió külső határait kell megőriznünk, és ott kell elvégeznünk azokat a külső ellenőrzéseket, amelyek a biztonságot garantálják. [...] Mindent meg kell tenni, hogy a menekültek hazatérhessenek, és otthonukban rendeződjön a helyzet.”¹⁷³

Magyarország 2020-ban kiadott, a biztonsági kockázatokra a korábbinál már jobban fókuszáló Nemzeti Biztonsági Stratégiája is hangsúlyozottan biztonságpolitikai kérdésként tekint a bevándorlásra, nem elfeledkezve ugyan annak gazdasági és demográfiai előnyeiről”, ám egyúttal a „köz- és nemzetbiztonsági kockázatokra fókuszálva.”¹⁷⁴ A 2014 és 2020 közötti időszakot felölelő Migrációs Stratégia az illegális migráció elleni küzdelem prioritást élvező eszközeként a kitoloncolást jelöli meg, csakis ennek révén érhető el, hogy „az illegális migráció visszaszorításával a migráns tömegek a legális utazási lehetőségeket használva érkezzenek az Európai Unió területére”.¹⁷⁵

Az értekezés egy korábbi fejezetében már ismertettem, milyen különleges jogrendi helyzeteket nevesít az Alaptörvény. 2015 tavaszára, illetve közel tíz év elteltével napjainkban is egyre erőteljesebbé válik az ország határain az illegális migrációs nyomás, a jogalkotó ezért, illetve a pandémia és az orosz-ukrán konfliktus következtében indokoltnak látta a különleges jogrend intézményének átalakítását.¹⁷⁶ A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet”

¹⁷² Hautzinger (2018) i. m. 57. o.

¹⁷³ Magyarhirlap.hu: „Franciaország soha nem mondta azt 'gyertek Franciaországba'”. 2016.02.13. Elérhető: http://magyarhirlap.hu/cikk/47614/Manuel_Valls_elutasította_az_allando_kvotarendszert_a_menekultek_befoga_dasara, (Letöltés ideje: 2025.02.15.)

¹⁷⁴ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

¹⁷⁵ Az 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozattal elfogadott Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014-2020. ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum 42. o.

¹⁷⁶ 2015. évi CXL. törvény egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról 16. §, 17. §

elrendelése alapvetően három tényezőhöz kötött, e tényezők közül elegendő, ha csak egy teljesül: az első kettő objektív tényező (az érkező migránsok száma, illetve a tranzitzőnákban tartózkodók száma), a harmadik pedig egy mérlegelést igénylő elem.

A menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Mjt., menedékjogi törvény) értelmében tehát a következőképpen alakulnak e feltételek: elrendelhető a szóban forgó válsághelyzet elrendelésére, amennyiben

„a) a Magyarországra érkező elismerést kérők száma

aa) egy hónap átlagában a napi ötszáz főt,

ab) két egymást követő hét átlagában a napi hétszázötven főt vagy

ac) egy hét átlagában a napi nyolcszáz főt

meghaladja,

b) a Magyarországon a tranzitzőnákban tartózkodók száma – a külföldiek ellátásában közreműködő személyeket nem számítva –

ba) egy hónap átlagában a napi ezer főt,

bb) két egymást követő hét átlagában a napi ezerötszáz főt vagy

bc) egy hét átlagában a napi ezerhatszáz főt

meghaladja”¹⁷⁷. Továbbá akkor is, „ha

c) bármely olyan migrációs helyzettel összefüggő körülmény alakul ki, amely valamely település közbiztonságát, közrendjét vagy a közegészségügyet közvetlenül veszélyezteti”¹⁷⁸

A c) pontban szereplő, mérlegelést igénylő kategória tehát a *„bármely migrációs helyzettel összefüggő körülmény”¹⁷⁹*, mely értelmezéséhez a jogalkotó a következő támpontot adta: abban az esetben áll fenn ez a körülmény, *„ha az adott településen vagy annak külterületén található befogadó állomáson vagy a külföldiek elhelyezését biztosító egyéb létesítményben zavargás tör ki, vagy erőszakos cselekményeket követnek el”¹⁸⁰*

A Kormány elrendelheti a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetet a teljes országra vagy annak csak meghatározott részeire, ha a fenti feltételek bármelyike teljesül. Az elrendelés időtartama első körben hat hónap, ám ez az időszak a szükségesség függvényében hosszabbítható.¹⁸¹ A törvény az országos rendőrfőkapitánynak és a menekültügyi hatóság vezetőjének a feladatává teszi annak figyelemmel kísérését, hogy az elrendelés kori

¹⁷⁷ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról (a továbbiakban: Mjt.) 80/A. § (1) bek.

¹⁷⁸ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról (a továbbiakban: Mjt.) 80/A. § (1) bek.

¹⁷⁹ Mjt. 80/A. § (1) bek.

¹⁸⁰ Mjt. 80/A. § (1) bek.

¹⁸¹ Mjt. 80/A. § (4) bek.

körülményekben áll-e be változás; ha ez megtörténik, akkor javaslatot tesznek a válsághelyzet megszüntetésére.¹⁸²

A Kormány például 2015 szeptemberében is elrendelte a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet Bács-Kiskun, Csongrád, Baranya, Somogy, Zala és Vas megyére vonatkozóan.¹⁸³ Ez a folyamat azóta is tart.

A válsághelyzet kapcsán további lépések is történtek a migrációs nyomás enyhítésére, ennek jogi alapján a menedékjogi törvény jelentette, mely – többek között – felhatalmazást ad állami, illetve önkormányzati tulajdonban, kezelésben álló ingatlanok és ingóságok kártalanítás ellenében történő ideiglenes igénybevételére.¹⁸⁴ A Kormány e rendelkezés alapján kezdte meg az ország déli (magyar-szerb, magyar-horvát, magyar-román) határain a „határőrizeti célú ideiglenes kerítések”,¹⁸⁵ majd 2015 októberében a fizikai határzár létesítését.¹⁸⁶ Tranzitzónákat hoztak létre, itt kerülnek átmenetileg elhelyezésre a menekültkérelmet benyújtó személyek, és az idegenrendészeti eljárások lefolytatására is itt kerül sor. Lényeges, hogy az eljárás alatt álló személyek az eljárás időtartama alatt nem hagyhatják el a tranzitzónát, és csak a menekültügyi eljárás kimenetelétől függően léphetnek Magyarország területére.¹⁸⁷

Új büntetőjogi tényállásokkal bővült a Büntető törvénykönyv (továbbiakban: Btk.) (határzár tiltott átlépése; határzár megrongálása; határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása), illetve már meglévő tényállások egészültek ki az új helyzetre adaptált tényállási elemekkel (embercsempészet). Módosították egyidejűleg a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.) egyes rendelkezéseit is, kifejezetten a határzárát érintő deliktumok miatti eljárások szempontjai szerint.¹⁸⁸

Módosították a rendőrségi és a honvédelmi törvényt is, többletjogosítványokat biztosítva a rendőröknek, illetve a katonáknak a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején. Ennek megfelelően a rendőr korlátozhatja nyilvános és közforgalmú intézmények működését, ellenőrzés, megfigyelés vagy helyszínbiztosítása céljából lezárhat területet, épületet lezárhat, feladata ellátása érdekében – külön engedély alapján – magánlakásba beléphet és a

¹⁸² Mjt. 80/A. (3) bek.

¹⁸³ 269/2015. (IX. 15.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetéséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról.

¹⁸⁴ Mjt. 80/B. § (1) bek.

¹⁸⁵ 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről; 1665/2015. (IX. 21.) Korm. határozat a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése érdekében szükséges további intézkedésekről.

¹⁸⁶ 55/2015. (X. 16.) BM rendelet részleges határzár elrendeléséről; 56/2015. (X. 17.) BM rendelet részleges határzár ismételt elrendeléséről.

¹⁸⁷ 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról 15/A. §

¹⁸⁸ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról 542/D-M. §

feladat teljesítéséig ott tartózkodhat.¹⁸⁹ A honvéd fegyverhasználati joggal közreműködhet az országhatár őrzésében, „az államhatár ellen irányuló erőszakos cselekmények felszámolásában”.¹⁹⁰

Azt, hogy miként alakult a migrációs nyomás, és milyen változások következtek be a fenti intézkedések nyomán, jól szemléltetik a Bevándorlási Hivatal és a rendőrség adatai. Erre jó példaként szolgálhatnak a migrációs válság kezdetén kiadott számok, amelyek szerint 2014-ben összesen 42 777 személy nyújtott be menekültkérelmet, míg 2015-ben négyszer annyian. Tíz évvel ezelőtt akkoriban egész pontosan 177 135 menedékkérőt regisztráltak. A nem európai kérelmezők számát tekintve még jelentősebb növekedésnek lehettünk tanúi, hiszen a menedékkérők létszáma 2014-ben 20 912 volt, egy évvel később 131 053 (közel 627 százalékos növekedést produkálva). A 2015-ös évben a Bevándorlási Hivatal 146 személy esetében pozitív, menekültkénti elismerésről döntő határozatot hozott, 356 személy oltalmazotti, hat személy befogadotti státuszt kapott. 2 917 elutasító határozat született. Egy igencsak sokatmondó adat, hogy 152 260 ügyben megszüntetéssel zárultak az eljárások, mivel a kérelmező a kérelem érdemi elbírálását meg sem várva elhagyta az országot.¹⁹¹ Azt, hogy az elfogott migránsok száma 2015 január és 2016 január közötti időszakban hogyan alakul az alábbi ábra foglalja össze.

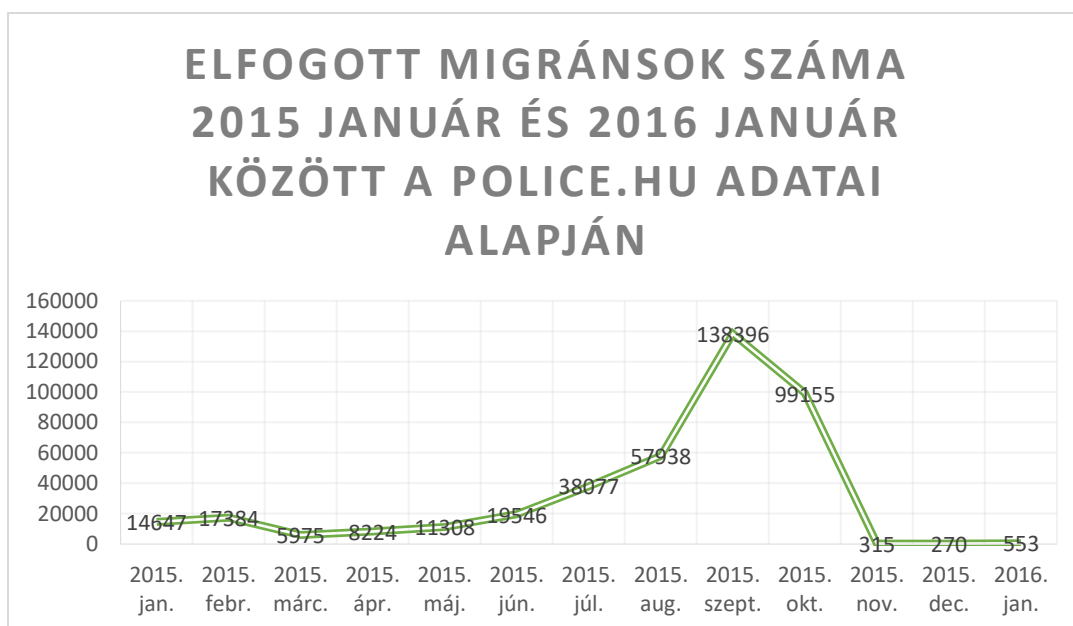
¹⁸⁹ 2015. évi CXLII. törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról 4. §

¹⁹⁰ 2015. évi CXLII. törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról 4. §

¹⁹¹ Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: Statisztikák. 2015.

Elérhető:

http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu,
(Letöltés ideje: 2025.02.15.)

3. ábra. Elfogott migránsok száma 2015 január és 2016 január közötti időszakban a police.hu (2016) adatai alapján (fő); Saját szerkesztés police.hu (2016) adatai alapján¹⁹²

A menekültválság kezdetén az Országos Rendőr-főkapitányság (továbbiakban: ORFK) statisztikái szerint 2015 januárjában 14 647, februárban 17 384, júniusban (amikor is a Kormány bejelentette, hogy kerítést emel a magyar-szerb határon) 19 546, júliusban 38 077, augusztusban 57 938 illegális határsértőt fogtak el, majd a tetőzés szeptemberben következett be, mikor is 138 396 személyt tartóztattak fel a határon. A számok már októberben mérséklődtek (99 155 volt ekkor az elfogott illegális migránsok száma), novemberben azonban már határozottan érződött a kormányzati intézkedések hatása: 2015 novemberében 315, az év utolsó hónapjában 270, majd 2016 első hónapjában 553 külföldit tartóztattak fel a rendőrök.¹⁹³ A magyar-szerb határon a kerítés 2015 szeptemberében készült el, az itt elfogott határsértők száma 51 054 volt, a migránsok ezt követően a horvát határ felől próbálkoztak, ahol is ugyanebben a hónapban 88 280 személyt fogtak el, a következő hónapban pedig az illegális

¹⁹² ORFK: Elfogott migránsok száma – dátum szerinti lekérdezés. 2016. Elérhető: https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa?weekly_migration_created%5Bmin%5D=2016-01-01+00%3A00%3A00&weekly_migration_created%5Bmax%5D=2017-01-01+00%3A00%3A00, (Letöltés ideje: 2025.02.15.)

¹⁹³ ORFK (2016) i. m. Elérhető: https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa?weekly_migration_created%5Bmin%5D=2016-01-01+00%3A00%3A00&weekly_migration_created%5Bmax%5D=2017-01-01+00%3A00%3A00, (Letöltés ideje: 2025.02.15.)

bevándorlók közel 99 százalékát (összesen 97 708 személy) a magyar-horvát határon tartóztatták fel.¹⁹⁴

Napjainkra Európa-szerte csökkent a migrációs nyomás, köszönhetően annak, hogy több országban (így Horvátországban, Szerbiában, Szlovéniában és végül Észak-Macedóniában) is szigorodtak a határellenőrzések szabályai. 2016. július hónapban a magyar kormány bevezetett egy új határőrizeti intézményt, mely keretében az országhatár nyolc kilométeres körzetében elfogott személyeket előbb a határkerítésen (pontos elnevezéssel: Ideiglenes Biztonsági Határzár) létesített kapukhoz (továbbiakban: IBH-kapu), majd pedig a legközelebbi tranzitónához kísérik.¹⁹⁵ A migrációs nyomás akkor kezdett újra felerősödni, amikor 2023-ban a HAMÁSZ terrorszervezet terrortámadást hajtott végre a Gázai-övezetben izraeli célpontok ellen. Kiegészítésként érdemes megemlíteni, hogy az orosz-ukrán háború következtében is több, mint egymillió ukrán állampolgár érkezett hazánkba, ugyanakkor ők tényleges menekültnek számítanak, akik az első biztonságos országba, tehát Magyarországra érkeztek.

Érdemesnek ítéltém megvizsgálni a menekültválság elején történt bűncselekmények releváns adatait, amely vizsgálat során egybevettem a tiltott határátlépők számát azoknak a számával, akik ellen határzárral kapcsolatos bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás. 2015-ben határzár tiltott átlépése miatt 907 személy ellen indult nyomozás, ebből szeptember hónapra egyetlen, októberre 503 eljárás esett,¹⁹⁶ 2016 januárjában pedig 113 határsértő miatt indult büntetőeljárás.¹⁹⁷ Ezen adatok ismeretében egyet kell értenünk Hautzinger Zoltánnal, aki szerint az illegális migráció hatékonyan kezelhető rendészeti eszközökkel, nem feltétlenül (illetve nem minden esetben) van szükség a büntetőjogi eszközök alkalmazására.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Ritecz – Sallai (2016) i. m. 78. o.

¹⁹⁵ 2016. évi XCIV. törvény a határon lefolytatott menekültügyi eljárás széles körben való alkalmazhatóságának megvalósításához szükséges törvények módosításáról 3. §

¹⁹⁶ Hautzinger Zoltán (2018): A külföldiekkel és az irreguláris migrációval összefüggő büntetőjog-alkalmazás a 2017. évi büntetőeljárás törvényben. Belügyi Szemle. 66. évf. 2018/11. 89–107. o.

Hautzinger (2018) i. m. 74–75. o.

¹⁹⁷ Hautzinger (2018) i. m. 75. o.

¹⁹⁸ Hautzinger Zoltán (2018): A külföldiekkel és az irreguláris migrációval összefüggő büntetőjog-alkalmazás a 2017. évi büntetőeljárás törvényben. Belügyi Szemle. 66. évf. 2018/11. 89–107. o. 106–107. o.

3.3. Az illegális migrációval kapcsolatos tényállások a Btk-ban

A jogalkotó olyannyira veszélyes jelenséggé értékeli az illegális migrációt, hogy az ahhoz kapcsolódó egyes cselekmények vonatkozásában szükségszerűnek ítéli a büntetőjog eszközeivel történő fellépést. Ebben a fejezetben az illegális migrációval kapcsolatba hozható Btk.-beli tényállásokat tekintem át (rendszeresítésüket a 4. ábra mutatja); a részletes elemzésre azonban nem vállalkozom.

4. ábra: Illegális migrációval kapcsolatos bűncselekmények a hatályos Btk.-ban

Saját szerkesztés Btk. 352/A. § - 356. § alapján

3.3.1. Határázár kérdéskör

A határázárral kapcsolatos törvényi tényállások 2015. szeptember 15-én léptek hatályba, e tényállások sorában az első a határázár tiltott átlépése.

A határázár fizikai akadály, mely az államhatárok jogellenes átlépését hivatott megakadályozni. A Btk. 352/A. §-ában meghatározott bűncselekmény védett jogi tárgya ilyenformán nem más, mint az államhatár – határázárral is biztosított – szabályos átlépésének

rendje, mivel pedig az államhatár egy magasabb szintű védeltséget élvező határt is jelent, így a büntetőjogi védelem kiterjed a Schengeni Határ szabályos átlépésének rendjére is.¹⁹⁹

Lényeges megemlíteni, hogy a schengeni határok ellenőrzését az Európai Parlament és a Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK rendelete, vagyis a Schengeni határ-ellenőrzési kódex (a továbbiakban: Schengeni Kódex) szabályozza.²⁰⁰

A Schengeni Kódex önvégrehajtó (self-executing), ebből fakadóan belső átemelési szabályokat nem, hogy nem enged, hanem egyenesen tilt, és csak a végrehajtással kapcsolatos részletszabályok megalkotására ad felhatalmazást a tagállamoknak. A Kódex leszögezi, hogy a külső (tehát schengeni) határokat kizárólag a kijelölt a határátkelőhelyeken lehet átlépni, és csakis azok hivatalos nyitvatartási ideje alatt. Magyarország a migrációs áradat európai uniós jogot sértő jellegére hivatkozva vezette be a fizikai határzár intézményét, előbb a magyar-szerb, valamivel később a magyar-horvát államhatáron, majd ennek védelmére úgynevezett penge-bevonatú NATO akadályt, más néven gyorstelepítésű drótakadályt (továbbiakban: GYODA) létesített.²⁰¹

A határzár tiltott átlépésének büntetettét az követi el, „aki Magyarországnak az államhatár rendje védelmét biztosító létesítmény által védett területére a létesítményen keresztül jogosulatlanul belép”.²⁰² Az elkövetési magatartás tehát a határzár által védett területre történő jogosulatlan belépés, mely magán a határzáron keresztül történik.

Súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha azt fegyveresen, felfegyverkezve vagy tömegzavargás résztvevőjeként követik el.²⁰³ A jogalkalmazás során egyedül a „tömegzavargás” okozhat értelmezési nehézségeket, ugyanis a jogalkotó a tényálláshoz nem fűzött értelmező rendelkezést, és a törvény miniszteri indokolása sem tartalmaz érdemi iránymutatást. A Btk. Különös része ezért a törvény 256. §-ában meghatározott állam elleni bűncselekményhez, vagyis a lázadáshoz fűzött miniszteri indokolást tartja kiindulópontnak az értelmezés során, eszerint ugyanis a lázadás vonatkozásában a tömegzavargás több ember együttes, nyíltan történő fellépését jelenti. A másik támpontot a közlekedési bűncselekmények jelentik, melyek minősített esetként határozzák meg a „tömegszerencsétlenséget” okozó elkövetést, márpedig a bírói gyakorlat egységes annak megítélésében, hogy tömeg alatt e

¹⁹⁹ Görgényi Ilona, Gula József, Horváth Tibor, Jacsó Judit, Lévy Miklós, Sántha Feri, Váradi Erika: Magyar Büntetőjog Különös Rész, második átdolgozott kiadás, 2020, Budapest, XXXIV. fejezet, Közigazgatás rendje elleni bűncselekmények, 629-631. o.

²⁰⁰ Európai Parlament és a Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK rendelete a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról.

²⁰¹ Görgényi (2020) i. m. 629–631. o.

²⁰² Btk. 352/A. § (1) bek.

²⁰³ Btk. 352/A. § (2) bek.

körben legalább tíz embert kell érteni. Mindebből tehát – mutat rá a Btk. Különös része – az a következtetés vonható le, hogy akkor tényállásszerű a Btk. 352/A. § (2) bekezdés szerinti cselekmény, ha tíz vagy tíznél több ember követi el tömegzavargás résztvevőjeként a határzár tiltott átlépését.²⁰⁴

Súlyosabban büntetendő, ha az elkövető fegyveresen vagy felfegyverkezve, egyúttal azonban tömegzavargás résztvevőjeként követi el a bűncselekményt. A legsúlyosabb minősített esetet a (4) bekezdésben találjuk: az elkövető vagy a (2) bekezdés vagy a (3) bekezdés szerinti módon valósítja meg a törvényi tényállást, és ezzel okozati összefüggésben halált idéz elő. Az elkövető akkor vonható felelősségre e szakasz alapján, ha a halálos eredményre csak a gondatlansága terjed ki; amennyiben a halált egyenes vagy eshetőleges szándékkal okozta, úgy emberölés büntette miatt kell helytállnia.²⁰⁵ A határzárral kapcsolatos bűncselekmények listáját az 5. ábra is jól szemlélteti.

határzárral kapcs. bcs.		elköv.magatartás	büntetési tétel
352/A. § határzár tiltott átlépése BÜNTETT	(1) bek.	határzáron keresztül jogosulatlanul belép	max. 3 év szabv.
	(2) bek.	fegyveresen v. felfegyverkezve v. tömegzavargás résztvevőjeként	1–5 év szabv.
	(3) bek.	fegyveresen v. felfegyverkezve ÉS tömegzavargás résztvevőjeként	2–8 év szabv.
	(4) bek.	(2) – (3) bek. bcs. halált okoz	5–10 év szabv
352/B. § határzár megrongálása	(1) bek.	határzárát megsemmisít v. megrongál (szubszidiárius bcs.)	1–5 év szabv.

²⁰⁴ Görgényi (2020) i. m. 399–402. o.

²⁰⁵ Görgényi (2020) i. m. 629–632. o.

BÜNTETT	(2) bek.	fegyveresen v. felfegyverkezve v. tömegzavargás résztevőjeként	2–8 év szabv.
	(3) bek.	fegyveresen v. felfegyverkezve ÉS tömegzavargás résztevőjeként	5–10 év szabv.
	(4) bek.	(2) – (3) bek. bcs. halált okoz	10–20 év szabv.
határárral kapcs. építési munka akadályozása 352/C. § VÉTSÉG		munkavégzést akadályoz (szubszidiárius bcs.)	max. 1 év szabv.

5. ábra: Határárral kapcsolatos tényállások a Btk.-ban; Saját szerkesztés Btk. 352/A. §, 352/B. §, 352/C. § alapján

A határárral megrongálásának büntetettét követi el az, aki „az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítményt, illetve eszközt megsemmisíti vagy megrongálja”.²⁰⁶ Szubszidiárius bűncselekményről van szó, a súlyosabb bűncselekmény e vonatkozásban a rongálás; a Btk. 352/B. § szerinti bűncselekménynek ugyanis nem fogalmi eleme a károkozás. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy jelen esetben nem a tulajdonhoz fűződő jog a védett jogi tárgy, hanem az államhatár védelme, illetve az államhatár védelmére létesített eszköz (határárral) védelme. A minősítő körülmények megegyeznek a határárral tiltott átlépésénél meghatározottakkal, azzal a különbséggel, a határárral megrongálását elkövetőnek minden esetben magasabb büntetési tétellel kell számolnia.²⁰⁷

²⁰⁶ Btk. 352/B. § (1) bek.

²⁰⁷ Btk. 352/B. §

Végül, a határárral kapcsolatos bűncselekmények sorát egy vétség zárja, a Btk. 352/C. § elkövetési miatt felel az, aki a határt biztosító létesítményt érintő munkavégzést akadályozza.²⁰⁸

A védendő jogi tárgy egyfelől nemzeti érdek, másfelől schengeni érdek, mely az állam-, illetve az uniós határok gyors és zavarásmentes létesítéséhez fűződik. Az elkövetési magatartások köre igen változatos, a fizikai akadályozás megnyilvánulhat torlasz, barikád elhelyezésében, de tényállásszerű az is, ha az elkövető nagyszámú embert buzdít a munka akadályozására, az építkezéshez szükséges gépek, berendezések vagy a már elkészült létesítmények rongálására. A bűncselekmény ugyanakkor jogi jelleget is ölthet, amikor az elkövető valamilyen (hamis, valótlan, alaptalan) jogi ürüggyel igyekszik az építési munkálatokat hátráltatni (például birtokvédelemre hivatkozik, kisajátítási kártalanítást követel).²⁰⁹

3.3.2. Embercsempészás

A Btk. 353. §-ában meghatározott embercsempészás egy bűnsegély természetű deliktum, alapbűncselekménye eredetleg a tiltott határátlépés volt, ez azonban jelenleg ebben a formában nem létezik. Az embercsempészás által védendő jogi tárgy a határátlépés jogszerű átlépéséhez fűződő társadalmi érdek, illetve a határátlépés mikéntjére vonatkozó eljárás és adminisztrációs rend. Tipikus cselekménye az illegális migrációnak.

A bűncselekmény megvalósulása feltételez egy passzív alanyt, ő az, aki az államhatárt illegálisan, a vonatkozó jogszabályok megsértésével átlépi. Az államhatár átlépésének rendjét az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény határozza meg.²¹⁰

Az elkövetési magatartás többféle formát ölthet, így tényállásszerű az útbaigazítás, a zöldhatárral kapcsolatos tanácsadás, az átlépésre alkalmas útvonalat tartalmazó térkép átadása, Global Positioning System (továbbiakban: GPS) vagy bármilyen más, helymeghatározásra szolgáló készülék, telefon átadása, a passzív alany átkísérése, átfuvarozása a határon, az átlépéshez jármű rendelkezésre bocsátása, valamint minden olyan cselekmény, mely az átjutást segíti elő vagy könnyíti meg (például a határátlépés megelőző éjszaka szállás, élelmiszer,

²⁰⁸ Btk. 352/C. §

²⁰⁹ Görgényi (2020) i. m. 632. o.

²¹⁰ 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról 11–13. §

megfelelő ruházat és felszerelés biztosítása). A bírói gyakorlat szerint az is elköveti az embercsempészt, „aki társaival egyetértésben, vagyoni haszonszerzés végett közreműködik az államhatár jogellenes átlépését megvalósító személyek magyar területen történő tovább szállításában”.²¹¹

Büntetendő az embercsempészet előkészülete is. Az előkészület – az egyébként tényállásszerű magatartást kifejtő elkövető részéről – addig tart, amíg a passzív alany meg nem kezdi a jogellenes határátlépést.²¹²

A jogalkotó több minősített esetet is meghatározott, ezeket rendszerbe foglalva a 6. ábra mutatja be.

Embercsempészség	elkövetési magatartás	büntetési tétel
Btk. 353. §		
(1) bek. alapeset	más személy illegális határátlépéséhez segítséget nyújt	1–5 év szabv.
(2) bek.	vagyoni haszonszerzés végett v. több személynek segítséget nyújtva, v. határzár stb. megsemmisítésével/ megrongálásával	2–8 év szabv.
(3) bek.	passzív alany sanyargatásával v. fegyveresen v. felfegyverkezve v. üzletszerűen v. bűnszövetségben	5–10 év szabv.
(4) bek. a) pont	passzív alany sanyargatásával ÉS fegyveresen v. felfegyverkezve v. üzletszerűen v. bűnszövetségben	5–15 év szabv.
(4) bek. b) pont	fegyveresen ÉS passzív alany	5–15 év szabv.

²¹¹ Görgényi (2020) i. m. 633–636. o.; EBH2006. 1385.

²¹² BH2000. 333.; Görgényi (2020) i. m. 633–636. o.

	sanyargatásával v. felfegyverkezve v. üzletszerűen v. bűnszövetségben	
(5) bek.	(3) bek. – (4) bek. szerinti bcs. szervezője, irányítója	5–20 év szabv.
(6) bek.	előkészület	max. 3 év szabv.

6. ábra: Az embercsempészség törvényi tényállása, elkövetési magatartások és büntetési tételek; Saját szerkesztés Btk. 353. § alapján

A jogalkotó a minősített esetek komplex rendszerét határozta meg, súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha

- vagyoni haszonszerzés végett,
- egyidejűleg több passzív alanynak segítséget nyújtva, avagy
- a határzárát vagy az államhatárt biztosító egyéb eszközt, létesítményt megsemmisítve vagy megrongálva követik el.²¹³

További, még súlyosabb büntetést maguk után vonó minősítő körülmények az alábbiak:

- a passzív alany sanyargatásával,
- fegyveresen,
- felfegyverkezve,
- üzletszerűen,
- bűnszövetségben

történő elkövetés, illetve ezek meghatározott kombinációja.²¹⁴

Miként azt a Btk. Különös része is kiemeli, a „vagyoni haszonszerzés végett” fordulat alatt bármilyen anyagi előny érthető, még akkor is, ha ahhoz az embercsempész csak később jut hozzá, a nem anyagi természetű (például szexuális szolgáltatásban megnyilvánuló) előny nem alapozza meg a minősített esetet. Több személyről beszélünk, ha legalább két passzív alany van. Magyarázatot még „a csempésztett személy sanyargatásával” fordulat indokol, olyan helyzetekről van ebben az esetben szó, amikor például az elkövető az emberi létezés minimális

²¹³ Btk. 353. § (2) bek.

²¹⁴ Btk. 353. § (3)–(4) bek.

feltételeitől is megfosztja a passzív alanyt, emberhez méltatlan körülmények között (például egy teherautó rakterébe bezárva, több más személlyel összezsúfolva) szállítja.

A vagyoni haszonszerzés célzata és az üzletszerűség között az alapján lehet különbséget tenni, hogy az előbbi esetében csak alkalomszerű, eseti elkövetés történik, míg az utóbbinál az elkövető rendszeres haszonszerzésre törekszik.

Továbbá passzív alany lehet olyan személy is, akinek az országban tartózkodása egyébként nem jogellenes, csak a határátlépése (melyhez az embercsempész segítségét nyújt) az. Az embercsempészség jellemző elkövetési helye az országhatár közelében van, ez azonban nem szükségszerű, a bűncselekmény ugyanis elkövethető az országon belül bárhol, vagy akár külföldön is.²¹⁵

A következő pontban a jogellenes tartózkodás elősegítésének büntetettét ismertetem, de már itt célszerű az elhatárolás szempontjait kiemelni: az embercsempészséknél hiányzik alapesetben a vagyoni haszonszerzés célzata, és az elkövető a határ átlépéséhez nyújt segítséget, a határátlépésnek iránya azonban közömbös (történhet az országba befelé és kifelé egyaránt), és szükségképpen magában foglalja a belföldön tartózkodás segítségét is.²¹⁶

Az embercsempészséhez gyakorta társul a bűnszervezetben elkövetés.²¹⁷ A jogalkotó erre tekintettel, illetve az illegális migrációt támogató jelleget felismerve határozott meg a minősített eseteknél magas büntetési tételeket, és emiatt nyilvánította külön is büntetendővé (tíz-től húsz évig terjedő szabadságvesztés büntetést kilátásba helyezve) az embercsempészség szervezőjének, illetve irányítójának a tényállásba ütköző tevékenységét, valamint (három évig terjedő szabadságvesztés büntetés terhe mellett) az embercsempészet előkészületét.²¹⁸

3.3.3. Jogellenes bevándorlás elősegítése, támogatása, valamint a jogellenes tartózkodás elősegítése

A Btk. 353/A. §-ban szabályozott jogellenes bevándorlás elősegítésének, támogatásának vétsége új bűncselekmény, az illegális migráció elleni fellépés jegyében iktatta be a jogalkotó a Btk.-ba.

²¹⁵ Görgényi (2020) i. m. 633–636. o.

²¹⁶ Görgényi (2020) i. m. 637-639. o.

²¹⁷ Btk. 459. § (1) bek.

²¹⁸ Btk. 353. § (5) – (6) bek.

Szervező jellegű elkövetési magatartást fejt ki a bűncselekmény elkövetője, „szervező tevékenységet folytat annak érdekében, hogy

- *Magyarországon menedékjogi eljárás kezdeményezését tegye lehetővé olyan személy részére*”²¹⁹, aki arra az Mjt. szabályai alapján arra egyébként nem lenne jogosult (hazájában vagy tartózkodási országában nincsen üldöztetésnek kitéve politikai, vallási, etnikai, származási stb. alapon, illetve a közvetlen üldöztetéstől való félelme nem megalapozott) vagy
- *„a Magyarországra jogellenesen belépő vagy jogszerűtlenül tartózkodó személy tartózkodási jogcímet szerezzen,*

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg”.²²⁰

Súlyosabban büntetendő az, aki a fenti elkövetési magatartásokhoz

- „anyagi eszközöket szolgáltat”, illetve az is,
- aki rendszeresen folytatja a szóban forgó szervező tevékenységet; továbbá az a személy is, aki a vétséget
- vagyoni haszonszerzés végett,
- több passzív alanynak segítséget nyújtva, vagy
- a Schengeni Kódex szerinti, a külső országhatár „*határvonalától, illetve a határjeltől számított 8 kilométer sávon belül követi el*”.²²¹

A Btk. a jogértelmezést segítettő, meghatározza, mit kell e törvényhely alkalmazásában szervező tevékenységnek tekinteni, igaz, a jogalkotó nem taxációt ad, csak a legtipikusabb eseteket sorolja fel. Szervező tevékenységnek minősül tehát többek között, ha az elkövető

- a jogellenes bevándorlást elősegítő, támogató hálózatot hoz létre vagy ilyen hálózatot működtet;
- a jogellenes bevándorlást elősegítő, támogató tájékoztató anyagokat állít elő, terjeszt vagy az ilyen célú információs anyagok készítésére, terjesztésére ad valaki másnak megbízást.²²²

A bíróság korlátlanul enyhítheti, de akár – különös méltánylást érdemlő körülmények fennforgása esetén – mellőzheti is a büntetést, ha feltárja a hatóság előtt az elkövetés körülményeit, és feltételezve, hogy ez a vádemelésig megtörténik.²²³

²¹⁹ Btk. 353/A. § (1) bek.

²²⁰ Btk. 353/A. § (1) bek.

²²¹ Btk. 353/A. § (2) – (3) bek.

²²² Btk. 353/A. § (5) bek.

²²³ Btk. 353/A. § (4) bek.

A Btk. 354. § (1) bekezdés szerinti jogellenes tartózkodás elősegítését követi el, aki valamely európai uniós vagy Európai Gazdasági Térségbeli tagállam (továbbiakban: EGT), vagy ez utóbbihoz hasonló megítélés alá eső állam területén olyan passzív alanyt nyújt segítséget az ott-tartózkodáshoz, aki egyébként erre nem lenne jogosult. Az EGT tagállamai, így az Egyesült Királyság, Izland, Liechtenstein, Norvégia, valamint Svájc nem tagjai az Európai Uniónak, ám a szabad mozgást tekintve azonos elbírálás alá esnek, ezért is élvezik a büntetőjogi tényállás védelmét. Az elkövető tehát egy Magyarországtól különböző uniós stb. tagállam területén való jogellenes tartózkodást segít cselekményével, és mindezt a vagyoni haszonszerzés célzatával teszi. Mindebből tehát következik, hogy a passzív alany nem állampolgára a kérdéses államnak (tehát nem uniós állampolgár, és nem állampolgára egyik EGT-tagállamnak sem), ott-tartózkodása jogellenes.²²⁴ Ugyancsak ezt a bűncselekményt követi el az is, aki *„vagyoni haszonszerzés végett külföldi személy magyarországi jogellenes tartózkodásához nyújt segítséget”*.²²⁵

Az elkövetési magatartás, vagyis a segítségnyújtás lényegében bármilyen formában megvalósulhat, így például az elkövető segítheti a passzív alanyt abban, hogy az bejusson a célállam területére, illetve ott-tartózkodjon. A segítség egyaránt jelenthet anyagi és nem anyagi támogatást. Az elkövetés tényállásszerű lehet a schengeni „belső” határnál is, és ebből a szempontból annak sincs jelentősége, hogy működik-e ott határellenőrzés vagy sem.²²⁶

A bűncselekmény szubszidiárius, mindkét elkövetési alakzat vonatkozásában az embercsempészség minősül súlyosabb bűncselekménynek. Súlyosabb bűncselekményként a magánokirat-hamisítás, illetve az (intellektuális) közokirat-hamisítás jöhet szóba, előbbi esetben például hamis lakásbérleti szerződés felhasználásával, utóbbi esetben tartózkodási engedély hamisításával.²²⁷

²²⁴ Btk. 354. § (1) bek.

²²⁵ Btk. 354. § (2) bek.

²²⁶ EBH2012. B.14.

²²⁷ Görgényi (2020) i. m. 638. o.

3.3.4. Családi kapcsolatok létesítésével visszaélés, illetve a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása

Bevett megoldásnak számít, amikor egy magyar állampolgár azért köt érdekházasságot egy harmadik országbeli személlyel, hogy az illető tartózkodási engedélyt, ekként pedig megfelelő jogcímet szerezzen a Magyarországon való tartózkodásra, ezzel együtt pedig az európai uniós határokon belüli szabadabb mozgásra. A jogalkotó ezt felismerve alkotta meg a Btk. 355. § szerinti tényállást.²²⁸

A családi kapcsolatok létesítésével visszaélés vétségét követi el az, aki

- családi kapcsolatot létesít (például házasságot köt), vagy
- teljes hatályú apai elismerő nyilatkozathoz hozzájárul, és

mindezt azzal a szándékkal teszi, hogy az illetékes hatóság tartózkodási jogosultságot igazoló okmányt állítson ki. Az elkövető cselekménye célzatos, a cél ebben az esetben az anyagi haszon szerzése. Az elkövető kizárólag tizennyolcadik életévét betöltött személy lehet.²²⁹

A tizennyolc éven aluliakat a jogalkotó azért zárta ki az elkövetői körből, mert alappal lehet feltételezni, hogy esetükben az érdekházasságra még annak megkötése előtt fény derül. A polgári jog szabályai szerint ugyanis a tizennyolc év alattiak csakis a gyámhatósági engedély birtokában házasodhatnak, vagyis optimális esetben már a gyámhatóság felismeri, ha a felek a házasságkötés révén a jogszabályokat kívánják kijátszani, és megtagadja az engedélyt.²³⁰ Amennyiben mégis létrejönne a házasság, úgy a tizennyolc éven aluli fél nem büntethető. A teljes hatályú apai elismerő nyilatkozathoz való hozzájárulással történő elkövetés esetén legalább két elkövető van: az ilyen nyilatkozathoz ugyanis nemcsak az apa, hanem az anya és a tizennegyedik életévét betöltött gyermekhozzájárulása is szükséges. Az nehezen elképzelhető, hogy a felek egyike ne tudna a másik szándékáról, ami alapján kijelenthető, hogy az apa mellett az anya is elkövetője e bűncselekménynek (tettesként vagy részesként).²³¹

Ezen bűncselekmény is szubszidiárius.²³² Súlyosabb bűncselekményként a költségvetési csalás jöhet szóba, például abban az esetben, ha a cselekmény révén az elkövetők valamilyen családi támogatáshoz szeretnének hozzájutni.²³³

²²⁸ Görgényi (2020) i. m. 641–642. o.

²²⁹ Btk. 355. §

²³⁰ Ptk. 4:9. §

²³¹ Görgényi (2020) i. m. 641. o.

²³² Btk. 355. §

²³³ Btk. 396. §

A Btk. 356. §-ban meghatározott bűncselekményt, a harmadik országbeli állampolgár jogellenes foglalkoztatása (alapesetben) vétségét követi el az, aki illegálisan

- „rendszeresen vagy tartósan” foglalkoztat harmadik országbeli személyt vagy
- egyidejűleg „jelentős számú” harmadik országbelit foglalkoztat.²³⁴

Súlyosabban (büntettként) minősül, ha a jogellenes foglalkoztatás „különösen kizsákmányoló foglalkoztatási feltételek között” történik.²³⁵

A jogalkotó meghatározza, mit kell érteni jelentős, valamint „különösen kizsákmányoló foglalkoztatási feltételek” alatt. Az előbbi öt vagy annál több személyt jelent, vagyis akkor tényállásszerű a cselekmény, ha az elkövető egyidejűleg legalább öt harmadik országbeli személyt foglalkoztat feketén. Ami a „különösen kizsákmányoló foglalkoztatási feltételeket” illeti, a Btk. 356. §-ában csak utaló rendelkezéssel találkozunk: a konkrét definíciót illetően a Btk. a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényben²³⁶ foglaltakat hívja fel hivatkozási alapként.²³⁷ Ebbe a kategóriába esnek azok a foglalkoztatási feltételek, *„amelyek – a nemi vagy egyéb alapú megkülönböztetésből származó feltételeket is beleértve – amelyek feltűnően aránytalanul és negatív irányban eltérnek a legálisan foglalkoztatott munkavállalók foglalkoztatási feltételeitől, amely eltérés különösen a munkavállalók egészségét és biztonságát érinti, és sérti az emberi méltóságot”*.²³⁸

A törvényi tényállás szövege megfelel a 2009/52/EK irányelvben foglaltaknak, az irányelv ugyanis arra hívta fel a tagállamokat, hogy ne csak igazgatási eszközökkel lépjenek fel azokkal szemben, akik az Európai Unióban jogszerűtlenül tartózkodó nem uniós polgárt illegálisan foglalkoztatnak, hanem határozzanak meg büntetőjogi szankciókat is.²³⁹

²³⁴ Btk. 356. § (1) bek.

²³⁵ Btk. 356. § (2) bek.

²³⁶ 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.

²³⁷ Görgényi (2020) i. m. 642-643. o.

²³⁸ 2007. évi II. törvény (2) bek. s) pont.

²³⁹ 2009/52/EK irányelv, Illegális bevándorlás – a munkáltatókkal szemben érvényesíthető szankciók, Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l14566>, (Letöltés ideje: 2025.03.03.)

3.3.5. Részösszegzés

Az illegális migráció súlyos biztonsági kihívást jelent, ugyanakkor több és többféle olyan kérdés is felmerül ennek kapcsán, melynek kezelése különös érzékenységet igényel. A népvándorlás emberi jogi szempontokat is felvet, ezeket még abban az esetben sem szabad figyelmen kívül hagyni, ha egyébként az ország területére jogtalanul, hamis okmányokkal vagy éppen a zöldhatáron át bejutni igyekvő személyekkel van dolgunk. Érzékenységet igényel ugyanakkor a probléma kezelése amiatt is, mert az országuk a szuverenitásukra hivatkozással jogosultak eldönteni, kit engednek a határaikon át belépni, és kiket minősítenek nem kívánatos személyeknek.

Látnunk kell azt is, hogy az illegális migráció egy rendkívül komplex jelenség, melynek teljes felszámolását jelen állás szerint nem lehetséges elérni. Azokat, akik a több tízezer kilométernyi, veszélyekkel teli vándorlásra vállalkoznak, leginkább a végső kétségbeesés és elkeseredettség vezérli. Sokszor van alapja a vándorlásnak, ami annak következménye, hogy ezek az emberek úgy érzik, személyes biztonságuk, életük kerülne veszélybe, ha szülőhazájukban maradnának. Egyet kell értenünk azokkal, akik szerint az illegális migráció elleni küzdelmet a kibocsátó országban, kontinensen kell lefolytatni.

Mindezzel együtt sem feledkezhetünk meg arról, hogy az illegális migráció több vonatkozásban is veszélyezteti a tranzitállamok, illetve a célállamok biztonságát. Kezdve azzal, hogy komoly kockázatokat hordoz magában a papírokkal, rendezett státusszal nem rendelkező bevándorlók foglalkoztatása, nehézségekbe ütközhet az integrációjuk, részben a többségi társadalom bizalmatlansága, részben a migránsok elzárkózó magatartása miatt, és az sem zárható ki, hogy az illegális migráció bizonyos mértékig korrelál a terrorizmussal.

Az illegális migráció egyfajta kihívás, amely annak kezeletlensége, ellenőrizhetetlensége és a tömeges jellege végett képes komoly biztonsági kockázattá fejlődni. Ugyanakkor indokolt egyfajta biztonsági kockázatnak tekinteni azt is, hogy maguk az illegális migránsok is kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek jogi helyzetük rendezetlenségéből, illetve a törvényen kívüliségükből adódóan. Többek között kapcsolatba kerülnek embercsempészekkel, szervezett bűnözői csoportokkal, az illegális foglalkoztatásuk során nem élveznek munkajogi védelmet, ki vannak zárva a társadalombiztosítás, az egészségügyi ellátórendszer szolgáltatásaiból.

Nyugat-Európa országai nem rendelkeznek működőképes bevándorlási politikával, nincsenek hatékony eszközeik arra, hogy meggátolják vagy legalábbis mérsékeljék az illegális

migrációt, sem pedig, hogy a már valamilyen jogcímen befogadott migránsok integrációját megvalósítsák. A frissen érkezett migránsok nagy része örül annak, hogy biztonságos körülmények között élhet, és igyekszik nem felhívni magára a hatóságok figyelmét. Az ugyanakkor már egyáltalán nem biztos, hogy gyermekeik is elégedettek lesznek helyzetükkel. Amennyiben nem tudnak már azonosulni szüleik vallásával, értékrendjével, de még nem képesek beilleszkedni a nyugati kultúrába sem, akkor könnyen kirekesztettnek érezhetik magukat, és egy vélt vagy valós sérelem esetén akár a többségi társadalom ellen is fordulhatnak. A gyökértelen másod- és harmadgenerációs bevándorlók esetében számolni lehet a radikalizálódás veszélyével is.

Ebben a fejezetben áttekintettük, hogy hazánk milyen jogi eszközökkel igyekezett és igyekszik ma is fellépni az illegális migráció ellen, és néhány korábbi évekre vonatkozó statisztikai adatot megvizsgálva arra a következtetésre jutottunk, hogy a rendészeti eszközök, azon belül is a fizikai határzár létesítése az eddigiekben hatékonynak bizonyultak, a büntetőjogi eszközök alkalmazása a szélsőséges, a társadalomra kiemelt veszélyt jelentő esetektől eltekintve nem feltétlenül célravezető.²⁴⁰

²⁴⁰ Hautzinger Zoltán (2018): A migráció dinamikája és társadalmi hatásai. Pécsi Határőr. Tudományos közlemények. 20. [köt.] A XXI. század biztonsági kihívásai. 2018. 297-300. o. 298. o. Elérhető: <http://pecshor.hu/periodika/XX/hautzinger.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.17.)

3.4. A terrorizmus

A terrorizmus az elmúlt évtizedek egyik legsúlyosabb problémája, ami pedig még aggasztóbbá teszi ezt a jelenséget, az az, hogy a doktori dolgozatomban tárgyalt kihívások közül ez tekinthető a legkevésbé kontrollálhatónak. A terroristák a demokrácián alapuló társadalmak legfőbb értékeit támadják, céljuk egyrészt az, hogy a lakosságot állandó bizonytalanságban és fenyegetettségben tartsák. A másik céljuk ennél jóval körmonfontabb: azt akarják elérni, hogy a megtámadott országok kénytelenek legyenek az emberi jogokat és alapvető szabadságokat korlátozás alá vonni.²⁴¹

3.4.1. A terrorizmus arculatváltozásai – jellemzői

Már annak meghatározása is nehézségekbe ütközik, hogy mit kell terrorizmus alatt érteni. Mi sem bizonyítja jobban, hogy egy komplex, rendkívül összetett jelenséggel van dolgunk, mint az, hogy a terrorizmus fogalma több nézőpontból is értelmezhető, éppen úgy legitim a büntetőjogi, a kriminológiai megközelítés, mint a politikatudományi, a biztonsági tanulmányoké²⁴² vagy akár a közgazdaságtani.²⁴³

A különböző források előszeretettel hivatkoznak Berto Jongman és Alex Schmid 1980-es, *Political Terrorism* című művére, mely összesen százkilenc terrorizmus-definíciót tartalmaz. A szerzők megállapítása szerint a fogalom meghatározások nyolcvan százalékot meghaladó hányada tartalmazza az „erőszak” kifejezést, mintegy hatvanöt százaléka utal a politikai célra vagy tartalomra, közel ötven százaléka pedig a félelemkeltésre. A definíció-gyűjtemény tanulsága az, hogy bár az egységes fogalom megalkotására irányuló kísérletek mindezidáig nem vezettek eredményre, ám a terrorizmus főbb fogalmi elemei minden további nélkül azonosíthatók.²⁴⁴

Ilyenformán a terrorizmus egy előre eltervezett, kisebbségi csoportosulások által elkövetett, a civil lakosság ellen irányuló, jellemzően politikai tartalommal bíró súlyosan erőszakos

²⁴¹ Rada Mátyás–Vajda Viktor: A terrorizmus elleni küzdelem, avagy a 22-es csapdája. *Külügyi Szemle*. 9.évf. 2010/1. 139-170. o. 139. o.

²⁴² Gazdag Ferenc–Remek Éva: A biztonsági tanulmányok alapjai, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018, 173-187. Elérhető: https://nkepo.uninke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12604/web_PDF_EKM_Biztonsagi_tanulmanyok_alapjai.pdf?sequence=1, (Letöltési idő: 2025.02.22.)

²⁴³ Bartkó Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr., 2011. 17–20. o.

²⁴⁴ Horváth L. Attila: A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. 12. o.

cselekményként, avagy sajátos módszerként határozható meg,²⁴⁵ melynek fő célja a rémületkeltés, ezáltal pedig a szélesebb nyilvánosság befolyásolása.²⁴⁶

A terroristák ugyanis azt akarják, hogy tetteikről azok is értesüljenek, és azok is félelmet és rettegést érezzenek, akik személyesen nem érintettek. A nyilvánosság minden történelmi korban a terrorizmus kéretlen szövetségese volt.²⁴⁷ Így például, a középkor hírhedt orgyilkosai, az aszaszinok, habár a legnagyobb titokban készítették elő merényleteiket, arra azonban ügyeltek, hogy azt minél nagyobb tömeg előtt hajtsák végre.²⁴⁸ Margaret Thatcher miniszterelnöksége idején egyenesen a terrorizmust éltető oxigénnek nevezte a médiát, és azt kérte a sajtó képviselőitől, hogy a terrorista akciókról ne tegyenek közzé semmiféle tudósítást, mert ha az elkövetők nem kapják meg a vágyott figyelmet, akkor a terrorizmus – mint ha megfosztaná a levegőtől – önmagától elenyészik.²⁴⁹ Akkor és ott a média figyelmen kívül hagyta ezt a kérést, ennek logikája azonban könnyen belátható: nemcsak a terroristáknak van szükségük a nyilvánosságra, a függés kölcsönös, sőt, Marjolein Camphuijsen és Esther Vissers szerint kapcsolatuk leginkább szimbiózisként írható le. A médiának üzletpolitikai, gazdasági érdeke fűződik ahhoz, hogy minél nagyobb hírértékű eseményekről tudósíthasson, márpedig az, hogy a terrortámadások hírértéke kiemelkedően magas, aligha kérdőjelezhető meg.²⁵⁰

Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a hírfogyasztók is szeretnek egyfelől borzongani, másfelől – értelemszerűen saját védelmük érdekében is – jól értesültek lenni.²⁵¹ Mindezt a terroristák is tudják nagyon jól, éppen ezért a támadásokat jellemzően olyan helyszíneken hajtják végre, amelyek szimbolikájuk vagy jelentőségük miatt azonnal felkeltik a nemzetközi hírcsatornák érdeklődését. Nem véletlenül hívták fel szakértők a 2001. szeptemberi New York-i támadást követően a figyelmet arra, hogy az alapos, és szinte az eseményekkel egyidőben zajló sajtóbeszámolók valójában a terroristák érdekeit szolgálják. A helyszíni közvetítések, a terrortámadást és az utána maradó pusztítást bemutató képsorok minden másnál jobban képesek felerősíteni az emberekben a szorongást, a riadalmat.²⁵² Márpedig, a terroristák pontosan azt

²⁴⁵ Laqueur, Walter: A terror változó arca. Európai Szemle. 2002/4, 19–27. o.

²⁴⁶ Segesváry Victor: A terrorizmus elleni háború. Valóság. 2002/8, 1–9. o.

²⁴⁷ Horváth L. Attila: A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. 53. o.

²⁴⁸ Kőhalmi László: Gondolatok a vallási indíttatású terrorizmus ürügyén. Belügyi Szemle, 2015/7–8. o. 53–54. o.

²⁴⁹ Marjolein Camphuijsen – Esther Vissers (2012): Terrorism and the Mass Media: A symbiotic relationship? (2012) Social Cosmos, volume 3, issue 1, p. 14.; hivatkozta: Serbakov (2018) i. m.

²⁵⁰ Serbakov (2018) i. m.

²⁵¹ Kemény Gabriella (2017): „A tudósítás minimalizálása lehet tudatos stratégia” – beszélgetés terror és média kapcsolatáról. Tudósítás a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete által rendezett „A terrorizmus és a média: hogyan tudósítsunk merényletekről?” című konferenciáról. 2017.12.21. Elérhető: https://media20.blog.hu/2017/12/21/_a_tudositas_minimalizalasa_lehet_tudatos_strategia_beszelgetes_terror_es_media_kapcsolatarol, (Letöltés ideje: 2025.02.22.)

²⁵² Tálás (2008) i. m. 76–77. o.

akarják elérni, hogy meggyengüljön a polgárok biztonságérzete, csökkenjen az államba és annak szerveibe vetett bizalma.²⁵³

Maga a terror szó is – mely latin eredetű – rémületet, riadalmat jelent, ma ismert formájában először a francia forradalom, illetve a jakobinus diktatúra idején használták, rémuralmat (*terreur*) értve a kifejezés alatt.²⁵⁴ A modern értelemben vett terrorizmus a XIX. század végén jelent meg, és főként az ír nacionalisták, illetve az orosz anarchisták tevékenysége fémjelezte, ideológiai háttere azonban, miként a módszerei is, az idők során sokat változtak.²⁵⁵

Szokásos hivatkozási alapot jelent David C. Rapoport korszakolása, aki a modern terrorizmus legelső korszakának tekinti az első világháború lezárásáig tartó időszakot. A második korszak, melyet antikolonialista törekvések jellemeztek, az 1960-as évek végéig tartott, ezt követte a baloldali, marxista elveken alapuló korszak, mely 1979-ben ért véget. A negyedik korszak napjainkban is zajlik, legfőbb sajátossága az erős vallási indíttatás.²⁵⁶

Időközben azonban nemcsak az ideológia, hanem a módszer is folyamatosan változott, és megváltoztak a jellemző terrorista-célpontok is. Az 1960-es évek „forradalmár” terroristái a levélbombák mellett tették le a voksukat, az 1960-as és 1970-es évek fordulóján a repülőgépelértétek bizonyultak „népszerűnek”. Ezzel szemben az 1970-es években a túszejtések száma szaporodott meg. Az elkövetők rendszerint konkrét céllal rendelkeztek, leginkább bebörtönzött társaik szabadon bocsátását követelték a hatóságoktól, és bár nem feltétlenül akartak emberéleteket kioltani, de ha a helyzet úgy hozta, és főleg, ha úgy ítélték meg, hogy ezzel a kormányzatot támadásra tudják bírni, amelyre újabb támadással vághatnak vissza – a túsok megölésétől sem rettentek vissza.²⁵⁷

Az 1980-as években a repülőgépen végrehajtott bombatámadás vált gyakoribbá, az évtized végén a pályaudvarok, az 1990-es években a (főként amerikai) külképviseletek váltak tipikus terrorista célpontokká.²⁵⁸

Az elemzők a XX. század utolsó éveit cezúraként értékelik, ekkortól kezdve beszélnek új típusú terrorizmusról. A 2000-es évek legelején a terrorista akciók főként vasútállomások,

²⁵³ Barker, Jonathan: A terrorizmus. HVG Kiadói Rt. Budapest, 2003. 26. o.

²⁵⁴ Hoffman, Bruce: A terrorizmus belülről. In: Tóth Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája. Zrínyi, Budapest, 2006. 43–71. o. 44–45. o.

²⁵⁵ Bartók (2011) i. m. 63–65. o.

²⁵⁶ Rapoport, David C.: The International World As Some Terrorists Have Seen It: A Look at a Century of Memoires. In: Rapoport, David C. (szerk.) (2001): Inside Terrorist Organizations. Frank Cass. London – Portland, Oregon, 2001. 32–58. o. 48. o.

²⁵⁷ Jenkins, Brian Michael: Amerika válasza a terrorizmusra és ennek hatása a transzatlanti viszonyokra. In: Tóth Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája. Budapest, Zrínyi, 2006. 131–154. o. 132–133. o.

²⁵⁸ Jenkins (2006) i. m. 134–135. o.

metróállomások, repterek ellen irányultak, majd fokozatosan került át a hangsúly a szabadtéri, nagy tömegeket megmozgató rendezvényekre és az olyan turisztikai attrakciókra, melyek biztosítása kívánnivalót hagyott maga után.²⁵⁹

A New York-i Világkereskedelmi Központ ellen intézett 2001. szeptember 11-ei támadás azonban teljesen újszerűnek bizonyult mind a szervezettség, mind a támadott vagyoni javak, mind a pusztítás mértékét, az áldozatok számát tekintve. Szeptember 11. után alapjaiban változott meg a terrorellenes küzdelem is, erősen átpolitizálttá vált, és bizonyos értelemben beteljesítette a terroristák akaratát. A terroristák valójában a szabadságon és jogbiztonságon alapuló nyugati társadalmak ideológiai alapját támadták, ami annyiban sikerrel is járt, hogy előbb az Egyesült Államok, majd az európai államok is kénytelenek voltak egy sor, az emberi jogokat érintő korlátozást bevezetni (szigorú biztonsági ellenőrzések a reptereken, a nemzetbiztonsági szolgálatok jogosítványainak kiterjesztése stb.).²⁶⁰

Napjainkban, ha a terrorizmusról esik szó, óhatatlanul a Iszlám Ellenállási Mozgalom (továbbiakban: HAMÁSZ)-ra, illetve az al-Kaidára, valamint az abból kinövő szerveződésekre, mindenekelőtt az Iszlám Államra gondolunk. Az al-Kaida feltehetően 1988-ban alakult meg, ám a köztudatba csak akkor került, amikor Oszáma bin Laden vette át az irányítást, és kibocsátotta előbb (1996-ban) az Amerikai Egyesült Államok elleni, majd (1999-ben) a „zsidó és keresztény világ” elleni harcot meghirdető fatvát, vagyis vallási parancsot. Ekkorra már a szervezet számos kiképzőtábort létrehozott, ahol helyi illetőségű és más észak-afrikai országokból érkező ifjakat ismertettek meg az ideológiával, és készítettek fel a nyugati államok elleni merényletek végrehajtására.²⁶¹

Az al-Kaida kommunikációs főnöke, Abu Bakr Nadzsi 2004-ben tette az interneten elérhetővé a Idárat at-Tavahhus (magyarul nagyjából: „Kegyetlen kormányzás”) című munkáját, mely valójában a szervezet katonai és politikai stratégiáját összegzi. Eszerint a legválogatottabb kegyetlenséggel anarchiába kell süllyeszteni a muszlim országokat, így elérve azt, hogy az államirányítás összeomoljon; amikor ez bekövetkezik, a lakosság számára más alternatíva nem

²⁵⁹ Tóth Péter: Kelet-Közép-Európa és az új típusú terrorizmus. In: Tóth Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006., 5-42. o. 25. o.

²⁶⁰ Geszti László: A terrorizmus elleni küzdelem egyes jogi kérdései. Doktori értekezés. Budapest, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2020. 15. o., Elérhető: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/geszti-laszlo/geszti-laszlo-muhelyvita-ertekezes.pdf> (Letöltés ideje: 2025.02.23.)

²⁶¹ Kis-Benedek (2014) i.m. 22–24. o., lsd. ugyanerről: Jokisch, Benjamin: Islamisches Recht in Theorie und Praxis. Analyse einiger kaufrechtlicher Fatwas von Taqīd-Dīn Ahmad b. Taymiyya. In: Islamkundliche Untersuchungen. Band 196. Schwarz, Berlin 1996.

marad, mint hogy önként behódoljon az erőt mutató, egyúttal pedig a szükséges közszolgáltatásokat biztosító szervezetnek. Ez teszi lehetővé a sarián alapuló iszlám állam, végső célként pedig a kalifátus létrehozását. Azt Nadzsi külön kiemelte, hogy e stratégia megvalósítására kizárólag a dzsihadista szalafizmus alkalmas.²⁶² A dzsihad – hangsúlyozta Nadzsi – nem más, mint „*erőszak, kegyetlenség, terrorizmus, mások megfélemlítése és lemészárlása*”, ám semmiképpen nem mosható össze az iszlámmal.²⁶³

A dzsihad képezi mind az al-Kaida, mind az Iszlám Állam ideológiai bázisát. A dzsihadista tanok megszületése a XVIII. századra tehető.²⁶⁴ A dzsihad kifejezés jelentése „Allah útján való küzdelem”, és eredeti értelmezésben egy két összetevőből álló vallási kötelezettséget jelöl: „kisebb dzsihad” alatt a közösség egészét terhelő kötelezettséget értik, melynek lényege az iszlám vallás védelmezése. A „nagyobb dzsihad” az egyén kötelezettségére utal, arra a belső küzdelemre, melyet a hívő lényegében saját magával folytat azért, hogy bűneitől megtisztuljon és felülemelkedjen gyengeségein.²⁶⁵

A szalafisták dzsihad-értelmezése ettől eltér, a dzsihad számukra kizárólag a közösség kötelezettségét jelenti: meg kell védeni az iszlám vallást, akár harcok, háborúk árán is, ha pedig a háborúban ártatlanok is odavesznek, nem számít bűnnek.²⁶⁶ Az iszlám vallás szerint az öngyilkosság elítélendő, bűnös cselekedet, az öngyilkosok úgy bűnhődnek, hogy nem juthatnak a Paradicsomba. Az iszlám szélsőséges ága ugyanakkor azt vallja, hogy az, aki úgy lesz öngyilkos, hogy magával viszi a halálba az igaz hit ellenségeit, megdicsőül, és mártírként (sahíd) a Paradicsomba kerül.²⁶⁷

Ezen az eszmei alapon jött létre 2005-ben az Al-Kaida iraki szárnya, az Iraki Iszlám Állam (*Islamic State in Iraq, ISI*), mely azonban nagyon gyorsan túllépett az ideológiai szerveződés fázisán, és államként kezdett el működni. A szíriai terjeszkedéssel egyidejűleg, 2013-ban Iraki és Levantei Iszlám Államra (*Islamic State of Iraq and the Levant, ISIL*), majd a kalifátus kikiáltását követően, 2014 júniusában Iraki és Szíriai Iszlám Államra (*Islamic State of Iraq and ash-Sham, ISIS*) (a továbbiakban: Iszlám Állam, ISIS) változtatta a nevét.²⁶⁸ Az Iszlám Állam aktív (zömmel iraki és szíriai állampolgár) harcosainak száma a szervezet fénykorának számító

²⁶² Banai Tibor Péter: Dzsihad. Terrorizmus, vagy szabadságharc? A fogalom multidiszciplináris vizsgálata. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola, Budapest, 2018. 187. o.

²⁶³ Banai (2018) i. m. 187–189. o.

²⁶⁴ Kis-Benedek (2019) i. m. 65. o.

²⁶⁵ Simon Róbert: Iszlám kulturális lexikon. Budapest, Corvina, 2009. 385. o.

²⁶⁶ Kis-Benedek (2014) i. m. 25. o.

²⁶⁷ Kis-Benedek (2014) i. m. 25. o.

²⁶⁸ Kis-Benedek (2014) i. m. 30. o.

2014-es évben az amerikai Központi Hírszerző Ügynökség (továbbiakban: CIA) konzervatív becslése szerint húszezer és harmincezer között lehetett, de nem lehet kizárni azt sem, hogy a valós számok ezeknél jóval magasabbak voltak, például egyes kurd források szerint a létszám ebben az időszakban jócskán meghaladta a kétszázezret.²⁶⁹ Mindkét szervezet számíthatott külföldi harcosokra is, az ISIS esetében számuk – a már említett CIA-becslés szerint – 2014 szeptemberben legkevesebb tizenötezer lehetett.²⁷⁰

Nyugat-Európa országai közül főként Franciaországból és Belgiumból érkezett sok önkéntes katona, de nagy kibocsátónak számított Ausztrália, Kanada és az Amerikai Egyesült Államok is.²⁷¹ Azt ugyanakkor, hogy hány olyan szimpatizáns lehet, aki bár soha nem hagyta el országát, ám ha a helyzet úgy hozza, kész akár tettekkel is támogatni az Iszlám Államot, még csak hozzávetőlegesen sem lehet meghatározni.²⁷² Abban az elemzők egyetértenek, hogy toborzás terén az Iszlám Állam jóval hatékonyabb volt az al-Kaidánál, és ennek csak egyik magyarázata az, hogy építhetett – főként az Arab-félszigeten, Jemenben, Egyiptomban, Líbiában – ez utóbbi hálózatára. Az ISIS ugyanis képes volt kreatívan kihasználni az internet nyújtotta előnyöket. Már az al-Kaida is működtetett például terrorista technikákat bemutató „oktató” honlapokat, és használta toborzásra, illetve az ideológia terjesztésére a különféle fórumokat, chat-szobákat,²⁷³ ám az Iszlám Állam jóval tudatosabban és professzionálisabb módon élt ezekkel a lehetőségekkel. A Youtube-on, a Twitteren, a Facebookon tette közzé propagandaanyagait, a videókat pedig – a nyugati fiatalokat megcélozva ezzel – a legmodernebb technikát (például drónokat, GoPro kamerát) használva rögzítette. Mindez azért sem mellékes, mert az ISIS nyugati stratégiáját legfőképpen a könnyen radikalizálható, másod-, harmadgenerációs ifjú migráns arabokra építette.²⁷⁴

Az al-Kaida, de különösen az Iszlám Állam nemcsak szervezettség és az ideológiai elkötelezettség terén tűnik ki a többi modern terrorszervezet közül, hanem abban is, hogy az elkövetés eszközét és módszerét képesek voltak a helyszínre optimalizálni. Más taktikát alkalmaznak Irakban, Szíriában vagy más közel-keleti országokban, és más taktikát a nyugati államokban. Az előbbi helyeken a gépjárműbe rejtett vagy testre szerelt pokolgéppel végrehajtott robbantások a jellemzőek, az Amerikai Egyesült Államokban és Európában

²⁶⁹ Kis-Benedek (2014) i. m. 19. o.

²⁷⁰ Zsebe Zsolt: Külföldi harcosok az Iszlám Állam mellett. *Nemzet és Biztonság* 2015/1. szám 23–29. o. 23. o.

²⁷¹ Besenyő János: Foreign Fighters in the Middle East: The Case of Hungary. In: *AARMS*, Vol. 13, No. 3 (2014), 457–469. o.

²⁷² Zsebe (2015) i. m. 23. o.

²⁷³ Arany et al. (2015) i. m. 15. o.

²⁷⁴ Zsebe (2015) i. m. 25–26. o.

ugyanakkor 2016 óta két fő módszer figyelhető meg: az egyik a késsel, baltával kivitelezett támadás, a másik pedig, amikor az elkövető gépjárművel belehajt a gyanútlan tömegbe.²⁷⁵

Az Iszlám Állam vezetője, Al-Bagdadi 2019. október 27-én halt meg egy amerikai katonai akció következtében, azonban a szervezet tényleges katonai veresége már korábban, 2019 tavaszán megtörtént. Ugyanakkor az Iszlám Állam, mint márkanév, továbbra is jelen van: radikalizálódott fiatalok, hívei, valamint az úgynevezett ISIS-hoz kapcsolódó csoportok aktívan életben tartják és terjesztik a dzsihádistá ideológiát.

Az új típusú – leginkább az Iszlám Államhoz köthető – terrorizmus legfőbb jellegzetessége ugyanis a franchise-jellegű működés. Ez a hálózatszerű felépítésben nyilvánul meg, a hálózat részét képező egységek (terrorista sejtek, terrorista szerveződések) egységes ideológia mentén működnek, a céljuk – vagyis a globális háború – is azonos, mindemellett meglehetősen nagy önállósággal rendelkeznek, és finanszírozásukat is saját maguk oldják meg.²⁷⁶

Ugyanakkor, ha a legaktuálisabb dzsihádistá fenyegetéseket vizsgáljuk, nem mehetünk el a Hamász mellett, amely 2023. október 7-én intézett véres terrortámadást Izrael ellen. A Hamász 1987-ben jött létre az első intifáda idején, mint vallási és politikai szervezet, amely a Muszlim Testvériség helyi fiókszervezeteként működött. Kezdetben nem csupán a fegyveres ellenállásra összpontosított, hanem egy szociális segítő hálózatot is létrehozott. Klinikái olyan embereket is elértek, akiket az állami intézmények már régóta figyelmen kívül hagytak, emiatt sokan rokonszenveztek vele. Ugyanakkor a másik oldal sem maradt rejtve: az ellenállás eszméje, a fegyverek, az alagutak és a rakéták jelenléte mindvégig érzékelhető volt. A Hamász létrejöttének háttérében az a szükség állt, hogy legyen egy szervezet, amely a Muszlim Testvériséghez hasonlóan működik, de kizárólag a palesztin ügyet képviseli. Ennek eredményeként alakult meg 1987-ben Ahmed Jaszin sejk vezetésével a Hamász.²⁷⁷

Kis-Benedek József katonai és biztonságpolitikai szakértő véleménye szerint a 2023. október 7-i események teljesen felkészületlenül érték mind az izraeli kormányzatot, mind a civil lakosságot, és jelenleg még nem lehet pontosan megjósolni azok hosszú távú következményeit. Az izraeli vezetés és a rendvédelmi szervek több szinten is súlyos hibákat vétettek, legyen szó

²⁷⁵ Kis-Benedek József: A terrorizmus új trendjei. Pécsi Határőr. Tudományos közlemények. 20. köt. A XXI. század biztonsági kihívásai. 2018. 15-24. o. 16-17. o.

Elérhető: http://pecshor.hu/periodika/XX/kis_benedek.pdf, (Letöltés ideje: 2025.03.11.)

²⁷⁶ Korinek László: Kriminológia. II. Budapest, Magyar Közlöny lap- és Könyvkiadó, 2010. 412. o.

²⁷⁷ Markovics Milán Mór: Tényleg más, mint a többi?, A Hamász vallási jellege, 2025, Elérhető: <https://www.ludovika.hu/blogok/vallas-es-tarsadalom-blog/2025/01/15/tenyleg-mas-mint-a-tobbii/>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.)

politikai, katonai vagy biztonsági döntésekről. Példaként említhető a Gázai övezet közelében megtartott koncert megszervezése, ahol a terrortámadás során 160 ember vesztette életét. A Hamász önmagában valószínűleg nem lett volna képes ekkora akció végrehajtására, ehhez külső támogatásra is szüksége lehetett, amely nemcsak kiképzést, hanem feltehetően fegyvereket, egyéb eszközöket és hírszerzési információkat is magában foglalt.²⁷⁸

Kaiser Ferenc álláspontja szerint a konfliktus gyökere abban rejlik, hogy a palesztinok saját államot szeretnének létrehozni, amelynek alapját Gáza és Ciszjordánia képezné. Az utóbbi területen azonban a palesztin lakosság egyre inkább háttérbe szorul. Emellett arra is rámutatott, hogy Izrael 2005-ben kivonta csapatait Gázából, mivel annak fenntartása és ellenőrzése túl nagy veszteségeket okozott számára. További feszültséget kelt az a tény, hogy míg a nyugati világ jelentős része terrorszervezetként tekint a Hamászra, az iszlám országokban annak harcosait szabadságharcosokként tisztelik, még akkor is, ha civileket, köztük gyermekeket ölnek. Kaiser, valamint saját meggyőződése szerint is az Izrael-ellenes csoportokat Irán anyagilag támogatja, így nem kizárt, hogy az október 7-i terrortámadás közvetett módon az iráni vezetés ösztönzésére is történt. Ezt támasztja alá az is, hogy az iráni Forradalmi Gárda – amely a síita vallási vezetés közvetlen irányítása alatt áll, és lényegében egy külön fegyveres erőként működik – világszerte jelen van, és a legkorszerűbb fegyverzettel rendelkezik. Emellett nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a gázai konfliktus Oroszország érdekeit is szolgálja, hiszen elvonja a nemzetközi figyelmet az Ukrajnában zajló háborúról.²⁷⁹

A modern terrorizmusról szólva nem feledkezhetünk meg a magányos terroristákról sem. A „magányos” vagy „szabadúszó” terrorista (freelance terrorist) fogalma a múlt század utolsó éveiben jelent meg két, szélsőjobboldali, a fehérek felsőbbrendűségét hirdető terrorista, bizonyos Curtis és Metzger munkássága nyomán, ők ugyanis arra buzdították szimpatizánsaikat, hogy a támadásokat minden esetben egyedül, társak nélkül hajtsák végre, így ugyanis kisebb az előkészítési fázisban a lelepleződés veszélye.²⁸⁰ Ugyanilyen megfontolásból pártolta az al-Kaida is a magányos elkövetést, az „egyéni dzsihádot” mind

²⁷⁸ Szabó Réka Zsuzsanna: Terror és háború a Közel-Keleten, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Elérhető: <https://www.uni-nke.hu/hirek/2023/11/02/terror-es-haboru-a-kozel-keleten>, (Letöltés ideje: 2025.03.24.)

²⁷⁹ Szabó Réka Zsuzsanna: Újra lángokban a Közel-Kelet. Vége az arab-izraeli békefolyamatnak?, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Elérhető: <https://www.uni-nke.hu/hirek/2023/10/31/ujra-langokban-a-kozel-kelet-vege-az-arab-izraeli-bekefolyamatnak>, (Letöltés ideje: 2025.03.14.)

²⁸⁰ Hankiss (2014) i. m. 98–99. o.

logisztikai, mind biztonsági szempontokból célravezetőbbnek ítélte a „távoli ellenség” – vagyis a nyugati államok – elleni küzdelemben.²⁸¹

Mindebből ugyanakkor az is következik, hogy a „magányos farkasok” csoportja sem homogén, vannak ugyanis közöttük olyanok is, akik ugyan egyedül hajtják végre tetteiket, de nem magányosan abban az értelemben, hogy rendelkeznek valamiféle eszmei, technikai, netán finansziális háttértámogatással. Böröcz Miklós szerint a magányos elkövetőknek legalább három csoportja különböztethető meg. Az „egyszemélyes terrorsejtek” valójában tagjai, de legalábbis szimpatizánsai egy terrorszervezetnek, ideológiai és harci kiképzésben részesültek (praktikusan az interneten keresztül), sokan közülük elsőgenerációs migránsok, és jellemzően az iszlám valamelyik szélsőséges ágának (vahabita, szalafita) követői. Nemzeti biztonsági szempontból azért jelentenek kiemelt kockázatot, mert még a közvetlen környezetük, családjuk előtt is leplezik vallási meggyőződésüket, illetve radikalizálódásukat, feltűnésmentes életet élnek, ha pedig parancsot kapnak szervezetüktől, azonnal aktivizálják magukat.²⁸²

Böröcz szintén a magányos terroristák kategóriájába sorolja azokat a másod- és harmadgenerációs migránsokat, akik már elnyerték valamelyik nyugati állam állampolgárságát, nincsen közvetlen kapcsolatuk egyetlen terrorszervezettel sem, ilyenformán sem ideológiai felkészítést nem kaptak, sem harcászati kiképzésben nem részesültek, ám valamiért erős sértettség vagy ellenérzés él bennük a befogadó társadalommal szemben. Például nem tudtak integrálódni, nem érzik magukénak a nyugati kultúrát, de már szüleik, nagyszüleik kultúrája sem jelent számukra semmit. Lehetséges, hogy bagatell bűncselekmény miatt már ültek börtönben, ahol alkalmuk nyílt megismerkedni a terrorszervezetek eszmerendszerével. Az, hogy ők ajánlkoznak fel vagy a terrorszervezet figyel fel rájuk a közösségi oldalakon kifejtett aktivitásuk láttán, változó. Feltehetően a célpont jellegét illetően központi utasítást kapnak, minden egyébben – így a támadás megszervezésében és végrehajtásában is – teljesen önállóak.²⁸³

A magányos elkövetők kategóriáján belül külön alcsoportot képeznek a sajátos ideológiával bíró terroristák, akik nem kötődnek egyetlen terrorszervezethez sem. Valamelyik nyugati állam polgárai, nem arabok és nem muszlim vallásúak. Jellemzően szélsőjobboldali, antiglobalista,

²⁸¹ Stewart, Scott: Cutting Through the Lone-Wolf Hype. Sep 22, 2011. Elérhető: <https://worldview.stratfor.com/article/cutting-through-lone-wolf-hype>, (Letöltés ideje: 2025.02.25.)

Nesser, Peter: Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges. CTC Sentinel, 2012. 01. 18. Elérhető: <https://ctc.usma.edu/app/uploads/2012/01/Vol5-Iss13.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.25.)

²⁸² Böröcz Miklós: Az új típusú terrorista: a magányos elkövető. Belügyi Szemle 63. évf. 2015/7-8. 152-165. o. 153. o.

²⁸³ Böröcz (2015) i. m. 153–155. o.

nacionalista nézeteket vallanak. Harcászati kiképzést nem kaptak, de vonzódnak és értenek is a fegyverekhez. Rendszerint teljesen átlagos, törvénytisztelő életet élnek, valójában azonban határozott antiszociális beállítottsággal rendelkeznek. A támadásra hosszan és aprólékosan készülnek, maga az akció grandiózus, hatalmas pusztítással jár. Böröcz ebbe a kategóriába sorolja a norvég Anders Breiviket.²⁸⁴ Ugyancsak magányos farkasokkal van dolgunk – magyarázza Böröcz – a kóros elmeállapotú terroristák és az iskolai vérengzések elkövetői esetében (habár e két kategória nem zárja ki egymást).²⁸⁵ Hankiss Ágnes szerint ugyanakkor ők már inkább esnek a klinikai pszichológia, sem, mint a büntetőjog érdeklődési területére. Látszólag minden előzmény nélkül, a hatóságok (és a környezetük) számára váratlanul aktivizálódnak, ezért velük szemben a terrorelhárítás valójában eszköztelen.²⁸⁶

A fejezet bevezetőjében azt állítottam, hogy a tárgyalt kihívások közül a terrorizmus tűnik a legkevésbé kontrollálhatónak. Meggyőződésem szerint mindaddig, amíg nem azonosítjuk a terrorizmus kialakulásához és térnyeréséhez vezető okokat, addig a terrorizmus elleni harc sem lehet eredményes. Az okok feltárását (vagy legalábbis a korrelációkutatást) ugyanakkor kétségkívül nehezíti az a – fentiekben már jelzett – körülmény, hogy a terrorizmus egy rendkívül összetett, eszközrendszerében, megjelenési formájában folytonosan változó jelenség, mely bizonyosan nem vezethető vissza egyetlen okra.²⁸⁷ Éppen ezért rejthet veszélyeket magában az a (korántsem ritka) helyzet, amikor a politikusok, döntéshozók, kormányzati hivatalnokok úgy gondolják, a terrorizmust a gazdasági elmaradottság idézi elő, éppen ezért elég fejlesztési segélyekkel támogatni a kritikus térségeket, és ezáltal megszűnik a jelenség is.²⁸⁸

Meglehetősen széles a nemzetközi irodalma a terrorizmus és a szegénység közötti összefüggést igazolni vagy cáfolni szándékozó kutatásoknak. A kutatók jellemzően egy adott ország, régió gazdasági paramétereit (például bruttó nemzeti össztermék, egy főre eső GDP, munkanélküliségi ráta stb.), valamint különféle összetett mutatókat (abszolút szegénységi

²⁸⁴ Böröcz (2015) i. m. 155–156. o.

²⁸⁵ Böröcz (2015) i. m. 156–158. o.

²⁸⁶ Hankiss Ágnes: Kihívások és ellentmondások a terrorizmus elleni harcban. In: A terrorizmus Rubik-kockája, avagy a fenyegetések komplex megközelítése. Nemzetközi tudományos-szakmai konferencia. Duna-palota 2013. szeptember 30. – október 1. BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság. Budapest. 2014. 94–107. o. 98–99. o.

²⁸⁷ Edward Newman (2006) Exploring the “Root Causes” of Terrorism, *Studies in Conflict & Terrorism*, 29:8, 2006. 749–772. DOI: 10.1080/10576100600704069

²⁸⁸ Mani, Rama: The Root Causes of Terrorism and Conflict Prevention. In: Weiss Terrorism and the UN Before and After September 11, Ed. by Boulden Jane and G. Thomas, Bloomington, Indiana University Press, 2004. 219–220. o.; Newman (2006) 749. o.

küszöb,²⁸⁹ humán fejlődési index²⁹⁰ stb.) vetnek egybe a terrorista aktivitást jelző számokkal (például terrortámadások száma, terrortámadás következtében elhunytak/megsérültek száma).

Összességében azt látjuk, hogy sem az elméleti alapokról kiinduló, sem az empirikus kutatásokra alapozó szerzők nem tudtak mindezidáig egységes álláspontra jutni. Meleagrou-Hitchens (2012) például arra a következtetésre jutott, hogy a szomáliai fiatalok többsége nem azért vált a terrorszervezet tagjává, mert magáénak érezte annak céljait, hanem azért, mert azért, mert az ilyesfajta katonáskodásban pénzkereseti lehetőséget látott.²⁹¹

Sharif's Shahbaz (2013) határozott összefüggést látott a terrorszervezetek térnyerése és aközött, hogy egy adott országban nagy a szegénység és a jövedelemegyenlőtlenség. Dr. Magnus Ranstorp (2003) szerint a szegény, elmaradott térségekben az egyébként is kirekesztett emberek a központi kormányzattal szemben tehetetlen dühöt éreznek, emiatt pedig könnyebben radikalizálódnak. Jackson és szerzőtársai, Lee Jarvis és Jeroen Gunning (2011) szerint nem zárható ki a gazdasági elmaradottság és a terrorizmus korrelációja, ám a szegénység mellett további kedvezőtlen körülmények is szerephez jutnak.²⁹²

Martha Crenshaw (1981) úgy véli, azok az egyének csatlakoznak nagy valószínűséggel egy terrorszervezethez, akik rossz anyagi körülmények között élnek és ezzel összefüggésben nem élhetnek a politikai érdekérvényesítés hagyományos eszközeivel. Nagyon úgy tűnik tehát, hogy a problémát az empiria oldaláról vizsgáló kutatók nem is annyira a szegénységben látják a terrorizmus fő okát, bár azt elismerik, hogy az adott térség, régió gazdasági és társadalmi fejletlensége nagyban hozzájárul a terrorszervezetek térnyeréséhez.²⁹³

Miként arra James D. Fearon és David Laitin (2003) rámutattak, feltehetően több tényező együttes hatásáról lehet szó. Egyrészt a gyenge, instabil, a demokrácia intézményeinek híján

²⁸⁹ Az egyes országok közötti fejlődésbeli különbségek jelzésére, valamint a szegénység globális szintű mérésére alkalmazott kategória az abszolút szegénységi küszöb. A Világbank határozza meg a referenciaértéket, ez 1990-ben napi 1 dollár/fő jövedelem volt, 2008-ban 1,25 dollár/fő/napra, 2015-ben pedig 1,9 dollár/fő/napra korrigálták (Ravallion et al., 2015).

Ravallion, Martin – Chen, Shaohua – Sangraula, Prem Sangraula (2008): Dollar a day revisited. Elérhető: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/403331468147538738/pdf/776190JRN020090llar0a0Day0Revisited.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.01.21.)

²⁹⁰ Humán fejlődési index (Human Development Index, HDI): mutatószám, mely a gazdasági fejlettség szintjét méri a jövedelem, az írástudás és a várható élettartam figyelembevételével, széles körben használják a szegénység és a vagyon szintjének összehasonlítására az egyes országok között. A HDI érték alapján felállított országgrangsort az ENSZ évente közzéteszi (UNDP, 2013).

²⁹¹ Meleagrou-Hitchens, Alexander: ICSR Insight - Al-Shabaab: Recruitment and Radicalisation in Kenya / ICSR. ICSR, November 22, 2012, accessed March 10, 2016, <http://icsr.info/2012/11/icsr-insight-al-shabaabrecruitment-and-radicalisation-in-kenya>, (Letöltés ideje: 2025.01.21.)

²⁹² Richard Jackson, Jeroen Gunning, and Lee Jarvis, *Terrorism: a critical introduction* (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2011).

²⁹³ Asongu, Simplice A.: *Fighting terrorism in Africa: complementarity between inclusive development, military expenditure and political stability*. EXCAS Working Paper WP/20/004. January 2020 DOI: 10.2139/ssrn.3524130

lévő, a kormányzati szinteket is elérő korrupcióval terhelt államok nem tudják kezelni a lakosság nagy részét érintő deprivációból adódó társadalmi feszültséget, másrésről a belső konfliktusokat erőszakos eszközökkel igyekeznek kezelni, mindez együtt fokozza a terrrorszervezetek megjelenésének esélyét.²⁹⁴ Jó példa erre Afganisztán, Szíria, Pakisztán, Szomália vagy éppen Jemen, ahol a kormány nem volt képes fenntartani a rendet, szemben az erőt mutató és a hatalmi vákuumot kihasználó terrrorszervezetekkel, melyek egy idő után az állam helyébe lépve biztosították a polgárok számára az alapvető szolgáltatásokat – ezzel jelentős társadalmi támogatottságot szerezve maguknak.²⁹⁵

A kutatók egy része – a fentieket elismerve vagy éppen azok ellenében – arra az álláspontra helyezkedett, hogy a terrorizmus az egyénben rejlő okokra vezethető vissza. A terrorizmus biológiai megalapozottságát valló iskolák azt állítják, hogy a terrorista szervezetében lényegében ugyanolyan biológiai diszfunkciók, szervi elváltozások tapasztalhatók, mint a sorozatgyilkosoknál.²⁹⁶ Például bizonyítékot találtak a kutatók (Schlapp–Schmied, 1928) arra, hogy az erőszakos bűnözők tesztoszteron szintje állandóan magas, ezzel összefüggésben antiszociális magatartást tanúsítanak, és közömbösek mások érzései iránt. Az ilyen ember nem érez veszélyt, sőt, kifejezetten keresi a kiélezett helyzeteket. Arra a kérdésre egyelőre még nem adtak választ a szakértők, hogy ezek a jellegzetességek genetikai meghatározottságúak vagy valamilyen sérülés (Fishbein 1990) következtében alakultak ki, netán alkohol- vagy drogfüggőség áll a háttérben (Schulkin, 1999).²⁹⁷

A terrorista ösztönlény (Sigmund Freud), vagy lelki deformitásban szenvedő ember, aki bizonyos szituációkban másként reagál, mint az átlagember (Ulrich Beck, 2002), vagy egyenesen lelki kielégülést jelentenek számára az agresszív cselekedetek (Konrad Lorenz).²⁹⁸

A terrorizmus pszichológiai irányzatai szerint a terroristát a múltban valamilyen negatív élmény érte, és ezt képtelen feldolgozni. A negatív életesemények változatosak lehetnek. Lehetséges, hogy az egyén egy súlyos kudarcon nem tudja túltenni magát, és az ebből fakadó frusztrációt agresszióval kompenzálja (Jeremy Berkowitz 1989). Az is elképzelhető, hogy a terroristát gyermekkorában bántalmazták vagy éppen a családját bántalmazták, és felnőttként a közösség elleni agresszív cselekedettel igyekszik törleszteni (Post, 1984, 1990).²⁹⁹

²⁹⁴ Fearon, James D. – Laitin, David D. (2003): Ethnicity, Insurgency and Civil War. *American Political Science Review* 97, no. 1 (2003) 75–90.

²⁹⁵ Aszódi Ilona – Kondori Ferenc: *A mi jogunk*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest, 2013.

²⁹⁶ Póczik Szilveszter: A terrorizmus biológiai és pszichológiai elméletei. *Világosság* 2007. 5. sz. 25–41. 26–27. o.

²⁹⁷ Póczik (2007) i. m. 26–27. o.

²⁹⁸ Póczik (2007) i. m. 28. o.

²⁹⁹ Póczik (2007) i. m. 30. o.

A legújabb pszichológiai elméletek képviselői (például Freud, 1980) már nemcsak a szorosan vett pszichobiológiai, pszichológiai tényezőket vizsgálják, azt vallják ugyanis, hogy a gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális stb. körülmények is jelentékeny szerepet játszanak a terrrorszervezetek térnyerésében, illetve az egyének radikalizálódásában.³⁰⁰

A terrorizmus ideológiájának kognitív elmélete az ideológiai háttér jelentőségét hangsúlyozza. Az egyén csatlakozik egy bármilyen ideológiával rendelkező közösséghez, és attól kezdve ez az ideológia határozza meg – akár az egyén saját érdekei ellenében is – az értékrendszerét, világnézetét, cselekedeteit.³⁰¹ Ha a közösség ideológiájának központi gondolata az, hogy kívánatos a közösségen kívüliekkel szemben alkalmazott erőszak, úgy ezt az egyén is elfogadja, ha pedig ő is gyilkol, azt abban a tudatban teszi, hogy közössége ügyét szolgálja. A terrrorszervezet feltétel nélküli engedelmisséget vár el, és világos, könnyen végrehajtható magatartási szabályokat ír elő tagjai számára (Drake, 1998; Marsella, 2003), akiket az azonnali előnyök (például anyagi juttatás) mellett az eszményi lét elérésének (például a Paradicsomba jutás) ígéretével ösztönöz (Taylor, 1991).³⁰²

A dzsihadista terrrorszervezetek ideológiája az iszlám, ám – és ezt nem lehet elégszer hangsúlyozni – az iszlám nem azonos a terrorizmussal.³⁰³ Az Iszlám Állam létrejötte és a globális háború meghirdetése – mutat rá Walzer (2014) – valójában egy „*vallási alapokon nyugvó politikai cselekvés*”.³⁰⁴ Figyelemre méltó ugyanakkor Gesztei László (2020) megállapítása, mely szerint éppen a 2001 szeptembere után meghirdetett terror elleni háború egyik nem várt következménye az Iszlám Állam létrejötte. Gesztei azzal érvel, hogy „a Közel-Kelet területén található államok relatív politikai gazdasági és társadalmi stabilitását a terror elleni háború jelszavával leplezett globális hatalmi érdekek és célok elérése érdekében az Egyesült Államok és szövetségesei a katonai beavatkozással, invázióval, illetve a központi kormányok meggyengítésével és megbuktatásával teljesen szétzilálták. Az így keletkezett hatalmi, politikai vákuumban hadurak, milíciák és különféle félkatonai- és terrorista

³⁰⁰ Póczik (2007) i. m. 31. o.

³⁰¹ Póczik (2007) i. m. 34. o.

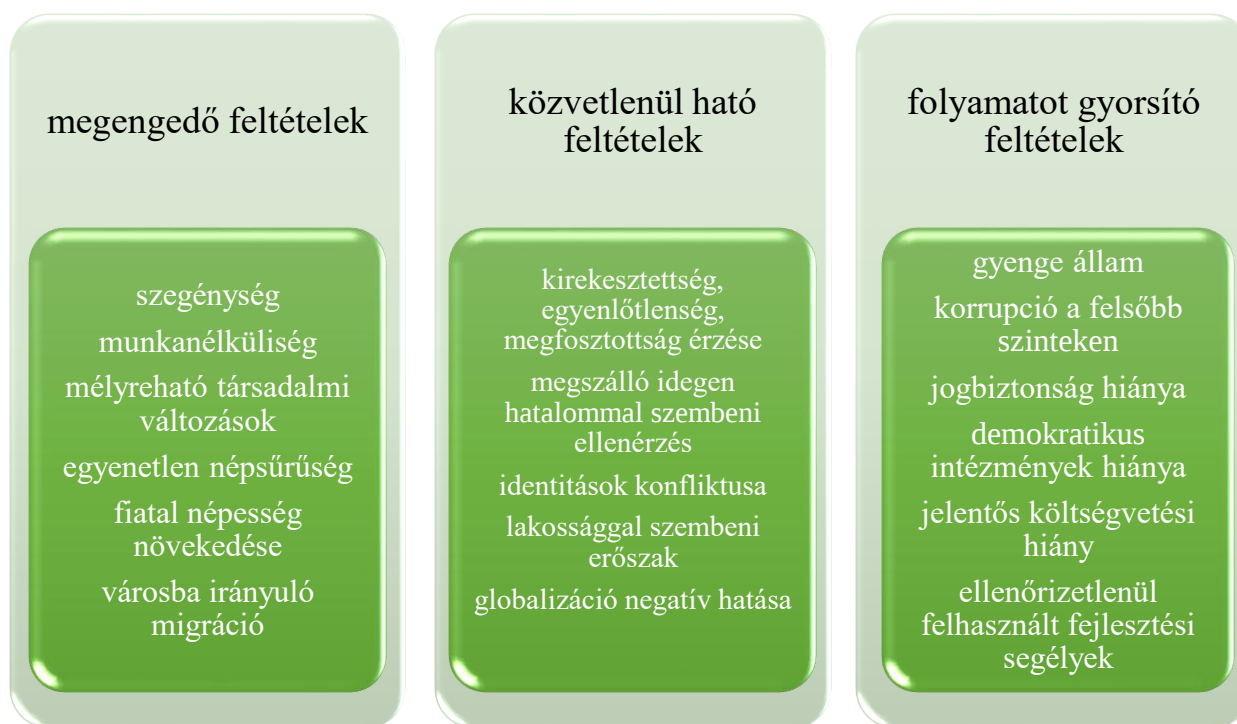
³⁰² Póczik (2007) i. m. 34. o.

³⁰³ Katona Magda: A terrorizmus jelenségének főbb okai és megszüntetésének lehetőségei. Eszmelet. 2002.04.01. Elérhető: http://www.eszmelet.hu/katona_magda-a-terrorizmus-jelensegenek-fobb-okai-es-megszun/, (Letöltés ideje: 2025.01.21.)

³⁰⁴ Walzer, Michael: Did the U.S. Really Break Iraq? Response to Kathleen Cavanaugh. Dissent Magazine, 2014. Elérhető: <http://www.dissentmagazine.org/blog/did-the-u-s-really-break-iraqresponse-to-kathleen-cavanaugh> hivatkozva: Kis-Jakab Dóra: Vallás, radikalizálódás és identitás. Michael Walzer és John Rawls. ELPIS 2017/1. 73–82. o. 77. o.

szervezetek igyekeztek befolyásukat kiterjeszteni. Ezek közül rövid időn belül a később csak Iszlám Államnak nevezett szervezet és a Hamász emelkedett ki eredményesen.”³⁰⁵

Összességében megállapíthatjuk, hogy a nemzetközi szakirodalom több olyan tényezőt azonosított, mely mutat valamilyen összefüggést a terrorista aktivitással. A 7. ábra Newman (2006) nyomán ad egy áttekintést e tényezőkről, illetve a közöttük fennálló összefüggésről.

7. ábra: A terrorizmusra ható tényezők és a közöttük fennálló összefüggés Newman (2006) nyomán; Forrás: Newman, 2006

³⁰⁵ Gesztei (2020) i. m. 67. o.

3.4.2. Terrorcselekmény a magyar büntetőjogban

A terrorizmus – miként azt a fentiekben megállapítottuk – egy összetett, soktényezős jelenség, mely időről időre új formát ölt, új módszereket, technikákat vonultat fel. Komplexitásából adódóan éppen úgy értelmezhető politikatudományi, közgazdaságtani vagy akár pszichobiológiai nézőpontból, mint a kriminológia, a büntetőjog szempontrendszeré alapján. Ahhoz, hogy hatékonyan fel tudjunk lépni ellene, szükség van egy használható, és egy bizonyos időintervallumon belül állandónak bizonyuló definícióra. A terrorizmus elleni fellépés egyik formája a büntetőjog eszközeivel történik, ehhez azonban lényeges, hogy konszenzusra jussunk. A terrorizmus tehát egyfajta büntetőjogi kategória, amelyben maga a terrorcselekmény köztörvényes bűncselekmény, elkövetője pedig súlyos bűnelkövető.

A terrorcselekmény kriminológiai fogalma erőszak alkalmazását vagy erőszakkal való fenyegetést jelent, melynek elsődleges célja politikai, a fennálló társadalmi, politikai rend megváltoztatására irányul, járulékosan pedig arra irányul, hogy a lakosság szélesebb köreiben, és a társadalom egészében „megalkuvó magatartás alakuljon ki”, megrendüljön az államba, az állam intézményeibe vetett bizalmuk, érezzék azt, hogy legközelebb akár ők is áldozattá válhatnak.³⁰⁶ A terrorista gyengének akarja láttatni az államot, túlreagálásra akarja rávenni, végső célként pedig a destabilizálását kívánja elérni. A terrorizmust az egyéb köztörvényes, erőszak alkalmazásával vagy az azzal való fenyegetéssel elkövetett bűncselekményektől a speciális terrorista célzat különbözteti meg, és éppen ez a terrorista célzat – vagyis a legitim hatalom destabilizálására irányuló szándék – az, amely indokoltá teszi, hogy az állam a büntetőjog teljes szigorával lépjen fel a terrorcselekmények elkövetőivel szemben.³⁰⁷

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénynek (a továbbiakban: 1978. évi Btk.) a közlőnszövege már tartalmazta a terrorcselekmény tényállását, így pro forma Magyarország eleget tett a vonatkozó ENSZ egyezményekből folyó jogalkotási kötelezettségének.³⁰⁸ A

³⁰⁶ Korinek (2010) i. m. 407 o.; Neparáczi Anna Viktória: A terrorizmus elleni fellépés eszközei a magyar és a német büntető anyagi jogban. Doktori értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi kar Doktori Iskola, 2017. 21. o.

³⁰⁷ Neparáczi (2017) i. m. 22. o.

³⁰⁸ Az alábbi ENSZ egyezmények már az 1978. évi Btk. hatályba lépése előtt kihirdetésre kerültek:

1971. évi 24. törvényerejű rendelet a légi járművek fedélzetén elkövetett bűncselekményekről és egyéb bűncselekményekről szóló Tokióban, 1963. szeptember 14-én kelt Egyezmény kihirdetéséről,

1972. évi 8. törvényerejű rendelet a légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről Hágában, 1970. december 16. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről,

1973. évi 17. törvényerejű rendelet a polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Montreálban, 1971. szeptember 23. napján aláírt Egyezmény kihirdetéséről,

1977. évi 22. törvényerejű rendelet a nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről szóló New Yorkban, 1973. december 14. napján elfogadott Egyezmény kihirdetéséről.

törvényi tényállás ugyanakkor meglehetősen felemásra sikeredett, lényegében a zsarolás és az emberrablás minősített eseteként határozta meg a terrorcselekményt, anélkül, hogy a speciális terrorista célzatot értékelte volna.³⁰⁹ Ebből aztán a bírói gyakorlatban sajátos értelmezések születtek, olyan cselekmények miatt hoztak marasztaló ítéleteket, melyek távol estek a terrorizmus fogalmától.³¹⁰

2001. szeptember 11. alapvetően megváltoztatta a terrorizmusról való gondolkodást, újabb ENSZ egyezmények születtek, melyek kihirdetését követően a magyar jogalkotó is módosította a terrorcselekmény tényállását.³¹¹

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) önálló fejezetben tárgyalja a közbiztonságot sértő, illetve veszélyeztető bűncselekményeket, a terrorizmussal kapcsolatos cselekményeket pedig három külön deliktumra bontja, ezek a következők:

- a terrorcselekmény (Btk. 314 – 316. §),
- a terrorcselekmény feljelentésének elmulasztása (317. §),
- a terrorizmus finanszírozása (Btk. 318.§).

Nem terrorista bűncselekmény a jármű hatalomba kerítésének büntette (Btk. 320. §), ám az összefüggést jelzi az is, hogy a Btk.-ban közvetlenül a terrorcselekményhez kapcsolódó értelmező rendelkezések után található.³¹² A Btk. 2016. évi LXIX. törvénnyel bevezetett módosítása a Btk. 331. §-ában szabályozott háborús uszítás büntettét egészítette ki egy új bekezdéssel, melyben szubszidiárius jelleggel rendeli büntetni azt, „*aki nagy nyilvánosság előtt a terrorizmus támogatására uszít, vagy egyébként a terrorizmust támogató hírverést folytat*”.³¹³ Az 8. ábra a hatályos Btk. szerinti terrorista cselekmények rendszerét tekinti át, bemutatja az egyes alapeseteket és elkövetési magatartásokat, valamint az azokhoz rendelt büntetési tételeket.

Bartkó Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. Győr, Széchenyi István Egyetem. Universitas-Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011. 206–208. o.

³⁰⁹ 1978. évi Btk. 261. § (1) bek.; Gál István László (2012): A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-Orac Kiadó. Budapest. 2012. 43. o.

³¹⁰ Bartkó (2011) i. m. 209. o.

³¹¹ 2002. évi XXV. törvény a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 52. ülészakán, 1997. december 15-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről.

2002. évi LIX. törvény a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről.

³¹² Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál (2012): Büntetőjog II. a 2012. évi C. törvény alapján. HVG-Orac Kiadó. Budapest, 2012. 471. o.

³¹³ 2016. évi LXIX. törvény a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról 64. §

Btk.	elkövetési magatartás	büntetési tétel
terrorcselekmény I. alapeset 314. § (1) bek.	terrorista bcs.-t követ el spec. terrorista célből	10–20 év v. életfogytig tartó szabv.
terrorcselekmény II. alapeset 314. § (2) bek. a) pont	terrorista célből jelentős anyagi javakat kerít hatalmába, és azok sértetlenül hagyását állami szervhez, nemzetközi szervezethez intézett követelés teljesítésétől teszi függővé	10–20 év v. életfogytig tartó szabv.
terrorcselekmény III. alapeset 314. § (2) bek. b) pont	terrorista csoport szervezése	10–20 év v. életfogytig tartó szabv.
terrorcselekmény előkészület 315. § (1) bek.	terrorcselekmény I., II., III. alapeset elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, közös elkövetésben megállapodik, biztosítja az ehhez szükséges/ezt könnyítő feltételeket	2–8 év szabv.
terrorcselekmény előkészülete terrorista csoportban 315. § (2) bek.	terrorcselekmény előkészületét a terrorista büntett terrorista csoportban történő elkövetése érdekében valósítja meg	5–10 év szabv.
terrorcselekmény IV. alapeset Btk. 316. §	terrorcselekmény elkövetésével fenyegetés	2–8 év szabv.
terrorcselekmény V/1. alapeset Btk. 316/A. § (1) bek. a) pont	terrorcselekmény I-III. alapeset elkövetése vagy előkészülete érdekében Mo. területére beutazik, onnan kiutazik vagy azon átutazik	2–8 év szabv.
terrorcselekmény V/2. alapeset Btk. 316/A. § (1) bek. a) pont	terrorista csoporthoz csatlakozás céljából Mo. területére beutazik, onnan kiutazik vagy azon átutazik	2–8 év szabv.

terrorcselekmény V/1-2. alapesethez kapcsolódó bűnsegédi magatartás	az V/1-2. alapeset szerinti utazást szervezi, vagy az ilyen utazás támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt	2–8 év szabv.
terrorcselekmény feljelentésének elmulasztása 317. §	készülő terrorcselekményről hitelt érdemlő tudomást szerez, és mihelyt teheti, nem tesz eleget a feljelentési kötelezettségének	3 évig terjedő szabv.
terrorizmus finanszírozása 318. § (1) bek.	a) terrorcselekmény feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt, vagy b) terrorcselekmény elkövetésére készülő személyt, illetve terrorcselekmény elkövetőjét, vagy e személyekre tekintettel más személyt anyagi eszközzel támogat, vagy c) a b) pont szerinti személyek támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt	2–8 év szabv.
terrorizmus finanszírozása terrorista csoportban történő elkövetés vagy terrorista csoport tagja érdekében 318. § (2) bek.	a terrorizmus finanszírozását terrorista csoportban történő elkövetés vagy terrorista csoport tagja érdekében valósítja meg, vagy terrorista csoport tevékenységét egyéb módon támogatja, vagy a terrorista csoport ilyen támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt	5–10 év szabadságvesztés
terrorizmus finanszírozásának előkészülete Btk. 318/A. §	a) terror jellegű bcs. feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt, vagy b) terror jellegű bcs. elkövetésére készülő személyt, illetve terror jellegű bcs.	3 évig terjedő szabv.

	elkövetőjét, vagy e személyekre tekintettel más személyt anyagi eszközökkel támogat, vagy c) a b) pont szerinti személyek támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltatót vagy gyűjt	
terrorizmus támogatására uszítás Btk. 331. § (2) bek.	nagy nyilvánosság előtt a terrorizmus támogatására uszít, vagy egyébként a terrorizmust támogató hírverést folytat – feltéve, hogy súlyosabb bcs. nem valósul meg	1–5 év szabv.

8. ábra: Terrorcselekmény és kapcsolódó bűncselekmények főbb tényállási elemei és a büntetési tételek; Saját szerkesztés a Btk. 314–319. § és Btk. 331. § alapján

A terrorcselekmény jogi tárgya az az érdek, mely az államok, állami szervek, nemzetközi szervezetek zavartalan, mindenféle kényszerszertől mentes működéséhez, a közbiztonsághoz, az emberek félelemtől mentes életéhez, valamint az anyagi javak, vagyontárgyak sérthetetlenségéhez fűződik.³¹⁴

A bűncselekménynek vannak elsődleges, és vannak másodlagos elkövetési tárgyai. Az elsődleges elkövetési tárgyak körébe sorolandó a kényszerítés, a megfélemlítés, valamint ide tartoznak a követelés címzettjei is, ez utóbbi lehet maga az állam, az állam szerve, külföldi állam, nemzetközi szerv, valamint a lakosság egésze vagy annak egy része.³¹⁵

A másodlagos elkövetési tárgy lehet természetes személy vagy dolog, illetve a Btk. külön nevesíti a jelentős anyagi javakat, értve ez alatt az olyan vagyontárgyakat, melyek értéke nem feltétlenül fejezhető ki pénzben, eszmei értéke azonban kiemelkedő, vagy gazdasági, társadalmi, kulturális stb. szempontból bír kiemelt jelentőséggel.³¹⁶

A terrorcselekménynek öt különböző alapesete azonosítható, a különbség alapvetően az elkövetési magatartásokban érhető tetten. A Btk. 314. § (1) bekezdésében meghatározott alapeset elkövetője „meghatározott személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel

³¹⁴ Belovics et al. (2012) i. m. 472. o.

³¹⁵ Karsai Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó. Budapest, 2013. 650. o.

³¹⁶ Btk. 459. § (6) bekezdés c) pont; Belovics et al. (2012) i. m. 472. o.

*kapcsolatos bűncselekményt követ el*³¹⁷, ezek eszközcselekmények, melyek terrorcselekménnyé az úgynevezett terrorista célzattól válnak.³¹⁸

A terrorcselekmény *második alapesete* a Btk. 314. § (2) bekezdés a) pontjában található; összetett bűncselekménnyel (*delictum compositum*) van dolgunk, az elkövetési magatartások a cél-eszköz viszonylatában állnak egymással. Itt is kritérium a terrorista célzat megléte. Az elkövető jelentős anyagi javakat kerít hatalmába, ez az eszközcselekmény, majd követelést fogalmaz meg, mely szerint a jelentős anyagi javakat abban az esetben hagyja sértetlenül vagy adja vissza, ha teljesítik az állami szervhez vagy nemzetközi szervezethez intézett követelését.³¹⁹ A célcselekmény tehát maga a követelés, mely lehet jogtalan, de akár jogos vagy az elkövető által jogosnak vélt követelés is. Az elkövető fenyegetéssel ad nyomatékot a követelésnek, éspedig úgy, hogy a fentebb említett feltételt szabja. Ha követelése nem teljesül, nem hagyja sértetlenül a szóban forgó javakat, illetve nem adja azokat vissza.³²⁰

A terrorcselekmény harmadik alapesete a 2016. évi LXIX. törvénnyel bevezetett módosításkor került a Btk.-ba. Itt az elkövetési magatartás terrorista csoport szervezése. Maga a Btk. definiálja a terrorista csoport fogalmát, amely eszerint „*három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja terrorcselekmény elkövetése*”.³²¹ A negyedik – Btk. 316. § szerinti – alapeset a terrorcselekmény elkövetésével való fenyegetés.³²² A fenyegetés támadó jellegű, komoly, konkrét, más személyhez intézett közlés, melyből az derül ki, hogy az elkövető vagy más terrorcselekményt kíván elkövetni. Tényállásszerű az is, ha a fenyegetésről csak egyetlen ember szerez tudomást, de megvalósulhat több ember vagy nagy nyilvánosság előtt is, szóban vagy írásban, akár ráutaló magatartással.³²³

A terrorcselekmény ötödik alapesete ugyancsak a 2016. évi Btk.-módosítás során került a törvénybe, itt az elkövetési magatartás a Magyarország területére beutazás, az onnan történő kiutazás vagy az azon átutazás, melynek célja a terrorista csoporthoz csatlakozás.³²⁴

A terrorcselekmény kizárólag szándékosan, és a célzatra tekintettel célzatos valósítható meg. A Btk. 314. § (1) bekezdésében találjuk annak részletezését, mit kell terrorista célzat alatt érteni. Eszerint megállapítható a speciális terrorista célzat, ha az elkövető abból a célból cselekszik, hogy

³¹⁷ Btk. 314. § (1) bek.

³¹⁸ Btk. 314. § (1) bek.

³¹⁹ Btk. 314. § (2) bekezdés

³²⁰ Belovics et al. (2012) i. m. 473. o.

³²¹ Btk. 319. § (1) bek.

³²² Btk. 316. §

³²³ Polt (2013) i. m. 13. o.

³²⁴ Btk. 316/A. § (1) bek. b) pont.

- a) „állami szervet, más államot vagy nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön,
- b) a lakosságot megfélemlítse,
- c) más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjét megváltoztassa vagy megzavarja, illetve nemzetközi szervezet működését megzavarja”.³²⁵

Az pedig, hogy mely bűncselekmények minősülnek terrorista bűncselekménynek, a Btk. 314. § (4) bekezdés taxatív felsorolásából derül ki. Ilyen – többek között – az emberölés, az emberrablás, a személyi szabadság megsértése, a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, a vasúti, légi vagy vízi közlekedés veszélyeztetése, a jármű hatalomba kerítése, a rablás, az információs rendszer vagy adat megsértése.³²⁶

Büntetendő a terrorcselekmény előkészülete, az elkövetési magatartás ez esetben a felhívás, az ajánlkozás, a vállalkozás, a közös elkövetésben való megállapodás, valamint az elkövetés elősegítése céljából az elkövetéshez szükséges vagy azt könnyítő feltételek biztosítása.³²⁷

Súlyosabban minősül az előkészületi jellegű cselekmény, ha az elkövető azt azért fejt ki, hogy a terrorcselekmény első, második vagy harmadik alapesetét terrorista csoportban kövessék el.³²⁸

A jogalkotó büntethetőséget megszüntető okként értékeli, ha az előkészület elkövetője, mielőtt a bűncselekménye a hatóság tudomására jutott volna, arról bejelentést tesz a hatóságnak, nem elégséges azonban a bűnösség beismerése, az is feltétel, hogy az elkövető feltárja az elkövetés körülményeit is.³²⁹

Korlátlan enyhítésre nyílik lehetőség a terrorcselekmény első, második és harmadik alapesetének elkövetője javára, feltéve, hogy az illető még azelőtt abbahagyja az elkövetést, hogy abból súlyos következmény származott volna. További feltétel, hogy az elkövető felfedje tevékenységét, cselekményének körülményeit, motívumát a hatóság előtt, és ezzel eredményesen segítse a nyomozó hatóság munkáját: közreműködjön a terrorcselekmény következményeinek megakadályozásában vagy ha arra már nincsen mód, úgy az enyhítésében, az elkövetőtársak felderítésében, valamint további bűncselekmények megakadályozásában.³³⁰

Az, hogy az elkövető milyen okból hagy fel a további elkövetéssel, illetve, hogy azt egyáltalán saját akaratából vagy másféle indítékból teszi, a kedvezmény alkalmazása szempontjából

³²⁵ Btk. 314. § (1) bek.

³²⁶ Btk. 314. § (4) bek.

³²⁷ Btk. 315. § (1) bek.

³²⁸ Btk. 315. § (2) bek.

³²⁹ Btk. 315. § (3) bek.

³³⁰ Btk. 314. § (3) bek.

irreleváns. Amennyiben a terrorista cselekmény annak abbahagyásáig már előidézett valamilyen súlyos következményt (például halált, jelentős anyagi javak pusztulását), úgy a korlátlan enyhítés lehetősége elvész.³³¹

3.4.3. Terrorcselekmény feljelentésének elmulasztása, és a terrorizmus finanszírozása

A jogalkotó a terrorcselekmény vonatkozásában általános, a hozzátartozót is terhelő feljelentési kötelezettséget írt elő, olyannyira fontosnak ítéli az ilyen típusú bűncselekmények megelőzését: a feljelentési kötelezettség ugyanakkor csak az előkészületi szakban lévő terrorcselekmény esetében áll fenn, ha ugyanis az elkövető már megkezdte a terrorista cselekmény végrehajtását, és így a bűncselekmény már ismertté vált, a feljelentési kötelezettség már nem bír relevanciával.³³²

A Btk. 317. § szerinti büntettet az követi el, *„aki hitelt érdemlő tudomást szerez arról, hogy terrorcselekmény elkövetése készül, és erről a hatóságnak, mihamarabb, nem tesz feljelentést”*.³³³ A „hitelt érdemlő tudomással bír” fordulat arra utal, hogy az elkövető feltételezi a terrorcselekmény elkövetését, e feltételezése azonban olyan tényeken, információkon alapul, melyekhez közvetlen észlelés vagy személyes megtapasztalás révén jutott, és amelyek *„a bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúját, vagyis fokozott valószínűségét keltik”*.³³⁴ A pletyka, a szóbeszéd nem alapozza meg a feljelentési kötelezettséget, miként az az információ sem, melyhez a kötelezett közvetett forrásból jutott. Mihamarabb lehetősége nyílik rá, a kötelezettnek meg kell tennie a feljelentést, vagyis a tudomásszerzést követően azonnal a hatósághoz kell fordulnia, nem késlekedhet. A késedelem csak akkor és csakis addig az időpontig fogadható el, ameddig elháríthatatlan külső ok akadályozza a feljelentés megtételében.³³⁵

A Btk. 317. §-ában írt bűncselekmény csak szándékosan valósítható meg, éppen ezért nem tényállásszerű a cselekmény, ha az elkövető nem volt tisztában azzal, hogy az információk, melyek tudomására jutottak, terrorcselekmény előkészületéről szólnak, illetve, ha tudata nem terjedt ki arra, hogy feljelentési kötelezettség terheli.³³⁶

³³¹ Btk. 314. § (3) bek., Belovics et al. (2012) i. m. 476. o.

³³² Karsai (2013) i. m. 654. o.

³³³ Btk. 317. §

³³⁴ Karsai (2013) i. m. 654. o.

³³⁵ Karsai (2013) i. m. 654. o.

³³⁶ Karsai (2013) i. m. 654. o., Btk. 317. §

A terroristák és terrorszervezetek pénzügyi támogatása – tehát a terrorizmus finanszírozása – alapvetően bűnségély jellegű cselekménynek tekinthető. Ugyanakkor a „terrorizmus megelőzéséhez és megakadályozásához fűződő társadalmi érdek” kellő alapot szolgáltat arra, hogy a törvényhozó ezt a magatartást önálló bűncselekményként határozza meg és büntetőjogi szankcióval sújtsa.

A terrorizmus finanszírozásának szabályai – a nemzetközi előírásoknak megfelelően – összefonódnak a pénzmosással kapcsolatos szabályozással. Ezt egyértelműen mutatja a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Pmt.), melynek célja – a preambulumban írtak szerint – a következő: *„a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása tilalmának hatékony érvényesítése érdekében megelőzze és megakadályozza a bűncselekmények elkövetéséből származó pénznek vagy pénzben kifejezhető dolognak a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett tevékenységeken keresztül történő tisztára mosását, valamint a terrorizmusnak pénzzel vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró dologgal való támogatását”*.³³⁷

A 9. ábra a Btk. 318. § és 318/A. § szerinti bűncselekmény elkövetési magatartásait és az azokhoz kapcsolódó büntetési tételeket tekinti át.

Btk.	elkövetési magatartás	büntetési tétel
318. § (1) bek. terrorcselekményhez kapcsolódó finanszírozás	a) feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt, v. b) elkövetésre készülő személyt, illetve terrorcselekmény elkövetőjét, vagy e személyekre tekintettel más személyt anyagi eszközzel támogat v. c) ilyen személy támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt	2–8 év szabv.

³³⁷ Polt (2013) i. m. 19. o., 2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról.

318. § (2) bek. terrorcselekményhez kapcsolódó finanszírozás	az (1) bek. szerinti bcs.-t terrorista csoportban történő elkövetés/terrorista csoport tagja érdekében valósítja meg/a terrorista csoport tevékenységét egyéb módon támogatja/a terrorista csoport ilyen támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt	5–10 év szabv.
318/A. § (1) bek. terror jellegű bűncselekményhez kapcsolódó finanszírozás	a) bcs. feltételeinek biztosításához anyagi eszközt szolgáltat vagy gyűjt, b) bcs. elkövetésére készülő személyt/elkövetőjét/rájuk tekintettel mást anyagi eszközökkel támogat, vagy c) a b) pont szerinti személyek támogatása céljából anyagi eszközt szolgáltat/gyűjt	3 évig terjedő szabv.

9. ábra: A terrorizmus finanszírozása a Btk.-ban, elkövetési magatartások és büntetési tételek, Saját szerkesztés Btk. 318. § és 318/A. § alapján

A Btk. meghatározza, hogy mit kell terror jellegű bűncselekmény alatt érteni, a taxatív felsorolásban szerepel – többek között – az emberrablás, a rombolás, a közveszély okozása, a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény, feltéve, hogy azt tengeren hajózó hajó vagy légi jármű ellen követik el.³³⁸ A törvényi tényállásnak ugyanis két alapesete van, az egyik terrorcselekmény, a másik – az enyhébb megítélés alá eső – terror jellegű bűncselekmény vonatkozásában követhető el.

Habár a törvényi tényállás első olvasatra összetettnek tűnik, valójában három elkövetési magatartás azonosítható, ezek az anyagi eszközöket szolgáltatása, gyűjtése, valamint az anyagi

³³⁸ Btk. 318/A. § (2) bek.

eszközzel való támogatás.³³⁹ Azt, hogy mit kell anyagi eszköz alatt érteni, a Btk. 319. § (2) bekezdésében szereplő értelmező rendelkezés határozza meg, ám konkrét definíció helyett egy utaló szabályt találunk, mely kimondja, hogy e vonatkozásban 2580/2001/EK tanácsi rendeletben írtak alkalmazandók.³⁴⁰ Ennek alapján anyagi eszköznek minősül a készpénz és minden más fizetőeszköz, mindenféle vagyoni érték, ingó és ingatlan vagyontárgy, a materiális eszközök mellett az immateriális eszközök is, papíralapú, elektronikus vagy digitális formában elérhető jogi dokumentumok, és minden olyan irat, amely az anyagi eszközökre vonatkozó jogosultságot, illetve érdekeltséget igazolja. Ez utóbbi kategóriába sorolandók a bankcsekkek, utazási csekkek, bankhitelek, részvénytárcsák, váltók, hitellevelek, kötvények.³⁴¹

Az anyagi eszköz szolgáltatása azáltal valósul meg, hogy az elkövető más birtokába adja az anyagi eszközt vagy a rendelkezési jogot engedi át másnak. Önmagában már akkor tényállásszerű a cselekmény, ha az elkövető birtokából kikerül az anyagi eszköz, az, hogy felhasználják-e azt vagy ha fel is használják, de más, a terrorcselekmény, illetve terror jellegű bűncselekmény elkövetésétől eltérő célra, közömbös.³⁴²

Az anyagi eszköz gyűjtése során maga az anyagi eszköz nem kerül ki az elkövető birtokából, sőt, éppen arról van szó, hogy az elkövető egy pénzügyi alapot, anyagi bázist tervez létrehozni. Az elkövetőnek – értelemszerűen – más személyek bocsátják rendelkezésére az anyagi eszközt, ha e személyek tudata is kiterjed arra, hogy az elkövető milyen célra szánja a kapott támogatást, akkor ők is elkövetői a terrorizmus finanszírozásának. Abban az esetben, ha nincsen tudomásuk a létrehozandó anyagi bázis céljáról, vagy megtéveszti őket e vonatkozásban az elkövető, úgy tévedés okán nem áll fenn a büntetőjogi felelősségük. Anyagi eszköz gyűjtésekor befejezett a bűncselekmény, ha az elkövető legalább egy személytől átveszi, birtokba veszi az anyagi eszközt, az anyagi eszköz felhasználása ugyanakkor nem eleme a törvényi tényállásnak.³⁴³

Az anyagi eszközzel támogatás során az elkövető az anyagi eszközök használatát, felhasználását biztosítja, ez praktikusán azt jelenti, hogy a terrorcselekmény vagy terror jellegű bűncselekmény elkövetésére készülő személy anyagi támogatásban részesíti (egyetlen ízben, alkalmanként vagy rendszeresen, folyamatosan). A Btk. 318. §, illetve 318/A. § szerinti bűncselekmény abban az esetben valósul meg, ha a támogatásban részesített személy legalább előkészületi szakba eljuttatja a terrorcselekményt/terror jellegű bűncselekményt. Nem

³³⁹ Btk. 318. § (1) bek.

³⁴⁰ Btk. 319. § (2) bek.

³⁴¹ Karsai (2013) i. m. 656. o.

³⁴² Polt (2013) i. m. 21. o.

³⁴³ Polt (2013) i. m. 21. o.

szükséges ugyanakkor, hogy maga a bűncselekmény megvalósuljon vagy akár csak a kísérletig eljusson. A gyakorlatban azonban ez a feltétel könnyedén teljesülhet, mivel, ha a terrorcselekmény/terror jellegű bűncselekmény elkövetője átveszi az anyagi eszközt, azzal már megvalósította a saját bűncselekménye előkészületét.³⁴⁴

Mind az anyagi eszköz szolgáltatásánál, mind az anyagi eszköz gyűjtésénél feltétel, hogy közvetlenül kapcsolódjon a terrorcselekmény, illetve terror jellegű bűncselekmény megvalósításához, ellenben az anyagi eszközökkel való támogatás fordulat a terrorcselekmény/terror jellegű bűncselekmény elkövetőjéhez, illetve az elkövetőt támogató személyhez kötődik.³⁴⁵

Súlyosabban minősül, ha a bűncselekmény elkövetése valamiképpen kötődik az adott terrorista csoporthoz. Ebben az esetben az elkövető az anyagi eszközt terrorcselekmény terrorista csoportban történő elkövetése vagy terrorista csoport tagja érdekében gyűjti vagy szolgáltatja.³⁴⁶ A terrorista csoport fogalmát a korábbiakban már meghatároztuk, vagyis olyan három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoportról van szó, melynek kifejezett célja terrorcselekmény elkövetése.³⁴⁷

3.4.4. Terrorizmus támogatására való uszítás

A Btk. 331. § (2) bekezdésébe ütköző terrorizmus támogatására uszítás büntette felbujtásszerű bűncselekmény, az elkövető terrorizmust támogató hírverést folytat, lényegében másokat igyekszik befolyásolni és arra rábírni, hogy terrorista bűncselekményt kövessenek el. Ezen bűncselekmény esetében tényállásszerűnek az ismétlődő, illetve folyamatos elkövetés tekinthető. Megvalósulhat ugyanakkor szóban, írásban, de akár ráutaló magatartással is. A deliktum sine qua non-ja a nagy nyilvánosság előtti végrehajtás. Ilyenkor az elkövető nagyobb létszámú hallgatóság előtt népszerűsíti a terrorizmust, vagy olyan környezetben teszi ezt, ahol reális az esélye annak, hogy nagyobb számú személy szerez minderről tudomást. A bírói gyakorlat szerint nagyobb létszámról akkor beszélhetünk, ha az első ránézésre nem állapítható meg a jelenlévők létszáma.³⁴⁸ Azt már maga a Btk. rögzíti az értelmező rendelkezéseiben, hogy nagy nyilvánosság alatt *„a bűncselekménynek a sajtótermék, médiaszolgáltatás, sokszorosítás*

³⁴⁴ Polt (2013) i. m. 21–22. o.

³⁴⁵ Polt (2013) i. m. 22. o.

³⁴⁶ Btk. 318. § (2) bek.

³⁴⁷ Btk. 319. §

³⁴⁸ Görgényi (2020) i. m. 579–580. o.

*vagy elektronikus hírközlő hálózaton (például interneten) való közzététel útján történő elkövetését is érteni kell”.*³⁴⁹

A terrorizmus támogatására uszítás szubszidiárius bűncselekmény, amely csak abban az esetben állapítandó meg, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg.³⁵⁰ Megállapíthatjuk, hogy a Btk. 331. § (2) bekezdésében írt tényállás megfelel az Európai Unió Tanácsának a terrorizmus elleni küzdelemről szóló 2002. június 13-i 2002/475/IB kerethatározatában foglaltaknak. Ezen kerethatározat meghatározza a terrorista bűncselekmény elkövetésére való nyilvános izgatás fogalmát, értve ez alatt *„valamely üzenet terjesztését, vagy egyéb módon a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételét azzal a szándékkal, hogy a terrorista bűncselekmények egyikének elkövetésére uszítson, ha ez a magatartás – akár a terrorista bűncselekmény közvetlen támogatásával, akár anélkül – annak veszélyével jár, hogy elkövethetnek egy vagy több ilyen bűncselekményt”.*³⁵¹

³⁴⁹ Btk. 459. § (1) bek. 22. pont.

³⁵⁰ Btk. 331. § (2) bek.

³⁵¹ Az Európai Unió Tanácsának a terrorizmus elleni küzdelemről szóló 2002. június 13-i 2002/475/IB kerethatározata.

3.4.5. Részösszegzés

A terrorizmus szakirodalma igen széleskörű, a nagyszámú tanulmány, elemzés ellenére azonban egységes, nemzetközileg elfogadott terrorizmus-definícióról nem beszélhetünk. Munkadefiníciók sokasága létezik. A terrorizmus főbb fogalmi elemeinek meghatározása ugyanakkor nem ütközik nehézségekbe: a fentiek alapján a terrorizmus olyan politikai, ideológiai, vallási indíttatású, szélsőségesen erőszakos cselekmény vagy azzal való fenyegetés, mely azt akarja elérni, hogy az állampolgároknak az állam iránti bizalma végletesen meginogjon, ezáltal pedig magukat a megtámadott államokat, társadalmakat kívánja destabilizálni.

A terrorizmus elleni küzdelmet nemcsak az teszi nehezzé, hogy a terroristák céljai megfoghatatlannak tűnnek, hanem az is, hogy maga a jelenség is folyamatosan alakul, változik. Időről időre új motivációk, új kiváltó okok jelennek meg. Néhány évtizeddel ezelőtt a terroristák még baloldali beállítottságúak voltak, és főként elvtársaik szabadon bocsátásáért küzdöttek. Napjainkban a terrorizmus kapcsán már a dzsihadista iszlám harcosokra gondolunk, akik készek akár a saját életüket is feláldozni a „szent ügy” érdekében. Ugyanakkor az új típusú terrorizmus a terrorizmus elleni küzdelem szabályait is átírta, és erős politikai tartalommal töltötte meg.

Értekezésemben több olyan forrást is megvizsgáltam, mely a terrorizmus oksági kutatásai nyomán született. Ha a politikusok és a döntéshozók kizárólag gazdasági okokat látnak a terrorizmus kialakulása és megerősödése hátterében, akkor valószínűleg tévúton járnak. A terrorizmus ugyanis jóval komplexebb jelenség annál, sem mint, hogy egyetlen ok álljon a hátterében. Az oksági kutatások a rendvédelem, illetve a rendészettudomány számára is szolgálnak tanulsággal, még úgy is, hogy Magyarország terrorfenyegetettsége nem számottevő.

Mindenesetre, a 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégiai megállapítása irányadónak tekinthető: *„Magyarország megkülönböztetett figyelmet fordít a terrorizmus minden formája elleni küzdelemre: a jelenségcsoporttal szembeni leghatározottabb fellépés nemzeti érdekünk. A terrorizmus elleni harc egyszerre épül a terrorcselekmények megelőzésére, a terrorista csoportok és a terrorszervezetek felderítésére és felszámolására, a terrorcselekmények következményeinek kezelésére, a védelmi képességek megerősítésére és a veszélyhelyzetekre való felkészülésre.”*³⁵²

³⁵² 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 99. pont.

3.5. Pénzmosás

„A pénzmosás terroristák, kábítószerkereskedők működésének és terjeszkedésének a fő mozgatórugója”³⁵³ – áll az Egyesült Államok Pénzügyminisztériumának tájékoztatójában, ám biztosak lehetünk abban, hogy minden olyan bűnelkövető él ezzel az intézménnyel, akinek érdekében áll a bűncselekményekből származó pénz elrejtése, illetve annak legitimizálása. A pénzmosás értelmezhető agresszív adóelkerülő magatartásként, e vonatkozásban pedig megkerülhetetlen az adóparadicsomok témaköre.

Az angol eredetű offshore kifejezés eredetileg „part mentit”, illetve „parttól távol fekvőt” jelent.³⁵⁴ Offshore cég alatt azokat a cégeket értjük, amelyek nem folytatnak tényleges gazdasági tevékenységet abban az országban, ahol a bejegyzett székhelyük található, éppen ezért ott külföldinek minősülnek és ezen az alapon kedvezőbb szabályok vonatkoznak rájuk, mint a belföldi („onshore”) vállalkozásokra.³⁵⁵

Nem minden offshore állam tesz ugyanakkor különbséget offshore és onshore cégek között, az úgynevezett ring-fenced offshore országok azok, amelyek alacsonyabb adókulccsal, adókedvezményekkel, könnyített bejegyzési feltételekkel stb. csábítják magukhoz azokat a vállalkozásokat, amelyek számára előnyös, ha bevételük a székhelyországban „nem válik adórezidenssé”.³⁵⁶ Ezeket más néven az adóparadicsomok (tax haven). Önmagában azonban az is optimális lehet a bűnelkövetők számára, akár még adókedvezmények hiányában is, ha a zsákmányuk nem válik a saját országuk hatóságai számára láthatóvá.³⁵⁷

Az adóparadicsom legnagyobb vonzerője tehát abban áll, hogy a vállalkozás megfizeti a bejegyzés székhelye szerinti államban az ott előírt adótételeket, ezáltal adózottá, vagyis teljesen legálissá jövedelme. Értelemszerűen azonban nem elhanyagolható jelentőségűek az adóparadicsomok nyújtotta egyéb előnyök sem. Így például remek lehetőséget kínálnak az ármanipulációra, mikor is a cégek hamis számlákat helyeznek el a könyvelésben vagy transzferárrakkal minimalizálják az adóalapot azáltal, hogy a nyereséget az alacsony adókulcsot meghatározó országba irányítják, a költségeket pedig a magas adókulcsú államban bejegyzett

³⁵³ Az Egyesült Államok Pénzügyminisztériumának Pénzügyi Bűncselekmények Elleni Végrehajtó Hálózata, a finCen tájékoztatója, 1996. március, 1. fejezet; idézi: Varga Judit: Pénzmosás a mindennapjainkban. Büntetőjogi Szemle 2015/3. 116–24. o. 116. o. Elérhető: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2016/06/BJSZ_201503_VargaJudit.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.22.)

³⁵⁴ Asztalos Roland: A székhelyáthelyezés problémaköre az adóelkerülés és adóoptimalizálás tükrében. In: Acta Iuvenum Caroliensia IX. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2017. 458–477. o. 473. o.

³⁵⁵ Herich György: Nemzetközi adózás, adózás az Európai Unióban. Pécs, Penta Unió Zrt., 2011. 176. o.

³⁵⁶ Vécsey Richárd Ádám: Az offshore büntetőjogi megítélése. In: Acta Iuvenum Caroliensia IX. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2017. 155–176. o. 159. o.

³⁵⁷ Seres Attila: Adóparadicsom. Budapest, Contractor Kft., 1993. 10–12. o.

vállalkozásra hárítják. Alkalmasak az adóparadicsomok a tőke elrejtésére is oly módon, hogy az ott székelő vállalkozás tulajdonába adják (például apportálás címén) az értékes vagyontárgyakat, ingatlanokat, repülőt, hajót, luxusautót. Ugyancsak bevett e körben az ingatlanspekuláció, hiszen az ingatlant az offshore vállalkozás nevére íratják, így, ha magát a vállalkozást értékesítik, akkor a hatóságok előtt rejtve marad a tényleges ingatlantulajdonos személye, aki ilyenformán mentesül az adó- és illetékfizetési kötelezettség alól is.³⁵⁸

A fenti – kiragadott – példák a tevékenységek és az adófizetési kötelezettség „optimalizálásához” nyújtanak ideális helyszínt. Azt értelemszerűen nem állítjuk, hogy az offshore, illetve az adóparadicsom országok nyújtotta lehetőségeket igénybe vevő vállalkozások, személyek egyúttal pénzmosási tevékenységet is folytatnak, de a pénzmosásban érintettek között bizonyosan nagy számban akadnak olyanok, akik kihasználják a fent ismertetett – önmagában illegálisnak nem minősülő – adóelkerülési, adóoptimalizálási megoldásokban rejlő előnyöket.

A pénzmosás mint sajátos intézmény létrejött Al Capone nevéhez fűződik, aki – a közismert anekdota szerint – önkiszolgáló, pénzermével működő mosodákat működtetett, így mosva tisztára az illegális alkoholkereskedelemből, kaszinókból, prostitúcióból befolyó pénzeket. A kifejezés angol változata – „money laundering” – is ezt az eredettörténetet valószínűsíti.

Más nézetek szerint nem a maffiavezér, hanem a könyvelője, Meyer Lansky tekinthető a pénzmosodák atyjának, ő a pénz eltitkolására a svájci bankszámlákat és a Las- Vegas-i kaszinókat tartotta megfelelő eszköznek, és állítólag tőle származik az a mondás is, miszerint *„az adóhatóság előtt nem ismert pénz nem adóztatható”*.³⁵⁹

Az Al Capone-féle legenda ugyanakkor nem nélkülözi a valóságtartalmat, mivel az 1920-as évek Egyesült Államában gyakorta előfordult, hogy a bűnözők olyan vállalkozásokat üzemeltettek, melyekben napi szinten nagy mennyiségű készpénz forgott, többek között ilyenek voltak az autómosók és a mosodák. A lényegét mindenesetre remekül szemlélteti, hogy a pénz „mosása” során a legális pénzzel keverték a bűnös úton befolyó pénzeket.³⁶⁰ A pénzmosás kifejezés azonban csak 1973-ban jelent meg nyomtatásban, jellemző módon egy politikai botrányhoz kötődően, amikor is az újságok a Watergate-ügy kapcsán Nixon elnök viselt

³⁵⁸ Vécsey (2017) i. m. 157-158. o.

³⁵⁹ Jeffrey Robinson: A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről Park Kiadó, Budapest, 1996. 9. o.

³⁶⁰ Varga (2015) i. m. 116. o.

dolgairól cikkeztek, és igyekeztek feltárni „a kampánypénzek 'útvonalát', az amerikai cégektől egy mexikói ügyvéden át az elnök újraválasztását támogató bizottság pénztáráig”.³⁶¹

A pénzmosás különösen azon bűncselekmények elkövetői számára létszükséglet, amelyek kirívóan magas nyereséggel járnak, úgy, hogy az elkövetők legális jövedelemforrást nem tudnak felmutatni. A problémát ebben a helyzetben az okozza, hogy hiába tesz a bűnöző jelentős profitra szert, azt nem tudja elkölteni, ha pedig elővigyázatlanul mégis költekezésbe kezd, hamar felfigyelnek rá a hatóságok. Nem a „kispályás” bűnözőkről van tehát szó, hanem azokról, akik bűnszervezetben vagy ahhoz nagyban hasonlító formában és szervezeti keretek között, jellemzően határokon átívelően, több millió dolláros nagyságrendben, lényegében nagyvállalatként folytatják bűnös tevékenységüket, és akiknek a „befolyása nemcsak fizikai értelemben vett erőn alapszik, hanem a legmagasabb szintű politikai elit támogatásán is”.³⁶² A megoldást számukra a pénzmosás jelentheti, „amely segítségével a bűncselekményből származó nyereséget integrálják a világ bankrendszereibe és üzleti környezeteibe; a fekete pénzt átmossák, hogy egyre fehérebb legyen”.³⁶³

A pénzmosás főként az alábbi bűncselekmények elkövetői körében jellemző:

- fegyverkereskedelem,
- prostitúció, nő- és gyermekkereskedelem prostitúciós célzattal,
- droggereskedelem,
- terrorizmus,
- korrupció, főként magasabb (döntéshozói, politikusi) szinteken,
- vagyon elleni bűncselekmények, különösen csalás, sikkasztás, hűtlen kezelés, orgazdaság,
- adócsalás és más, a költségvetés sérelmére elkövetett bűncselekmények,
- műtárgyakkal kapcsolatban elkövetett bűncselekmények (műtárgylopás, -hamisítás),
- csempészet, különösen alkoholra és dohányárura elkövetve,
- gépjárművek lopása nagy tételben, illegális értékesítésük külföldön, egyben vagy alkatrészenként.³⁶⁴

³⁶¹ Pintér (2012) i. m. 9. o.

³⁶² Lilley, Peter: Piszkos ügyletek; Lilley, Peter: Dirty Dealing, Hungarian Translation. Perfekt Kiadó, Budapest, 2001. 16–17. o

³⁶³ Varga (2015) i. m. 116. o.

³⁶⁴ Varga (2015) i. m. 117. o.

A pénzmosás – miként azt a fentiekben megállapítottuk – a gazdasági, pénzügyi, költségvetési (csalás, adócsalás stb.) bűncselekmények elkövetői mellett leginkább a kábítószerkereskedők és a terroristák számára biztosítanak ideális lehetőséget a különféle pénzösszegek elrejtésére, illetve legalizálására. A kábítószerkereskedelem esetében könnyebb felismerni a kapcsolatot, mivel a bűnelkövetők a drog eladásából származó készpénzt csak ezen a módon tudják felhasználni, illetve bankszámlára befizetni. A terrorizmus esetében a pénzmosást ennél áttételesebb tényezők teszik indokolttá. Azok, akik anyagilag támogatják a terroristákat, a legritkább esetben folyamodnak banki átutaláshoz, csekkek kiállításához, és a fegyverkereskedőt, a terrortámadás elkövetőjét sem szokás saját névre szóló bankszámláról kifizetni. A pénzmosásra a névtelenség megőrzése érdekében van szükség.³⁶⁵

A pénzmosás elleni nemzetközi fellépésnek a 2001. szeptemberi New York-i terrortámadás adott impulzust, ekkor váltak ugyanis nyilvánvalóvá a kormányzatok számára a terrorizmus és a pénzmosás közötti összefüggések. Ennek kapcsán megindult egy globális jogalkotási folyamat. Ennek folyományaként fogadták el 2003-ban Magyarországon is a hatályos pénzmosási törvényt.³⁶⁶ Ezen jogszabály pár évvel később – tekintettel a gyorsan változó nemzetközi tendenciákra – szintén korszerűsítésen esett át, aminek értelmében megszületett a mai napig is hatályban lévő 2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról. A pénzmosás jellemző kivitelezési formái a következők:

- készpénz csempészete; ez a legkezdetlegesebb módja a pénzmosásnak, készpénzt a pénzfutárral utaztatják egyik országból a másikba,
- határokon átnyúló fiktív (hamis számlák kiállításával járó) tranzakciók,
- túlszámlázott, árumozgáshoz kapcsolódó ügyletek (ezek lebonyolításához rendszerint offshore vállalkozásokat is közbe iktatnak),
- életbiztosítások, vagyonbiztosítások: a pénzmosó a bűnös pénzből fizeti a biztosítási díjat, majd kifizetést kér a lejárat előtt, vagyonbiztosításnál pedig eléri a biztosítási esemény bekövetkeztét, majd kéri a kártérítés megfizetését,

³⁶⁵ Pintér Beatrix: A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2012. 7. o. Elérhető: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/pinter-beatrix/pinter-beatrix-vedes-ertekezes.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.09.)

lsd. ugyanerről: Baroni, Raffaella – Masciandaro, Donato: Organized crime, money laundering and legal economy: theory and simulations, *European Journal of Law & Economics* 2011, 125.

³⁶⁶ Pintér (2012) i.m. 8. o.; lsd. ugyanerről: Fisher, Jonathan: The anti-money laundering disclosure regime and the collection of revenue in the United Kingdom, *British Tax Review* 2010, B.T.R. 2010, 3, 247.

bonyolultabb módszernek számít, amikor az élet- vagy balesetbiztosítás kedvezményezettje maga a pénzmosó,³⁶⁷

- ékszerek vásárlása: klasszikus módja a pénzmosásnak, amikor a pénzmosó úgy tünteti fel a hatóság előtt, mint ha egy régen elhunyt hozzátartozó hagyatékából került volna elő utólag az ékszer. Rafináltabb módszer, amikor az ékszert árverésen értékesítik, ahol az árverési vevő a pénzmosó társa, aki később – immár a szabadpiacon – értékesíti a vagyontárgyat. Az arany különösen alkalmas ilyen ügyletekre, ugyanis jól tartja az értékét, emellett könnyen elrejtethető (akár banki széfben is), és könnyen is mobilizálható (ha a szükség úgy hozza, a pénzmosó akár magára aggatva is szállíthatja az országhatáron túlra),
- szerencsejátékban való részvétel: a pénzmosó nagy mennyiségű zsetont vásárol a kaszinóban, ám nem használja fel a játékban, hanem visszaváltja, de jellemzően nem készpénzt, hanem csekk kiállítását kéri; ha a hatóságok firtatnák a pénz eredetét, azt tudja mondani, hogy kaszinónyeremény. Magasabb szintjét képviseli a pénzmosásnak, amikor a bűnelkövetők kaszinót üzemeltetnek.³⁶⁸
- fantomcégek: a fantomcéget egy konkrét ügyletre (például banki kölcsön felvételére) alapítják, élére egy vagyontalan személyt, strómant állítanak, akin a hatóságok a kintlévőséget nem tudják behajtani, az ügylet lebonyolítását követően a tényleges tulajdonosok eltűnnek,
- fedővállalkozások: az elkövetők legális vállalkozás, tényleges gazdasági tevékenység látszatát keltik, így úgy tűnik, hogy a bankszámlán mozgó pénzek ebből a vállalkozásból származnak; tipikus fedővállalkozások a szállodák, éttermek, bárók, kaszinók, éjszakai mulatóhelyek, tanácsadó cégek, nemzetközi pénzügyi tanácsadók és pénzközvetítők, vidámparkok, automatákat üzemeltető vállalkozások, parkolók,³⁶⁹
- pártok: a választási pénzek, a támogatásból származó bevételek utóbb állami megrendelések révén legalizálhatók,
- egyházak: a perselypénz klasszikus módszere a pénz tisztára mosásának,

³⁶⁷ Varga (2015) i. m. 117–118. o.

³⁶⁸ Varga (2015) i. m. 117–118. o.

³⁶⁹ Varga (2015) i. m. 117–118. o.

- alapítványok: színleg az alapítványi célra gyűjtik a támogatásokat, ám a befolyt összegekből bűnös tevékenységeket finanszíroznak (különösen az al-Kaida és az Iszlám Állam kedvelt módszere ez),
- ügyvédi letét: az ügyvédi letétbe befizetett összegre vonatkozik az ügyvéd titoktartási kötelezettsége, azonkívül a pénz elkülönített számlára kerül, ahonnan az ügyvéd a meghatározott feltétel beállásakor köteles azt kifizetni,
- részvénytranzakciók: a pénzmossó alul- vagy felülárazott értékpapírokat szerez meg, ezek értékesítése során árfolyamnyereséghez jut, mely után teljesíti az adófizetési kötelezettségét, így a kezdőösszeg legálissá válik,³⁷⁰
- devizatranzakciók: a pénzmossó devizát utal át, az átutalt összeg ellenértékeként forintban betétet helyez el, vagy pedig értékpapírt vásárol, melyet biztosítékként leköt a folyószámlahitelhez, amelyet felhasználva újabb devizaátutalást bonyolít, így immár tiszta pénz kerül ki a rendszerből, a hitel törlesztése azonban elmarad,
- pénzintézetek megszerzése: valóban magas szintű módszere a pénzmossásnak, ekkor az elkövetők álhiteleket, széf- és különféle banki szolgáltatásokat tudnak nyújtani, melyek mögött a valóságban nincsen pénzmozgás,
- föld alatti bankrendszerek: főként a terrrorszervezetek körében kedvelt módszer, a titkos bankrendszer éppen úgy működik, mint egy hivatalos bank, csak éppen rokoni, bizalmi kapcsolatok képezik az alapját; példaként a havalat szokás említeni.³⁷¹ A havalat a terroristák is előszeretettel használják, ez egy informális pénzátutalási rendszer, mely ideális a határokon átvélt pénzügyi műveletek bonyolítására. A havala úgy működik, hogy a küldő átadja a készpénzt a havala-ügynöknek, felveszi a kapcsolatot egy, a címzett országában működő ügynökkel, és ez utóbbi fizeti ki a kérdéses összeget a címzettnek. A pénz ilyenformán nem hagyja el az országot, és elismervény, bizonylat sem készül a készpénz átadásáról-átvételéről, az egész rendszer a bizalomra épül. Az ügynökök is a pénz mozgatása nélkül intézik el egymás között a háttér-ügyletet, jellemzően tartozások kiegyenlítésével, áruszállítással, adósságok kiegyenlítésével.³⁷²

³⁷⁰ Varga (2015) i. m. 117–118. o.

³⁷¹ Varga (2015) i. m. 117–118. o.

³⁷² Kis-Benedek József: A terrorizmus új trendjei. Pécsi Határőr. Tudományos közlemények. 20. [köt.] A XXI. század biztonsági kihívásai. 2018. 15-24. o. 20. o. Elérhető: http://pecshor.hu/periodika/XX/kis_benedek.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

3.5.1. A pénzmosás fogalma, formái és folyamata

A pénzmosás egységes fogalmát hiába is keresnénk, ahány nemzetközi dokumentum vagy nemzeti norma, annyi aspektusát igyekszik megragadni a jelenségnek, ebből következően eltérően határozzák meg az elkövetési magatartásokat, illetve az úgynevezett alaphűncselekmények körét. Ez utóbbi azért lényeges, mert a legelfogadottabb álláspont szerint a pénzmosás megvalósítása feltételezi egy alaphűncselekmény elkövetését: maga a bűnös pénz ebből az alaphűncselekményből származik, ennek a pénznek a tisztára mosása, legalizálása tehát az elkövető ténykedésének célja. A pénzmosás ilyenformán járulékos bűncselekmény, amely szoros korrelációban van az előcselekményével.³⁷³

Általános értelemben pénzmosásnak tekintjük azokat az eljárásokat, amelyek az illegális forrásból származó pénz eredetét igyekeznek beazonosíthatatlanná tenni, illetve magát a pénzt az eredetét tekintve legalizálni. A kriminalisztikai szakirodalomban pénzmosás alatt azt a tevékenységet értik, *„amely az illegálisan szerzett pénz azonosságát megváltoztatja, átalakítja úgy, hogy az legális forrásból származónak tűnjön és illegális forrása ne legyen azonosítható”*.³⁷⁴

A pénzmosó célja, hogy a tisztára mosott pénz végül visszakerüljön hozzá. A pénzmosás folyamatában – történjen maga a pénzmosás bármilyen módon, bármilyen eszközzel – három lépés azonosítható: első lépésben a bűnös pénz elkerül a közvetlen (vagyis a bevételt realizáló) társaságtól, második lépésben megtörténik a bűnös eredetre utaló jelek leplezése, elrejtése, végül a harmadik lépésben az immár legalizált pénz újfent elérhetővé válik a bűnözők számára.³⁷⁵

A pénzmosás folyamatát elemző szakértők több modellt is kidolgoztak. A svájci eredetű Zünd-féle körforgásmodell azon a megfigyelésen alapul, hogy maga a folyamat éppen olyan, mint a természetben a víz körforgása, ahol a csapadék keletkezési helye, vagyis a bűncselekmény elkövetésének helyszíne az origó. A bűnös pénz, akár a földre hulló esővíz, felszívódik a talajban, illetve a bűnszervezetben, ezt követően megkezdődik az áramlás, oda-vissza, a felszíni vizek és a föld alatti vizek között. Majd a talajvíz a felszínre tör, a pénz pedig

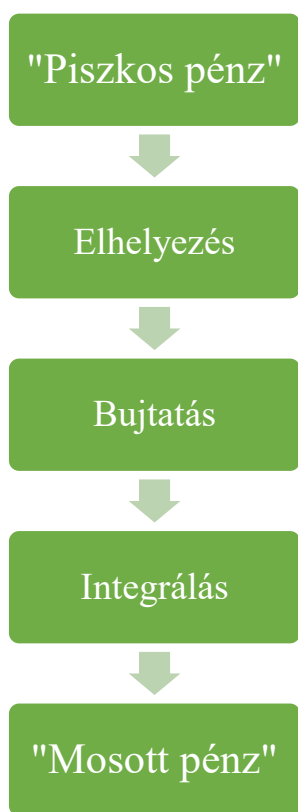
³⁷³ Varga (2015) i. m. 119. o.

³⁷⁴ Pintér (2012) i. m. 10 – 11. o., lsd. ugyanerről: Murray, Kenneth: The uses of irresistible inference: protecting the system from criminal penetration through more effective prosecution of money laundering offences, Journal of Money Laundering Control 2011, J.M.L.C. 2011, 14(1), 7. o.

³⁷⁵ Elek Balázs: Bizonyítási kérdések a pénzmosás büntette kapcsán. Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 5/1., Bíbor Kiadó, Miskolc 2004. 116–117. o.

a törvényes gazdasági folyamatok részévé válik. Következő lépésben a víz a vízgyűjtőbe, a tavakba kerül, a pénz pedig felkészül a legalizálásra, majd a különféle pénzügyi és reálügyletek révén, egyik számláról a másikra mozgatva, egyre fehérebb lesz. Végül a víz elpárolog, a pénz pedig visszakerül az alapbűncselekményt elkövetőkhöz. Ezt követően a folyamat újra indulhat, hiszen a tisztára mosott pénz immár készen áll arra, hogy újabb bűncselekmények elkövetését finanszírozzák a felhasználásával.³⁷⁶

Ismeretesebb további modellek is, mint például az Egyesült Államokban elterjedt ciklusmodell, vagy Ackermann célmodellje, lényegüket tekintve azonban nem sokban különböznek a legelfogadottabbnak számító három fázisos modelltől.³⁷⁷

10. ábra: A pénzmosás folyamata; Forrás: Pintér (2012) i.m. 12. o.

A három fázis – miként azt a 10. ábra is szemlélteti – az elhelyezés, a rétegzés, végül az integrálás fázisait jelenti. A fázisok változhatnak is, nem feltétlenül ebben a sorrendben követik egymást, illetve az is elképzelhető, hogy egy fázis kimarad – a teljesen biztonságos, valóban „tisztá” pénz eléréséhez azonban mind a három fázison keresztül kell vezetni a bevételt.

³⁷⁶ Pintér (2012) i. m. 11. o.

³⁷⁷ Pintér (2012) i. m. 11–12. o.

Lényeges ugyanakkor azt is látnunk, hogy a pénzmosási technikák állandó változásban vannak, újabb és újabb megoldások kerülnek napvilágra (és bizonyosan léteznek olyan megoldások is, melyek aktuálisan még nem ismertek a hatóságok előtt), éppen emiatt a gyakorlatban az egyes fázisok beazonosítása – illetéknéppen pedig a bűnös pénz útjának követése – a gyakorlatban rendszerint nehézségekbe szokott ütközni.³⁷⁸

3.5.2. Az elhelyezés, a rétegezés és az integrálás

Az elhelyezés (az első fázis) nem vitatottan a pénzmosás legkockázatosabb etapja, itt a legnagyobb a lebukás veszélye, hiszen még könnyedén feltárható az elkövetők és a bűncselekmény közötti kapcsolat. Az elhelyezés (előmosás, placement) fázisában történik meg a bűnös eredetű készpénz és az alapbűncselekmény elválasztása, a gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a pénz a „pénzmosodába”, vagyis a vállalkozásokhoz, pénzintézetekhez kerül, rendszerint az elkövetés helyszínétől különböző országba. Az offshore országok, az adóparadicsomok ezen a ponton jutnak szerephez.³⁷⁹

Az elkövetők praktikusán a hatóságok előtt ismeretlen, vagyontalan, egyébként mit sem sejtő személyeket, vagyis strómanokat vonnak be, akiknek az a feladata, hogy a készpénzt kisebb, a bejelentési/azonosítási kötelezettség alsó limitjét el nem érő tételekben fizessék be több pénzintézetben. Ez a megoldás azért előnyös, mert ha azonosítják is a strómant, a pénzt átadó személy kilétére akkor sem derül fény.³⁸⁰

A banki befizetés mellett bevetett módszernek számít a nagy készpénzforgalommal járó vállalkozások bevonása, mint korábban láthattuk, ilyenek az éttermek, az éjszakai klubok, a kaszinók vagy éppen a vidámparkok, kocsimosók. Ezeken a helyeken a piszkos pénz keveredik a tiszta, legális bevétellel, ezért is nehéz a tranzakció tettenérése. A profit adózott jövedelemként kivethető a vállalkozásból. Fontos ugyanakkor, hogy a fedővállalkozás törvényesen, minden szabályt és előírást betartva működjön, hogy még csak véletlenül se kerüljön a hatóságok érdeklődésének homlokterébe.

³⁷⁸ Pintér (2012) i. m. 12. o.

³⁷⁹ Pintér (2012) i. m. 13. o.

³⁸⁰ Varga (2015) i. m. 119. o.

A második fázis a rétegzés (más néven bújtatás, layering), melynek során megtörténik az illegális jövedelem elválasztása annak forrásától, vagyis az alapbűncselekménytől. Olyan módon rejtik el a bűnös pénzt, hogy ne lehessen azt semmiféle kapcsolatba hozni az alapbűncselekményt elkövető személyekkel.³⁸¹

Két fő elkövetési mód ismeretes, amelyek közül az egyik az elektronikus úton történő banki átutalás; névtelenséget biztosító, gyors módszer, habár nincsen kizárva a visszafejthetőség, a nyomon követhetőség;

a készpénz pénzügyi eszközzé alakítása; például részvényt, kötvényt, utazási csekket vásárolnak a készpénzen.³⁸²

A rétegződés (más forrásoknál: rétegzés) valójában „a banki műveletek egymásra épülését” jelenti.³⁸³ E fázisban is be lehet vonni strómanokat, fiktív vállalkozásokat, ezáltal is fokozva a biztonságot, az anonimitást. Bevett módszernek számít a jövedelem forrásának leplezése, a bevétel típusának, jellegének átalakítása.³⁸⁴

A harmadik fázis az integrálás (avagy szárítás, integration), melynek során a bűnös eredetű, de már álcázott jövedelem visszaáramlik a gazdaságba. Ez az a szakasz, amelynél a legnehezebb beazonosítani, hogy a vagyontömeg, a pénzállomány melyik része származik bűncselekményből, és melyik teljesen legális tevékenységből. Népszerű módszernek számít az anonim társaságok alapítása (értelemszerűen olyan országokban, ahol erre a törvény lehetőséget biztosít), az ilyen társaságok arra is alkalmasak, hogy az elkövetők a legalizált pénzt hitel formájában folyósítsák saját maguknak, akár úgy is, hogy még kamatot is fizetnek utána.³⁸⁵

³⁸¹ Pintér (2012) i. m. 14. o.

³⁸² Varga (2015) i. m. 119. o.

³⁸³ Pintér (2012) i. m. 14. o., lsd. ugyanerről: Mateusz Radomyski: What problems has money laundering posed for the law relating to jurisdiction? Coventry Law Journal 2010, 4. o.

³⁸⁴ Pintér (2012) i. m. 14. o.

³⁸⁵ Pintér (2012) i. m. 14–15. o.

3.5.3. Pénzmosás a hatályos Büntető törvénykönyvben

A pénzmosás büntetőjogi fogalma relatíve bonyolult, némi leegyszerűsítéssel azt mondhatjuk, hogy a pénzmosás minden olyan módszert, eljárást magában foglal, amely azt célozza, hogy az illegálisan szerzett – vagyis bűncselekményből származó – pénz eredetének azonosíthatósága ellehetetlenüljön, és úgy tűnjön fel a kívülálló számára, mintha az legális forrásból származna. A pénzmosás nem önálló, hanem járulékos bűncselekmény, megvalósulásának minden esetben feltétele egy másik bűncselekmény, a cél az előcselekményből származó pénz „tisztára mosása”, legalizálása, hogy mindezeket követően az be tudják forgatni a legális gazdaságba. A pénzmosásnak két védett jogi tárgya van: az egyik a szervezett bűnözés elleni küzdelem eredményességéhez, a másik – nyilvánvalóan az előbbitől nem függetlenül – a pénzintézeti rendszer zavartalan és megbízható működéséhez fűződő társadalmi érdek.³⁸⁶

11. ábra: A pénzmosás rendszere a hatályos Btk.-ban, Saját szerkesztés a Btk. alapján

A pénzmosást megelőző másik bűncselekményt, amely tehát a tisztára mosandó pénz forrása, előcselekménynek vagy alapbűncselekménynek nevezzük. Indifferens az

³⁸⁶ Görgényi (2020) i. m. 784-794. o.

előcselekmény elkövetésének helye, mind pedig az elkövetőjének állampolgársága, egyetlen feltétel van csak: az előcselekménynek a magyar Btk. szerint büntetendő cselekménynek kell lennie. E körülmény fennálltát a büntetőügyekben eljáró hatóságoknak kell tudniuk bizonyítani, az azonban nem feltétel, hogy az elkövetőt az alaphűncselekmény miatt el is ítélje a bíróság a pénzmosás miatti büntetőeljárás megindulásáig.

A pénzmosás elkövetési tárgya a dolog, amely a büntetendő cselekményből származik. A dolog fogalma tágan értelmezendő. A dolog lehet vagyoni jogosultságot megtestesítő okirat, vagy olyan értékpapír is, amely önmagában tanúsítja az adott vagyoni érték vagy jogosultság feletti rendelkezés jogát. A legtipikusabb elkövetési tárgyaknak azonban a készpénz és az ingatlan számít, illetve azok az ingóságok, melyek jelentős értéket képviselnek, mint amilyenek például a műkincsek, drágakövek, nemesfémek feldolgozatlan vagy ékszerként feldolgozott formában. Az alaphűncselekményből származik a dolog, ha az az alaphűncselekmény révén jön létre (mint például pénzhamisításnál a hamis pénz), vagy ha azt az elkövető az alaphűncselekmény elkövetéséért, ellentételezésként kapta (például az embercsempészás fejében kapott pénz). Úgyszintén elkövetési tárgy lehet a hamis közokirat is, a jogosulatlanul visszaigényelt áfa-összeg is.³⁸⁷

A legáltalánosabb megközelítésben kétféle módon követhető el a pénzmosás. Az egyik esetben az elkövetés a más által elkövetett bűncselekményből származó dologra irányul, a másik esetben pedig arra a dologra, mely az elkövető által korábban elkövetett bűncselekményből származik. A bűncselekménynek négy, más források szerint öt alaptípusa van. A kétféle csoportosítás a következőképpen néz ki.

A hagyományos felosztás szerint megkülönböztethető:

- 1) a dinamikus pénzmosás (Btk. 399. § (1) bek.),
- 2) a statikus pénzmosás (Btk. 399. § (2) bek.),
- 3) a saját pénz mosása (Btk. 399. § (3) bek.),
- 4) a gondatlan pénzmosás (Btk. 400. §).

A Btk. pénzmosási tényállása 2013. július 1-jét követően jelentősen átalakult, ennek alapján az alábbi öt változat határozható meg:

- 1) az eredetleplezési célú, más által elkövetett bűncselekményből származó dologra elkövetett pénzmosás (Btk. 399. § (1) bek. aa) alpont),
- 2) a bűnpártoló pénzmosás (Btk. 399. § (1) bek. ab) alpont),
- 3) a segítő pénzmosás (Btk. 399. § (1) bek. b) pont),

³⁸⁷ Görgényi (2020) i. m. 784-794. o.

- 4) eredetleplezési célzat nélküli, más által elkövetett bűncselekményből származó dologra elkövetett pénzmosás (Btk. 399. § (2) bek.), végül
- 5) az elkövető saját korábbi bűncselekményéből származó dologra elkövetett pénzmosás (Btk. 399. § (3) bek.).

A pénzmosás törvényi tényállásait a 12. ábra szemlélteti.

Btk.	Elkövetési magatartás	Büntetési tétel
399. § (1) bek.	más bcs.-jéből származó dolgot átalakít, átruház, pénzügyi tevékenységet végez eredetleplezési célzattal	1–5 év szabv.
399. § (2) bek.	más bcs.-jéből származó dolgot megszerez, megőriz, kezel, használ, felhasznál, érte más anyagi javakat szerez ÉS ismerte a dolog eredetét a megszerzéskor	1–5 év szabv.
399. § (3) bek.	saját bcs.-ból származó dolgot eredetleplezési célzattal felhasznál, vele pénzügyi tevékenységet végez	1–5 év szabv.
399. § (4) bek.	az (1) – (3) bek. szerinti pénzmosást üzletszerűen v. különösen nagy v. afeletti értékre v. pénzügyi intézmény stb. alkalmazottjaként, tisztségviselőjeként v. hivatalos személyként v. ügyvédként követi el	2–8 év szabv.
399. § (5) bek. VÉTSÉG	az (1) – (4) bek. szerinti pénzmosásban megállapodik	max. 2 év szabv.
400. § (1) bek. VÉTSÉG	más bcs.-jéből származó dolgot felhasználja, vele pénzügyi tevékenységet végez ÉS gondatlanságból nem tud a dolog eredetéről	max. 2 év szabv.
400. § (1) bek. VÉTSÉG	az (1) bek. szerinti pénzmosást különösen nagy v. afeletti értékre v.	max. 3 év szabv.

	pénzügyi intézmény stb. alkalmazottjaként, tisztviselőjeként v. hivatalos személyként követi el	
--	--	--

12. ábra: A pénzmosás tényállása a hatályos Btk.-ban, elkövetési magatartás és büntetési tételek; Saját szerkesztés Btk. 399. § - 400. § alapján

3.5.4. A pénzmosás formái

A dinamikus pénzmosás elkövetője csak olyan személy lehet, aki nem elkövetője az előbűncselekménynek. Az egyes elkövetési magatartások a következők:

- a dolog átalakítása: a dolog külső megjelenésének vagy a rendeltetésének az átalakítása is ide tartozik; például autó átfestése, ékszer beolvasztása;
- a dolog átruházása: bármilyen jogcímen történhet, lehet ingyenes és visszerthes is;
- pénzügyi tevékenység végzése, illetve pénzügyi szolgáltatás igénybevétele a dologgal összefüggésben. Ez utóbbi két elkövetési magatartás esetében a háttérjogszabályokból derül ki, mi tekintendő pénzügyi tevékenységnek, lényeges ugyanakkor kiemelni, hogy nemcsak a pénzügyi tevékenység legális végzése, illetve a legális pénzügyi szolgáltatás igénybevétele (például értékpapír vásárlása) jöhet számításba, hanem az illegális tevékenységek (uzsorakölcsön nyújtása stb.) is. Sem a készpénzfelvétel, sem a pénzösszeg egyszerű banki utalása nem tekinthető pénzügyi műveletnek.³⁸⁸

Az elkövetési magatartások közé tartozik a dolog eredetének, a dolgon fennálló jognak, vagy az e jogban bekövetkezett változásnak, illetve a dolog fellelhetőségi helyének eltitkolása vagy elleplezése. Az elleplezés minden esetben aktív magatartás, az eltitkolás azonban passzív, az elkövető ebből adódóan csak akkor vonható emiatt felelősségre, ha az adatok kiadására, feltárására jogszabály kötelezi.³⁸⁹

³⁸⁸ Görgényi (2020) i. m. 784-794. o.

³⁸⁹ Görgényi (2020) i. m. 784-794. o.

Dinamikus pénzmosásnál az elkövető a kérdéses eredetét kívánja eltitkolni, elleplezni. A bűnpártoló pénzmosás elkövetőjének célja ettől eltérő: a más által elkövetett büntetendő cselekmény elkövetőjével szemben folytatott büntetőeljárást akarja megghiúsítani.³⁹⁰

A statikus pénzmosásnál ugyancsak eltér az alaphűncselekmény és az eszközselekmény elkövetőjének személye, az elkövetési tárgy ez esetben is a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó dolog, itt azonban nem tényállási elem az eredetleplezési célzat. A számításba jövő elkövetési magatartások a következők: az elkövető

- a dolgot megszerzi magának vagy harmadik személynek (például elfogadja ajándékba a betöréses lopásból származó értéktárgyat);
- megőrzi,
- kezeli,
- használja,
- felhasználja a dolgot,
- magán a dolgon vagy annak ellenértékén más anyagi javakat szerez; erre példa az az eset, amikor elkövető banki trezorban vagy folyószámlán helyezi el a bűnös pénzt.³⁹¹

A fenti elkövetési magatartások mindegyikére érvényes, hogy csak akkor tényállásszerű az elkövetés, ha az elkövető tudott az elkövetés idején a dolog eredetéről, általánosságban tudott arról, hogy az honnan, milyen forrásból származik; lényeges ugyanakkor, hogy az alaphűncselekmény részleteiről nem kell tudomással bírni.³⁹²

A saját pénz mosása – értelemszerűen – csak az alaphűncselekmény elkövetője által követhető el. Ez az alakzat célzatos, az elkövető célja a dolog eredetének eltitkolása, elleplezése. Az elkövetési magatartás kettős: az elkövető

- a dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja (az elkövető valamilyen gazdálkodással összefüggő tevékenységbe „száll be” a bűnös pénzzel), vagy
- a dologgal összefüggésben valamilyen pénzügyi tevékenységet végez, pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.

³⁹⁰ Görgényi (2020) i. m. 784-794. o.

³⁹¹ Görgényi (2020) i. m. 784-794. o.

³⁹² Görgényi (2020) i. m. 784-794. o.

Ez utóbbira példa az akkreditív felhasználása. A pénzmosással foglalkozó vállalkozás szerződést köt egy külföldi céggel, amely vevőként lép fel az ügyletben, színleg elad számára valamilyen árucikket, a szerződésben pedig abban állapodnak meg, az árut csak akkor szállítja le, ha a vevő bemutatta az akkreditívet. A vevő bankja megnyitja az akkreditívet, és erről értesítést küld az exportőr bankjának, mely tájékoztatja ügyfelét (vagyis a pénzmosót) az akkreditív megnyitásáról. A pénzmosó cég azonban az árut nem szállítja le, a vevő ettől függetlenül igazolja, hogy az árut átvette: a pénzmosó cég ezen igazolással a bankjához fordul, az exportőr bankja jóváírja a szerződésben rögzített ellenértéket a pénzmosó vállalkozás számláján, az importőr bankja megterheli a kérdéses összeggel a vevő számláját. Utolsó lépésben a pénzmosó vállalkozás a szóban forgó összeget készpénzben átadja a vevő cég megbízottjának, értelemszerűen a megbeszélte jutalékkal egyetemben. Ez a rövid eseteírás jól szemlélteti, hogy a pénzmosás milyen bonyolult, kifinomult szervezést igénylő eljárás, és azt is könnyű belátni, hogy az ilyen jellegű ügyletek felderítése és bizonyítása jelentékeny nehézség elé állítja a hatóságokat, bíróságokat.³⁹³

A gondatlan pénzmosás minden esetben más személy bűncselekményéhez kapcsolódik: az elkövető a más által elkövetett büntetendő cselekményből származó

- dolgot gazdasági tevékenység gyakorlása során felhasználja,
- dologgal összefüggésben pénzügyi tevékenységet végez vagy pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe, úgy, hogy gondatlanságból nem tud a dolog bűnös eredetéről.³⁹⁴

A bírói gyakorlatban gondatlanságként értékelik azt is, amikor az elkövető nem volt ugyan tisztában a dolog valós eredetével, ám a körülményekből azt fel kellett volna ismernie.

Gondatlan pénzmosás (ideértve az alapesetet és a minősített eseteket is) esetén büntetlenséget eredményez, ha az elkövető a hatóságnál önként feljelentést tesz, és feltárja az elkövetés körülményeit; a büntetlenségnek azonban feltétele az is, hogy a bűncselekményt még nem, vagy csak részben fedezték fel. Vagyis, ha olyan időben tesz az elkövető önfeljelentést, amikor még egyáltalán nem fedezték fel a bűncselekményt, akkor a büntetőeljárást mérlegelés nélkül meg kell szüntetni. A büntethetőséget megszüntető ok ugyanakkor csak a pénzmosás esetében alkalmazható, az alapcselekményre nem vonatkozik.³⁹⁵

³⁹³ Gál István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 201. o.

³⁹⁴ Btk. 400. §

³⁹⁵ Btk. 400. § (3) bek.

A pénzmosás valamennyi alakzatára érvényes, hogy akkor is megvalósul a bűncselekmény, ha a pénzmosási művelet nem vezetett eredményre. Ugyancsak büntetendő az is, amikor legalább két személy a pénzmosás elkövetésében megállapodik.³⁹⁶

Minősítő körülmények megállapíthatósága esetén súlyosabban büntetendő mind a dinamikus pénzmosás, mind a statikus pénzmosás, mind a saját pénz mosása. A minősítő körülmények az alábbiak: az elkövető a bűncselekményt

- üzletszerűen (vagyis több bűncselekmény elkövetésével rendszeres haszonszerzésre törekszik),
- különösen nagy vagy azt meghaladó értékre (az alapbűncselekményből származó dolog 50 millió forint vagy azt meghaladó értékű, az irreleváns, hogy az elkövető a pénzmosási tevékenység eredményeként mekkora összeghez jutott hozzá),
- a Btk.-ban meghatározott pénzügyi intézmény (befektetési alapkezelő, biztosító, magánnyugdíjpénztár stb.) tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként,
- hivatalos személyként vagy
- ügyvédként követi el.

Gondatlan pénzmosás esetén minősítő körülményként számításba jöhetnek az alábbiak:

- különösen nagy vagy azt meghaladó értékre,
- pénzügyi intézmény stb. tisztségviselőjeként vagy alkalmazottjaként, illetve
- hivatalos személyként követték el az eszközselekményt.³⁹⁷

3.5.5. A pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztása

A pénzmosást és a pénzmosással kapcsolatos bejelentési kötelezettség elmulasztását a jogalkotó két külön bűncselekményként határozta meg, habár nyilvánvalóan egymással összefüggenek.

A Btk. 401. § szerinti vétség valójában egy kerettényállás, melyet a háttérjogszabály tölt meg tartalommal. A háttérjogszabály ez esetben a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Pmt.),³⁹⁸

³⁹⁶ Btk. 400. § (1) bek.

³⁹⁷ Btk. 400. § (2) bek.

³⁹⁸ 2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról.

melynek elődjét, az 1994. évi pénzmosási törvényt – meglehetősen sokatmondóan – „téglatörvény” néven emlegették a köznyelvben. 1994 óta azonban a világban jónéhány olyan esemény történt, mely után nem kérdőjelezhető meg e törvény létjogosultsága: a pénzmosás elleni törvények és az ezekkel szorosan összefüggő büntetőjogi rendelkezések a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelem eszközei.

A Btk. 401. § szerinti vétség elkövetési magatartása könnyen meghatározható: az elkövető elmulaszt eleget tenni a törvényben meghatározott bejelentési kötelezettségének. A Pmt. kétféle kötelezettséget ír elő, egyrészt ügyfél-átvilágítási, másrészt bejelentési kötelezettséget. Lényeges ugyanakkor kiemelni, hogy a büntetőjogi felelősséget kizárólag a bejelentési kötelezettség elmulasztása alapozza meg. Az már más kérdés, hogy a két kötelezettség teljesítése a gyakorlatban feltételezi egymást, a bejelentési kötelezettségnek csak az tud eleget tenni, aki az ügyfél-átvilágítási kötelezettségnek is eleget tett.

A Pmt. taxatíve felsorolja a személyi hatálya alá tartozókat. Ebbe a körbe kizárólag a Magyarországon székhellyel, fiókteleppel vagy telephellyel rendelkező szolgáltatók tartoznak, egyebek mellett például a hitelintézetek, azok, akik ingatlanügylettel kapcsolatos tevékenységet folytatnak, könyvelők, adószakértők, kaszinót, kártyatermet működtetők, ügyvédek, közjegyzők.³⁹⁹

A Pmt. hatálya alá tartozó köteles ügyfél-átvilágítást végrehajtani akkor, amikor

- sor kerül az üzleti kapcsolat létesítésére,
- az ügyfél kérelmére 3 600 000 Ft-ot elérő vagy azt meghaladó összegű üzleti megbízást teljesít,
- az árukereskedő 2 500 000 Ft-ot elérő vagy azt meghaladó összegű megbízást teljesít készpénzben,
- 300 000 Ft-ot meghaladó összegű, pénzáttalásra vonatkozó megbízást teljesít,
- 600 000 Ft-ot elérő vagy azt meghaladó összegű nyereményt fizet ki,
- pénzmosásra vagy terrorizmus finanszírozására utaló adat, körülmény merül fel,
- ha kétségei merülnek fel a korábban már rögzített adatok valóságát érintően.⁴⁰⁰

A Pmt. meghatározza, miként kell a szolgáltatónak az ügyfél-átvilágítást végrehajtania, de csak minimumszabályokat rögzíti: a szolgáltató köteles kidolgozni a belső kockázatértékelést, a belső eljárásrendet.⁴⁰¹ A bejelentési kötelezettség alapját tehát az ügyfél-

³⁹⁹ Pmt. 1. § (1) bek.

⁴⁰⁰ Pmt. 6. § (1) és (2) bek.

⁴⁰¹ Pmt. 27. §

átvilágítás képezi. A Pmt. rendelkezéseiből kiindulva fennáll a szolgáltató bejelentési kötelezettsége, amennyiben olyan adat, tény stb. merül fel, mely alapján

- a pénzmosásra,
 - a terrorizmus finanszírozására, vagy
 - dolog büntetendő cselekményből való származására
- lehet következtetni.

Miként azt a Pmt. is egyértelművé teszi, a bejelentési kötelezettség

- a szolgáltató vezetőjét,
- foglalkoztatottját
- és a szolgáltató segítő családtagját terheli.⁴⁰²

Amennyiben tehát gyanúra okot adó adat, körülmény stb. merül fel, úgy azonnal beáll a bejelentési kötelezettség, és az arra kötelezett személy köteles haladéktalanul megtenni a bejelentést a szolgáltató által erre a feladatra kijelölt személynél, aki pedig – ugyancsak haladéktalanul – továbbítja a bejelentést a pénzügyi információs egységnek.⁴⁰³ A pénzügyi információs egység feladatait a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV) szervezetén belül felállított Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda látja el, ez tehát az a szerv, amelyhez végső soron a bejelentést el kell juttatni.⁴⁰⁴

A Btk. tehát a Pmt.-n alapuló bejelentési kötelezettséget, pontosabban annak elmulasztását ruházza fel jogi relevanciával. Arra nézve, hogy mit kell pénzmosás-gyanús ügyletnek tekinteni, miről ismerhetők fel a gyanút megalapozó tranzakciók, a jogalkotó nem ad eligazítást, mégpedig a szakirodalom szerint azért nem, mert tartózkodni akar attól, hogy akár még egy példálózó jellegű felsorolással se adjon tippeket a bűnelkövetőknek. Általánosságban mégis elmondható, hogy a szokásostól eltérő, indokolatlanul bonyolult, felismerhető jogszerű cél nélküli ügyletek rendszerint felkeltik a gyanút. A felügyeletet ellátó szervek (például a pénzügyi intézetek vonatkozásában a Magyar Nemzeti Bank) típusszabályzatok adnak ki, ebben példákkal illusztrálva a jellegzetes elkövetési magatartásokat.⁴⁰⁵

⁴⁰² Pmt. 30. § (1) bek., NAV: Éves jelentés 2017. Elérhető: https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/eves_jelentesek_feleves_tajekoztatok, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
NAV: Típus szabályzat Ingatlanügylettel kapcsolatos tevékenységet végző szolgáltatók számára belső szabályzat elkészítéséhez. Elérhető: https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/felugyeleti_tevékenysseg/Ld_tipusszabalyzatok, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

⁴⁰³ Pmt. 31. §

⁴⁰⁴ NAV: Pénzmosás elleni információk. 2015. (a továbbiakban: Nav.gov.hu (2015) i.m.), Elérhető: https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/PTEI/Penzmosas_Elleni_Info20150122.html, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

⁴⁰⁵ Nav.gov.hu (2015) i. m.

Nézzünk néhány példát a pénzmosás gyanús ügyletekre, egy a NAV által jóváhagyott, ingatlanügyletekkel foglalkozó szolgáltatók számára összeállított mintaszabályzatból: pénzmosás gyanújára ad okot, ha

- az ügyfél hamis adatot, információt közöl magáról, tevékenységéről,
- az ügyfél megtagadja a személyazonosításban való részvételt, nem bocsátja a szolgáltató rendelkezésére az ügyfél-átvilágításhoz kért adatokat, esetleg eláll az ügylet folytatásától azt követően, hogy tájékoztatták az ügyfél-átvilágításból fakadó kötelezettségeiről,
- az ügyfél, a szervezetként működő ügyfél képviselője, vezetője, tényleges tulajdonosa olyan külföldi állam polgára, mely állam kiemelt kockázatúnak számít (például adóparadicsom, nem részese a nemzetközi kiadatási egyezményeknek stb.),
- az ügyfél a megvásárolt dolgot az ügyletet követően azonnal tovább értékesíti, különösen, ha az ügylet körülményei alapján arra lehet következtetni, hogy ennek révén indokolatlan veszteséget szenved (alacsonyabb áron adja tovább annál, mint amilyen áron vette),
- az ügyfelek a dolog (például ingatlan) vételárát a forgalmi értéktől nagymértékben eltérő összegben határozzák meg, és az eltérésnek nem adják észszerű magyarázatát,
- az ügyfél az átlagosat meghaladó mértékű készpénzforgalmat bonyolít,
- olyan gazdálkodó szervezetek kötnek egymással szokásostól eltérő ügyleteket melyek között nyilvánvaló tulajdonosi összefonódások vannak,
- az ügyfél ingatlanbefektetési szolgáltatást igényel, úgy azonban, hogy az szokásos üzleti profiljába nem illik bele,
- az ügyfél olyan bankot jelöl meg számlavezető pénzintézeteként, mely vagy offshore bank, vagy olyan bank, melynek az elnevezése az összetéveszthetőségig hasonlít valamely nagy múltú, közismert bank nevéhez.⁴⁰⁶

A Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Iroda jelentéseiből is megismerhetünk további példákat a pénzmosás-gyanús ügyletekre:

- a vállalkozás a számlájára utalt összeget rövid időn belül egy az egyben tovább utalja,

⁴⁰⁶ Nav.gov.hu (2015) i. m.

- a vállalkozás rendszeresen vesz fel készpénzt a fizetési számlájáról, vagy rendszeresen fizet be arra pénzt. Az ilyen ügyleteket még gyanúsabbá teszi, ha a vállalkozáshoz külföldi számláról érkezik rendszeres pénzáttalás, anélkül, hogy nyoma lenne tényleges gazdasági tevékenységnek,
- az ügyfél rendszeres időközönként nagyobb összegeket vesz fel készpénzben olyan cégek számláiról, amelyeknek ő a tagja, résztulajdonosa, netán vezető tisztségviselője; a cél ilyen esetekben az lehet, hogy folyamatosan alacsonyan tartsák a cég számlaegyenlegét.⁴⁰⁷

Adódik a kérdés, hogy van-e átfedés a most tárgyalt bejelentési kötelezettség és a – jellemzően a hatóságok tagjait terhelő, hatáskörükben tudomásra jutott bűncselekmények vonatkozásában terhelő – feljelentési kötelezettség között. Leginkább a korábban már tárgyalt, Btk. 317. §-as szerinti terrorcselekmény feljelentésének elmulasztásával egybevetve érzékeltethető a különbség. A bejelentési kötelezettség kizárólag a Pmt.-ben nevesített szolgáltatókat terheli, ám ez a bejelentési kötelezettség időben sokkal korábban beáll, mint a feljelentési kötelezettség: a szolgáltató nemcsak a pénzmosást, hanem már a pénzmosásra utaló gyanús körülményeket is köteles bejelenteni. A bejelentési kötelezettség tehát ebben a vonatkozásban szélesebb körű a feljelentési kötelezettségnél, habár a kötelezettek köre szűkebb. Emellett, a Pmt. szerinti gyanú nem azonos a büntetőeljárás megindítását megalapozó gyanúval: a bejelentést az általában tapasztalttól eltérő ügyleteknél, a szokatlan tények, adatok alapján kell megtenni. Ez tehát azt jelenti, hogy a Pmt. szerinti bejelentés megtételéhez egy, a büntetőeljárás gyanú fokát el nem érő gyanú is elegendő.⁴⁰⁸

A Pmt. szerinti bejelentés ezzel együtt jóval több mindent magában foglal, mint egy átlagos feljelentés, a bejelentésre kötelezett szolgáltató ugyanis, túl azon, hogy felhívja a hatóság figyelmét a pénzmosás-gyanús ügyletre, egyidejűleg információkat is szolgáltat (a saját ügyfelét érintően) a pénzmosás alapbűncselekményére vonatkozóan.⁴⁰⁹

Abban az esetben, ha a szolgáltató nemcsak gyanúsnak találja az adott ügyletet, hanem konkrét tudomása van a pénzmosásról, és ennek ellenére nem tesz eleget a bejelentési kötelezettségének, úgy súlyosabb bűncselekmény, mégpedig a pénzmosás bűnsegédjeként vonható felelősségre.⁴¹⁰

⁴⁰⁷ Nav.gov.hu (2015) i. m.

⁴⁰⁸ Görgényi (2020) i. m. 536-541. o.

⁴⁰⁹ 2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról, 11. fejezet a bejelentési kötelezettség, Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700053.tv>, (Letöltés ideje: 2025.03.11.)

⁴¹⁰ 2017. évi LIII. törvény i. m.

A bűncselekmény elkövetője tehát kizárólag az lehet, akit a Pmt-ben nevesítetten terhel a bejelentési kötelezettség: vagyis adott esetben tettesként felel a szolgáltató vezetője, alkalmazottja, segítő családtagja, ha észleli a pénzmosás gyanúját. A bejelentést ugyanakkor nem személyesen kell megtenni, hanem azon személy útján, akit a szolgáltató e feladatra kijelölt. Mivel szándékos bűncselekményről van szó, ezért a büntetőeljáráásban azt kell tudni bizonyítani, hogy az elkövető tudott arról: az ügylet szokatlan, gyanús, és ennek tudatában nem tette meg a bejelentést. Az tehát, hogy azt állítja, a bejelentésre kötelezett személy nem jelentett be egy pénzmosás-gyanús esetet, önmagában nem elegendő, azt is szükséges bizonyítani, hogy az elkövető nemcsak felismerte, de maga is gyanúsnak találta az ügyletet. Kétségtelen, hogy ez nem egyszerű feladat, beismerő vallomás nélkül csekély az esély arra, hogy sikeres legyen a bizonyítás.⁴¹¹

3.5.6. Részösszegzés

Az elkövetők a szervezett bűnözésből, embercsempészetből, határokon átvitelő csalásokból stb. származó hatalmas pénzekhez nem egykönnyen tudnak hozzájutni, márpedig az könnyen belátható, hogy nem sokra mennek a nyereséggel, ha azt nem tudják elkölteni. A bűnözők tehát alapvetően ebből a megfontolásból döntenek a pénzmosás mellett, és emiatt hajlandók gyakorta a profitjukból magasabb összegeket is a bevétel legalizálására fordítani. Szakértők szerint a teljes összeg tíz, de akár negyven százalékát is felemészhetik a pénzmosás költségei. Ha az immár tiszta pénzt visszaforgatják a gazdaságba, akkor a bűnös eredet visszafejtése gyakorlatilag lehetetlen feladat elé állítja a hatóságokat. Könnyen belátható tehát, hogy miért szokás a pénzmosásra az egyik legnehezebben bizonyítható bűncselekményként tekinteni.⁴¹²

Felvetődik a kérdés, hogy miként válhatott a pénzmosás a bűnözés szükségképpen eszközüvé (büntetőjogi terminológiával élve: eszközcselekménnyé). Láthattuk (Al Capone és társai példáján), hogy a pénzmosodai tevékenységek „hajnalán” a bűnös pénz legalizálása megtörténhetett egy adott országon belül is.

⁴¹¹ Bálint Péter: A pénzmosás szabályozása az új magyar Btk.-ban. Elérhető: <http://www.mabie.hu/attachments/article/117/A%20p%C3%A9nzmos%C3%A1s%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1sa%20az%20C3%BAj%20magyar%20Btk.-ban.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.12.)

⁴¹² Pintér (2012) i.m. 15.; Raffaella Baroni -Donato Masciandaro Organized crime, money laundering and legal economy: theory and simulations, European Journal of Law & Economics 2011, 32 (1), 118. o.

Mára azonban – miként azt ebben az értekezésben már többször is megállapítottuk – a szervezett bűnözés nemzetközivé vált. Nézzünk egy fiktív (ám nagyon is életszerű) példát: az Afganisztánban termelt, feldolgozott kábítószeret török csempészek szállítják Amszterdamba, ahol azt értékesítik. A befolyt készpénzből kell kifizetni az afgán termelőket, előállítókat, a török csempészeket, a profitot el kell juttatni a bűnszervezet egyesült államokbeli vezetőihez, akik pedig ebből az összegből nemcsak a megélhetésüket, a luxuskiadásukat fedezik, hanem az „üzletmenet” tökéletesítése érdekében politikai befolyást szereznek, rendőröket, hivatalnokokat vesztegetnek meg. A külföldön megtermelt nyereséget kell tehát legalizálni, mégpedig gyorsan, feltűnésmentesen, a lehető legkisebb tranzakciós veszteséggel. Ezeknek a feltételeknek leginkább a határokon átnyúló pénzügyi tranzakciók felelnek meg. Nemzetközi viszonylatban jelentős kihívásként kell számolni a pénzmosás és a terrorizmus, a pénzmosás és a fegyver-kereskedelem, a pénzmosás és a kábítószer-bűnözés összekapcsolódásával. Belföldi viszonylatban nagyságrendileg kisebb összegekről van szó, és inkább a vagyon elleni bűncselekményekből (lopás, csalás, sikkasztás), valamint a költségvetés terhére elkövetett bűncselekményekből (költségvetési csalás) származó bevételek tisztára mosására van inkább kereslet. „Tehát a tapasztalat azt mutatja, hogy a tranzakciókban, amelyek látókörünkbe kerülnek nem a klasszikus szervezett bűncselekményekből származó pénzösszegek forognak, hanem a gazdasági és a vagyonelleni bűncselekmények profitja.”⁴¹³

A szervezett bűnözés elleni küzdelem elképzelhetetlen a pénzmosás elleni fellépés nélkül. A legalizált pénzek újabb bűncselekmények elkövetéséhez jelentenek anyagi fedezetet, ez tehát egy ördögi kör, melyben a pénz nemcsak célja és forrása, de nélkülözhetetlen eszköze is a bűnözésnek. A pénzmosás elleni küzdelem ugyanakkor tágabb értelemben is közérdek, hiszen „a pénzmosás aláássa a jogszerű gazdálkodás alapjait, fenyegeti a stabilitást, az államok biztonságát és szuverenitását, mert olyan pénzbeli hasznok és hatalmas vagyonok forrása, amelyek lehetővé teszik a nemzetek felett álló bűnszövetkezetek számára, hogy benyomuljanak, megfertőzzék és korrumpálják minden szinten az állami struktúrákat, a törvényes kereskedelmi és pénzügyi tevékenységet, illetőleg a társadalmat.”⁴¹⁴

A pénzmosás térnyerése aláássa az érintett ország pénzügyi rendszere, végső soron pedig az érintett ország elleni bizalmat. A bűnszervezetek és a pénzmosó hálózatok beépülnek

⁴¹³ Barabás A. Tünde – Molnár Csaba: A pénzmosás fantomja. Kriminológiai Tanulmányok, OKRI, Budapest. 188. o.

⁴¹⁴ Kenneth Murray: The uses of irresistible inference: protecting the system from criminal penetration through more effective prosecution of money laundering offences, *Journal of Money Laundering Control* 2011, 8. o., hivatkozva: Pintér (2012) i. m. 17. o.

a legális gazdaságba, ezáltal korlátozzák a tisztességes piaci folyamatokat, csökkentik a törvényes vállalkozások érvényesülési lehetőségeit, hosszabb távon visszavetve ezzel a gazdasági fejlődést.⁴¹⁵ Aligha véletlen, hogy a pénzmosás ellen rigorózus eszközökkel fellépő országok nemzetközi megítélése jóval kedvezőbb.⁴¹⁶ Ha azonban egy ország polgárai azt látják, hogy „bűnözés útján is lehet érvényesülni”, és a bűnelkövetőkre nem csap le az állam a törvény teljes szigorával, akkor könnyen juthatnak arra a következtetésre, hogy nem érdemes jogkövető magatartást tanúsítani. A szabadpiacra beszivárgó bűnelkövetők tehát rombolják a versenyt és a közmorált, csődbe juttatják a piacukat vesztő legális vállalkozásokat, vagy őket is a törvénytelen eszközökre ösztönzik (adócsalásra, csalásra stb.). A kriminológia ezt nevezi szívóhatásnak. Az tehát, ha a hatóságok nem lépnek fel a szervezett bűnözés és a pénzmosói hálózatok ellen, rombolja a társadalmi morált és a közhangulatot. Éppen ezért a szervezett bűnözés elleni küzdelem részsikerei önmagukban nem sokat érnek: az is lényeges, hogy az elért eredményeket megfelelőképpen kommunikálják a közvélemény felé. Ne csak arról szóljanak a tudósítások, ha éppen lecsaptak egy bűnelkövetői csoportra, hanem az ügyükben hozott jogerős bírói döntésről is tudósítson a sajtó. Csak így lehet a polgárok számára egyértelművé tenni „a bűn és a becsületes élet közötti különbséget”, ha ugyanis ez nem sikerül – mondja Szikinger István –, „akkor a jog elveszti tartását, a közhatalom pedig legitimitását.”⁴¹⁷

⁴¹⁵ Baroni – Masciandaro (2011) i. m. 115–117. o.

⁴¹⁶ Pintér (2012) i. m. 17. o., lsd. ugyanerről: Mateusz Radomyski: What problems has money laundering posed for the law relating to jurisdiction? Coventry Law Journal 2010, Cov. L.J. 2010, 15(1), 9-10. o.

⁴¹⁷ Szikinger István: Szentségtörő gondolatok a szervezett bűnözés elleni küzdelemről, Belügyi Szemle 1997/7-8. 50. o

3.6. A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények

„A tiltott drogról alkotott egyik közkeletű felfogás, a 'családi élet zavara', a 'motivációhiány-tünetegyüttes', az 'ugródeszka' (kannabisz) vagy a heroin- és crack-függők 'antiszocialitása' és 'halál-hajlama' csupa olyan metafora, amely egy kényelmesen egyszerű okozatiság-modell szimbólumaként működik. A 'bűnös' drog 'megrontja' azt, aki használja. A használók részéről jelentkező kereslet viszont a feketeipiaci kínálat kialakulásához, a 'szervezett bűnözéshez' és más társadalmi problémákhoz vezet. Ily módon a tiltott drogok használata a hivatalos értékek megghiúsításának és a társadalom veszélyeztetésének szinonimájává válik”⁴¹⁸ – mondja Lorenz Boellinger, rámutatva ezáltal a kábítószerrel kapcsolatos problémakör összetett, sokdimenziós jellegére.⁴¹⁹ A kábítószerhasználat csak a jéghegy csúcsa, az addig vezető utat számos, egymással bonyolult kölcsönhatásban lévő tényező határozza meg. Ezeket a tényezőket együttesen kell értékelnünk és megértenünk, ha a problémát a maga egészében akarjuk kezelni.

A társadalom szintjén a drog hangsúlyosan egészségügyi probléma, hiszen a kábítószerfüggőség betegség. Gyógyítása, a megfelelő ellátó- és intézményrendszer kiépítése, működtetése, szakemberek képzése, rendkívül költséges. A kábítószer-fogyasztás társadalomra veszélyessége ugyanakkor nem merül ki abban, hogy egészségkárosodást okoz, hanem különböző társadalmi beilleszkedési konfliktusok forrása is lehet. A drog-használók nagy része idővel eljut oda, hogy semmibe veszi a társadalmi együttélés normáit, sőt bűncselekményeket követhet el. A drog gazdasági probléma is, hiszen a kábítószer-kereskedelem során keletkező profit adómentessége az államkasszát rövidíti meg. A drogkérdéshez való viszonyulás súlyos kulturális, valamint etikai kérdéseket is felvet. A kábítószer-kereskedelemben hatalmas pénzek forognak, mindenkit meg lehet és meg is kell venni ahhoz, hogy a rendszer működjön. Márpedig, sajnos úgy tűnik, hogy hiába a nemzetközi összefogás – a kábítószer-üzlet virágzik. A szűkebb értelemben vett kábítószer-bűnözéshez további származékos bűncselekmények is kapcsolódnak. A kábítószer-bűnözés igyekszik a számára fontos országokban korrumpálni az államapparátus tagjait. A pénzmosás elsősorban a drogkereskelemből származó jövedelmek legalizálását szolgálja.⁴²⁰ A terrorizmus és a kábítószer-bűnözés között is igen szoros a kapcsolat. Ennek egyik legnyilvánvalóbb oka az, hogy a terrorakciók végrehajtásához rengeteg

⁴¹⁸ Boellinger, Lorenz: A német drogtörvény a gyakorlatban. A drogpolitika alakulása Németországban, Fundamentum 2001/1., 39-48. o. 40. o.

⁴¹⁹ Boellinger, Lorenz: i. m.

⁴²⁰ Kertész Imre: Kábítószer-bűnözés az európai büntetőjogban, Belügyi Szemle 1997/11. 7–20. o. 8. o.

pénzre van szükség, a nemzetközi terrorizmus történetében pedig számtalan példa található arra, hogy a „nemzeti felszabadítási mozgalmak”, az „etnikai üldöztetés elleni fellépés”, és számos más, terrorizmus körébe tartozó akció pénzügyi forrása a kábítószer-kereskedelem.⁴²¹

3.6.1. A kábítószer – típusai

Túlzott leegyszerűsítése lenne a problémának, ha a droghasználatot kizárólag bűncselekményként értékelnénk, hiszen a büntetőjogi vonatkozásokon túl egy élménykereső tevékenységről van szó, mely akár kóros, beteges formát is ölthet.⁴²² *„Szenvedélybetegségeknek azokat a viselkedésformákat nevezzük, amelyek fölött a személy képtelen kontrollt gyakorolni, s ezért ezeket kényszeresen újra és újra végrehajtja, illetve, amelyek a személyre – és többnyire környezetére is – káros következményekkel járnak.”*⁴²³

Ahhoz, hogy megértsük, miként hatnak a kábítószereket, néhány fogalmat tisztázni szükséges. A drogok az idegsejtek, vagyis a központi idegrendszer alapegységei közötti kommunikációra gyakorolnak hatást. Az idegsejtek párbeszédje kémiai vegyületek, úgynevezett ingerület átvivő anyagok segítségével valósul meg. A drogok alapvetően az ingerület átvivő anyagok termelését és működését befolyásolják, egyebek között megemelik a dopamin szintjét az agy egyes területein. A dopaminszint növekedése jutalmazó hatással jár, leginkább örömteli, kellemes közérzetet eredményez, ez egyébiránt nemcsak a kábítószerek, hanem a természetes és alapvetően veszélytelen jutalmak (mint például az étkezés, a nemi kielégülés) esetében is így van.⁴²⁴

A droghasználat következtében kialakuló állapotot a szakirodalom aktuális bódulatnak nevezi, azt ezt kísérő, illetve követő tünetek rendkívül sokszínűek, változatosak, a kábítószer típusától, mennyiségétől, a bevitel módjától, továbbá a szerhasználó jellemzőitől függenek, ez utóbbiak körében jelentősége lehet az egyén aktuális fizikai, pszichés állapotának, de még a személyiségjellemzőinek, vagy éppen a drog hatásával kapcsolatos elvárásainak is. Változhat a hatás a más szerekkel (így leginkább az alkohollal) történő együttes használat esetén, valamint

421 Bebesi Zoltán: Kábítószer-bűnözés és terrorizmus. Doktori értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009. 64–66. o.

422 Demetrovics Zsolt – Balázs Hedvig: Drogosok. In: Gelsei Gergő – Gergely Vera – Horváth Vera – Rácz Márton: A láthatatlanság vége – társadalomismereti olvasókönyv, Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, 2004. 139. o.

423 Demetrovics – Balázs (2004) i. m. 122. o.

424 Demetrovics – Balázs (2004) i. m. 130. o.

a folyamatos alkalmazás következtében tolerancia miatt is. A hozzászokás vagy tolerancia azért különösen veszélyes, mert megváltozik a szervezet reakciója, ugyanakkora mennyiség már nem váltja ki a szokásos hatást, ezért az egyén fokozatosan emeli az adagot. A tolerancia egy idő után túladagoláshoz vezethet, a toxikus hatások miatt pedig tragikus következményekhez is vezethet. Bizonyosan kialakult a függőség vagy dependencia, amikor a kábítószer megvonásakor sajátos, a szóban forgó anyag által rendszerint kiváltottal ellentétes tünetek jelentkeznek, és amelyek teljes mértékben megszűnnek a szer ismételt használatakor. A dependencia tulajdonképpen testi és pszichés szimptómák összessége, melyek valamely kábítószer folyamatos és rendszeres alkalmazásának hatására szükségszerűen bekövetkezik. A függő beteg tudatában van a szerhasználat káros következményeinek, ennek ellenére nem képes azzal önerőből felhagyni. A szerhasználó a tolerancia kialakulásával úgy érzi, hogy csökken a szer hatása, és az egyes szerhasználati alkalmakat követően egyre rosszabb kedélyállapotba kerül. A rosszabb hangulatot még több szerhasználattal próbálja javítani, az, hogy a szer használatát a negatív tapasztalatok ellenére sem képes abbahagyni, minden másnál egyértelműbben jelzi a függőség kialakulását. Ez az oka tehát annak, hogy az addiktológia a kábítószerfüggőt betegnek tekint, aki önerőből már nem tudja befolyásolni sem a szer hatását, sem annak használatát.⁴²⁵

Az addikció természetét tekintve egy olyan kényszeres viselkedés, amely a kábítószer mindenáron való megszerzésére és fogyasztására irányul. A szenvedélybetegségek krónikus lefolyásúak és progresszívek, lefolyásuk több szakaszban történik. Az első szakasz az öröme, a szerhasználó ekkor még csak az anyag pozitív, kedvező hatásait tapasztalja. A második szakaszban a szerhasználat szenvedéllyé alakul, krónikussá válik, ilyenkor már elképzelhető, hogy az addikció kihatással van az egyén viselkedésére, ha más miatt nem, akkor azért, mert nehézségekbe ütközik a kábítószer rendszeres beszerzése, vagy mert a fogyasztás befolyásolja a mindennapi tevékenységeit, családi, társas kapcsolatait. A harmadik szakaszban már romlásnak indul a fogyasztó egészségi, fizikai állapota, betegség tünetek és elvonási tünetek jelentkeznek. A folyamat ebben a fázisban már jó eséllyel irreverzibilis. A negyedik szakaszt az orvostudomány terminális stádiumnak nevezi, súlyos betegség tünetekkel, szervi károsodásokkal jár.⁴²⁶

⁴²⁵ Rác József (szerk.): Rendészeti ismeretek a kábítószer-problémával kapcsolatban, Nemzeti Kábítószerügyi Koordinációs Bizottság Országos Büntetőelőzési Bizottság, IRM Büntetőpolitikai Főosztály, Budapest, 2009. 12. o.

⁴²⁶ Pikó Bettina: A drogfogyasztás, mint deviancia, in: Pikó Bettina (szerk.): A deviáns magatartás szociológiai alapjai és megjelenési formái a modern társadalomban, JATE Press, Szeged, 2011. 115–116. o.

Valamennyi kábítószerre érvényes, hogy a szenvedélybetegség kialakulása következtében az egyén már nem képes a viselkedését kontrollálni, önerőből, saját elhatározásból, segítség nélkül már nem képes a szerhasználattal felhagyni. „Valójában egy csapdahelyzetről van szó” – magyarázza Pikó Bettina –, „mert a korai, kellemes élmények után a kényszeres viselkedés kialakulása után évekkel, évtizedekkel később már a betegségek tüneteivel kell szembenézniük a szert fogyasztóknak, ekkor azonban már nem tudnak a szertől szabadulni”.⁴²⁷

Az orvosi-farmakológiai terminológiai szerint drognak tekintendő minden olyan vegyi anyag, amely befolyást gyakorol az élő folyamatokra; a szigorú értelmezés szerint azonban csak a mentális működésre ható anyagok minősülnek drognak.⁴²⁸

Az irányadó szakirodalom szerint tehát a drog inkább orvosi-gyógyszerészeti fogalom, a kábítószer azonban inkább jogi kategória, amely megközelítésben a kábítószer fogalma alatt a pszichés működésre ható (pszichoaktív) szereket szokás érteni, azokat a szereket, amelyek a központi idegrendszerre hatást gyakorolva megváltoztatják az egyén gondolkodását, észlelését, érzékelést, hangulatát, érzelmeit.⁴²⁹

A kábítószerek többféleképpen tipizálhatók, így például kémiai szerkezetük szerint, gyógyászati felhasználásuk, hatásuk, hatóanyaguk, veszélyeik, az emberi szervezetre, viselkedésre gyakorolt hatásuk, hozzáférhetőségük, visszaélési potenciáljuk alapján.⁴³⁰ Kézenfekvő osztályozási módnak számít az, amikor aszerint végezzük a csoportosítást, hogy engedélyezett-e a beszerzésük/használatuk, avagy tiltott. Lényeges azonban leszögezni, hogy ez a fajta csoportosítás jelentős mértékben függ az adott társadalomtól, kultúrától, vagy akár az aktuálpolitikai megfontolásoktól.⁴³¹

A holland drogpolitika a forrása a „könnyű” és „nehéz” drogok közötti különbségtétel. 1976-ban döntöttek úgy Hollandiában, hogy a kannabisz-származékokat, vagyis a hasist és a marihuánát más, minden egyéb szerhez képest enyhébb megítélés alá vonják, mindezt pedig tették azon az alapon, hogy kisebb a valószínűsége annak, hogy a kannabisz függőséget alakít

⁴²⁷ Pikó (2011) i. m. 116. o.

⁴²⁸ Pikó (2011) i. m. 115. o.

⁴²⁹ Fülöp Ágnes – Grád András – Müller Mária: Droggal és alkohollal összefüggő bűncselekmények, HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2000. 236. o.

⁴³⁰ Országos Kémiai Biztonsági Intézet: A kábítószerek világa, Egészségügyi Toxikológiai Tájékoztató Szolgálat, Budapest, 2006. 3. o.

⁴³¹ Demetrovics Zsolt – Balázs Hedvig: Drogosok, in: Gelsei Gergő – Gergely Vera – Horváth Vera – Rác Márton: A láthatatlanság vége – társadalomismereti olvasókönyv, Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, 2004. 124. o.

ki, ebből következően kisebb a társadalmi, és legfőképpen az egészségügyi kockázata, mint az úgynevezett kemény drogoké. A szabályozás kettéválasztása azzal a következménnyel járt, hogy elkülönült egymástól a marihuána és a heroin piaca, és ezáltal számottevő mértékben visszaesett a heroinhasználók aránya.⁴³² A „könnyű” és a „nehéz” drogok közötti különbségtétel ezért jellemzően csak azokban az államokban bír jelentőséggel, ahol a kábítószeresek közül némelyek beszerzése és használata engedélyezett (esetleg bizonyos mértékig és/vagy meghatározott feltételek fennállása esetén). Azokban az országokban, ahol az egyes szerek megítélése között nincsen különbség,

a „könnyű drog” / „nehéz drog” fogalompárnak nincs relevanciája, sőt, egyes magyar szerzők szerint nem is kívánatos az ilyesfajta tipizálás.⁴³³

A legáltalánosabb, és rendszerint a jogi szabályozásnak is az alapját képező csoportosítás az egyes kémiai anyagok központi idegrendszerre gyakorolt hatása szerint történik. Ennek megfelelően a következő kábítószer típusok ismeretesek:

- a stimulánsok, amelyek központi idegrendszerre gyakorolt hatása alapvetően serkentő, stimuláló, fokozzák az aktivitást, ezzel együtt csökkentik a fáradtságérzetet,
- a depresszánsok, vagy nyugtató hatást kifejtő anyagok, valamint
- a hallucinogén hatású szerek, melyek – bár fajtától függően kisebb–nagyobb mértékben stimuláns vagy depresszáns tulajdonságokat is hordozhatnak magukban – alapvetően a kognitív, szellemi funkciókra, a gondolkodásra, az észlelésre, az érzékelésre hatnak, megváltoztatva azokat.⁴³⁴ Ebbe a kategóriába sorolhatók az új típusú pszichoaktív szerek is.

Mindhárom csoport meglehetősen sokszínű és változatos alcsoportokra bontható. A legkevesebb altípust a stimulánsok csoportjában találjuk, ide a kokain és az ópiumok mellett főként amfetamin típusú stimuláns szerek tartoznak, nyugtatók, altatók, szorongásoldó hatású gyógyszerek, valamint az alkohol. A hallucinogének közé tartozik a kannabisz, a meszkalin, az LSD, a pszilocibin, de szokás sorolni az extasyt (MDMA) és a szerves oldószereket is.⁴³⁵

Az Egészségügyi Világszervezet (továbbiakban: WHO) az alábbi módon csoportosítja a drogokat:

- ópiumok (ópium, morfium, heroin),

⁴³² Demetrovics – Balázs (2004) i. m. 125. o.

⁴³³ Rác (2009) i. m. 17. o.

⁴³⁴ Rác (2009) i. m. 17-18. o.

⁴³⁵ Rác (2009) i. m. 17-18. o.

- kokain,
- kannabiodok (marihuana, hasis, THC, AMP),
- pszichomotoros stimulánsok (amfetaminszármazékok; speed, extasy, liquid extasy),
- hallucinogének (pszichedelikus szerek és gombák; LSD),
- szerves oldószerek.⁴³⁶

Az ópium a máknövény tejnedve, hagyományosan a még éretlen mákfejek bemetszésével nyerik. A fehér tejnedv a levegőn megszárad és megbarnul, az így keletkező anyagot szokták pipában elszívni vagy főzés után a levét szájon át fogyasztani, illetve intravénásan injekciózni. Számos alkaloidot tartalmaz (kodein, papaverin, narkotin stb.), ezek közül is a legismertebb a morfin. A morfint – hatását felerősítendő – gyakran keverik barbiturát- és glutethimid-tartalmú nyugtatókkal. A máktejből készítik savazással és egyéb, bonyolult technikákkal a „kompót” néven ismert ópiátot. Mivel ezeket az eljárásokat otthoni körülmények között végzik, ezért a szennyeződés elkerülhetetlen, az arányok eltévesztése esetén pedig a végterméke akár halált is okozhatnak.⁴³⁷ Az ópiátok hatására kellemes ernyedtség, bágyadt vagy éppen eufórikus állapot következik be, színes hallucinációkkal kísérve. A szervezet gyorsan hozzászokik, ezért ugyanahhoz az élményhez emelni kell az adagokat, a magasabb dózis azonban a bágyadtságot kábultsággá, álomszerű lebegéssé változtatja.⁴³⁸

A heroin kétszer, de akár négyszer is erősebb a morfinnál, és jóval gyorsabban képes kiépíteni a toleranciát. A szerhasználók intravénás vagy intramuszkuláris injekció formájában veszik magukhoz, ami különösen veszélyessé teszi, ugyanis a feketepiacon elérhető heroin jellemzően erősen szennyezett (lisztet, hintőport, krétaport, kinint is szokás hígítóanyagként belekeverni), a szervezetbe kerülve ezért önmagában is súlyos egészségkárosodást okoz, a legyengült immunrendszer, és nem mellesleg a sterilizálatlan tűk használata vírusos májgyulladás, tbc-hez, AIDS-hez vezethet. Pszichés károsodással is számolni kell, az egyén érdektelenné válik, beszűkül, hosszabb távon elkerülhetetlen a mentális leépülés. Fennáll a túladagolás veszélye, ilyenkor zavarok keletkeznek a szívműködésben, a légzésben, még nagyobb dózisinál agyvizenyő, tüdővizenyő, majd sokkos állapot, kóma, végül a légzőrendszer bénulása következtében halál következik be.⁴³⁹

⁴³⁶ Rácz (2009) i. m. 18. o.

⁴³⁷ Bayer István: A kábítószer, Gondolat, Budapest, 1989. 19–21. o.

⁴³⁸ Országos Kémiai Biztonsági Intézet: A kábítószerek világa. Egészségügyi Toxikológiai Tájékoztató Szolgálat, Budapest, 2006. 26. o.

⁴³⁹ Fülöp et al. (2000) i. m. 239. o.

A kokain a Jáva szigetén és Dél-Amerikában őshonos kokacserjéből készül, levelének élénkítő hatását már az indiánok is ismerték, de a kokain hidrokloridját, a fehér kristályt egy német vegyész állította elő először. A kokain sokáig az orvoslásban is alkalmazták fájdalomcsillapítóként, hangulatjavítóként, illetve helyi érzéstelenítésként még napjainkban is használják gégeszeti, szemészeti beavatkozásoknál.⁴⁴⁰

1973-ban a kokain kristályosításával megalkották a crack nevű anyagot, melynek hatása jóval intenzívebb a kokainénál. Fogyasztói kezdetben eufóriát élnek át, majd ezt nyugtalanság, kiszámíthatatlan viselkedés, hányinger, álmatlanság követi. A rendszeres fogyasztók izgatottá, feszültté, paranoiássá, a tartós álmatlanság miatt kimerülté válnak. A crack veszélyessége az erős „újrakészítő” hatásában rejlik, a fogyasztó újra és újra át akarja élni a flash-t.⁴⁴¹ A kokaint szippantók vagy inhalálók eleinte tetterősnek, testileg és szellemileg frissnek érzik magukat. A rendszeres szippantás feloldhatja az orr porcos sővényét és akár a csontokat is, a tartós alkalmazás agresszív vagy éppen szorongásos rohamokat, paranoiát, depressziót idézhet elő. A függő fogyasztó legyengül, testsúlya gyorsan csökken, szervezete biológiai koránál öregebbé válik, májkárosodás, infarktus fenyegetheti.⁴⁴² A túladagolás következtében szívritmus zavarok jelentkeznek, a halált végül a légzési központ bénulása és a szívmegállás okozza.⁴⁴³

A pszichomotoros stimulánsok a központi idegrendszert izgatják, a szimpatikus idegrendszer felfokozott működését idézik elő. Az amfetamint jellemzően belélegezve, vénába vagy izomba injekciózva alkalmazzák. Kisebb adagban az éberséget, a koncentráltságot erősíti.⁴⁴⁴ Napjainkban a legkülönbélebb származékai jelennek meg, diszkódrogokként tartják például számon a speed-et, a metamfetamint (Ice), a metilén-dioxiamfetamint (MDA), a metilén-dioximetamfetamint (MDMA),) valamint mindezek elegyeit (mint amilyen például az Extasy). Az elnevezés onnan adódik, hogy az 1990-es években sokan kifejezetten azért éltek az amfetamin-származékokkal, mert a korszak divatos tánczenéit különleges élménnyé tették, a szer hatása alatt a lüktető, monoton zenére táncolás során a szerhasználó szinte transzszerű állapotba került. Különösen az MDMA erősíti fel és teszi különösen érzékennyé az érzéketeket.⁴⁴⁵

⁴⁴⁰ Fülöp et al. (2000) i. m. 245. o.

⁴⁴¹ Országos Kémiai Tájékoztató Intézet (2006) i. m. 40. o.

⁴⁴² Országos Kémiai Tájékoztató Intézet (2006) i. m. 38. o.

⁴⁴³ Fülöp et al. (2000) i. m. 246–247.o.

⁴⁴⁴ Fülöp et al. (2000) i. m. 247.o.

⁴⁴⁵ MDMA, Elérhető: <http://www.drogvilag.hu/?id>, (Letöltés ideje: 2025.02.19.)

A pszichomotoros stimulánsok túladagolásakor keringési zavarokra, kiszáradásra, extrém magas vérnyomásra, légzési nehézségre, légszomjra kell számítani. A vese, a máj károsodik. Leginkább az intravénás szerhasználóknál figyelhető meg hosszú távon antiszociális magatartás, paranoid pszichózis, hallucinációk, téveszmék, végül bekövetkezhet a gondolkodás felbomlása. Az amfetamin-származékok elsődlegesen pszichés függőséget eredményeznek, az elvonási tünetek azonban – legalábbis az ópiátokkal összehasonlítva – kevésbé súlyosak.⁴⁴⁶

A kannabiszra már csak amiatt is indokolt külön kitérni, mert a megítélése jóval vitatottabb bármely más kábítószerénél.⁴⁴⁷ Ennek hátterében az áll, hogy a kannabisz-kérdés nemcsak az orvosokat, addiktológusokat foglalkoztatja, hanem a jogászokat, művészeket, leginkább pedig a politikusokat, ráadásul rendszerint az ellenzékben lévőket inkább, mint a hatalmon lévőket. A kannabisz tárgykörében megszólalók ezért jellemzően nem mellőzik sem a politikai érveket, sem a moralizálást.⁴⁴⁸

A kannabisz a hallucinogének közé sorolható. A kenderből állítják elő, a növénynek egy olyan hibridjéről van szó, amelyben magas koncentrációban megtalálható a kábulatot előidéző tetrahidro-cannabinol, vagyis a THC.⁴⁴⁹ A feketepiacon a változatos összetételű kannabisz-készítmények találhatók, rendszerezésükhöz a nemzetközi egyezmények is a hagyományos indiai fogalommeghatározásokat veszik alapul. A kannabisz gyantája a „csarasz”, amelyből a hasist készítik (barna préselt kocka vagy lap formájú. A „ganzsa”, a virágos vagy termő növény ágvégei (csúcsok), ezt tekintik a szoros értelemben vett kannabisznak. Ebből állítják elő a marihuánát (zöld, apró levelek összetörve). A növény többi része a „bhang” (szárak és levelek), ezek THC-tartalma viszonylag alacsony, Indiában például legálisan forgalmazható, szirupot, teát állítanak elő belőle.⁴⁵⁰

A THC közvetlenül a nagyagyra hat, stimulálja a vágyközpontokat, közvetve a dopamin sejten kívüli koncentrációját növeli. A fű fogyasztása rendszerint cigarettába sodorva, pipából vagy vízpipából történik. A fogyasztó úgy érzi, hogy az idő lelassul, színes képeket lát, indokolatlanul nevetgél. Fizikai függőségről tartós használat esetén sem igazán beszélhetünk, a pszichikai hozzászokás azonban számottevőbb, a fogyasztó újra és újra át akarja élni a boldogság élményét, így kialakulhat a függőség. A megvonási tünetek nem különösebben

⁴⁴⁶ Országos Kémiai Tájékoztató Intézet: A kábítószeres világ, Budapest, 2006. 56-57.o.

⁴⁴⁷ Bayer (1989) i. m. 196.o.

⁴⁴⁸ Bayer (1989) i. m. 196.o.

⁴⁴⁹ Rácz (2009) i. m. 22.o.

⁴⁵⁰ Rácz (2009) i. m. 22.o.

jelentősek, leginkább ingerlékenységgel, alvászavarral, hangulatingadozással kell számolni, ahhoz azonban éppen elegendőek, hogy megnehezítsék a végleges leszokást. Ez a sajátosság teszi indokolttá a folyamatosan viták tárgyát képező kérdést, miszerint tekinthető-e a kannabisz „belépő” drognak. Az álláspontok – mint fentebb utaltam rá – erősen megoszlanak. Egyesek szerint a fű használói nem próbálnak ki a későbbiekben sem kemény drogokat, így nem tekinthető a kannabisz belépő vagy kapudrognak. Mások ugyanakkor statisztikákra hivatkoznak, és azzal érvelnek, hogy az adatok szerint a komolyabb szerek fogyasztóinak mintegy 99 százaléka valamilyen kannabisz származékkal ismerkedett meg előbb, a hasis- és marihuána-függő személyeknek több mint fele egy év elteltével pedig kipróbálja az ópiátokat is.⁴⁵¹

A kannabisz hatóanyaga perifériás értágulatot, a kötőhártya bővérűségét idézi elő, megemeli a pulzust, akár légszomj is kialakulhat. Relaxál, oldja a feszültséget, fokozza a libidót. A nagyobb dózis ugyanakkor szorongást, pánikreakciót, paranoid tüneteket vált ki, kivételes esetben tudatzavar léphet fel. A THC esetében – mai tudásunk szerint – halálos adagról nem beszélhetünk.⁴⁵²

⁴⁵¹ Rác (2009) i. m. 22.o.

⁴⁵² Fülöp et al. (2000) i. m. 242.o.

3.6.2. Az új pszichoaktív anyagokról

Az utóbbi időben egyre inkább elterjedtek és népszerűvé váltak az interneten forgalmazott, úgynevezett „dizájner drogok”. Ezeket az anyagokat valamely kábítószernek minősülő anyag kémiai szerkezetének módosításával hozzák létre, kifejezetten úgy, hogy az új szer hatásában az eredetihez hasonlítson, ám legálisan forgalmazható legyen. A különféle vegyszeti eljárások következtében újabb és újabb pszichoaktív szerek bukkannak fel. 2012. március elsejével sor került az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről, és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény módosítására, melynek során engedélyhez kötve az új pszichoaktív anyagok forgalmazását, tartását, importját és exportját. Erre tekintettel iktattak be egy teljesen új tényállást – a visszaélés új pszichoaktív anyaggal büntetét – az akkor hatályos Btk.-ba.⁴⁵³

Az új pszichoaktív anyagok rendkívüli mértékű problémát okoznak közegészségügyi szempontból. A legváltozatosabb anyagok tartoznak e körbe, szintetikus opioidok, katinonok, kannabinoidok, melyekhez a hagyományos anyagokhoz képest jóval több és súlyosabb egészségügyi ártalom (akut mérgezés, halál) köthető. Az Európai Unió által működtetett korai előrejelző rendszer szerint 2014-ben százegy, 2015-ben kilencvennyolc ilyen új anyagot jelentettek, és az ezeket követő években is tartósan ötvenegynéhány körül mozog az új bejelentések száma, ami legalább heti egy új dizájner drog piacra kerülését jelenti. Az új szintetikus anyagok közül a – rendszerint „növényi dohánykeverék” címén forgalmazott – kannabinoidok térnyerése a leglátványosabb. Erre kiváló bizonyítékként szolgál az EMCDDA 2008 és 2017 között csak ennek az egy típusnak összesen százhetvenkilenc fajtáját derített fel. A leginkább aggodalomra okot adó körülmény azonban az új szintetikus opioidok (azon belül is főként a fentanilszármazékok) terjedése; ezek hatásaikban a heroinra és a morfinra hasonlítanak, gyakorta újszerű formában (például orrspray-ként) jelennek meg a piacon, a terjesztők pedig nemcsak az önmagukban történő fogyasztást ajánlják, hanem a drogokkal (például kokainnal) vegyítést is, ami azért különösen problémás, mert hatóanyag-tartalmuk többszöröse a morfinénak.⁴⁵⁴

⁴⁵³ Bevezette a 2011. évi CLXXVI. törvény, hatályba lépett: 2012.03.01.

⁴⁵⁴ EMCDDA: 2018. évi európai kábítószer-jelentés: főbb megállapítások. Lisszabon, 2018. (a továbbiakban: EMCDDA (2018) i.m.). Elérhető: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/8906/HighlightsEDR2018_HU_Final_web.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.22.)

3.6.3. A droghasználat szociológiai megközelítése

Az egyes szerhasználók fogyasztási szokásai nagy változatosságot mutatnak. A kísérletező kíváncsiságból próbálja ki valamelyik drogot, egész életében legfeljebb tíz alkalommal teszi ezt. A szociális-rekreációs használó jellemzően a társaság kedvéért, valamilyen társas esemény, szórakozás alkalmával drogozik. A szituációs droghasználó valamilyen negatív életesemény kapcsán, a feszültséget enyhítendő nyúl a szerhez, azért, hogy a krízist könnyebben átvészelje. A szerhasználat e típusa már rejt magában bizonyos veszélyeket, ha ugyanis a szerhasználó arra a következtetésre jut, hogy a problémás helyzeteket a kábítószer használatával „át lehet vészelni”, akkor könnyen elindulhat a szerre való rászokás útján. Az intenzifikált használó már eljutott erre a szintre, és huzamosabb időn át használ valamilyen kábítószer a stressz oldására, a látszatra azonban még képes ügyelni, őrzi a helyét a társadalomban, környezete jó eséllyel még nem tud a függőségéről. A kényszeres vagy kompulzív használó ugyanakkor már nem képes szociális szerepeinek megfelelni, függőségének kívülállók számára is nyilvánvaló jelei vannak.⁴⁵⁵

Vannak elméletek arra vonatkozóan, miért válik valakiből kábítószer-fogyasztó. A különféle elméletek – melyek valójában csak a megközelítést tekintve térnek el egymástól – biológiai, pszichológiai, illetőleg szociológiai megközelítésűek. A biológiai elméletek alapvetően genetikai okokra vezetnek vissza a szerhasználatra való hajlamot, ezzel együtt elismerik az egyéb (a személyiségből fakadó vagy éppen a környezeti) tényezők befolyását. A droghasználót betegként kezelik, a függőség kezelésére gyógyszeres terápiát javasolnak.⁴⁵⁶

A pszichológiai iskolák képviselői úgy vélik, személyiségfejlődési problémák eredményezik azt, hogy egyes emberek a stressz kezelésére a droghasználatban látják a megoldást. Alapvetően pszichés betegségként vagy valamilyen pszichés betegség tüneteként értelmezik a kábítószerhasználatot.⁴⁵⁷ Az egyik népszerű elmélet, a drogfogyasztás öngyógyítási hipotézise szerint a szerhasználat egyfajta öngyógyítási kísérlet, melynek során az egyén a személyiségbeli hiányosságait vagy a személyiségfejlődés folyamatában ért sérüléseket igyekszik a drogozás útján kompenzálni. Így például, a heroinhasználó nem rendelkezik megfelelő megküzdési stratégiákkal, képtelen érzelmi életét kontrollálni, szenved

⁴⁵⁵ Rác (2009) i. m. 18-19. o.

⁴⁵⁶ Demetrovics – Balázs (2004) i. m. 135. o.

⁴⁵⁷ Balogh Réka: A drogfogyasztás elméletei, in: Albert-Lőrincz Enikő (szerk.): Fekete éden, Drogfórum konferencia előadásai, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvár, 2001, 215-218. o. 215. o.

a folyamatos feszültségtől, és azért fordul a heroinhoz, mert a szorongás oldását reméli. A pszichológiai iskolák a megoldást a professzionális lelki segítségnyújtásban, a különböző pszichoterápiás eljárásokban látják.⁴⁵⁸

A szociológiai elméletek szerint a modern fogyasztói kultúra általánossá válása és a hagyományos közösségek felbomlása együttesen eredményezi a kábítószerhasználat devianciává válását. A vallás, a hit megélésének társas formái háttérbe szorultak, az egyéni érdekek kerültek előtérbe, mindez együtt fokozta az emberek elveszettség-érzetét, pedig a felgyorsult világban nagy szükségük lenne a fogódzókra. Ezeket váltotta fel a kábítószer-fogyasztás, amely – bár ugyan csak ideig-óráig, de – oldja a feszültséget, a szorongást, megkönnyíti a társas kapcsolatokat, a nyugalom illúzióját nyújtja.⁴⁵⁹ A drog elfeledteti az emberrel a magára hagyatottságát, az egyedüllét-érzését, ezáltal pedig csoportképző erővé is válik, létrejön a „drogos szubkultúra”.⁴⁶⁰

A kábítószer-fogyasztás, illetve -függés nemcsak az egyén problémája, „makrotársadalmi szinten a drogfogyasztás már társadalmi jelenség”.⁴⁶¹ Egyfelől egészségügyi problémaként jelentkezik, hiszen a kábítószerfüggőség mint betegség gyógyítása feltételezi a megfelelő ellátó- és intézményrendszer kiépítését, működtetését, a szakemberek képzését, mindez pedig igen jelentős összegeket emészt fel. A drogfogyasztás társadalomra veszélyességének ugyanakkor csak az egyik eleme az, hogy terheket ró az egészségügyre, emellett ugyanis azzal is számolni kell, hogy a legkülönbözőbb társadalmi beilleszkedési konfliktusok forrása lehet. A szerhasználat pönalizálása és a jogkövetkezmények alkalmazása is költséges, emellett a kábítószer-fogyasztók egy része idővel eljut arra a pontra, amikor már figyelmen kívül hagyja a társadalmi együttélés normáit, és további bűncselekményeket követ el.⁴⁶²

Általánosságban elmondható, hogy a bűnelkövetők körében magasabb a szerhasználók aránya, mint az átlagpopulációban. Arra, hogy a kísérletező drogfogyasztás és a bűnelkövetés között szoros összefüggés állna fenn, a vizsgálatok nem igazolták, ennek ellenére kimutatható egy sajátos tendencia: „a bűnözés gyakran megelőzi az illegális drogokkal való kapcsolatba kerülést; ez különösen azokra a kábítószerekre igaz, amelyek fokozottan együtt járnak a

⁴⁵⁸ Demetrovics – Balázs (2004) i. m. 134. o.

⁴⁵⁹ Pikó (2011) i. m. 126. o.

⁴⁶⁰ Pikó (2011) i. m. 126. o.

⁴⁶¹ Györfi Lóránd: A kábítószer-politika aktuális kérdései, Köz-Politika, 2000/5. 5. o.

⁴⁶² Györfi (2000) i. m. 5. o.

*függőség és a problémák kialakulásával, amilyen a heroin vagy a crack/kokain”.*⁴⁶³ A függő kábítószerhasználók körében már jóval nagyobb a bűnelkövetők aránya, ők rendszerint a drog megvásárlásához szükséges összeg előteremtése érdekében követnek el – jellemzően – vagyon elleni bűncselekményeket. „*A hivatásos bűnözők esetében ugyanakkor a kábítószer a deviáns életstílus részét képezhetik, a kábítószerre elköltött összeg pedig egyúttal a vagyont és a státuszt is mutatja.*”⁴⁶⁴

A pszichoaktív anyagokat rendszeresen használók körében az erőszakos bűncselekmények elkövetése dominál, ez azzal magyarázható, hogy a szóban forgó drogok ingerlékenységet, hangulatingadozásokat, gátlásnélküliséget váltanak ki. Lényeges ugyanakkor leszögezni azt is, hogy az erőszakos bűncselekmények (főként rablás, szexuális zaklatás) áldozatai körében is meglehetősen magas azoknak a száma, akik pszichoaktív anyagokat fogyasztanak (vagy legalábbis ilyen anyag hatása alatt álltak a bűncselekmény elkövetése idején).⁴⁶⁵

Sajátos módon a börtönök kettős szerepet játszanak a kábítószer-használat elleni küzdelemben. Egyrészt nagy számban kerülnek be olyan bűnelkövetők, akik a „kinti” életükben fogyasztók voltak, netán már függővé is váltak. Esetükben a börtönviszonyok között kell gondoskodni a szerhasználat elhagyásával kialakuló elvonási tünetek és egyéb egészségügyi problémák (kábítószerrel összefüggő betegségek, például HIV stb.) kezeléséről.

Másrészt, paradox módon meglehetősen sok olyan esetről tudni, hogy kábítószerrel juttatnak be a büntetés-végrehajtási intézetekbe (például a beküldött csomagban elrejtve, az ügyvédi beszélőt felhasználva, esetleg a börtönszemélyzet tagját bevonva a bűncselekménybe). Elemzések szerint különösen az új pszichoaktív szerek jelentik napjainkban a legnagyobb kihívást a börtönrendszer számára, így például a szintetikus kannabinoidok becsempészése könnyen kivitelezhető (például cseppfolyós állapotában papírra vagy textilre szokás permetezni, és így feltűnésmentesen be lehet juttatni a fogvatartottnak), emellett jelenlétüket a szervezetben nehezen mutatják ki a ma ismert drogtesztek.⁴⁶⁶

A kábítószer minden esetben egy súlyos gazdasági probléma, mivel a drogkereskedelem révén keletkező nyereség adómentessége az állami költségvetést rövidíti meg. Számolni kell

⁴⁶³ EMCDDA: Célpontban a kábítószer. A kábítószer és a bűnözés – összetett kapcsolat. A Kábítószer és a Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja. Lisszabon, 2007. (a továbbiakban: EMCDDA (2007) i. m.). 1. Elérhető: https://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44774_HU_Dif16HU.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.27.)

⁴⁶⁴ EMCDDA (2007) i. m. 1. o.

⁴⁶⁵ EMCDDA (2007) i. m. 2. o.

⁴⁶⁶ EMCDDA (2018) i. m. 4. o.

azzal is, hogy a kábítószer-kereskedelemben hatalmas összegek forognak, ezért az érintettek akár korrupció útján is igyekeznek biztosítani az üzlet zavartalanságát.⁴⁶⁷ A kábítószer-bűnözéshez további származékos bűncselekmények is kapcsolódnak, kiemelendő ezek közül a pénzmosás, melynek révén a kábítószerkereskedelemből származó bevételeket legalizálják. *„Nem véletlen, hogy a 'pénzmosás' fogalma először az Egyesült Nemzetek Szervezetének a kábítószer és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni egyezményében (1988) jelent meg. Ezt a meghatározást vette alapul a pénzmosás megelőzésére vonatkozó európai egyezmény is.”*⁴⁶⁸

Ugyancsak fontos színtere a kábítószer-kereskedelemnek a szervezett bűnözés.⁴⁶⁹ A szervezettség leginkább a kábítószerpiacok működtetésében nyilvánul meg, a kábítószer termelése, beszerzése, határokon át történő szállítása, valamint a terítés, elosztás során, és gyakorta együtt jár erőszakos bűncselekmények (testi sértés, emberölés) elkövetésével.⁴⁷⁰

A terrorizmus és a kábítószer-bűnözés között is rendkívül szoros a kapcsolat, ennek egyik kézenfekvő oka az, hogy a terrorista támadások végrehajtásához rengeteg pénzre van szükség. Bebesi Zoltán egyenesen a narko-terrorizmus térnyeréséről beszél, ennek legnyilvánvalóbb megnyilvánulási formáit jelentik azok *„a 'nemzeti felszabadítási mozgalmak', az 'etnikai üldöztetés elleni fellépés', és számos más, a terrorizmus körébe tartozó cselekmény, akció, mozgalom, mely a kábítószer-kereskedelemből származó jövedelemből táplálkozik”*⁴⁷¹, példaként szolgál erre az Al-Kaida, a Hamas, a Kurd Munkáspárt, a Hezbollah, a Kolumbiai Nemzeti Felszabadító Hadsereg, a Kolumbiai Egyesült Önvédelmi Erők, a perui Fényes Ösvény, a török Szürke Farkasok.⁴⁷² Az al-Kaida például az ópiumkereskedelemben rendelkezett érdekeltségekkel, a Kurd Munkáspárt az európai heroinpiac jelentős része felett diszponált. Ugyancsak Bebesi hivatkozik arra, hogy a jugoszláviai polgárháború elején még hiányos felszereltségű civil ruhás szabadcsapatok küzdöttek egymással, később azonban látványosan javultak a felszereléseik, a fegyvereik, mindez pedig egy olyan térségben, amelyik (elvileg) embargó alatt állt, és amelyben a háborús viszonyok miatt termelés sem folyt. Végül a felderítés derített fényt a titokra, amelyben az időben Szerbiában működött Európa legnagyobb kannabisz-ültetvénye, ahol a termelés a hadsereg biztosítása mellett folyt, az

⁴⁶⁷ Györfi (2000) i. m. 5. o.

⁴⁶⁸ Kertész Imre: Kábítószer-bűnözés az európai büntetőjogban, Belügyi Szemle 1997/11., 7-20. o. 8. o.

⁴⁶⁹ Jámbor Gellért: A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata. 140. Elérhető: <https://core.ac.uk/download/pdf/159317894.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.27.)

⁴⁷⁰ EMCDDA (2007) i. m. 3. o.

⁴⁷¹ Bebesi Zoltán: Kábítószer-bűnözés és terrorizmus, PhD-értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009. 64-66. o.

⁴⁷² Bebesi (2009) i. m. 65. o.

ültetvényeket pedig szőlőültetvénynek álcázták. Emellett ellenőrzésük alatt tartották a kábítószer-kereskedelmet is, és „vámot” szedtek az országon áthaladó török drogcsempész kamionosoktól.⁴⁷³

3.6.4. A kábítószer-fogyasztás megítélése kriminálpolitikai szempontból

Az, hogy egy ország lakossága nagy általánosságban miként vélekedik a drogkérdésről, nagyban függ a történelmi múltjától, a hagyományaitól, a kultúrájától, a gazdasági, társadalmi viszonyaitól. Ugyanez érvényes az éppen hatalmon lévő elite is. Annak kérdése, hogy a fentebb ismertetett értelmezési keretek közül melyiket tartja inkább elfogadhatónak, és egyéni (biológiai, pszichológiai, szociológiai) vagy inkább makrotársadalmi problémaként tekint a kábítószerfogyasztásra, az számos tényező függvényében alakulhat, ám e tényezők között a politika jellemzően kitüntetett szerepet játszik.

A kábítószer-probléma állami megítélésének természete legegységesebben a büntetőjogi szabályozásban nyilvánul meg, vagyis a kábítószer-büntetőjog ismeretében következtetéseket lehet levonni az állami drogpolitikára vonatkozóan.⁴⁷⁴ Peter Reuter 1992-es munkájában az Amerikai Egyesült Államok drogpolitikáját vizsgálva három alaptípust azonosított be: eszerint a drogkérdéshez viszonyulhatunk héjaként, bagolyként, illetve galambként. E megállapítások napjainkra sem veszítették el érvényességüket, e csoportosítás alapján viszonylag pontosan jellemezhetők az egyes országok kábítószerkérdésben felállított nemzeti stratégiája.⁴⁷⁵

A „héják” kategóriájába tartozók szerint a drogprobléma központi elemét a terjesztők és a fogyasztók „erkölcstelensége” jelenti; a „héja” államok legfőbb célja a kábítószermentes társadalom elérése, ennek eszközét pedig a „zéró toleranciában” és a lehető legszigorúbb büntetőjogi fellépésben látja. Az Amerikai Egyesült Államok szövetségi szintű drogpolitikája kétségkívül megfelel ennek a megközelítésnek. Több elnök (köztük elsőként Nixon 1971-ben) meghirdette a drogellenes háború politikáját, mely azon a feltételezésen alapul, hogy a letartóztatástól és a súlyos ítélettől való félelem önmagában elegendő visszatartó erővel bír, és képes elrettenteni a polgárokat a kábítószer-visszaélések valamennyi formájától.⁴⁷⁶ A Bush-

⁴⁷³ Bebesi (2009) i. m. 65. o.

⁴⁷⁴ Lévy Miklós: Héjak, baglyok, galambok. Változások a kábítószer-fogyasztás kriminálpolitikai megítélésében, Fundamentum 2001/1., 49-57. o.

⁴⁷⁵ Lévy (2001) i. m. 49-57. o.

⁴⁷⁶ Seres Ildikó: Drogháború vagy normalizálás: Alternatív utak a kábítószerpolitikában, Esély, 1993/6., 64-69. o. 64-65. o.

adminisztráció alatt elfogadott 1988. évi kábítószerrel visszaélés elleni törvény (Anti-Drug Abuse Act of 1988) meghaladta a korábbi jogszabályok szigorát is, és leginkább az alkalmi, rekreációs célú fogyasztókra csapott le, megemelte a büntetési tételeket, a büntetőjogi szankciók mellett azonban büntetőjogon kívülieket is bevezetett. Így például a kábítószer-bűncselekmények miatt elítélt személyek nem juthattak szövetségi kölcsönökhöz (többek között tanulmányi hitelhez), emellett magánjogi jellegű – akár tízezer dollárt elérő – pénzbírsággal is számolniuk kellett.⁴⁷⁷

A kínálatcsökkentést a kábítószerkartellek ellen meghirdetett drogháború révén remélték elérni, ám az nagyon gyorsan kiderült, hogy a drogmaffia működését egy-egy kábítószerszállítmány lefoglalása nem igazán rendíti meg, ellenben maga a drogháború rendkívüli költségekkel jár (például 1980-ban 1,3 milliárd, 1993-ban 12,7 milliárd dollárt emésztett fel a kábítószerellenes küzdelem).⁴⁷⁸ A fogyasztók (különösen pedig a kannabisz fogyasztók) száma nem hogy nem csökkent, hanem még a szigorú jogkövetkezmények dacára is növekedett. Ráadásul, a rendszer kritikusan arra is rámutattak, hogy a drogellenes fellépés gyakorta együtt jár a fogyasztók etnikai alapú diszkriminációjával.⁴⁷⁹

A „baglyok” a kompromisszumos megoldást támogatják. A fogyasztókkal szembeni fellépés hangsúlyai nem a büntetőjog eszközeire helyeződnek, meghatározott esetekben lehetőséget biztosítanak arra, hogy a fogyasztó – a büntetőjogi szankció alternatívájaként – az elterelést, a célzott gyógykezelést válassza. Az Európai Unió ezt a megközelítést preferálja.⁴⁸⁰ Németországban például már az 1970-es végén teret nyert ez az elfogadó álláspont, miután a szövetségi büntetőbíróság törvényes megoldásnak minősítette a metadonnal való kezelést.⁴⁸¹ Az 1990-es években Frankfurtban injekciózó helyiségeket (lényegében „belövő állomásokat”) nyitottak, azzal a céllal, hogy lehetőséget biztosítsanak a heroin egészséges környezetben történő használatára. A következő lépcsőfokot pedig az Alkotmánybíróság 1994-es határozata jelentette, amely kimondta, hogy – társadalomra veszélyesség hiányában – alkotmányellenes a csekély mennyiségű kannabisz-származékok személyes fogyasztást szolgáló birtoklásának büntető törvényi rendelkezés. Azt, hogy mi minősül csekély mennyiségnek, a tartományok saját hatáskörben szabályozhatják.⁴⁸²

⁴⁷⁷ Seres (1993) i. m. 64-65. o.

⁴⁷⁸ Lévai (1996) i. m. 11. o.

⁴⁷⁹ Husak, Douglas N.: Semlegesség, autonómia, drogfogyasztás. *Fundamentum* 2001/1. 5. o.

⁴⁸⁰ Lévai (1996) i. m. 50. o.

⁴⁸¹ Lévai (1996) i. m. 15. o.

⁴⁸² Lévai (1996) i. m. 15. o.

A „galambok” szerint a kábítószerprobléma oka a teljes tiltásban keresendő, a büntetőjogi eszközök semmiféle hatást nem gyakorolnak a keresletre, éppen ezért a végső cél a drogfogyasztás legalizálása. A büntetőjognak csak a kínálat korlátozása érdekében, illetve egyes különleges védelmet igénylő fogyasztói csoportok (leginkább a gyermekek) esetében van relevanciája. A gyakorlatban a „galambok” modell tiszta formájában sehol sem valósult meg mindezidáig, bár kétségtelen, hogy a holland drogpolitika némely elemei ezen a megközelítésen alapulnak.⁴⁸³

Hollandia drogpolitikája az ópiumtörvény 1976. évi módosítása óta tekinthető külön utasnak. Elsődleges célként a megelőzést, valamint a beavatkozás és az ártalomkezelés közötti összhang biztosítását határozzák meg, a büntetőjogot pedig nem tartják megfelelő eszköznek a kábítószer-probléma megoldására.⁴⁸⁴ Ez, természetesen, nem jelenti azt, hogy a büntetőjognak ne szánnának szerepet, alapvetően a kínálatcsökkentés területén ismerik el a jelentőségét. A módosított ópiumtörvény különbséget tesz az „elfogadható kockázattal járó drogok” (ilyen a marihuána és a hasis), valamint az „elfogadhatatlan kockázatokkal járó drogok” (ópiátok, kokain, LSD stb.) között. A büntetőjogi szankciók típusa és súlyossága attól függ, hogy az elkövető fogyasztó vagy kereskedő, de ezen túlmenően is differenciál az illegális kábítószerkereskedelem fajtái és a kereskedők típusai között.⁴⁸⁵ A bűnügyi szervek feladata a keménydrog-kereskedelem elleni fellépés. A kender vonatkozásában a jogalkotó a „nem-beavatkozás” elvét vallja a csekély mennyiségű birtoklás és kereskedelem esetében. A gyakorlatban ez úgy valósul meg, hogy a polgármester, az illetékes bíró és a rendőrség közösen meghatározzák, mennyi és milyen coffee shop (vagyis kannabiszt kínáló kávéház) kaphat a városban működési engedélyt. Az elemzések és a különféle statisztikák szerint a coffee shopok bevezetése nem eredményezte a kábítószer-fogyasztók számának megugrását, ellenben sikerült a kannabisz forgalmazását leválasztani a keménydrogok kereskedelméről. Azáltal pedig, hogy legalizálták a kannabisz árusítását, nőttek az adóbevételek is, ugyanis a coffee shopok jövedelme is adóköteles.⁴⁸⁶

A nemzetközi trendet, úgy tűnik, a „galambok” megközelítés elterjedése jelenti. A közelmúltban Amerikai Egyesült Államokban egyes részein sor került a kannabiszra vonatkozó szabályozás enyhítésére, sőt, egyes használati területeken még a legalizálásra is. Mindez az

⁴⁸³ Lévai (1996) i. m. 49–50. o.

⁴⁸⁴ Bakos-Törteli Eszter: A holland kábítószer-politika, Magyar Rendészet 2011/1. 49-53. o. 49. o.

⁴⁸⁵ Lévai (2001) i. m. 50-51. o.

⁴⁸⁶ Sipos László: Quo vadis cannabis? A cannabis jogi, orvosi, társadalmi vonatkozásainak összefoglaló áttekintése, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2009. 56. o.

alkalmankénti használatot preferáló, rekreációs (szórakozási célú) kannabiszpiac fejlődését eredményezte, ezzel együtt azonban a kannabisz termékeket előállító ipar is új fejlesztésekkel állt elő (például megjelentek az ehető termékek, a különösen magas hatóanyag-tartalmú változatok). Az, hogy ezek a fejlemények milyen hatást gyakorolnak majd az európai drogpiacon, egyelőre még az Az Európai Unió Kábítószer-ügynöksége (továbbiakban: EMCDDA) szerint is kérdéses, az ugyanakkor valószínűnek tűnik, hogy a nemzetközi szabályozásnak idővel reagálnia kell egyes újonnan felvetődő kérdésekre, mint amilyen például *„a kannabiszhasználat és a kábítószeres befolyásoltság alatt történő járművezetés problémája”*.⁴⁸⁷

3.6.5. Kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények a jogszabály alapján

A kábítószer-probléma olyannyira összetett, hogy egy állam drogpolitikájának – legalábbis optimális esetben – a büntetőjogi szabályozás csak az egyik szegmense. Tény ugyanakkor az is, hogy a kábítószerrel összefüggő büntetőjogi tényállások és különösen az azokhoz rendelt jogkövetkezmények döntő módon befolyásolják az egyéb drogpolitikai eszközök körét és hatékonyságát.⁴⁸⁸

Az irányadó szakirodalom rendszerint három csoportját különbözteti meg a kábítószerrel kapcsolatos deliktumoknak. Az első ezek a közül a direkt kábítószer-bűnözés, idetartoznak mindazon bűncselekmények, amelyek a kábítószerrel összefüggő büntetőjogi rendelkezésekbe ütköznek. A második az indirekt kábítószer-bűnözés, amikor a kábítószer megszerzése érdekében elkövetett bűncselekmények sorolhatók ide, ezek egyik típusa az úgynevezett beszerző bűnözés, amikor a droghoz jutás érdekében követ el bűncselekményt, például receptet hamisít vagy betör az állatorvosi rendelőbe, gyógyszerárba; a másik típusa a jövedelemszerző bűnözés, amikor az elkövető azért követ el bűncselekményt, hogy a drog megvásárlásához szükséges pénz, csereeszköz stb. birtokába jusson. Míg végül a harmadik csoportként a következménybűnözést azonosítjuk. Ebbe a kategóriába a kábítószer hatása alatt elkövetett, valamint a szerhasználó, kábítószerfüggő életmódból fakadó bűncselekményeket soroljuk,

⁴⁸⁷ EMCDDA: 2018. évi európai kábítószer-jelentés: főbb megállapítások. Lisszabon, 2018. Elérhető: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/8906/HighlightsEDR2018_HU_Final_web.pdf, (Letöltés ideje: 2025.03.11.)

⁴⁸⁸ Lévy Miklós: Héják, baglyok, galambok. Változások a kábítószer-fogyasztás kriminálpolitikai megítélésében, Fundamentum 2001/1., 49-57. o. 49. o.

illetve, tágabb értelemben ide tartoznak azok a deliktumok is, melyeknek az áldozata szerhasználó és áldozattá válása összefüggésben áll a kábítószerfogyasztással.⁴⁸⁹

Habár a fenti tipizálásnak nem része, ám nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy igen szoros a korreláció a kábítószer és a korrupció, még inkább a kábítószer és a szervezett bűnözés, illetve a terrorizmus között.

A kábítószerrel érintő büntetőjogi rendelkezések vizsgálata azért is különösen lényeges, mert azok alapján következtetést lehet levonni arra vonatkozóan, hogy az adott állam/kormányzat mit gondol a kábítószer-fogyasztásról. A következőkben azt mutatom be, miként jelennek meg a direkt kábítószerbűnözés tényállásai a hatályos Btk.-ban.

Kábítószer-kereskedelem Btk. 176. §	Kábítószer-kereskedelem fk. érintettségével Btk. 177. §	Kábítószer birtoklása Btk. 178. §
Kábítószer birtoklása fk. érintettségével Btk. 179. §	Kóros szenvedélykeltés Btk. 181. §	Kábítószer készítésének elősegítése Btk. 182. §
Kábítószer-prekúrral visszaélés Btk. 183. §	Új pszichoaktív anyaggal visszaélés Btk. 184. §	Új pszichoaktív anyaggal visszaélés fk. érintettségével Btk. 184/A. §

13. ábra: Kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények a hatályos Btk.-ban, Saját szerkesztés

Btk. 176 – 184. § alapján

Magyarország jogrendszerében elsőként 1930-ban, az 1925. évi genfi Nemzetközi ópiummegyezmény törvénybe iktatásakor jelent meg a kábítószerre vonatkozó rendelkezés.⁴⁹⁰

Azóta számos változáson ment keresztül a szabályozás, és jócskán változott annak szemléletmódja is. Általánosságban elmondhatjuk, hogy a tendencia egyértelmű, mivel egyre

⁴⁸⁹ Lévay (1992) i. m. 60–61. o.

⁴⁹⁰ Genfben 1925. évi február hó 19-én kötött „Nemzetközi ópiummegyezmény” becikkelyezéséről szóló 1930. évi XXXVII. törvény 3. §

szélesebbé vált a büntetőjogi fenyegetettség hatóköre, egyre több és egyre részletesebben kibontott törvényi tényállás került az éppen hatályos büntető törvénybe. Napjaink kábítószer-büntetőjogát a nemzetközi, különösen pedig az európai uniós előírásoknak és elvárásoknak való megfelelés jellemzi. Ez utóbbi körben a tiltott kábítószer-kereskedelem területén a bűncselekmények tényállási elemeire és a büntetésekre vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló, 2004. október 25-i 2004/757/IB tanácsi kerethatározatot szükséges kiemelni.⁴⁹¹

A kábítószerrel kapcsolatos tényállások elkövetési tárgya maga a kábítószer. A kábítószer fogalmát a Btk. értelmező rendelkezései között találjuk, a definíció kábítószer alatt érti a következőket:

„a) az 1988. évi 17. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egységes Kábítószer Egyezmény módosításáról és kiegészítéséről szóló, Genfben, 1972. március 25-én kelt Jegyzőkönyvvel módosított és kiegészített, az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékében meghatározott anyag,

b) az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotrop anyagokról szóló, Bécsben, az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékében meghatározott veszélyes pszichotrop anyag, és

*c) az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény 2. számú mellékletében meghatározott pszichotrop”.*⁴⁹²

Miként az a törvényi definícióból kitűnik, a kábítószer jogi megítélése alapvetően nem egy klasszikus értelemben vett meghatározáson alapul, hanem egy tételes felsoroláson, mely nemzetközi dokumentumok jegyzékeire utal vissza. Vagyis, egy tudatmódosító hatású anyag a zárt taxáció, illetve nyilvántartásba vétel eredményeként válik büntetőjogi szempontból kábítószerre (az már más kérdés, hogy a nemzetközi egyezmények jegyzékeibe az élettani hatások alapján nyertek felvételt). Miként azt Dénes Balázs találóan megjegyezte: *„a függőség nem válogat, de a jogalkotók igen”.*⁴⁹³

⁴⁹¹ Görgényi (2020) i. m. 138-174. o.

⁴⁹² Btk.459. § (1) bek. 18. pont.

⁴⁹³ Dénes Balázs: A droghasználat jogi vonatkozásai. In: Demetrovics Zsolt (Szerk.): Az addiktológia alapjai III. ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 57–78. 57. o.

A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények egy részénél (Btk. 176–180. §) jelentőséggel bír a kábítószer mennyisége. A csekély mennyiség valamennyi tényállás esetében privilegizáló körülménynek számít.

A csekély mennyiséget a Btk. 461. §. a kábítószer-típusonként, a kábítószer bázis formában megadott tiszta hatóanyag-tartalmának figyelembevételével határozza meg, így például amfetamin esetében ez 0,5 grammot, heroinnál 0,6 grammot, kokainnál 2 grammot meg nem haladó mennyiséget jelent,

- eltérés – annak természetéből adódóan – a kannabisz növényenél van, itt akkor állapítható meg a csekély mennyiség, ha a növényegyedek száma ötnél nem több,
- minden más szernél csekély a mennyiség, ha a tiszta hatóanyag-tartalom a hozzá nem szokott fogyasztó átlagos hatásos adagjának hétszeres mértékét legfeljebb eléri, de nem haladja meg.⁴⁹⁴

A másik jogi relevanciával bíró kategória a jelentős mennyiség, mely valamennyi érintett tényállásnál minősítő körülmény. Jelentős mennyiségről van szó, ha a tiszta hatóanyag tartalom a Btk. 461. §-ában felsorolt szerek vonatkozásában

- meghaladja a csekély mennyiség felső határának hússzorosát,
- illetve a hozzá nem szokott fogyasztó átlagos hatásos adagjának száznegyvenszeresét.⁴⁹⁵

A különösen jelentős mennyiség ugyancsak minősítő körülmény, azonban kizárólag a fogyasztói típusú magatartásoknál bír relevanciával. Akkor állapítható meg, ha a tiszta hatóanyag tartalom

- meghaladja a csekély mennyiség felső határának kétszázszorosát,
- illetőleg a hozzá nem szokott fogyasztó átlagos hatásos adagjának ezernégyszázszorosát.⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ Btk. 461. §

⁴⁹⁵ Btk. 461. §

⁴⁹⁶ Btk. 461. §

3.6.6. Kábítószer-kereskedelem

A Btk. kábítószerrel kapcsolatos tényállásai a következőképpen csoportosíthatók:

- forgalmazói típusú magatartások,
- beszerző-előállító tevékenységek,
- fiatalok érintettségével elkövetett cselekmények,
- külön kategóriát képez a kóros szenvedélykeltés és a kábítószer készítésének elősegítése,
- kábítószer prekúrral visszaélés,
- új pszichoaktív anyaggal visszaélés.

A forgalmazói típusú elkövetési magatartások – vagyis a kábítószer-kereskedelem – elkövetési magatartásai az alábbiak:

- kínálásról beszélhetünk, ha az elkövető arra hív fel valaki mást, hogy az általa birtokolt vagy a rendelkezése alatt álló kábítószerrel vegye át tőle, szerezze azt meg, ám ez a felhívás eredménytelen marad. A kínálás szóban és ráutaló magatartással is történhet. Tényállásszerű az elkövetői magatartás akkor is, ha az elkövető ingyen kínálja a szert, nem feltétel tehát az ellenérték kikötése. Ha a kínálás hatására a címzett a kábítószerrel megszerzi, úgy ő a Btk. 178. §-ában meghatározott kábítószer birtoklása miatt felel, a kínáló pedig a kábítószer-kereskedelem átadással, forgalomba hozattal vagy kereskedéssel elkövetett bűncselekményét követi el.⁴⁹⁷
- átadás, amikor az elkövető a nála lévő (általában birtokolt, illetve a rendelkezése alatt tartott) kábítószerrel birtokba adja egyetlen konkrét személynek, aki azt saját maga kívánja felhasználni, elfogyasztani. Abban az esetben, ha nem egy, hanem több személynek ad át az elkövető kábítószerrel, akkor a kábítószer-kereskedelem bűntettét forgalomba hozattal, vagy kereskedéssel követi el.⁴⁹⁸
- forgalomba hozatal esetében az elkövető a szert több, meghatározott vagy ismeretlen számú személynek adja át, ingyenesen vagy ellenérték fejében. Az is tényállásszerű, ha az elkövető csak egyetlen személlyel kerül kapcsolatba, neki

⁴⁹⁷ 57/2007. BK vélemény, Elérhető: <https://www.studocu.com/hu/document/szegedi-tudomanyegyetem/buntetojog-i/57-2007-bk-velem-ny-exam/93830730>, (Letöltés ideje: 2025.02.21.), Görgényi (2020) i. m. 138-153. o.

⁴⁹⁸ 57/2007. BK vélemény, Elérhető: <https://www.studocu.com/hu/document/szegedi-tudomanyegyetem/buntetojog-i/57-2007-bk-velem-ny-exam/93830730>, (Letöltés ideje: 2025.02.21.), Görgényi (2020) i. m. 138-153. o.

adja át a kábítószert, és mindezt azzal a szándékkal teszi, hogy abból a közvetítő is fogyasszon, és a kapott szer egy részét adja tovább egy vagy több személynek, akik ugyancsak fogyasztani kívánnak abból. Arra, hogy valóban forgalomba hozatalról van szó, rendszerint az elkövető által átadott kábítószer nagyobb mennyiségéből lehet következtetni, illetve az is árulkodó lehet, ha az elkövető egyéb lépéseket is tesz az ügy érdekében, például felkutatja a vevőket, a közvetítőket stb.⁴⁹⁹

- a kereskedelem tágabb fogalom a forgalomba hozatalnál, egyúttal magába is olvasztja azt. Rendszeres, folyamatos tevékenységekről van szó, az elkövető ismételt adás-vételeket bonyolít, célja kifejezetten a haszonszerzés. Egyéb magatartások is járnak a kereskedelemhez, így például nagy tételben megszerzi, raktározza, kisebb adagokra bontja, csomagolja, szállítja stb. a szert; a tényállásszerűséghez nem feltétel az, hogy az elkövető birtokában legyen a kábítószer, akár a közvetítő is megvalósíthatja ezt az elkövetési magatartást.⁵⁰⁰
- a fentebb felsorolt magatartásokhoz szükséges anyagi eszközök szolgáltatásakor az elkövető előkészületi, illetve bűnsegédi jellegű tevékenységet fejt ki. Az anyagi eszköz tipikusan a pénz, vagy bármilyen más, értékkel bíró dolog, például helyiség a raktározáshoz, gépjármű a kábítószer szállításához, terítéséhez stb. Egyetlen esetben nem jöhet számításba ez a rendelkezés, éspedig akkor, ha az elkövető tevékenysége csekély mennyiségű kábítószer kínálatához vagy átadásához kapcsolódik.⁵⁰¹

A kábítószer-kereskedelem szándékos bűncselekmény, mivel az elkövetőnek tudnia kell arról, hogy tevékenységének tárgya kábítószer, vagy pedig számolnia kell azzal, hogy akár kábítószer is lehet. Nem kell viszont ismernie az adott szer pontos típusát, összetételét.⁵⁰²

Büntetendő a kábítószer-kereskedelem előkészülete is, ami alól csupán két esetkör képez kivételt. Egyik ilyen eset, amikor az elkövetés csekély mennyiség kínálatával vagy annak átadásával, vagy ha anyagi eszközök szolgáltatásával történik.⁵⁰³

⁴⁹⁹ 1/2007. BJE határozat, Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/12007-szamu-bje-hatarozat>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.), Görgényi (2020) i. m. 138-153. o.

⁵⁰⁰ 1/2007. BJE határozat, Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/12007-szamu-bje-hatarozat>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.), Görgényi (2020) i. m. 138-153. o.

⁵⁰¹ Görgényi (2020) i. m. 138-152. o.

⁵⁰² Görgényi (2020) i. m. 138-152. o.

⁵⁰³ Btk. 11. § (1) bek., Btk. 177. § (6) bek. a)-b) pontja, 177. § (5) bek.

A minősített eseteket két részre bontva tárgyalja a Btk., előbb azokat a minősített eseteket nevesíti, melyek a bárki által elkövethető kábítószer-kereskedelem alaptényállásához kapcsolódnak (például bűnszövetségben, hivatalos személyként történő elkövetés), ezt követően szabályozza a tizennyolcadik életévét betöltött személy által elkövetett bűncselekményeket, majd végül ez utóbbiakhoz is rendel minősítő körülményeket.

A Btk. 176. § és 177. § szerinti deliktumok szabályozási rendszerét, az egyes elkövetési magatartásokat és az azokhoz kapcsolódó büntetési tételeket a 14. ábra mutatja be.

Btk.	Elkövetési magatartás	Büntetési tétel
Az elkövető bárki lehet		
176. § (1) bek.	kínál, átad, forgalomba hoz, kereskedik	2–8 év szab.
176. § (2) bek.	bűnszövetségben v. hivatalos/közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva v. az MH/rendvédelmi szervek/ NAV létesítményében követi el	5–10 év szabv.
176. § (3) bek.	jelentős mennyiségre	5–20 év szabv.
176. § (4) bek.	(1) – (3) bek. elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat	alapesethez v. minősített esethez igazodóan: 2–8/5–10/5–20 év szabv.
176. § (5) bek. a) pont VÉTSÉG	csekély mennyiséget kínál, átad az (1) bek. szerint	max. 2 év szabv.
176. § (5) bek. b) pont	csekély mennyiséget kínál, átad hivatalos/közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva v. az MH/rendvédelmi szervek/ NAV létesítményében	1–5 év szabv.

	követi el	
176. § (6) bek. a) pont	(1) – (2) bek. előkészülete	max. 3 év szabv.
176. § (6) bek. b) pont	(3) bek. előkészülete	1–5 év szabv.
Az elkövető 18. évét betöltött személy		
177. § (1) bek.	18. év alattinak kínál, átad v. 18. év alatti felhasználásával forgalomba hoz, kereskedik v. oktatási intézmény stb. területén kínál átad; forgalomba hoz, kereskedik	1–5 év szabv.
177. § (2) bek.	az (1) bek.-et jelentős mennyiségre v. bűnszövetségben v. hivatalos/közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva	5–20 év, vagy életfogytig tartó szabv.
177. § (3) bek.	az (1)–(2) bek.-hez anyagi eszközöket szolgáltat	az (1) v. (2) bek. szerint 1–5 év v. 5–20 év szabv.
177. § (4) bek. 1. ford.	csekély mennyiségre 18. év alattinak kínál, ad v. oktatási intézményben stb. kínál, ad	1–5 év szabv.
177. § (4) bek. 2. ford.	a (4) bek. 1. ford..t hivatalos stb. személyként, e minőségét felhasználva	2–8 év szabv.
177. § (5) bek.	az (1)–(2) bek. előkészülete	max. 3 év szabv.

*14. ábra: Kábítószer-kereskedelem a Btk.-ban, elkövetési magatartások és büntetési tételek,
Saját szerkesztés Btk. 176–177. § alapján*

Súlyosabb büntetéssel számolhat az elkövető, ha betöltötte a tizennyolcadik életévét, és a meghatározott elkövetési magatartást tizennyolcadik életév alatti személy érintettségével valósítja meg: 18. év alattinak kínál vagy ad át kábítószer, ilyen személy felhasználásával

valósít meg forgalmazói magatartást.⁵⁰⁴ A 18. év alatti személy ebben a relációban passzív alany; az elkövetőnek tudnia kell (legalább eshetőlegesen) arról, hogy az illető nem töltötte be a tizennyolcadik életévét. Értelmezésre a „felhasználás” fordulat szorul, ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a 18. év alatti tettesi vagy bűnsegédi tevékenységet valósít meg a 18. év feletti ráhatására. Ugyancsak súlyosabb a büntetése a tizennyolcadik életév feletti elkövetőnek, ha meghatározott, fokozott védelmet élvező helyszíneken, így oktatási, köznevelési, gyermekjóléti stb. intézményben vagy azok közvetlen környezetében valósítja meg az egyes elkövetési magatartásokat.⁵⁰⁵

3.6.7. A kábítószer birtoklása

A kábítószer birtoklása fogyasztói-beszerzői típusú elkövetési magatartások révén valósul meg. Ilyen elkövetési magatartások az alábbiak:

- kábítószer termesztése: bűncselekményről akkor beszélhetünk, ha az elkövető által termesztett növény (mák, kender stb.) vagy annak része (levele, termése stb.) megtalálható a kábítószerrek jegyzékében, és anélkül felhasználható, hogy jelentősebb feldolgozást igényelne. Megállapítható a termesztés akkor is, ha a produktum kábítószerként még nem fogyasztható, ahhoz további – feldolgozásnak nem minősülő – műveletekre van szükség. A vadon nőtt növény összegyűjtése és szárított formában történő használata ugyanakkor nem termesztésnek, hanem megszerzésnek minősül,
- kábítószer előállítás: olyan műveletek tartoznak e körbe, melyek a fogyasztásra alkalmas kábítószer eredményezik. Az elkövető például kivonja a növényből a hatóanyagot, vagy laboratóriumban állít elő szintetikus kábítószer.⁵⁰⁶
- kábítószer megszerzése: a kábítószer az elkövető birtokába vagy a rendelkezése alá kerül, ellenérték fejében vagy ingyenesen, a korábbi birtokossal való megegyezés alapján vagy jogellenesen.⁵⁰⁷

⁵⁰⁴ Btk. 177. § (1) bek. a)-b) pont.

⁵⁰⁵ Btk. 177. §

⁵⁰⁶ 57/2007. BK vélemény, Elérhető: <https://www.studocu.com/hu/document/szegedi-tudomanyegyetem/buntetojog-i/57-2007-bk-velem-ny-exam/93830730>, (Letöltés ideje: 2025.02.21.)

⁵⁰⁷ 1/2007. BJE határozat, Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/12007-szamu-bje-hatarozat>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.)

- kábítószer tartása: a kábítószer birtoklását jelenti, mely azonban huzamosabb ideig tart a megszerzésnél, és (a megszerzéshez hasonlóan) magában foglalja a kábítószer feletti rendelkezési jogot,
- a kábítószer behozatala az ország területére, kivitele, átszállítása az országon: itt a nemzetközi kábítószer-csempészet részecselekményeiről van szó, melyek önmagukban is büntetendők; ez az elkövetési magatartás valósul meg akkor is, ha valaki jogszerűen jutott a kábítószer birtokába (például engedéllyel természetted), de a kivitelre-behozatalra már nem rendelkezik hatósági engedéllyel,
- anyagi eszközök szolgáltatása a fent részletezett elkövetési magatartásokhoz.

További elkövetési magatartások:

- a kábítószer fogyasztása,
- csekély mennyiségű kábítószer fogyasztás céljából való megszerzése,
- tartása.

Ez utóbbi három fordulat mindegyike szubszidiárius, csak akkor állapíthatók meg, ha súlyosabb bűncselekmény (illetve súlyosabban minősülő elkövetési magatartás) nem valósult meg.⁵⁰⁸

A Btk. 180. §-a büntethetőséget megszüntető okot határoz meg. A fogyasztó a törvényben meghatározott esetben (ha a meghatározott elkövetési magatartások valamelyikét csekély mennyiségre valósította meg és bűnösségre kiterjedő beismerő vallomást tesz), élhet az elterelés lehetőségével: ha önként gyógykezelésnek veti alá magát vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson vesz részt (legalább folyamatosan hat hónap időtartamban), és ezt az elsőfokú ügydöntő határozatig igazolja is, úgy nem büntethető.⁵⁰⁹

3.6.8. A kóros szenvedélykeltés, a kábítószer készítésének elősegítése, valamint a kábítószer-prekurzorral való visszaélés

A kóros szenvedélykeltés tényállása a kiskorúak egészsége védelmének hivatott szolgálni, illetve annak megelőzését, hogy kábítószer-fogyasztóvá váljanak, a passzív alany ugyanis tizennyolcadik életévét be nem töltött személy. Az elkövető – aki csak tizennyolc éves vagy annál idősebb lehet – a tizennyolc év alatti bírja rá a kábító hatású anyag vagy szer kóros

⁵⁰⁸ Btk. 178. § (6) bek.

⁵⁰⁹ Btk. 180. § (1) bek.

élvezetére, vagy erre törekszik, vagy kábítószer fogyasztására törekszik rábírní – törekvés alatt mindkét esetben a sikertelen rábírást értve. Ugyancsak e szakasz alapján büntetendő az elkövető (feltéve itt is, hogy betöltötte a tizennyolcadik életévét), ha a tizennyolc év alatti személynek nyújt segítséget kábító hatású anyag vagy szer kóros élvezetéhez, ez azonban szubszidiárius elkövetési magatartás, és csak súlyosabb bűncselekmény megvalósulásának hiányában állapítható meg.⁵¹⁰

Bűnsegédi jellegű magatartást fejt ki a kábítószer készítésének elősegítését elkövető személy, aki a kábítószer termesztéséhez, előállításához szükséges anyagot, felszereléseket stb. készíti, megszerzi, az országhatárokon át mozgatja, forgalomba hozza, illetve kereskedik azzal, vagy pedig anyagi eszközöket szolgáltat a bűncselekmény elkövetéséhez. Szubszidiárius bűncselekményről van szó, amennyiben a kábítószer készítésébe, forgalmazásába is belefolyik, úgy – értelemszerűen – a súlyosabb (előállítói, forgalmazói) bűncselekmény miatt kell felelnie. Mind az üzletszerűség, mind pedig a bűnszövetségben elkövetés súlyosabb minősítést és magasabb büntetési tételt von maga után.⁵¹¹

A kábítószer-prekurzorral visszaélés elkövetési tárgyai maguk a kábítószer-prekurzorok, vagyis a kábítószer előállításához szokásosan használt vegyi anyagok, melyeket az Európai Unió vonatkozó jogi normái nevesítenek. Az elkövető a kábítószer-prekurzort

- engedély nélkül, illetve
- az engedély kereteit meghaladva tartja,
- forgalomba hozza,
- szállítja,
- azzal közvetítő tevékenységet végez,
- valótlan tartalmú nyilatkozat megtételével megszerez. Enyhébb megítélés alá esik, ha
- a kábítószer-prekurzor forgalomba hozatalával, szállításával vagy az azzal végzett közvetítői tevékenységgel kapcsolatos értesítési kötelezettségének nem tesz eleget.⁵¹²

Ezekkel az elkövetési magatartásokkal a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények kapcsán már foglalkoztunk, ám az ott közölt értelmezés nem alkalmazható a kábítószer-prekurzorra elkövetett cselekményeknél. Így például, a Btk. 183. § alkalmazásában forgalomba

⁵¹⁰ Btk. 181. §

⁵¹¹ Btk. 182. §

⁵¹² Btk. 183. §

hozatalon a kérdéses vegyi anyagok Közösség területén belüli szállítását, valamint a Közösségen belüli szállítás célzatával történő tárolását, előállítását, feldolgozását, termelését, kereskedelmét, ügynök bevonásával folytatott közvetítését kell érteni, de ide értendő a Közösség vámterületéről való kiléptetés és a Közösség vámterületére való beléptetés is. Az értesítési kötelezettség is az európai uniós szabályokon alapul, a gazdasági szereplők kötelesek az illetékes hatóságokat haladéktalanul értesíteni minden olyan szokatlan körülményről, mely arra utal, hogy a jegyzékbe vett anyagokat eltéríthetik kábítószeres vagy pszichotrop anyagok illegális előállítása érdekében.⁵¹³

3.6.9. Új pszichoaktív anyaggal visszaélés

Az új pszichoaktív anyagok, közkeletű nevükön „dizájner drogok” fogyasztása az utóbbi időben rendkívüli módon elterjedt. Miként arra egy korábbi fejezetben már rámutattunk, olyan anyagokról van szó, melyeket valamely kábítószernek minősülő anyagból, az anyag kémiai szerkezetének megfelelő módosításával hoztak létre, éppen abból a célból, hogy az adott szert – mely ilyenformán nem minősül kábítószernek – legálisan lehessen használni, fogyasztani. A dizájner drogok hatása hasonlít a kiindulási alapként szolgáló kábítószeréhez, de esetenként még veszélyesebbek is azoknál. Emellett, az összetevőiket könnyen meg lehet változtatni, így, ha az egyik dizájner drogot a hatóságok felvennék a tiltott szerek listájára, úgy némi átalakítást követően az új változat új összetevőkkel, új néven forgalomba hozható.

Az új pszichoaktív anyaggal visszaélés bűncselekménye 2014. január 1. napjától került a Btk.-ba. A törvényi tényállás felépítését, elemeit tekintve a kábítószerrel elkövetett bűncselekményekkel lényegében azonos, azzal a különbséggel, hogy a büntetési tételek minden fordulat esetében alacsonyabbak. Forgalmazói jellegű elkövetési magatartásokat pönalizál a Btk. 184. § és a 184/A. §, a 184/B. § és a 184/C. §-ban a nem fogyasztói jellegű beszerző típusú elkövetési magatartásokat találjuk.⁵¹⁴

Az elkövetési tárgy az „új pszichoaktív anyag”, amelyet definiál a Btk. a 184/D. § (1) bekezdésében, még hozzá keretjelleggel, amennyiben további jogszabályok fogalommeghatározásaira utal vissza. Azt ugyanis, hogy mit kell új pszichoaktív anyagnak tekinteni, az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot

⁵¹³ Görgényi (2020) i. m. 167-168. o.

⁵¹⁴ Btk. 184. §, 184/A. §, 184/B. §, 185/C. §

szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény (a továbbiakban: Gytv.) 1. § 37. pontja határozza meg, de valójában a Gytv. is részben utaló szabályokat alkalmaz, ugyanis további jogi normák, nemzetközi egyezmények definícióit hívja fel.

Ennek alapján új pszichoaktív anyagnak kell tekinteni, minden „*olyan, a forgalomban újonnan megjelent, gyógyászati felhasználással nem rendelkező anyagot vagy vegyületcsoportot, amely a központi idegrendszer működésének befolyásolása révén alkalmas a tudatállapot, a viselkedés vagy az érzékelés módosítására, megváltoztatására, és ezért hasonló mértékű fenyegetést jelenthet a közegészségügyre*”⁵¹⁵, mint a törvényben felsorolt nemzetközi dokumentumok mellékletben nevesített pszichotróp anyagok, és amelyeket „*erre tekintettel azt az egészségügyért felelős miniszter rendeletében ilyen anyaggá minősítette*”.⁵¹⁶ Végző soron tehát új pszichoaktív anyag az az anyag, amelyet az 55/2014. (XII. 30.) EMMI rendelet ilyenné minősített, ide értve ezen anyagok sztereoisomerjeit és sóit is, feltéve, hogy azok léteznek.

A Btk. tehát csak keretszabályozás jelleggel határozza meg a fogalmat, a háttérjogszabályt a Gytv. jelenti, de valójában a Gyrv. is csak a szabályozás kereteit adja meg, a listára kerülés mikéntjét az egészségügyi miniszter rendelete határozza meg. A konkrét ügyekben arra vonatkozóan, hogy egy adott anyag, vegyület új pszichoaktív anyagnak minősül vagy sem, vegyész szakértőt kell kirendelni.

A Btk. 184. §-ban találhatók a forgalmazói típusú elkövetési magatartások: az elkövető a szóban forgó anyagot kínálja, átadja, forgalomba hozza, azzal kereskedik, valamint – sui generis előkészületi-bűnszegédi jellegű cselekményként – mindezen cselekményekhez a szükséges anyagi eszközöket szolgáltatja.⁵¹⁷

Súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha

- bűnszövetségben,
- hivatalos, vagy közfeladatot ellátó személyként, ezen minőségük felhasználásával, vagy
- privilegizált helyen (vagyis a Magyar Honvédség, a NAV a rendvédelmi szervek objektumaiban) követik el (vagyis, e fordulat szerint minősül, ha a bűncselekmény elkövetési helyszíne büntetés-végrehajtási intézet).⁵¹⁸

⁵¹⁵ 2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról, Btk. 184/D. § (1) bek.

⁵¹⁶ Gytv; Btk. 184/D. § (1) bek.

⁵¹⁷ Btk. 184. § (1) bek.

⁵¹⁸ Btk. 184. § (2) bek.

Enyhébb megítélés alá esik, ha a cselekményt (annak is a kínálással, átadással elkövetett alakzatát) csekély mennyiségre követik el. Csekély mennyiség alatt e szakasz alkalmazásában a legfeljebb két gramm tiszta hatóanyag-tartalmú anyagot kell érteni.⁵¹⁹

Külön tényállásban (Btk. 184/A. §) találjuk azokat a forgalmazói típusú cselekményeket, melyeket tizennyolc év alatti személyek érintettsége mellett, illetve részben védett helyszíneken (oktatási intézményekben, gyermekotthonokban stb., vagy azok közvetlen környezetében) követnek el, és amelyek elkövetője kizárólag tizennyolcadik évét betöltött személy lehet.⁵²⁰ Az elkövetési magatartáshoz két minősítő körülmény tartozik, súlyosabb büntetésre lehet számítani bünszövetségben, illetve hivatalos személyként, e minőség felhasználásával elkövetett cselekmény esetén.⁵²¹

A Btk. 184/B. §-ban szerepelnek a beszerző típusú, nem fogyasztói magatartások is. Az elkövető – a kábítószerre elkövetett beszerzői tényállásokkal azonosan – az elkövetési tárgyat előállítja, az ország területére behozza, onnan kiviszi, azon átszállítja. E szakasz szerint felel az is, aki csekély mennyiséget meghaladó anyagot megszerez, tart, továbbá mindezek elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat; vagyis a jogalkotó nem kívánta szankcionálni azokat, akik csak fogyasztóként szerzik meg vagy tartják maguknál az új pszichoaktív anyagot.⁵²² Súlyosabban büntetendő ugyanakkor az üzletszerű, illetve a bünszövetségben elkövetés, valamint a hivatalos személyként, e minőség felhasználásával történő elkövetés.⁵²³

A Btk. 184/C. §-ban találjuk a beszerző típusú, nem fogyasztói magatartásokat, melyeket tizennyolcadik évét betöltött személy követhet el, tizennyolcadik életévét be nem töltött személy érintettsége mellett, és bizonyos körben védett helyszíneken.⁵²⁴

⁵¹⁹ Btk. 184/D. § (2) bek.

⁵²⁰ Btk. 184/A. § (1) bek.

⁵²¹ Btk. 184/A. § (2) bek.

⁵²² Btk. 184/B. § (1) – (3) bek.

⁵²³ Btk. 184/B. § (2) bek.

⁵²⁴ Btk. 184/C. §

3.6.10. Részösszegzés

A kábítószer-bűnözés soktényezős, komplex probléma, melynek csak egyik – de önmagában is rendkívül összetett – elemét jelentik a fogyasztói oldal motivációi, mint az illegális kábítószeres fogyasztása ugyanis visszavezethető kulturális, egészségügyi, pszichológiai vagy akár szociális okokra is. Annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy a kábítószer esetében a kereslet teremti meg a kínálatot, avagy fordítva, a kínálat indukálja a keresletet, jelen értekezés keretei között nem vállalkozom. Ezzel együtt is azt gondolom, hogy egy ország nem építheti csak és kizárólag a büntetőjogi szabályozásra a drogpolitikáját.⁵²⁵

A nemzetközi tendenciák is inkább arra mutatnak, hogy a fogyasztók szigorú megbüntetése helyett célravezetőbb lehet a kínálati oldal (tehát a kábítószer előállító, forgalmazó szegmens) működésének ellehetetlenítésére fókuszálni. A keresletcsökkentés inkább egészségügyi, orvosi, mindenképpen terápiás szemléletű hozzáállást igényel, e téren a hatósági intézkedéseket csak szűk körre indokolt korlátozni, a hangsúlyt az ártalomcsökkentésre és az egyéni megelőzésre helyezni. A kábítószerfogyasztóvá válásig vezető út tehát soktényezős, éppen emiatt lényeges, hogy a kábítószerrel kapcsolatos bűnözés kezelésére szolgáló eszköz- és intézményrendszer kellően differenciáltak és szükség esetén egyénre szabható legyen. Emellett azonban szükséges a bűnüldöző hatóságok szerepvállalását megerősíteni a kábítószer-előállítás, és -kereskedelem, a kábítószer-prekursorokkal való visszaélés, különösképpen pedig a kábítószer-bűnözéssel szoros korrelációt mutató terrorizmus-finanszírozás és a pénzmosás elleni harcban.

⁵²⁵ Topolánszky Ákos: Fórum, Fundamentum 2001/1. 78-79. o. 79. o.

3.7. A kiberbűnözés

A kibertér fogalma alatt „globálisan összekapcsolt, decentralizált, folyamatosan változó elektronikus információs rendszereket, valamint ezen rendszereken keresztül adatok és információk formájában megjelenő társadalmi és gazdasági folyamatok együttesét” értjük.⁵²⁶

A kiberbűnözés a modern technológia eredménye, azokat az eszközöket használja fel bűnös célra, melyek normál esetben a mindennapi életünket könnyítik meg. A kiberbűnözés célja többféle lehet, leginkább károkozásra, anyagi haszonszerzésre irányul, de az is elképzelhető, hogy az elkövetők zsarolni akarnak valakit, személyes, pénzügyi vagy más érzékeny adatokat kívánnak megszerezni, vagy pedig gazdasági, politikai nyomást akarnak a használatával gyakorolni személyekre, szervezetekre, államokra.

Úgy tűnik, a bizonytalan időszakok kedveznek a kiberbűnözésnek, az Európai Parlament legalábbis arra hívta fel a figyelmet, hogy a koronavírus-járvány idején fokozódott az adathalászok aktivitása. Miután a legtöbb országban kijárási korlátozásokat vezettek be, az emberek pedig kénytelenek voltak otthonaikban maradni, emellett a munkahelyek nagy többsége is átállt a távmunkára, ezért egyre többen és egyre hosszabb időn át használják az internetet. Az így megnövekedett adatforgalom kedvez a kiberbűnözőknek: „a már ismert adathalászat, vírusos programok telepítése és más rosszindulatú gyakorlatok most kifejezetten a járványt használják fel, hogy hozzáférést nyerjenek személyes, vagy pénzügyi adatainkhoz, illetve akár nagyobb szervezeteket adatbázisához is”.⁵²⁷

⁵²⁶ 1838/2018. (XII. 28.) Korm. határozat Magyarország hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégiájáról.

⁵²⁷ Európai Parlament: Kiberbűnözés: mi is tehetünk ellene, 2020.04.06. Elérhető: <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200327STO76003/kiberbunozes-mi-is-tehetunk-ellene>, (Letöltés ideje: 2025.01.22.)

3.7.1. A kiberbűnözés fogalma és természete

A szakirodalom által legelsőként nyilvántartott, számítástechnikai eszközzel kapcsolatos bűncselekményt Roy Freed, az egyesült államokbeli Walston and Co. alelnöke követte el az 1950-es évek végén, mikor is hamis lyukkártyákat felhasználva ötvenezer dollárt sikkasztott.⁵²⁸ Két évtizeddel később egy másik számítógépes csalássorozatra derült fény: az Equity Funding Corporation nevű biztosítótársaság néhány alkalmazottja 1963 és 1974 között a cég számítógépeivel nagy tételben gyártották a hamis kötvényeket, melyeket mintegy hatvannégyezer ízben használtak fel és igényeltek utánuk kifizetést a társaságtól, összességében kétmillió dollárnál is nagyobb kárt okozva.⁵²⁹

A technológiai fejlődés is kellett a számítógépes bűnelkövetés térnyeréséhez, mely előbb az Egyesült Államokban, majd az 1980-as évektől Európában is bekövetkezett. A jelenség első definíciója Rainer von zur Mühlen német biztonsági szakember nevéhez köthető, aki – 1973-ban munkájában – a számítógépes bűncselekmények kategóriájába sorolt minden olyan bűncselekményt, amelynek a számítógép a tárgya, az eszköze vagy pedig a célja. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (továbbiakban: OECD) 1983 és 1985 között Európában vizsgálódott a témában, és felállította a számítógépes bűncselekmények katalógusát, öt alaptípust meghatározva. Ezek az alábbiak:

- jogosulatlan használat,
- jogosulatlan hozzáférés,
- információlopás,
- adatok tisztességtelen manipulálása vagy megváltoztatása,
- számítógépes szabotázs.⁵³⁰

Az Európa Tanács 1985 és 1989 között folytatott szakértői vizsgálódások eredményeként egy ajánlást adott ki, két listával kiegészítve: az első (minimum)listában szereplő, legkártékonyabbnak minősített számítógépes bűncselekmények esetében feltétlenül büntetőjogi tényállások megalkotását javasolta a tagállamoknak, a második listában pedig azok a számítógépes bűncselekményeket sorolta fel, amelyek feltehetően a jövőben növekedni fog

⁵²⁸ Szász Antónia: A kiberbűnözés társadalmi kontextusa. In: Kovács Janka. A normán innen és túl: Tanulmányok a Történeti Kollégium konferenciájának előadásaiából. 2017. 95-122. o. 97. o. Elérhető: https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/38375/05_SzaszA_95-122.pdf?sequence=1&Allowed=y, (Letöltés ideje: 2025.01.22.) lsd. ugyanerről: Nagy Zoltán András: Bűncselekmények számítógépes környezetben. Ad Librum, Budapest, 2009. 21. o.

⁵²⁹ Nagy (2009) i. m. 28. o.

⁵³⁰ Szász (2017) i. m. 97. o.

a jelentőségük; ezeknél megfontolás tárgyává tették a pönalizálást. A minimumlistában kapott helyet például a számítógépes hamisítás, a számítógéppel kapcsolatos csalás, a számítógépes adatokban és programokban történő károkozás; a fakultatív listára pedig felkerült – többek között – a számítógépes kémkedés, a számítógépes adatok, illetve programok manipulálása, megváltoztatása.⁵³¹

Az Európa Tanács 2001-ben fogadta el a számítástechnikai bűnözésről szóló egyezményét, mely négy fő kategóriáját határozta meg a szóban forgó bűncselekményeknek:

- *„a számítástechnikai rendszer és a számítástechnikai adatok hozzáférhetősége, sértetlensége és titkossága elleni bűncselekmények,*
- *számítógéppel kapcsolatos bűncselekmények (csalás, hamisítás, szándékos vagyoni károkozás),*
- *számítástechnikai adatok tartalmával kapcsolatos bűncselekmények (ideértve a gyermekpornográfiával összefüggő számítógépes bűncselekményeket),*
- *szerzői vagy szomszédos jogok megsértésével kapcsolatos bűncselekmények (melyek esetében a számítógép csak elkövetési eszköz).⁵³²*

A kiberbűnözésnek, miként azt fentebb is láthattunk, többféle tipizálása létezik. Ez is arra mutat rá, hogy valójában egy gyűjtőfogalomról van szó, melynek két fő kategóriája azonosítható. Az egyikbe azok a büntetendő cselekmények tartoznak, melyek csakis információs rendszerekkel (számítógépekkel, számítógépes hálózatokkal stb.) követhetők el. Ezek a bűncselekmények jellemzően az információs rendszert, annak kiszámítható, biztonságos működését támadják. Tisztán informatikai bűncselekményekről vagy kiber bűncselekményekről van szó, ez utóbbi alatt értve az angol nyelvű terminológia szerint a „cyber-dependent crime” esetkörét, melybe például a számítógépes vírusok terjesztése, használata, vagy éppen a hacking is tartozik. A második csoport ennél jóval tágabb, lényegében minden olyan hagyományos – vagyis nem számítógépes – bűncselekmény (például csalás, sikkasztás, pénzmosás, zaklatás, zsarolás) ide sorolható, amelyet információs rendszerek közbeiktatásával követnek el. A második csoportbeli deliktumoknál (ez a „cyber-enabled crime” vagy más elnevezéssel a „cyber-facilitated crime”

⁵³¹ Szász (2017) i. m. 98. o.

⁵³² 2004. évi LXXIX. törvény az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének kihirdetéséről, Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400079.tv>, (Letöltés ideje: 2025.01.23.)

esetköre) a számítógép, az információs rendszer valójában csak eszközként kerül felhasználásra.⁵³³

15. ábra: Számítógépes bűncselekmények csoportosítása (*High-Tech Crime csúcstalálkozó, 2000*); Forrás: Szász (2017) i. m. 102. o.

Közös a számítástechnikai eszközök, számítógépek, internet segítségével elkövetett csalásokban, hamisításokban, és a számítógépen tárolt adatok, azok megbízhatósága, sértetlensége ellen irányuló támadásokban, hogy nem ismernek országhatárokat. A computer trespass, vagyis a számítógépes rendszerekbe történő engedély nélküli behatolás éppen azért büntetendő a világ csaknem minden államában, mert az esetek nagy részében a behatoló nem ugyanazon ország joghatósága alá tartozik, mint a megtámadott.

A bűnelkövetőket a számítógépes rendszerek és hálózatok rendeltetésellenes használatakor jellemzően az anyagi haszon vagy bármilyen előny (például bennfentes információk) szerzése, a károkozás, az adatlopás, az identitáslopás, a politikai, gazdasági nyomásgyakorlás szándéka vezérli. A számítógépes csalás irányulhat bankkártyák adatainak megszerzésére, gyermekkorúak szexuális kizsákmányolására, internetes felhasználói fiókok feltörésére, az azokba történő illetéktelen behatolásra. Ismeretesek olyan megoldások, melyek

⁵³³ Mezei Kitti: A kiberbűnözés szabályozási kihívásai a büntetőjogban. *Ügyészek Lapja* 2019/4-5. 21–51. o. 21–22. o. Elérhető: http://real.mtak.hu/104974/1/Mezei_UL_201945.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.23.)

révén az elektronikus szolgáltatások – nyilvánvalóan a károkozás célzatával – megbéníthatók, a kéretlen levelekkel vírusok, kártékony programok és kódok terjeszthetők, az ekként megfertőzött gépekből pedig úgynevezett robothálózatok, vagyis károkozásra felhasználható hálózatok építhetők fel.⁵³⁴

A kibertámadások történetének hajnalán (ami szintén nem volt még olyan régen), a vírus- (féreg) támadások voltak az általánosak, napjainkra ezek helyébe léptek az egyedi felhasználók elleni, célzott vagy akár többfrontos offenzívák. A malware, vagyis a rosszindulatú programok révén az elkövetők a gyanútlan (és az esetek egy jó részében meglehetősen óvatlan, a legelemibb digitális biztonsági szabályokat sem betartó) sértettek számítógépeit fertőzik meg, vagy azért, hogy a rendszerbe behatolva ott az adatok módosításával kárt okozzanak, vagy pedig azért, hogy megszerezhessenek bizalmas adatokat (például bankszámla adatokat), melyeket aztán további bűncselekmények elkövetéséhez tudnak felhasználni.⁵³⁵

Számtalan változata létezik a malwareknek, ezek nagy része csak csekély mértékben különbözik egymástól, ami ugyancsak megnehezíti az azonosításukat. Rendszerint négy fő csoportjukat szokás megemlíteni, ezek az önmagukat lemásolni tudó vírusok, az önreprodukcióra képes férgek, vírusok, a bizalmas adatok megszerzésére szolgáló kémprogramok, az ártalmatlannak tűnő trójai programok. Különösen veszélyesek a zsarolóvírusok (ransomware), melyek titkosítják a megfertőzött eszközön (okostelefonon, PC-n) talált fájlokat, elérhetetlenné téve azokat az áldozat számára, a feloldást váltságdíj fizetéséhez kötve. A szoftver tartalmazhat olyan programot is, mely bizonyos idő után megsemmisíti, végleg elérhetetlenné teszi az adatállományt. A sértettnek tehát sok esetben valóban nincsen más lehetősége, csak az, hogy fizet, és gyakorta a fizetést követően sem oldja fel az elkövető a titkosítást. Emellett a hatóságok is tehetetlenek, mivel az elkövetők személyének beazonosítása gyakorlatilag lehetetlen, különösen, hogy a váltságdíjat rendszerint virtuális valutában (Bitcoin stb.) kérik. 2017-ben például a WannaCry nevű zsarolóvírus pusztított a világ több országában, féreg módjára viselkedve egy adott hálózat összes számítógépét megfertőzve, az Egyesült Királyságban egészségügyi intézmények és kórházak, Németországban az állami vasúttársaság szervereit állította le.⁵³⁶

Ugyancsak nagy veszélyt jelent az úgynevezett spear phishing, az adathalászat egy sajátos válfaja, mikor is a felhasználók meghatározott csoportjai (például könyvelők, banki

⁵³⁴ Mezei (2019) i. m. 21. o.

⁵³⁵ Clough, Jonathan: Principles of cybercrime. Cambridge University Press, 2015. 36-38. o., Mezei Kitty (n.a.): A kiberbűncselekmények hazai szabályozásának aktuális kérdései. 7. o.

⁵³⁶ Mezei (2019) i. m. 7–8. o.

alkalmazottak) ártalmatlannak tűnő e-maileket kapnak rosszindulatú melléklettel, ha a sértett megnyitja a csatolmányt, azzal már aktiválta is a kártékony programot.⁵³⁷ Manapság megnövekedett ezen bűncselekmények aránya – nem csupán nemzetközi, hanem hazai szinten is – ami komoly terhet ró a bűnüldöző szervekre, valamint az ezzel kapcsolatos felvilágosító kampányokat végző intézetekre és hatóságokra. Gyakori, hogy internetes hívások (VOIP) keretében keresnek fel csalók állampolgárokat, miközben bankbiztonsági szakembereknek adják ki magukat és rengeteg pénzt csálnak ki a gyanútlan, vagy adott esetben naiv és tájékozatlan bankszámla-tulajdonosoktól. Ennek elhárítása, a megnövekedett esetszám miatt komoly gondot jelent a bűnüldöző szervek számára.

A kiberkémkedés rendkívül kifinomult módszer, a háttérben esetenként állami megrendelők állnak. A hackerek a hacktivizmus révén gyakorta politikai, ideológiai alapú támadásokat hajtanak végre, ekként gyakorlatilag egy ország valamennyi kritikus infrastruktúrája megbénítható. Az összehangolt támadások alkalmasak lehetnek arra, hogy a társadalom működéséhez szükséges alapfunkciókat (erőművek, villamosenergiahálózat, egészségügyi rendszer, bankrendszer) ellehetetlenítsék.⁵³⁸ Az első ismert, kritikus infrastruktúrát támadó program a Stuxnet volt 2010-ben, mellyel gyakorlatilag sikerült blokkolnak Irán atomprogramját. Később további hasonló, kártékony kódot tartalmazó támadások indultak, mint amilyen a Gauss, a Duqu, a Flamer volt.⁵³⁹

Állami szervezetek, közszolgáltatók, pénzintézetek a fő célpontjai az úgynevezett elosztott szolgáltatásmegtagadással járó túlterheléses támadások (DDoS, Distributed Denial of Service), melynek során az elkövetők a programok révén olyan mértékben túlterhelik a megtámadott információs rendszerek erőforrásait, hogy azok leállnak, illetve a jogosultak számára elérhetetlenné válnak, így képtelenek feladatukat ellátni. Lényegében hasonló elv alapján történik a honlaprongálás (defacement) is, ennek során az elkövetők nem teszik elérhetetlenné a rendszert, éppen az a céljuk, hogy azt sokan lássák. Átírják, átalakítják a weboldalt, és a látogatók az eredeti tartalom helyett az elkövetők üzenetével találkozhatnak.⁵⁴⁰

⁵³⁷ Mezei (2019) i. m. 7–8. o.

⁵³⁸ A hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégia (Magyarország hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégiájáról szóló 1838/2018. (XII. 28.) Korm. határozat alapján). 4. o. Elérhető: <https://nki.gov.hu/wp-content/uploads/2020/11/Strat%C3%A9gia-a-h%C3%A1l%C3%B3zati-%C3%A9s-inform%C3%A1ci%C3%B3s-rendszerek-biztons%C3%A1g%C3%A1ra.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.01.25.)

⁵³⁹ Nagy Zoltán András: A kiberháború új dimenzió – a veszélyeztetett állambiztonság (Stuxnet, DuQu, Flame – a Police malware). Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., 2012. 225–226. o.

⁵⁴⁰ Mezei (2019) i. m. 9–10. o.

A kiberbűnözés, illetve általában véve a nagyléptékű technikai fejlődés rendkívüli kihívások elé állítja a bűnüldöző hatóságokat, bíróságokat. Naponta jelennek meg technikai újdonságok és ennek megfelelően újabbnál újabb elkövetői módszerek. Ezek folyamatos figyelemmel kísérése nem csekély feladat. „*A digitális bizonyítékok által generált problematikák (e-evidence); a felhő-alapú (clouding) szolgáltatások joghatóságának megállapításának a nehézségei; az internet, mint fogalom pontos meghatározásának hiánya; a darknet, mint jelenség; mind-mind jogalkalmazási szempontból nehézséget jelent, ugyanakkor kihívás is*”.⁵⁴¹

A kiberbűnözés mindig globálisan értelmezendő, ezért az ellene irányuló küzdelem sem lehetséges nemzetközi együttműködések nélkül.

A kiberbűnözés jelentette kihívások az alábbiak:

- anonimitás: az elkövető személye nehezen deríthető ki, egyes esetekben pedig szinte lehetetlen egy konkrét személyhez kötni az elkövetést; ez egyébként a normakövető magatartásnak sem kedvez, ha az emberek névtelenül ténykedhetnek, akkor kevésbé tartanak a jogkövetkezményektől (ez érvényes az internetes gyűlöletbeszédre éppen úgy, mint az online működtetett kábítószerkereskedésekre),⁵⁴²
- gyorsaság: ez egyfelől jelenti a technológiai fejlődés elképesztő gyorsaságát, másfelől jelenti azt is, hogy az interneten keresztül az adatok, információk rendkívül gyorsan továbbíthatók, például a bankkártya adatainak ellopásakor gyorsabban megtörténik a károkozás (például vásárlás a bankkártya adatainak felhasználásával), sem, mint hogy az áldozat észlelné a támadást),⁵⁴³
- magas látencia: az esetek jelentős hányadáról soha nem szereznek tudomást a hatóságok, vagy azért, mert túlságosan későn észlelik a sértettek a támadást, vagy azért, mert nem kívánják bejelenteni (például online zaklatásnál, vagy a fiatalok ellen intézett online támadások esetében gyakori a látencia),
- az egyszerre, egy időben elkövetett jogsértések nagy száma: a vírus- és féregtámadások egyszerre érintenek nagyszámú gépet, hálózatot, ilyenformán nagyszámú sértettet is,⁵⁴⁴

⁵⁴¹ Birosag.hu: Kiberbűnözés és a virtuális tér veszélyei – interjú az Internet Világnapja alkalmából. 2018.05.18. Elérhető: <https://birosag.hu/hirek/kategoria/magazin/kiberbunozes-es-virtualis-ter-veszelyei-interju-az-internet-vilagnapja>, (Letöltés ideje: 2025.01.25.)

⁵⁴² Szász (2017) i. m. 102–103. o.

⁵⁴³ Szász (2017) i. m. 102–103. o.

⁵⁴⁴ Szász (2017) i. m. 102–103. o.

- a sértettek nagy száma: az előbb elmondottak itt is érvényesek, ezek mellett kiemelhetők még az adathalász levelek, a spamek, melyek egyszerre jutnak el sértettek tömegeihez,
- jelentős kárérték: a károkozás mértékének kirívó voltát egyfelől a tömegesség (mind az egyszerre elkövetett jogsértések, mind a sértettek magas száma) magyarázza, másfelől a gyors adatátvitel,⁵⁴⁵
- globalitás: a számítógépes bűnözés nem ismer határokat,
- jelentős heterogenitás: mind az eszközök, mind a módszerek, mind pedig a bűncselekmények sokfélék; ez különösen nagy kihívást jelent a hatóságok számára,⁵⁴⁶
- nehézkes felderíthetőség, bizonyítási problémák: a fentebb felsorolt okok együtt és önmagukban is megnehezítik a bűnüldöző hatóságok munkáját; az pedig külön kihívást jelent, hogy miként lehet a kívánatos intenzitással fejleszteni a rendőri állomány informatikai tudását, illetve a rendőrség technikai lehetőségeit úgy javítani, hogy azok naprakészek legyenek,⁵⁴⁷
- számottevő kitettség: a kiberbűnözés kockázata magas, a kritikus infrastruktúrák, közszolgáltatók, állami intézmények ellen indított támadások túl a tényleges károkozáson, azért különösen veszélyes, mert instabillá teheti az államokat, illetve megingathatja a polgárok állam iránti bizalmát.⁵⁴⁸

3.7.2. Információs bűncselekmények a törvényben

Az információs bűncselekmények alatt egyfelől az információs rendszerek felhasználásával elkövetett bűncselekményeket értjük, másfelől pedig az információs rendszer elleni bűncselekményeket. Az előbbi csoportba sorolandó a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása (Btk. 392. §), a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés (Btk. 393. §), a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése (Btk. 394. §), az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (Btk. 375. §). Az információs rendszer elleni

⁵⁴⁵ Szász (2017) i. m. 102–103. o.

⁵⁴⁶ Szász (2017) i. m. 102–103. o.

⁵⁴⁷ Szász (2017) i. m. 102–103. o.

⁵⁴⁸ Szász (2017) i. m. 102–103. o.

bűncselekmények közé tartozik a tiltott adatszerzés (Btk. 422. §) és az információs rendszer vagy adat törlése (Btk. 423. §).

Információs rendszerek felhasználásával elkövetett bűncselekmények	Információs rendszer elleni bűncselekmények
Kézpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása (Btk. 392. §)	Tiltott adatszerzés (Btk. 422. §)
Kézpénz-helyettesítő fizetési eszkőzzel visszaélés (Btk. 393. §),	Információs rendszer vagy adat törlése (Btk. 423. §)
Kézpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése (Btk. 394. §),	
Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás (Btk. 375. §).	

16. ábra: Információs bűncselekmények a Btk.-ban, Saját szerkesztés Btk. 392–375. § és Btk. 422–423. § alapján

3.7.3. Kézpénz-helyettesítő fizetési eszközre elkövetett bűncselekmények

A Btk.-ban külön tényállásként szerepel a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása, az ilyen hamisítás elősegítése, valamint a készpénz-helyettesítő fizetési eszkőzzel visszaélés. Mindhárom bűncselekmény elkövethető papír alapú és elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközre – tárgyalt témánk szempontjából értelemszerűen ez utóbbi bír relevanciával. Abban a kérdésben, hogy milyen eszközök tartoznak ebbe a kategóriába, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény megfelelő szakaszai nyújtanak eligazítást: ilyen például az elektronikus pénz, a bankkártya, hitelkártya, továbbá „a kincstári kártya és a személyi jövedelemadóról szóló törvény felhatalmazása alapján kiadott elektronikus utalvány, feltéve, hogy ezek információs rendszer útján kerülnek felhasználásra”.⁵⁴⁹

⁵⁴⁹ 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról 6. § (1) 55. pont. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300237.tv>, (Letöltés ideje: 2025.01.25.)

Ugyancsak igaz mindhárom bűncselekményre, hogy a bankszámla-jogosultak mellett védi a pénzüintézetek és általában véve a gazdaságág szereplőinek érdekeit is.⁵⁵⁰

A készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának vétségét az követi el, aki a szóban forgó fizetési eszközt

- meghamisítja,
- ilyen eszközből hamisat készít,
- a mondott fizetési eszközön „*tárolt adatokat vagy az ahhoz kapcsolódó biztonsági elemeket technikai eszközzel rögzíti*”.⁵⁵¹

A készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés vétségét követi el, aki a nem vagy nem teljesen a saját tulajdonát képező fizetési eszközt jogtalanul elveszi, megszerzi, avagy az ekként elvett/megszerzett, a hamis, hamisított fizetési eszközt, illetve elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszköz esetén az azon tárolt adatokat, ahhoz kapcsolódó biztonsági elemeket átadja, megszerezni, az országba behozza, onnan kiviszi, vagy azon átszállítja. Az üzletszerű vagy bünszövetségben elkövetett cselekmény – büntettként – súlyosabban minősül.⁵⁵²

Végül, bűnsegédi jellegű elkövetési magatartást fejt ki a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisításának elősegítése vétségének elkövetője, aki a hamisításhoz, a fizetési eszközön lévő adat technikai eszközzel való rögzítéséhez szükséges eszközt, anyagot, berendezést, számítástechnikai programot készít, megszerez, tart, átad, forgalomba hoz, az országhatáron át bármelyik irányba mozgat. Az üzletszerűség vagy bünszövetségben elkövetés ezúttal is minősítő körülmény.⁵⁵³

3.7.4. Információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás

Az információs rendszer felhasználásával elkövetett csalás – miként az elnevezésből és a Btk. rendszerén belül elfoglalt helyéből is kiderül – egy csalásszerű, vagyoni érdekeket sértő

⁵⁵⁰ Polt Péter: Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények. In: Blaskó – Hautzinger – Madai – Pallagi – Polt – Schubauer: Büntetőjog, Különös rész II. Rejtjel Kiadó, Budapest. 2013. 288. o.

⁵⁵¹ Btk. 392. § (1) bek.

⁵⁵² Btk. 393. § (1)–(2) bek.

⁵⁵³ Btk. 394. § (1)–(2) bek.

bűncselekmény, specialitása azonban a csaláshoz képest az, hogy nem jár együtt a természetes személyek megfélemlítésével.⁵⁵⁴

Két változatát határozza meg a Btk.:

- az egyik a károkozó adatvisszaélés,
- a másik az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel való visszaélés.⁵⁵⁵

A károkozó adatvisszaélés elkövetési magatartásai a következők:

- adat jogosulatlan bevitele (mely offline is történhet, egyszerű begépeléssel vagy külső adathordozóról átmásolás útján, vagy online, azaz elektronikus betörés, az úgynevezett hacking útján),⁵⁵⁶
- az információs rendszerben kezelt adatok jogosulatlan megváltoztatása, törlése, hozzáférhetetlenné tétele (ez utóbbira példa a kártékony programok, malware-ek telepítése, aktiválása, melyek következtében a jogosult nem fér hozzá az adatahoz), illetve
- az információs rendszer működését befolyásoló műveletek végzése.⁵⁵⁷

Az adattal visszaélő elkövető kifejezetten haszonszerzési cézzal követi el tettét, melynek eredményeként kár következik be az információs rendszer útján kezelt vagyonban. Jellemző elkövetési mód, amikor a bűnöző behatol a bank informatikai rendszerébe, és egy bankszámláról a saját javára átutalásokat hajt végre.⁵⁵⁸

Az informatikai csalás második alakzata, az elektronikus készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel való visszaélés esetében két elkövetési magatartás határozható meg. Az elkövető a jogosulatlanul megszerzett (vagy hamis, hamisított) elektronikus fizetési eszközt felhasználja (mely tipikusan készpénzfelvétel ATM-ből, áru- vagy szolgáltatásvásárlás révén valósul meg) vagy elfogadja az ilyen eszközzel történő fizetést.⁵⁵⁹

⁵⁵⁴ Görgényi (2020) i. m. 704-709. o.

⁵⁵⁵ Nagy Zoltán András: Az új számítógépes bűncselekményekről (háttér és elemzés). PTE ÁJK. Elérhető: [www.mabie.hu/.../Az%20új%20számítógépes%20bűncselekményekről%20\(háttér%20,](http://www.mabie.hu/.../Az%20új%20számítógépes%20bűncselekményekről%20(háttér%20,) (Letöltés ideje: 2025.01.27.)

⁵⁵⁶ Mezei Kitti – Tóth Dávid: Információs bűncselekmények. Büntetőjogi Szemle 2015/1-2. sz. Elérhető: <http://ujbtk.hu/dr-mezei-kitti%E2%80%85-dr-toth-david-informacios-buncselekmenyek/>, (Letöltés ideje: 2025.01.27.)

⁵⁵⁷ Btk. 375. § (1) bek.

⁵⁵⁸ Görgényi (2020) i. m. 704-709. o.

⁵⁵⁹ Btk. 375. § (2) bek.

A bűncselekmény minősítése az okozott kár nagyságának, valamint a minősítő körülményeknek (bűnszövetségben, illetve üzletszerűen történő elkövetés) a függvénye; az összefüggéseket a 17. ábra szemlélteti.

Btk. 375. §	okozott kár	minősítő körülmény	büntetési tétel:
(1) bek. alapeset	max. 5 millió Ft	–	max. 3 év szabadságvesztés
(2) bek.	jelentős kár: 5 000 001–50 millió Ft	–	1–5 év szabadságvesztés
	nagyobb kár: 500 001–5 millió Ft	ha bűnszövetségben vagy üzletszerűen követik el	
(3) bek.	különösen nagy kár: 50 millió–500 millió Ft	–	2–8 év szabadságvesztés
	jelentős kár: 5 000 001–50 millió Ft	ha bűnszövetségben vagy üzletszerűen követik el	
(4) bek.	különösen jelentős kár: 500 millió Ft felett	–	5–10 év szabadságvesztés
	különösen nagy kár: 50 millió– 500 millió Ft	ha bűnszövetségben vagy üzletszerűen követik el	

17. ábra: Informatikai csalás: büntetési tételek az okozott kár és a minősítő körülmény függvényében, Saját szerkesztés Btk. 375. § alapján

3.7.5. Információs rendszer elleni bűncselekmények és a tiltott adatszerzés

A Btk. külön fejezetben – az XLIII. fejezetben – szabályozza a tiltott adatszerzés büntetettét és a két információs rendszer elleni bűncselekményt, az információs rendszer vagy adat megsértésének, illetve az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása bűncselekményét.⁵⁶⁰

A tiltott adatszerzés elsődleges jogi tárgya a magántitok sérthetatlensége, a személyes adatok, valamint az üzleti, gazdasági titok megőrzéséhez való alkotmányos alapjog. Az elkövető más lakása, közlést tartalmazó zárt küldeménye, valamint – és tárgyalt témánk szempontjából ez bír jelentőséggel – az elektronikus hírközlő hálózat ellen intéz támadást. A Btk. elkövetési magatartásokként olyan titkos eszközöket és eljárásokat nevesít, amelyeket a bűnüldöző hatóságok is csak miniszteri, valamint bírói engedély birtokában alkalmazhatnak.

A Btk. 2018. évi CXCVII. törvénnyel bevezetett, 2018 júliusa óta hatályos két elkövetési fordulata (melyek a Btk. 422. § (1) bekezdés d) és e) pontjában találhatók) szerint az is elköveti a bűncselekményt, aki

- *„elektronikus hírközlő hálózat vagy eszköz útján, illetve információs rendszeren folytatott kommunikáció tartalmát titokban kifürkészi, és az észlelteket technikai eszközzel rögzíti,*
- *információs rendszerben kezelt adatokat titokban kifürkész, és az észlelteket technikai eszközzel rögzíti”.*⁵⁶¹

A Btk. 422. § (2) bekezdésében a tiltott adatszerzés speciális esete található, amikor az elkövető azzal a céllal folytat információgyűjtő tevékenységet, hogy megállapíthassa, felfedhesse *„fedett nyomozó vagy bűnüldöző hatóságokkal, illetve a titkosszolgálatokkal titkosan együttműködő személy kilétét vagy tevékenységét”.*⁵⁶²

Ha az elkövető a fenti módok valamelyikén megszerzett titkos információt felhasználja vagy továbbítja, a Btk. 422. § (3) bekezdés szerinti tiltott adatfelhasználás fordulatával követi el a bűncselekményt.⁵⁶³

Mindhárom elkövetési alakzathoz ugyanazon minősítő körülményeket rendel a Btk., ezek a következők:

- *„hivatalos eljárás színlelésével,*

⁵⁶⁰ Btk. 422. §, 422/A. §, 423. §, 424. §

⁵⁶¹ Btk. 422. § (1) bek. d) és e) pont.

⁵⁶² Btk. 422. § (2) bek.

⁵⁶³ Btk. 422. § (3) bek.

- üzletszerűen,
- bünszövetségben vagy
- jelentős érdeksérelmet okozva”⁵⁶⁴ történő elkövetés.

A 2020. évi CLXXIX. törvénnyel iktatták be a Btk.-ba a 422/A. §-t, mely 2020 januárjától hatályos, és amely drónok – vagyis pilóta nélküli repülő eszközök – jogtalan használatával megvalósuló egyes cselekményeket pönalizál. Alapvetően olyan – rádiókapcsolaton, okostelefon, Wifi-n keresztül irányítható gépekről van szó, melyekbe be van építve egy kisebb fedélzeti számítógép és rendszerint egy kamera is, ilyenformán beleilleszkednek az információs bűncselekmények rendszerébe.⁵⁶⁵ Az egyébként szubszidiárius és magánindítványra büntethető bűncselekményt az követi el, aki a szóban forgó távvezérelt eszközt jogosulatlanul használva megfigyeli más lakását, egyéb helyiségét, a mindezekhez tartozó bekerített helyet, egyúttal pedig rögzíti is az ott történeteket. Súlyosabb a cselekmény megítélése, és ennek megfelelően súlyosabb a kilátásba helyezett büntetés akkor, ha az elkövető a rögzített felvételeket „nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszi”.⁵⁶⁶

A Btk. 423. §-i bűncselekménynek három elkövetési magatartását határozza meg a Btk., ezek az alábbiak:

- jogosulatlan hozzáférés,
- a működés akadályozása,
- adatvisszaélés.⁵⁶⁷

Az információs rendszer vagy adat megsértése alapesetének elkövetője a rendszer védelmét biztosító „technikai intézkedés” megsértésével, illetve kijátszásával lép be a rendszerbe anélkül, hogy arra jogosult lenne, vagy ugyan jogosultság birtokában, de annak kereteit túllépve lép be vagy marad ott.⁵⁶⁸ A jogosulatlan hozzáférés elkövetési magatartásai jellemzően az információs rendszer feltörése révén valósulnak meg, az elkövető kijátssza a rendszer védelmét szolgáló intézkedéseket. Az elektronikus betörés történhet egy konkrét, az elkövető által használt számítógép, okostelefon rendszerébe, de egy aktuálisan használt gép közbeiktatásával távoli

⁵⁶⁴ Btk. 422. § (4) bek.

⁵⁶⁵ Csák Zsolt: A drónok kapcsán felmerülő egyes büntető anyagi és eljárási jogi kérdések. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) által a távirányított repülő (drónok) használatából eredő adatvédelmi és a magánélet sérthetlenségét biztosító megfontolásokról Budapesten, 2015. február 5-6. napján rendezett nemzetközi konferencián elhangzott előadás szerkesztett, továbbfejlesztett és hatályosított változata. 2015. 26–45. o. 27. o. Elérhető: https://jog.tk.hu/uploads/files/02_buntetojog_informatika_CSAKZS.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.28.)

⁵⁶⁶ Btk. 422/A. § (1)–(3) bek.

⁵⁶⁷ Görgényi (2020) i. m. 892-896. o.

⁵⁶⁸ Btk. 423. §

rendszerre. Nem tényállásszerű a cselekmény, ha a kérdéses rendszer semmilyen módon (jelszó, azonosító, biztonsági kód, ujjlenyomat stb.) nem volt védve a jogtalan behatolások ellen.⁵⁶⁹

A működést akadályozza az elkövető, ha a rendszerbe jogosulatlanul visz be, továbbít, töröl, hozzáférhetetlenné tesz adatot, illetve más olyan műveletet végez, amelyre nincsen jogosultsága.⁵⁷⁰ Adat alatt e szakasz alkalmazásában nemcsak tényeket, információkat stb. kell érteni, hanem az információs rendszert működtető programot is.⁵⁷¹

Súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha az elkövető működést akadályozó tevékenysége jelentős számú információs rendszert érint. Még szigorúbb a büntetés, ha a bűncselekménnyel közérdekű üzemet támadtak.⁵⁷² Amennyiben az adatvisszaélés eredményeként kár következik be, az elkövető a Btk. 375. § szerinti „információs csalás” büntette miatt vonható felelősségre.

Btk.	Elkövetési magatartás	Büntetési tétel
Információs rendszer vagy adat megsértése		
Btk. 423. § (1) bek. VÉTSÉG	info.rendszerbe jogosulatlanul belép, jogosultság kereteit túllépi, bent marad	max. 2 év szabv.
(2) bek. BÜNTETT	info.rendszer működését jogosulatlanul akadályozza v. adatot jogosulatlanul megváltoztat, töröl, hozzáférhetetlenné tesz	max. 3 év szabv.
(3) bek.	jelentős számú info.rendszert érint	1–5 év szabv.
(4) bek.	közérdekű üzem ellen	2–8 év szabv.
Információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszása		
VÉTSÉG		
Btk. 424. §		
(1) bek.	más bcs. elkövetéséhez szükséges v. ezt könnyítő	max. 2 év szabv.
a) pont	jelszót/programot készít, átad, hozzáférhetővé tesz, megszerez, forgalomba hoz	

⁵⁶⁹ Görgényi (2020) i. m. 892-896. o.

⁵⁷⁰ Btk. 423. § (2) bek. a) pont

⁵⁷¹ Btk. 423. § (5) bek.

⁵⁷² Btk. 423. § (3)–(4) bek.

(1) bek. b) pont	más bcs. elkövetéséhez szükséges v. ezt könnyítő jelszó/program készítésére vonatkozó gazdasági, műszaki, szervezési ismereteit más rendelkezésére bocsátja	
------------------------	--	--

18. ábra: Információs rendszer vagy adat megsértése, információs rendszert biztosító technikai intézkedés kijátszása, törvényi tényállások, elkövetési magatartások és büntetési tételek, Saját szerkesztés Btk. 423. § és 424. § alapján

Az információs rendszer védelmét biztosító technikai intézkedés kijátszásának vétsége előkészületi-bűnsegédi jellegű cselekmény, mely a Btk. 375. § szerinti „információs csaláshoz”, a tiltott adatszerzéshez, valamint a fentebb tárgyalt információs rendszer vagy adat megsértéséhez kapcsolódhat.⁵⁷³ Elkövetési tárgy az információs rendszer elleni bűncselekmény elkövetéséhez nélkülözhetetlen vagy azt megkönnyítő számítástechnikai program. Két elkövetési magatartást határoz meg a Btk., az elsőnél az elkövető az adott információs bűncselekmény elkövetéséhez szükséges vagy azt könnyítő programot, illetve jelszót készít, másnak átad, hozzáférhetővé tesz, forgalomba hoz. A második elkövetési magatartás lényegében a szóban forgó információs bűncselekmény elkövetéséhez szükséges vagy azt megkönnyítő know-how átadását jelenti. Ilyenkor az elkövető olyan műszaki, gazdasági stb. ismereteket bocsát más rendelkezésére, mely ismeretek a jelszó, illetve program készítéséhez szükségesek; az elkövető ugyanakkor a készítési folyamatban már nem vesz részt.⁵⁷⁴

⁵⁷³ Btk. 424. §

⁵⁷⁴ Btk. 424. §

3.7.6. Részösszegzés

Az infokommunikációs technológia robbanásszerű növekedése életünk minden területére kihatással van. Az állam és annak valamennyi szervezete, az állampolgárok és azok különféle szerveződései egyre szélesebb körben használják és élvezik az elektronikus információs rendszerek nyújtotta előnyöket. Az információs technológiák ugyanakkor nemcsak előnyökkel járnak, hanem számottevő veszélyeket is magukban hordoznak: „*minél szélesebb körű ezen lehetőségek kiterjedése, annál nagyobb energiát, figyelmet igényelnek a biztonsági, védelmi kérdések*”.⁵⁷⁵ A kibertérből érkező veszélyek és fenyegetések a kommunikációs és az információs rendszerek biztonságos, rendeltetésszerű működése ellen hatnak, a kibertámadásoknak éppen úgy ki vannak téve a magánszemélyek javai és személyes adatai, mint az államok vagyona és érdekei. A kibertámadások végső soron a polgároknak az állam iránti bizalmát ingatják meg, ezzel aláásva az állam stabilitását. A kiberbűnözés tehát végső hatásában nagyban hasonlít a terrorizmusra.

A kiberbűnözés egy viszonylag új biztonsági kihívásnak számít, ugyanakkor egyre fokozottabban kell számolni térnyerésével, illetve az egyre kiszámíthatatlanabb és veszélyesebb elkövetési formák megjelenésével. Változatosak a kiberbűnözők céljai, a károkozástól az adat-, sőt személyiséglopáson át egészen a kritikus infrastruktúrák megbénításáig terjedően. Célzatuk is vegyes, lehet, hogy csak az anyagi haszonszerzés motiválja tetteiket, de nem zárhatók ki az ideológiai indíttatású támadások sem. Az elkövetői kör is széles, a regényekből ismert magányos hackerek sem ritkák, de egyes összehangolt akciók mögött akár állami megrendelők is állhatnak.

A kiberbűnözés elleni küzdelemben a felderítésnek, a hatékony jogi szabályozásnak, mindezek mellett az oktatásnak, és a társadalmi kontrollnak is. Tudatosítani kell a polgároknak, hogy sokkal körültekintőbben és óvatosabban kell használniuk az internetet, különösképpen pedig a közösségi média felületeit. Vannak ugyanakkor a fejlődésnek olyan szegmensei, melyeket megakadályozni nem tudunk, habár azzal tisztában kell lennünk, hogy a technológiai fejlődés kétélű fegyver. A legcélravezetőbb, amit a védelmi erők, a bűnüldöző hatóságok tehetnek, az az, hogy fejlesztik a számítógépes bűncselekmények elkövetőivel szemben bevethető eszközállományukat, szaktudásukat, és széles körű együttműködést alakítanak ki a kiberbiztonsággal foglalkozó magánszemélyekkel, civil vállalkozásokkal. Miután pedig

⁵⁷⁵ 1838/2018. (XII. 28.) Korm. határozat Magyarország hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégiájáról.

egyetlen állam sem képes egymaga szabályozni a kibertér jelenségeit, ezért ezen a területen is globális szintű szabályozásra van szükség.

Magyarország kiemelt prioritásént kezeli a kiberbiztonság témakörét, a jogi szabályozás és a szervezetrendszer kialakítása az európai uniós és a NATO-előírásoknak megfelelően történt. A Kormány tanácsadó, javaslattevő szerveként működik az úgynevezett Nemzeti Kiberbiztonsági Koordinációs Tanács, amelynek feladata szintén a kibervédelmi intézkedések elősegítése. 2015. október 1-jétől működik a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat irányítása alatt a Nemzeti Kibervédelmi Intézet (továbbiakban: NKI), mely magában foglalja az E-biztonsági Intelligencia Központot (továbbiakban: NBF-CDMA), a Nemzeti Elektronikus Információbiztonsági Hatóságot, valamint a Kormányzati Eseménykezelő Központot (továbbiakban: GovCERT-Hungary). Ez utóbbi látja el az információbiztonsági törvény hatálya alá tartozó állami és önkormányzati szervezetekre vonatkozóan a biztonsági események kezelésével kapcsolatos feladatokat.⁵⁷⁶

A honvédelmi célokat szolgáló elektronikus információs rendszereknél a katonai nemzetbiztonsági tevékenységért felelős szervezet, az európai, valamint a nemzeti létfontosságú rendszerelemek vonatkozásában a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (továbbiakban: BM OKF) látja el az információbiztonsági feladatokat. Mindazon elektronikus információs rendszerek, valamint a hírközlési szolgáltatók esetében, melyek nem esnek az információbiztonsági törvény hatálya alá, az MTA-SZTAKI keretein belül működő információbiztonsági eseménykezelő szervezet (továbbiakban: HunCERT) rendelkezik hatósági hatáskörrel az információbiztonság területén.⁵⁷⁷

⁵⁷⁶ 1838/2018. (XII. 28.) Korm. határozat Magyarország hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégiájáról. 9. o.

⁵⁷⁷ 1838/2018. (XII. 28.) Korm. határozat Magyarország hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégiájáról. 9–10. o.

3.8. A szervezett bűnözés

A határokon át működő szervezett bűnözői csoportok ember-, gyermek- és nőkereskedelemben, kábítószer-, fegyver-, nemesfém-, drágakő- és egyéb áruk csempészetében érdekeltek, gyakran működnek fegyveres konfliktusok, polgárháborúk által instabillá tett térségekben, ahol – akár még a hatalmon lévők is maguk mellé állítva – zavartalanul folytathatják tevékenységüket. Képesek adaptálni struktúrájukat, eszközeiket, elkövetési módszereiket a változó társadalmi, politikai vagy éppen jogi környezethez. A szervezett bűnözés „*a kriminalitás legsúlyosabb megjelenési formája*”⁵⁷⁸, amely különösen azért rejt magában komoly veszélyeket, mert „*az illegálisan szerzett hasznot visszajuttatja a legális szférába*”⁵⁷⁹. A szervezett bűnözés „egzisztenciateremtő jellegű, magas fokú konspirációt mutató, társulások bűnelkövetési módszer”, az abban résztvevő személyek számára hivatás és életforma.⁵⁸⁰ Olyan bűnözési forma, mely legális vállalkozásokat is üzemeltet, időnként kapcsolódási pontokat épít ki a hatalmon lévőkkel, rutinszerűen használja a korrupciót és az erőszakot.⁵⁸¹

Magyarországon az 1970-es években jelentek meg az első, határozott szervezettséget mutató, elsődlegesen betöréses lopásokra specializálódott csoportok. Az 1980-as években már elméleti munkák is foglalkoztak a szervezett bűnözéssel, ezzel párhuzamosan a bűnüldöző szervek látókörébe is egyre több olyan csoportosulás került, mely hierarchikus szervezeti felépítésű volt, élén maffiaszerű vezetőséggel.⁵⁸² Erre az időszakra azonban leginkább az volt a jellemző, hogy a hatóságok egész egyszerűen nem tudtak lépést tartani azzal a fejlődéssel, amely bűnözői oldalról bekövetkezett. A szervezett bűnözést érintő szakmai elképzelések és munkamódszerek egészen a rendszerváltásig meglehetősen kezdetlegesek voltak.⁵⁸³

Az 1990-es évektől azonban nemcsak mennyiségi, de minőségi változáson is keresztülmentek a szervezett bűnözői csoportosulások. Ez volt az olajbűncselekmények elkövetésének időszaka; immár nem lehetett kétséges, hogy a szó klasszikus értelmében vett szervezett bűnözés

⁵⁷⁸ Resperger István (szerk.): A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 67–68. o.

⁵⁷⁹ Resperger (2018) i. m. 68. o.

⁵⁸⁰ Resperger (2018) i. m. 68. o.

⁵⁸¹ Resperger (2018) i. m. 68. o.

⁵⁸² Tóth Mihály: A bűnszervezeti elkövetés szabályozásának kanyargós útja

2015. február 12. Magyar Jog 2015/1. Elérhető: <https://ujbtk.hu/toth-mihaly-a-bunszervezeti-elkovetes-szabalyozasanak-kanyargos-utja/>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

⁵⁸³ Nyitrai Endre: A szervezett bűnözés története. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 48. o.

hazánkban is megjelent.⁵⁸⁴ A probléma felismerése azonban önmagában nem bizonyult elegendőnek, a bűnüldöző hatóságoknak és az igazságszolgáltatás szerveinek bizonyítási nehézségek sorával kellett szembenézniük, illetve azzal a körülménnyel, hogy olykor egy-egy rendőri akció tervéről a bűnözők jóval az akció előtt tudomást szereztek.⁵⁸⁵

Napjainkban a szervezett bűnözés nemcsak a bűnüldöző szervek, de a társadalom egésze számára is a legnagyobb kihívást jelent.⁵⁸⁶ Aligha lehet csodálkozni azon, hogy sokan a „maffia” kifejezést a „szervezett bűnözés” szinonimájaként használják.⁵⁸⁷ Biztonsági szempontból vizsgálva a szervezett bűnözés, mint jelenlévő probléma szintén elhelyezhető a Buzan-féle szektorelmélet egyik szektoraként, hiszen kimondottan komoly kihívást jelent a mindenkori politika számára. Elmondható az is, hogy egyes országokban sajnos a szervezett bűnözés átszövi a politikai berendezkedést. Erre jó példaként szolgálhatnak egyes afrikai országok, mint például a Száhel-övezet országai. Ebből kifolyólag úgy gondolom, hogy a szervezett bűnözésnek helye van a politikai szektorban.⁵⁸⁸

A „maffia” a titkosan szerveződő társaságot jelenti, főként szicíliai és amerikai csoportokat értve e szó alatt. A maffia szó itáliai hivatalos dokumentumokban először 1865-ban jelent meg, amikor egy Palermo melletti faluban, Cariniban egy letartóztatás okaként a „maffia bűncselekményt” jelölték meg.⁵⁸⁹

Olaszországban maffia típusú bűnszervezetnek számít a Cosa Nostra, a Camora, a 'Ndraghenta.⁵⁹⁰ Egyes források szerint a maffia arab eredetű kifejezés, mely a IX. században Szicíliában, az arab megszállás idején született, és a szigetlakók által a megszállók elelnében létrehozott titkos társaságot értették alatta. A maffia szó arab nyelven, eredeti jelentésében annyit tesz, „menedék”. A szigetlakók Szicília egyesítését kívánták elérni, a titkos társaságok gyakorlatilag családokként működtek, melynek tagjai esküt tettek.⁵⁹¹

⁵⁸⁴ 1999. évi LXXV. törvény indokolása a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról

⁵⁸⁵ Balláné Szentpáli Edit: A bűnszervezetek és a költségvetési csalás kapcsolata Magyarországon. Magyar Rendészet 2019/2—3. http://real.mtak.hu/106505/1/MR_2019_2-3_02BallaneSzentpali.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

⁵⁸⁶ Sifakis, Carl: The Mafia Encyclopedia, Second Edition, New York, 1999.

⁵⁸⁷ Patrick, J. Ryan: Organized crime, California, 1995., 1–26. o.

⁵⁸⁸ Gazdag, Remek (2018) i. m. 120. o.

⁵⁸⁹ Fijunaut, Cyrille – Paoli, Letizia: Organized Crime in European Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and beyond, Vol. 4. 2004, 51. o.

⁵⁹⁰ Donigan, Guymon CarrieLyn, International Legal Mechanisms for Combating Transnational Organized Crime: The Need for a Multilateral Convention, Berkeley Journal of International, Vol 18., 1., 2000, 59. o.

⁵⁹¹ Rich, Joseph E.: They'll Make You an Offer You Can't Refuse: A Comparative Analysis of International Organized Crime, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 9. 2. 2002., 593. o.

A modern korban Európában az 1970-es és 1980-as években jelentkezett a szervezett bűnözés problematikája, összefüggésben az egyre intenzívebbé váló kábítószer-kereskedelemmel. Mivel ezen időszakot megelőzően a szervezett bűnözésre tipikus amerikai jelenséggént tekintettek, így az első európai bünszervezetek megjelenése felkészületlenül érte a hatóságokat, bűnüldöző szerveket. Ennyiben tehát a magyarországi fejlődés nem tért el az európaítól (eltekintve attól, hogy nálunk néhány évtizeddel később kellett csak ezzel a problémával szembesülni).⁵⁹²

A szervezett bűnözés az egész társadalomra nézve veszélyeket rejt magában, ugyanis igyekszik a bűnös cselekedetekből származó pénzből finanszírozott érdekeltségei révén jelen lenni a legális gazdaságban is.⁵⁹³

A szervezett bűnözés fogalmát nem egyszerű meghatározni, egységes, mindenki által elfogadhatónak tartott és minden helyzetre alkalmazható definíciója nincs is.⁵⁹⁴ Klaus von Lampe 2016-os munkájában több mint százötven fogalommagyarázatot gyűjtött össze.⁵⁹⁵ A számos eltérő meghatározás magyarázata abban keresendő, hogy minden országban más és más formában jelenik meg a szervezett bűnözés, illetve az egyes szervezetek működését különböző bűncselekmények elkövetése határozza meg. Könnyen belátható, hogy bár a bűnözés megszervezésének logikája ugyanaz, de mégis más elvek szerint kell működtetni egy embercsempészetre épülő szervezetet, mint egy gépjárművek lopására és exportálására szakosodottat.⁵⁹⁶

A szervezett bűnözés tárgyalható a kriminológia, a kriminalisztika, és természetesen a büntetőjog oldaláról is.⁵⁹⁷ A törvényi fogalom az egyéb szempontú értelmezésekkel ellentétben egzaktt: a jogalkotó minden helyzetre érvényes módon, mindenkire kötelezően értelmezi a bünszervezet fogalmát a pontos és egységes értelmezés érdekében.⁵⁹⁸

⁵⁹² Kleemans, Edward R.: *Organized Crime, Transit Crime, and Racketeering*, Crime and Justice, Vol. 35, No. 1., Chicago, 2007., 163–164 o.

⁵⁹³ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

⁵⁹⁴ Broadhurst, Roderic - Grabosky, Peter - Alazar, Mamoun - Bouhours, Brigitte - Chon, Steve: *An Analysis of the Nature of Groups engaged in Cyber Crime*, International Journal of Cyber Criminology January-June 2014, Volume 8 (1): 1–20. o.

⁵⁹⁵ Lampe, Klaus von: *Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-legal Governance*, New York, 2016. 34–35. o., <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm>, (Letöltés ideje: 2025.01.31.)

⁵⁹⁶ Geller Balázs József: *A szervezett bűnözés arcai* (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről) Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban. Szerk.: Geller Balázs – Hollán Miklós. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004., 13. o.

⁵⁹⁷ Berta Krisztina: *A szervezett Bűnözés*. In: *Kriminológia – Szakkriminológia*. Szerkesztők: Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006., 424. o.

⁵⁹⁸ Jámor Gellért: *A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata*, Jogi tanulmányok, 2016/1. sz., 142. o.

Az Európa Tanács Szervezett Bűnözés Büntetőjogi és Kriminológiai Kérdéseivel Foglalkozó Szakértői Csoportja (továbbiakban: PC–S–CO) meghatározta azokat az elemeket, melyek kívánatosak, hogy megjelenjenek a tagállamok bűnszervezet-definíciójában. Ahhoz, hogy egy bűnözői csoportosulás bűnszervezetnek minősüljön, a szükségképpeni elemek mindegyikének teljesülnie kell, az esetleges kritériumokból pedig legalább kettőnek. Eszerint a bűnszervezet szükségképpeni kritériumai a következők:

- több (legkevesebb három) személyből áll,
- hosszabb távú vagy határozatlan időre szóló együttműködést jelent,
- a cél súlyos bűncselekmények elkövetése,
- a tagokat az anyagi haszonszerzés és/vagy a hatalmi befolyás megszerzésének szándéka vezérli,

esetleges kritériumok:

- minden tag meghatározott feladattal rendelkezik,
- a szervezeten belül belső fegyelmi rend vagy valamiféle ellenőrzés működik,
- erőszakot vagy azzal való fenyegetést alkalmaznak a kívülállók megfélemlítése célzatával,
- befolyást gyakorolnak a politikára, az állam szerveinek működésére, a médiára, a bűnüldöző és a rendészeti szervekre, az igazságszolgáltatásra,
- megjelennek a legális gazdaságban,
- pénzmosás révén legalizálják bevételeiket,
- működésük határokon átnyúló.⁵⁹⁹

A szervezett bűnözés tipikus megvalósulási területei az alábbiak:

- emberölés, testi sértés,
- emberrablás, emberkereskedelem,
- embercsempészés,
- kábítószer-kereskedelem,
- prostitúcióra kényszerítés,
- gyermekpornográfia,
- fegyverkereskedelem,
- rablás, zsarolás,
- lopás, csalás, uzsora-bűncselekmények,

⁵⁹⁹ Nyitrai (2015) i. m. 52. o.

- műtárgyhamisítás, illegális műtárgykereskedelem,
- pénzhamisítás.⁶⁰⁰

A Btk. bűnszervezet fogalma megfelel a szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló 2008/841/IB kerethatározatnak,⁶⁰¹ melynek 1. cikke az alábbi definíciót határozza meg: „*bűnszervezet az olyan, kettőnél több személyből álló, hosszabb időre létrejött szervezett csoport, amely összehangoltan működik, és amelynek célja az, hogy legalább négy évig terjedő szabadságvesztéssel vagy szabadságelvonással járó intézkedéssel vagy annál szigorúbb szankcióval büntetendő bűncselekményeket kövessen el közvetlen vagy közvetett pénzügyi vagy egyéb anyagi haszonszerzés érdekében*”.⁶⁰²

3.8.1. Bűnszervezet a Büntető törvénykönyvben – bűnszervezetben való részvétel

A bűnszervezet kérdésköre büntetőjogunkban két vonatkozásban is relevanciával bír: egyrészt a Btk. értelmező rendelkezések között találjuk a bűnszervezet fogalmának meghatározását, másrészt a bűnszervezetben részvétel egy önálló deliktum.⁶⁰³

A Btk. Záró Rész értelmező rendelkezései sorában definiálja a bűnszervezet fogalmát. A Záró Rész értelmező rendelkezéseiről szólva lényeges kiemelni, hogy az itt szereplő fogalommagyarázatok (például fegyveresen, illetve felfegyverkezve elkövetés; fenyegetés; háború; hivatalos személy) az úgynevezett jogalkotói értelmezés folytán jöttek létre, melynek során maga a jogalkotó végezte el az értelmezést, nem engedve teret sem a jogtudományi, sem a jogalkalmazói értelmezésnek. Ebből következően a jogalkotói jogértelmezés kötelező mindenkire nézve, az ugyanakkor más kérdés, hogy maga a jogalkotói jogértelmezés már lehet a tárgya a jogtudományi és a jogalkalmazói jogértelmezésnek.⁶⁰⁴

A bűnszervezet fogalma a következő elemekre bontható: a bűnszervezet

- legalább három személyből áll,
- hosszabb időre szervezték,

⁶⁰⁰ Nyitrai (2015) i. m. 52. o.

⁶⁰¹ 2008/841/IB.hat. Az Európai Tanács 2008/841/IB kerethatározata (2008. X. 24.) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, LI.évf. (2008) 300.sz. 42-57. o.

⁶⁰² Nyitrai (2015) i. m. 50. o., Hegedűs István – Juhász Zsuzsanna – Karsai Krisztina – Katona Tibor – Mezőlaki Erik – Szomora Zsolt – Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20160101/lr/chain8734>, (Letöltés ideje: 2025.02.01.)

⁶⁰³ Varga Gergely: Büntetőjog, Elkövetői alakzatok a büntetőjogban, Elérhető: <http://www.ajk.elte.hu/file/VargaGergely-ElkovetoiAlakzatok.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.02.)

⁶⁰⁴ Görgényi (2020) i. m. 547-550. o.

- hierarchikusan felépített a szervezete,
- konspiratíván működő, konspiráción alapuló csoport,
- amelynek célja olyan bűncselekmények elkövetése, melyeket a Btk. ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel fenyeget.

A hierarchikus szervezettség, mint fogalmi elem viszonylag újnak számít, a Btk.-ba a 2019. július 10-től hatályos módosítás folytán került.

Miként azt a Kúria is kiemeli, a bűnszervezet fentebb vázolt fogalma „egyfelől ennyi, másfelől nem több”.⁶⁰⁵ Ez azt jelenti, hogy amennyiben a bíróság bizonyítottanak találja mind az öt fogalmi elemet, akkor minden további mérlegelés nélkül meg kell állapítania a bűnszervezetben való elkövetést. Ahhoz azonban, hogy megállapítható legyen a bűnszervezet, nem támasztható további, a fentieken túlmutató feltétel.⁶⁰⁶

A bűnszervezet nem tekinthető pusztán az egyének „együttcselekvésének”, annál ugyanis többről van szó.⁶⁰⁷ Összehangolt a tagok ténykedése, éppen ezért annak van különös jelentősége, hogy a tag tudott-e arról: magatartása nem elszigetelt, hanem más személyekével összehangolt. Az összehangoltság ebben a vonatkozásban azt jelenti, hogy az elkövetők cselekményükkel egymást erősítik: ténylegesen és átvitt értelemben is. A bűnszervezetben belüli személyes, közvetlen kapcsolat ugyanakkor nem fogalmi elem, ekként annak sincsen relevanciája, hogy ismerik-e a résztvevők egymást vagy sem. Nem kell az elkövetőnek arról sem tudnia, ki, mikor, milyen módon hozta létre a bűnszervezetet. Az elkövetőnek egyetlen dologgal kell csupán tisztában lennie, éspedig azzal, hogy nem elszigetelt, egyetlen alkalomra létrejött csoportosulásról van szó, hanem egy olyan szervezetről, mely összehangoltan működik, célja pedig súlyos bűncselekmények elkövetése.⁶⁰⁸

Miként azt fentebb megállapítottuk, fogalmi elem az is, hogy a szervezetet huzamosabb, hosszabb időre szánták-e vagy sem. Az ugyanakkor, hogy az egyes tagok mikor csatlakoztak, mennyi ideig vettek részt a bűnszervezet tevékenységében, közömbös, ebből fakadóan megállapíthatja a bíróság a bűnszervezetben elkövetést akár egyetlen alkalomra kiterjedő részvétel esetén.⁶⁰⁹

⁶⁰⁵ 4/2005. számú BJE határozat, Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/42005-szamu-bje-hatarozat>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.)

⁶⁰⁶ Bérces Viktor: A bűnszervezeti minősítés megállapításának kérdése a Kúria gyakorlatában, Kúriai döntések – bírósági határozatok, Elérhető: https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/berces-viktor-bunszervezeti-minosites-megallapitasanak-kerdese-kuria-gyakorlataban?utm_source=chatgpt.com, (Letöltés ideje: 2025.03.22.)

⁶⁰⁷ 4/2005. számú BJE határozat, Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/42005-szamu-bje-hatarozat>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.)

⁶⁰⁸ Görgényi (2020) i. m. 547-550. o.

⁶⁰⁹ Görgényi (2020) i. m. 547-550. o.

Amennyiben a terhelt tudott arról, hogy a szervezet összehangoltan működik, a bíróság akkor is kimondhatja a bünszervezetben elkövetést, ha egyébként a bünszervezet még érdemben nem kezdte meg a működését, feltéve, hogy azt azért hozták létre, hogy annak keretei között a Btk.-ban meghatározott súlyú (vagyis ötévi szabadságvesztéssel vagy annál súlyosabban büntetendő) bűncselekményt kövessenek el. Nem feltétel tehát, hogy akár egyetlen bűncselekményt is elkövessenek a bünszervezet keretei között; ez egyébként egy lényegi különbség a bünszövetséghez képest, melynél legalább egy bűncselekményt kísérleti szakba kell juttatni.⁶¹⁰

Ha a bünszervezet mindegyik fogalmi eleme fennáll, és az elkövetők el is kezdik a tervezett bűncselekményt, de csak az előkészületig jutnak el (függetlenül attól, hogy a kérdéses bűncselekmény előkészülete büntetendő-e vagy sem), a Btk. 321. §-ában meghatározotti bünszervezetben részvétel bűncselekménye állapítható meg. Ha pedig a tervezett bűncselekmény kísérletét valósítják meg a bünszervezet keretében, akkor a szóban forgó bűncselekményre a szigorúbb jogkövetkezményt kell alkalmazni.⁶¹¹

Nemcsak a kifejezetten bűnös cselekmények elkövetésre létrehozott szervezetek jöhetnek számításba, tényállásszerű lehet az is, amikor az elkövetők egy eredetileg legálisan működő csoportot felhasználva követnek el súlyos bűncselekményeket.⁶¹²

Ha a bíróság azt állapítja meg, hogy a terhelt a terhére rótt bűncselekményt bünszervezetben követte el, úgy vele szemben súlyosabb jogkövetkezményeknek van helye. Ha tehát a terhelt bünszervezetben követte el a bűncselekményt,

- a határozott ideig tartó szabadságvesztés leghosszabb tartama húsz év helyett huszonöt év,
- kétévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztéssel büntetett bűncselekmények esetén a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási fokozata fegyház,
- nem függeszthető fel a szabadságvesztés végrehajtása,
- bizonyos, a Btk.-ban tételesen felsorolt bűncselekmények (emberrablás, emberölés súlyosabban minősülő esetei stb.) esetén az életfogytig tartó szabadságvesztést kimondó ítéletben ki kell zárni a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét,

⁶¹⁰ BH2008. 139. és EBH2007. 1677

⁶¹¹ BH2008. 139.

⁶¹² Görgényi (2020) i. m. 547-550. o.

- a terhelt nem bocsátható próbára,
- a bíróság az elkobzását elrendelni annak a lefoglalt dolognak, amelyre a bűncselekményt elkövették, vagy amelyet a bűncselekmény befejezését követően e dolog elszállítása céljából használtak (vagyis bűnszervezetben történő elkövetés esetén az elkobzás kivételesen sem mellőzhető),
- az ellenkező bizonyításáig vagyoneklobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni, és vagyoneklobzást kell elrendelni arra a vagyonra, amelyet az elkövető bűnszervezetben való részvétele ideje alatt szerzett,
- az ilyen terhelttel szemben kitiltásnak is helye van.⁶¹³

A Btk. 321. § szerinti bűnszervezetben részvétel – miként azt a fentiekben tisztáztuk – önálló különös részi tényállás, sui generis előkészületi jellegű bűncselekmény. Elkövetője *„bűncselekmény bűnszervezetben történő elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, a közös elkövetésben megállapodik, vagy az elkövetés elősegítése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, illetve a bűnszervezet tevékenységét egyéb módon támogatja”*.⁶¹⁴

Az elkövetési magatartás első fordulata (vagyis az elkövetésre való felhívás, ajánlás, közös elkövetésben megállapodás stb.) tényállászerű akkor is, ha a bűnszervezet még nem jött létre, de az elkövető tevékenysége erre irányul. Ha legalább kísérleti szakba sikerül eljuttatni a tervezett bűncselekményt, az elkövető az adott bűncselekmény tetteseként (részeseként) vonható felelősségre, és alkalmazandók reá nézve a bűnszervezetben elkövetés esetére meghatározott súlyosabb jogkövetkezmények. A második fordulat (a bűnszervezet egyéb módon való támogatása) elkövetője az első fordulatban részletezett elkövetési magatartásokhoz nyújt bűnsegélyt, vagyis az első fordulat szerinti elkövető bűnsegédje. A második fordulatot csak olyan személy valósíthatja meg, aki nem tagja a bűnszervezetnek, tevékenysége nem a bűnszervezetben megvalósított bűncselekményekhez, hanem kizárólag a bűnszervezet működéséhez kapcsolódik. Például pénzkölcsön útján támogatja a bűnszervezet működését, vagy a lakását bocsátja rendelkezésre.⁶¹⁵

⁶¹³ Nyitrai Endre: A szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és kriminalisztikai eszközei. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2017., Elérhető: <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/nyitrai-endre/nyitrai-endre-vedes-ertekezes.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.03.)

⁶¹⁴ Btk. 321. § (1) bek.

⁶¹⁵ 4/2005. Büntető jogegységi határozat

A bűncselekmény mindkét fordulat esetében csak szándékosan követhető el; az elkövetőnek tisztában kell lennie azzal, hogy egy bűnszervezetet segít, annak a tevékenységét támogatja.

A Btk. 321. § (2) bekezdése büntethetőséget megszüntető okot határoz meg: nem büntethető az elkövető, ha a bűnszervezetről bejelentést tesz a hatóságnak, még azt megelőzően, hogy arról a hatóság más módon tudomást szerzett volna. Nem elegendő azonban a pusztá bejelentés, az is feltétel, hogy részletesen informálja a hatóságot, és a felderítés során is együttműködést tanúsítson.⁶¹⁶

3.8.2. Részösszegzés

A szervezett bűnözés, különösképpen annak a határokon átnyúló súlyosabb formái – melyek kihasználják az érintett országok társadalmi-gazdasági sérülékenységét – jelentős kihívást jelentenek mind a társadalom, mind pedig a rendvédelmi szervek és az igazságszolgáltatás szereplői számára. A szervezett bűnözői csoportok a bűnös úton megszerzett pénzüket igyekeznek „beforgatni” a legális gazdaságba, az így megszerzett gazdasági befolyásukat pedig – többek között – politikai befolyás szerzésére használják. Egyéb tényezők mellett ezért is olyannyira súlyos probléma a szervezett bűnözés: a bűnszervezetek beépülnek a hatalomba, nyomásgyakorlás vagy megvesztegetés útján pedig elérik, hogy a közéleti kérdésekben, a politikában vagy akár a törvényhozásban is érvényre jussanak az érdekeik. Észre sem vesszük, és a bűnszervezetek befolyásos emberei mindennapi életünkre is hatást gyakorolnak. A szervezett bűnözés életben tartja a nemzetgazdaság számára egyébként jelentős károkat okozó fekete- és szürkegazdaságot, tisztességtelen eszközökkel (így például korrupcióval, kartellezéssel) a piaci verseny tisztasága ellen hat, hátrányos helyzetbe hozza a legálisan működő piaci szereplőket.

A szervezett bűnözés természetéből adódóan keresi annak lehetőségét, miként tudna még mélyebben összefonódni a bűnüldöző, a rendvédelmi szervekkel, a bíróságokkal. Márpedig ez az összefonódás akadályozhatja az érintett szervek működését, de akár el is

⁶¹⁶ Btk. 321. § (2) bek.

lehetetlenítheti azt, különösképpen akkor, ha a polgárok – látva a szervezett bűnözői körökkel való összefonódást – elveszítik az állam szervei iránti bizalmukat.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem nem lehet sikeres a bűnüldözés, a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok és az igazságszolgáltatás együttműködése hiányában. Mivel a szervezett bűnözői hálózatok is nemzetközivé válnak, ezért elengedhetetlen a külföldi társhatóságokkal és az Európai Unió szerveivel való kooperáció, információcsere, adott esetben a közös, illetve összehangolt fellépés.

A szervezett bűnözés és a terrorizmus közötti kapcsolat nem vitásan fennáll akkor, amikor a terrorista csoportok működésüket, létfenntartásukat embercsempészás, kábítószer-, fegyverkereskedelem vagy éppen hamis termékek forgalmazása révén biztosítják.⁶¹⁷ A pénzszerzésre irányuló terrorista akciók (vagyis amikor váltságdíjat követelnek a foglyul ejtett személyek elengedéséért, vagy pénzt követelnek azért, hogy ne hajtsák végre a kilátásba helyezett támadást) kriminálmorfológiai szemszögből alapvetően semmiben nem különböznek a szervezett bűnözés megnyilvánulásaitól.⁶¹⁸

Vagyis, azon a ponton, amikor az elkövetés motívuma az anyagi haszonszerzés, tanúi lehetünk annak, hogy az első ránézésre egymástól távol esőnek tűnő két bűnelkövetői magatartásforma összekapcsolódik. A terrorista csoportok a köztörvényes bűncselekményeket gyakran olyan professzionális módon hajtják végre, hogy az még a szervezett bűnözői hálózatok számára is követendő példaként szolgálhatna. Ezek a bűncselekmények elsősorban a terrorista szervezetek anyagi szükségleteinek fedezését szolgálják. Nem ritka, hogy a két bűnözői kör képviselői kapcsolatba lépnek egymással, hogy információkat osszanak meg, illetve a szervezett bűnözői csoportok előszeretettel alkalmazzák a terroristákra jellemző módszereket.

Ugyanakkor téves az az elképzelés, amely a terrorizmust a szervezett bűnözés egy speciális formájaként kezeli. Bár a terrorizmus egyik alapvető jellemzője a szervezett és módszeres erőszak alkalmazása, ennek célja nem pusztán anyagi haszonszerzés, hanem politikai célkitűzések megvalósítása. Ezzel szemben a szervezett bűnözést elsődlegesen gazdasági érdekek irányítják, míg a terrorizmus esetében egyértelműen politikai és társadalmi célok állnak a háttérben.⁶¹⁹

A szervezett bűnözés rendkívül pénzigényes „vállalkozás”, éppen ezért az ellene való küzdelemnek az egyik sarokpontja az érintett bűnelkövetők, bűnözői csoportok jövedelmi és

⁶¹⁷ Poór Csaba: Kinek kockázat, kinek haszon. HVG. június 11. 2004. XXVI. évfolyam, 35–38. o.

⁶¹⁸ Bócz Endre: A szervezett bűnözésről és a bűnszervezet fogalmáról, Magyar Rendészet, VIII. évfolyam 2008/4., Budapest, 23. o.

⁶¹⁹ Bartkó (2011) i. m. 27. o.

vagyoni viszonyainak vizsgálata (gondolva itt különösen az adóhatósági eljárásokra), a másik a korrupció elleni széleskörű és célzott fellépés, amelynek egyik szegmense az állam érintett szerveinél (az államigazgatásban, a rendőrségnél, rendvédelmi szerveknél stb.) a hatékony belső ellenőrzés és a szigorú és következetes fellépés a bizonyított korrupció esetén. Végül, a harmadik sarokpont annak megakadályozása, hogy a szervezett bűnözői körök bevételeiket legalizálják (in concreto: a pénzmosás elleni fokozott fellépés, a pénzmosás-gyanús esetek bejelentésére kötelezett szolgáltatók esetében kiemelt ellenőrzése annak, eleget tesznek-e maradéktalanul bejelentési kötelezettségüknek).

ÖSSZEGZÉS, A KUTATÁS EREDMÉNYEI, AJÁNLÁS

Értekezésem tervezetében arra vállalkoztam, hogy megvizsgálom, milyen új kihívások fenyegetik hazánk biztonságát, és a védelmi igazgatás komplex rendszerét, valamint, hogy milyen típusú kockázatokkal kell számolniuk a biztonság megteremtéséért felelős szerveknek, a védelmi igazgatás szereplőinek. Kutatásom során leginkább a köztörvényes és szervezett bűnözést emeltem górcső alá a biztonsági és rendvédelmi szempontokat figyelembe véve.

A kutatás eredményei

Átfogó elemzést adtam a biztonság – modern értelmezéséről – egy olyan összetett, több tényező által meghatározott fogalom, melynek egyaránt lehetnek politikai, gazdasági, társadalmi, pénzügyi, környezeti, informatikai, egészségügyi stb. aspektusai, a védelemigazgatásban is relevanciával bírnak. A biztonság fogalma egyaránt magában foglal objektív tényezőket és szubjektív megítéléseket, így a valós és az érzékelt fenyegetés nem mindig fedi egymást. Mivel az államok és szervezetek biztonsági küszöbértékei eltérőek, ugyanaz a helyzet más-más értelmezést kaphat, aminek következtében a szubjektív, akár torzított veszélyérzet is biztonságpolitikai súlyt nyerhet. Emellett a politikai döntéshozók – belpolitikai célból vagy nemzetközi elvárásoknak megfelelően – irányítottan formálhatják a társadalmi percepciót, igazolva ezzel rendkívüli intézkedések bevezetését.

Elemzésem alapján egyértelműen kijelenthető, hogy az illegális migráció valóban kiemelt biztonsági kockázatot jelent, nem vitatható, veszélyessége a tömeges méretében és az ellenőrizetlenségében rejlik. Azonban nemcsak maga az illegális migráció, hanem annak kiváltó okai is nehezen kontrollálhatók. A migráció természetes és számos előnnyel járó jelenség, ez nyilvánvalóan nem mondható el az illegális migrációról. Az is tény ugyanakkor, hogy a jogszerűtlenül érkező bevándorlók nagy többsége nem folytat bűnöző életmódot, munkára, a korábbinál kiszámíthatóbb életre többsége nyugodt életre, a korábbinál jobb életkörülményekre vágyik, emiatt pedig igyekszik nem felhívni magára a hatóságok figyelmét. A veszélyt ettől függetlenül az illegális migránsok a személyükben hordozzák: rendezetlen jogi státuszukból fakadóan könnyebben válhatnak bűncselekmények elkövetőivé és áldozataivá. Az illegális foglalkoztatásuk, a sikertelen integrációjuk, a többségi társadalommal szembeni

ellenséges hozzáállásuk rombolhatja a fogadó állam társadalmi stabilitását, illetve adott esetben megingathatja a többségi polgároknak az állam iránt való bizalmát.

Látnunk kell azt is, hogy az illegális migráció egy rendkívül komplex jelenség, melynek csak egyes vonatkozásai ellen lehet a büntetőjog eszközeivel fellépni, teljes felszámolását azonban jelenlegi tudásunk alapján nem lehetséges elérni. Tudatában kell lennünk annak, hogy azok, akik a több tízezer kilométernyi, veszélyekkel teli vándorlásra vállalkoznak, az esetek túlnyomó részében a kilátástalanság és a végső kétségbeesés: alappal vagy sem, de úgy érzik, személyes biztonságuk, életük kerülne veszélybe, ha szülőhazájukban maradnának. Éppen erre tekintettel kell egyetértенünk azokkal, akik szerint az illegális migráció elleni küzdelmet a kibocsátó országban, kontinensen kell lefolytatni.

Elemzésem alapján nem feledkezhethetünk meg arról, hogy az illegális migráció több vonatkozásban is veszélyezteti a tranzitállamok, illetve a célállamok biztonságát: a tényleges büntetőjogi tényállásokon túlmutató kockázatok rejt magában a rendezetlen jogi státuszú személyek illegális foglalkoztatása, az, hogy a sikeres integráció elmaradása ugyan nem minden esetben a többségi társadalmon múlik, ám minden esetben a fogadó állam kudarcaként könyvelik el. Egyes nézetek szerint éppen az integrálódni képtelen bevándorlók, illetve a leszármazóik közül kerülnek ki azok, akik radikalizálódnak, kapcsolatba lépnek terroriszervezetekkel, avagy saját indíttatásból követnek el brutális támadásokat. Az illegális migráció tehát leginkább az ellenőrizhetetlensége és a tömeges jellege miatt jelent komoly biztonsági kockázatot. Ugyanakkor indokolt egyfajta biztonsági kockázatnak tekinteni azt is, hogy maguk az illegális migránsok is kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek jogi helyzetük rendezetlenségéből, illetve a törvényen kívüliségükből adódóan.

Összegzésképpen kijelenthető, hogy a terrorizmus elleni küzdelmet nemcsak az teszi különösen nehézé, hogy a terroristák céljai megfoghatatlannak, de legalábbis a keresztény kultúrkör talaján állva értelmezhetetlennek tűnnek, hanem az is, hogy maga a jelenség is folyamatosan alakul. Változnak a terrorista motivációk, és a kiváltó okok is igen széles skálán mozognak. Egyes pszichobiológiai elméletek szerint létezik terrorista személyiség, más, pszichológiai iskolák szerint pedig a gyermekkorban bekövetkező traumatikus eseményekre vezethető az vissza, hogy valaki felnőttkorában – egyéb körülmények fennállása esetén – terroristává válik. Feltehetően ennél összetettebb a probléma, de azzal azért bűnildözői szempontból valóban nem igazán lehet mit kezdeni, hogy valaki képes a hitéért vagy mások hitéért öngyilkos merényletet elkövetni. Ennek ellenére levonhatjuk a következtetést, miszerint a terrorizmus természetét, a terrorizmus kiváltó okait kutató források tanulmányozása a

rendvédelem, illetve a rendészettudomány számára is szolgálnak tanulsággal, még úgy is, hogy Magyarország terrorfenyegetettsége nem számottevő. 2001 szeptemberét követően a terrorellenes küzdelem erős politikai színezetet öltött. Valószínűleg sem ez, sem a kibocsátó államok ellen indított katonai támadások nem a legmegfelelőbb eszközei a terrorizmus elleni harcnak. Miként az sem célravezető, ha kizárólag gazdasági tényezőket látva a terrorizmus térnyerése mögött, azt feltételezzük, hogy pusztán azzal felszámolható a jelenség, ha fejlesztési segélyeket folyósítanak a legkitettebb országoknak.

Mindenesetre, a 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratéga megállapítása irányadónak tekinthető: *„Magyarország megkülönböztetett figyelmet fordít a terrorizmus minden formája elleni küzdelemre: a jelenségcsoporttal szembeni leghatározottabb fellépés nemzeti érdekünk. A terrorizmus elleni harc egyszerre épül a terrorcselekmények megelőzésére, a terrorista csoportok és a terrorszervezetek felderítésére és felszámolására, a terrorcselekmények következményeinek kezelésére, a védelmi képességek megerősítésére és a veszélyhelyzetekre való felkészülésre.”*⁶²⁰

A terrorszervezetek különféle bűnös tevékenységből (emberrablás, embercsempészet, illegális műkincskereskedelem, kábítószer-kereskedelem stb.) teremtik meg a működésükhöz szükséges összegeket, a nyereséget azonban valamiként legalizálni kénytelenek. Hasonló problémával küzdenek a szervezett bűnözésből, embercsempészetből, határokon átvélő csalásokból stb. bevételhez jutó bűnözők, akik a hatalmas pénzekhez nem egykönnyen tudnak hozzájutni. Márpedig, az könnyen belátható, hogy nem sokra mennek a profittal, ha azt nem tudják elkölteni. A bűnelkövetők tehát alapvetően ebből a megfontolásból döntenek a pénzmosás mellett, és emiatt hajlandók gyakorta a profitjukból magasabb összegeket is a bevétel legalizálására fordítani. Ha az immár tiszta pénzt visszaforgatják a gazdaságba, akkor a bűnös eredet visszafejtése gyakorlatilag lehetetlen feladat elé állítja a hatóságokat. Mindezek miatt szokás a pénzmosásra az egyik legnehezebben bizonyítható bűncselekményként tekinteni.

A kábítószer-bűnözéssel kapcsolatban igazolható ugyanaz, ami a többi, tárgyalt biztonsági kihívásról, miszerint a kábítószer-bűnözés minden esetben egyfajta sokdimenziós, komplex probléma. A kábítószer-kérdésnek csak egyik – de önmagában is rendkívül bonyolult – elemét jelentik a fogyasztói oldal motivációi, mint az illegális kábítószereszek fogyasztása ugyanis visszavezethető kulturális, egészségügyi, pszichológiai vagy akár szociális okokra is. Az, hogy egy állam milyen típusú drogpolitikát tart kívánatosnak, illetve elfogadja-e a fogyasztói motivációk összetett, kulturális, egészségügyi, pszichológiai, szociális okok által

⁶²⁰ 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

meghatározott és nem feltétlenül büntetőjogi fellépést igénylő természetét vagy sem – szintén nagyban múlik az adott ország történelmén, hagyományain, kultúráján, gazdasági-társadalmi viszonyain.

Úgy vélem azonban, hogy az, amikor egy ország csak és kizárólag a büntetőjogi szabályozásra építi a drogpolitikáját, nem feltétlenül szolgálja a probléma megoldását, miként az sem, ha a kábítószerkérdés megítélését aktuálpolitikai szempontok határozzák meg.

Az infokommunikációs technológia robbanásszerű fejlődése alapjaiban változtatta meg életünket, mindennapjainkat. Az állam és annak szervei, az állampolgárok és azok különféle szerveződésesei egyre gyakrabban és egyre szélesebb körben használják és élvezik az elektronikus információs rendszerek nyújtotta előnyöket. Az információs technológiák ugyanakkor nemcsak előnyökkel járnak, hanem számottevő veszélyeket is magukban hordoznak. A kibertérből érkező veszélyek és fenyegetések a kommunikációs és az információs rendszerek biztonságos, kiszámítható, rendeltetésszerű működése ellen hatnak, a kibertámadásoknak pedig éppen úgy ki vannak téve a magánszemélyek javai és személyes adatai, mint az államok vagyona és érdekei. A kibertámadások – és ebben hasonlítanak a terrorizmusra – végső soron a polgároknak az állam iránti bizalmát ingatják meg, ezzel aláásva az állam stabilitását.

A kiberbűnözés még viszonylag rövidebb ideje szerepel a biztonsági kihívások sorában, ám azzal kell számolni, hogy a közeljövőben egyre intenzívebb növekedésnek indul, és egyre kiszámíthatatlanabb és veszélyesebb elkövetési formák jelennek meg. A kiberbűnözők céljai változatosak, a károkozástól az adat-, sőt személyiséglopáson át egészen az állami szervek honlapjának, állami intézményeknek, kritikus infrastruktúráknak a megbénításáig terjedhetnek. Célzatuk is vegyes, egyes elkövetők csak az anyagi haszonszerzés végett követik el tetteiket, mások politikai befolyást akarnak szerezni, de nem zárhatók ki az ideológiai indíttatású támadások sem. Az elkövetői kör is széles, nem ritkák a magasan képzett, egyedül tevékenykedő hackerek sem, de egyes összehangolt akciók mögött akár állami megrendelők is állhatnak.

A szervezett bűnözés, különösképpen annak a határokon átnyúló súlyosabb formái jellemzően az érintett országok társadalmi-gazdasági sérülékenységre, bűnüldöző szerveik erőtlenségére, politikusaik és hivatalnokaik megvesztegethetőségére építenek, és azáltal, hogy tevékenységüket zavartalanul, sok esetben a nyilvánosság számára is egyértelmű módon folytatják, pontosan ezt az üzenetet közvetítik a polgárok felé: azt, hogy a társadalmuk és a gazdaságuk sérülékeny, a bűnüldöző szerveik erőtlenek, politikusaik és hivatalnokaik pedig

megvesztegethetők. A szervezett bűnözés egyik fő veszélye tehát abban rejlik, hogy megrendíti a polgárok államba és annak szerveibe vetett bizalmát. A szervezett bűnözés másik fő veszélye abban áll, hogy az elkövetők a bűncselekmények útján megszerzett pénzüket igyekeznek „beforgatni” a legális gazdaságba, az így megszerzett gazdasági befolyásukat pedig – többek között – politikai befolyás szerzésére használják. A bűnszervezetek beépülnek a hatalomba, nyomásgyakorlás vagy megvesztegetés útján pedig elérik, hogy a közéleti kérdésekben, a politikában vagy akár a törvényhozásban is érvényre jussanak az érdekeik. A szervezett bűnözés életben tartja a nemzetgazdaság számára egyébként jelentős károkat okozó fekete- és szürkegazdaságot, tisztességtelen eszközökkel (így például korrupcióval, kartellezéssel) a piaci verseny tisztasága ellen hat, hátrányos helyzetbe hozza a legálisan működő piaci szereplőket. Túl azon tehát, hogy tényleges gazdasági károkat okoz (csökken az adóbevétel stb.), a közvetett, társadalmi hatásai is számosak.

A szervezett bűnözés elleni küzdelem nem lehet sikeres a bűnüldözés, a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok és az igazságszolgáltatás együttműködése nélkül. Mivel a szervezett bűnözői hálózatok is globalizálódnak, ezért elengedhetetlen a külföldi társhatóságokkal és az Európai Unió szerveivel való kooperáció, információcsere, adott esetben a közös, illetve összehangolt fellépés. A szervezett bűnözés rendkívül pénzigényes „vállalkozás”, éppen ezért az ellene való küzdelemnek az egyik sarokpontja az érintett bűnelkövetők, bűnözői csoportok jövedelmi és vagyoni viszonyainak vizsgálata (gondolva itt különösen az adóhatósági eljárásokra), a másik a korrupció elleni széleskörű és célzott fellépés, amelynek egyik szegmense az állam érintett szerveinél (az államigazgatásban, a rendőrségnél, rendvédelmi szerveknél stb.) a hatékony belső ellenőrzés és a szigorú és következetes fellépés a bizonyított korrupció esetén. Végül, a harmadik sarokpont annak megakadályozása, hogy a szervezett bűnözői körök bevételeiket legalizálják, vagyis, szükség van a pénzmosás elleni fokozottabb fellépésre, a pénzmosás-gyanús esetek bejelentésére kötelezett szolgáltatók esetében annak kiemelt ellenőrzésére, hogy az érintettek eleget tesznek-e maradéktalanul bejelentési kötelezettségüknek.

Yuval Noah Harari izraeli történész szerint *„a terrorizmus – show műsor” [...] a terroristák az erőszak látványát viszik színpadra, ami megragadja a képzeletünket, és milliók kezdenek rettegni*”⁶²¹, az államok pedig, hogy ezt a rettegést csillapítani tudják, túlzott biztonsági intézkedéseket vezetnek be. *„Ha hagyjuk, hogy a terroristák rabul ejtsék*

⁶²¹ Köves Gábor: „Meghekkkelhető állatok vagyunk”. Riport Yuval Noah Harari történésszel. Magyar Narancs XXXIII: évf. 2021/1. 2021.01.07. 8–11. o. 8. o.

képzeletünket, és a saját félelmeink túlzó válaszlépésekre késztesse, akkor ők győztek. De elbuknak, ha nem engedjük, hogy eltérítsék a képzeletünket, és a reakcióink kiegyensúlyozottak és megfontoltak lesznek.”⁶²²

Harari egyúttal tanácsot is ad a kormányoknak arra nézve, miként vegyék fel a küzdelmet a terrorizmus ellen. Elsőként folytassanak leplezett felderítéseket, titkos megfigyelő akciókat, azért, hogy ki tudják ismerni a szervezet működését, motivációt; a második lépés legyen az, hogy meggyőzik a médiát arról, veszélyes dolog a terrorcselekményeknek nyilvánosságot biztosítani, ezért csak minimális és a ténszerűség kritériumainak megfelelő tájékoztatást nyújtsanak a történetekről. Végezetül, el kell érni (oktatással, érzékenyítéssel stb.), hogy a polgárok reálisan gondolkodjanak a terrorizmus jelenségéről, és ne túlozzák el a terrortámadások veszélyét.⁶²³

Harari tanácsai, úgy vélem, valamennyi, fentebb tárgyalt biztonsági kihívást tekintve megfontolandók lehetnek. A bűnüldöző szervek, a rendvédelem feladata az alapos felderítés, ha van rá mód, a megelőzés, a bűnelkövetőkkel szembeni következetes fellépés. Az állam felelőssége pedig abban áll, hogy elérje, mind a média, mind a polgárok legyenek tisztában a valós veszélyekkel, de azokat ne is értékeljék túl. Úgy hiszem, hogy végső soron a legfontosabb az aurea mediocritas, vagyis az aranyközépút megtalálása, tehát a lényeg, hogy az egyes reakciók kiegyensúlyozottak és megfontoltak legyenek.

Hipotézisek vizsgálatának eredménye

Záró gondolataimban mindenekelőtt igyekeztem válasszal szolgálni az értekezés-tervezetem bevezető részében feltüntetett hipotézisekre. Ennek értelmében úgy gondolom, hogy a nemzetbiztonsági és védelmi rendszerek napjainkban összetett és többretegű kihívásokkal találják szemben magukat, ahol az atipikus, új típusú fenyegetések – mint például a kiberbűnözés, a határokon átnyúló szervezett bűnözés vagy a hibrid hadviselés – korszerű és hatékony megközelítéseket tesznek szükségessé. A védelmi igazgatás korábban jellemzően jogi, katonai és közigazgatási eszközökkel próbált választ adni a kihívásokra, ám ezek a hagyományos megoldások sok esetben nem elegendők az egyre gyorsabban változó és aszimmetrikus természetű veszélyekkel szemben. A rendszer- és komplexitáselméleti

⁶²² Köves (2021) i. m. 8. o.

⁶²³ Köves (2021) i. m. 8. o.

megközelítések alapján a védelmi igazgatás akkor maradhat működőképes és hosszú távon fenntartható, ha nyitott a visszacsatolási mechanizmusokra, képes rugalmas alkalmazkodásra, valamint előtérbe helyezi az olyan fejlesztéseket, mint a hálózati együttműködés és az előrejelző kapacitások kiépítése.

Második feltételezésem során arra jutottam, hogy a kriminológiai vizsgálatok – különösen a transzkriminális struktúrákra fókuszáló elemzések – azt igazolják, hogy a szervezett bűnözés és a köztörvényes bűncselekmények közötti határvonalak egyre inkább elmosódnak, főként abban az esetben, amikor olyan jelenségek, mint a terrorizmus, az emberkereskedelem vagy a pénzmosás, kapcsolódási pontként szolgálnak. A biztonsági tanulmányok és a rendészettudomány nézőpontjából ez a jelenség a „határok elmosódása” (blurring of boundaries) fogalommal írható le, amely jelentős kihívások elé állítja a különböző szintű védelmi és rendészeti szerveket, és szükségessé teszi az együttműködés intenzívebb formáit – például közös információs rendszerek vagy integrált műveleti egységek létrehozásán keresztül.

Harmadik hipotézisem a védelmi igazgatás működési modelljére vonatkozott, amely esetében megállapítható, hogy az egy kimondottan centralizált és merev, erőteljesen hierarchizált és normatívan szabályozott szervezeti formákra épül. Ez a strukturális jellemző ugyan biztosítja az egyértelmű parancsnoki láncot és a felelősségi körök világos meghatározását, ugyanakkor jelentős mértékben lassíthatja az információk horizontális áramlását, különösen a nem állami szereplők – például civil szervezetek, önkormányzatok, közösségi alapú kezdeményezések – irányából érkező visszajelzések befogadását és feldolgozását. A reziliencia-központú gondolkodásmód, valamint a civil-védelmi együttműködést előtérbe helyező megközelítések – különösen a *whole-of-society* paradigma – arra hívják fel a figyelmet, hogy a biztonság komplexitása nem kezelhető kizárólag állami eszközökkel. A kortárs biztonsági környezetet jellemző nem-hagyományos fenyegetések, mint például a kibertámadások, a kritikus infrastruktúrák sebezhetősége vagy a transznacionális bűnszervezetek tevékenysége, szükségessé teszik a civil szféra aktív és strukturált bevonását a védekezési és megelőzési folyamatokba. Az adaptív és agilis védelmi igazgatás kialakításának egyik kulcseleme éppen abban rejlik, hogy képes-e nyitott, kétirányú kommunikációs és koordinációs csatornákat kiépíteni a társadalom különböző szektoraival, ezáltal fokozva a rendszer rugalmasságát, reagálóképességét és hosszú távú fenntarthatóságát.

Új tudományos eredmények

1. Bizonyítottam, hogy a magyar biztonsági stratégiai koncepciók rendszerében kiemelt globális kihívások, fenyegetések a védelmi igazgatás komplex rendszerében is ugyanolyan módon megjelennek, s a szervezet új feladataiban prioritást jelentenek.
2. A 2010-es évek terrorcselekményeit vizsgáló szakértők álláspontjait összehasonlítva rámutattam, hogy az illegális migráció és a terrorizmus közötti összefüggésben az illegális migráció módszer és egyben eszköz is a terrorista célokkitűzésekben.
3. Az illegális migrációt érintő jogszabályok feldolgozását követően bizonyítottam, hogy a rendészeti eszközök közül a fizikai határzár eredményes, míg a büntetőjogi eszközök alkalmazása nem maradéktalanul célravezetőnek.
4. Bizonyítást nyert kábítószer témakörben a szervezeti szemléletváltás szükségessége. A nemzetközi tendenciákkal összhangban ugyanis a kábítószer fogyasztók szigorú megbüntetése helyett hosszú távon hatékonyabb a kínálati oldal (tehát a kábítószer előállító, forgalmazó szegmens) működésének ellehetetlenítésére fókuszálni. keresletcsökkentés inkább egészségügyi, orvosi, mindenképpen terápiás szemléletű hozzáállást igényel, e téren a hatósági intézkedéseket, különösképpen a szabadságelvonással járó büntetőjogi szankciókat csak szűk körre indokolt korlátozni, a hangsúlyt az ártalomcsökkentésre és az egyéni megelőzésre helyezni.
5. A kutatás során bizonyítottam, hogy a kiberbűnözés elleni küzdelemben a felderítésnek a hatékony jogi szabályozás mellett, az oktatásra és a társadalmi kontroll erősítésére is figyelmet kell fordítani. Tudatosítani kell a polgároknak, hogy nagy a személyes felelősségük is: elektronikus eszközeiket (számítógép, okostelefon) el kell látni a megfelelő, vírusok és kémprogramok elleni védelemmel, sokkal körültekintőbben és óvatosabban kell használniuk az internetet, különösképpen pedig a közösségi média felületeit.

A kutatási és tudományos eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások

A kutatás során feltárt eredmények alapján több gyakorlati következtetést és szakpolitikai ajánlást fogalmaztam meg. Azt gondolom, hogy a 21. század biztonsági kihívásai – mint a szervezett bűnözés, a terrorizmus vagy az egyéb köztörvényes bűncselekmények elkövetése – nem csupán hazai eredetű, így akár közvetlenül vagy közvetve valamennyi országot érinthetnek. A terrorizmus és az egyéb határokon átvélő bűncselekmények kezelése kizárólag nemzetközi összefogás keretében valósítható meg. A kormányzatnak e kihívásokra válaszul továbbra is aktívan részt kell vennie a multilaterális biztonsági mechanizmusokban, különös tekintettel az olyan szervezetekre, mint az ENSZ, a WHO, a Nemzetközi Rendőrség Szervezete (továbbiakban: Interpol) vagy az Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség (továbbiakban: Frontex). Ennek érdekében úgy hiszem, hogy szükséges lenne egyfajta közös válságkezelési protokollt és egyéb hatékony adatmegosztási rendszereket kialakítani.

A 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia elemzésének köszönhetően arra jutottam, hogy a dokumentumban azonosított fenyegetések – mint például az illegális migráció – megfelelnek a védelemi igazgatás által is kihívásként értelmezett tényezőknek, a kormányzati prioritások pedig összhangban vannak a nemzetközi trendekkel. Ennek alapján javaslom a nemzeti védelmi igazgatási rendszer folyamatos finomhangolását, a stratégiai dokumentumok rendszeres újraértékelését, valamint célzott kockázatelemzések révén az új típusú fenyegetésekre történő gyors reagálás biztosítását. Az illegális migráció és a terrorizmus közötti lehetséges összefüggéseket vizsgálva megállapítottam, hogy bár egyes vélemények szerint csak elszigetelt esetekről van szó, más megközelítések alapján léteznek úgynevezett „utazó terroristák”, akik az illegális migráció ellenőrizhetetlenségét kihasználva közlekednek Európa és az iszlám berendezkedésű államok között. Ezt figyelembe véve indokolt a célzott hírszerzési és terrorelhárítási műveleteket összehangolni a migrációs útvonalak mentén, továbbá ki kellene dolgozni és folyamatosan fejleszteni kellene a biometrikus adatbázisokat.

Magyarország normarendszere és az értekezés-tervezetemben vizsgált jogszabályok alapján azt gondolom, hogy a fizikai határzár és más rendészeti eszközök hatékonyan működnek az illegális migráció kezelésében. A büntetőjogi eszközök alkalmazását ugyanakkor elsősorban a társadalomra fokozott veszélyt jelentő, szélsőséges esetekre kell korlátozni. A probléma kezelése különös érzékenységet igényel, hiszen a népvándorlás emberi jogi

kérdéseket is felvet, miközben az államok a szuverenitásukra hivatkozva döntenek arról, hogy kit engednek be területükre. E kettős szempont figyelembevételével olyan jogi és rendészeti megoldásokra van szükség, amelyek egyensúlyt teremtenek mind az alapvető jogok, mind pedig az állami szuverenitás és a biztonság védelme között.

A kábítószer-bűnözés vizsgálatánál bebizonyítottam, hogy hosszú távon eredményesebb lehet a kínálati oldal – tehát az előállítók és forgalmazók – elleni fellépés. A keresleti oldal kezelése ezzel szemben inkább egészségügyi, orvosi és terápiás megközelítést igényel. Fontosnak tartom a bűnüldöző szervek szerepvállalásának erősítését a kábítószer-kereskedelem elleni küzdelemben. Ugyanakkor figyelembe véve a bűnözés folyamatos globalizálódását, véleményem szerint ennek hatékonysága a nemzetközi együttműködésben rejlik. A kiberbűnözés elleni küzdelem vonatkozásában fontos tudatosítani a lakosságban a személyes felelősségvállalás szükségességét. Az embereknek felelősséggel kell használniuk a környezetükben fellelhető elektronikus eszközöket és gondoskodniuk kell azok védelméről. Fontos, hogy gyanúval éljenek az online térben elkövetett csalásokkal szemben. Azt gondolom, hogy ehhez még több, még intenzívebb felvilágosító-kampányra lenne szükség nem csupán hazánkban, hanem világszerte egyaránt.

Végezetül pedig úgy hiszem, hogy a társadalmi morál védelme érdekében elengedhetetlen a közintézmények átláthatóságának biztosítása, valamint preventív, edukációs programok indítása, amelyek a jogkövető magatartás előnyeit hangsúlyozzák.

FELHASZNÁLT IRODALOM

KÖNYVEK – MONOGRÁFIÁK – TANULMÁNYOK

1. Árva Zsuzsanna: Kommentár Magyarország Alaptörvényéhez. Wolters Kluwer, Budapest, 2016. Elérhető: Complex Jogtár., 460. o.
2. Asongu, Simplice A.: Fighting terrorism in Africa: complementarity between inclusive development, military expenditure and political stability. EXCAS Working Paper WP/20/004. January 2020 DOI: 10.2139/ssrn.3524130
3. Aszódi Ilona – Kondori Ferenc: A mi jogunk. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest, 2013.
4. Asztalos Roland: A székhelyáthelyezés problémaköre az adóelkerülés és adóoptimalizálás tükrében. In: Acta Iuvenum Caroliensia IX. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2017. 458-477. o. 473. o.
5. Bakos-Törteli Eszter: A holland kábítószer-politika, Magyar Rendészet 2011/1. 49-53. o. 49. o.
6. Balláné Szentpáli Edit: A bünszervezetek és a költségvetési csalás kapcsolata Magyarországon. Magyar Rendészet 2019/2—3. http://real.mtak.hu/106505/1/MR_2019_2-3_02BallaneSzentpali.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)
7. Balogh Réka: A drogfogyasztás elméletei, in: Albert-Lőrincz Enikő (szerk.): Fekete éden, Drogforum konferencia előadásai, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvár, 2001, 215-218. o. 215. o.
8. Banai Tibor Péter: Dzsihád. Terrorizmus, vagy szabadságharc? A fogalom multidiszciplináris vizsgálata. Doktori értekezés. Budapesti Corvinus Egyetem Társadalmi Kommunikáció Doktori Iskola, Budapest, 2018. 187. o.
9. Barabás A. Tünde – Molnár Csaba: A pénzmosás fantomja. Kriminológiai Tanulmányok, OKRI, Budapest. 188. o.
10. Barker, Jonathan: A terrorizmus. HVG Kiadói Rt. Budapest, 2003. 26. o.
11. Baroni, Raffaella – Masciandaro, Donato: Organized crime, money laundering and legal economy: theory and simulations, European Journal of Law & Economics 2011, 125.
12. Bartkó Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. Győr, Széchenyi István Egyetem. Universitas-Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011. 206–208. o.
13. Bayer István: A kábítószer, Gondolat, Budapest, 1989. 19–21. o.

14. Bebesi Zoltán: Kábítószer-bűnözés és terrorizmus, PhD-értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009. 64-66. o.
15. Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál (2012): Büntetőjog II. a 2012. évi C. törvény alapján. HVG-Orac Kiadó. Budapest, 2012. 471. o.
16. Bernáth Mihály: Polgárőr Kézikönyv. Budapest, Országos Polgárőr Szövetség, 2003. 15. o.
17. Berta Krisztina: A szervezett Bűnözés. In: Kriminológia – Szakkriminológia. Szerkesztők: Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006., 424. o.
18. Besenyő János: Foreign Fighters in the Middle East: The Case of Hungary. In: AARMS, Vol. 13, No. 3 (2014), 457–469. o.
19. Bócz Endre: A szervezett bűnözésről és a bűnszervezet fogalmáról, Magyar Rendészet, VIII. évfolyam 2008/4., Budapest, 23. o.
20. Bódi Stefánia: Az Alaptörvény és a sarkalatos törvények honvédelmi igazgatást és katasztrófavédelmet érintő módosuló rendelkezéseinek bemutatása. In: Vámosi Zoltán – Bódi Stefánia – Varga Attila Ferenc – Szentes László – Domokos János – Terecskei Tibor – Csiffány Tamás – Nagy Imre – Nagy Zoltán: Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2012. 33–58. o. 33. o.
21. Boellinger, Lorenz: A német drogtörvény a gyakorlatban. A drogpolitika alakulása Németországban, Fundamentum 2001/1., 39-48. o. 40. o.
22. Böröcz Miklós: Az új típusú terrorista: a magányos elkövető. Belügyi Szemle 63. évf. 2015/7-8. 152-165. o. 153. o.
23. Böröcz Miklós: Terror & Elhárítás. 6. évf. 2016/2. 4–27. o. 12–13. o.
24. Broadhurst, Roderic - Grabosky, Peter - Alazar, Mamoun - Bouhours, Brigitte - Chon, Steve: An Analysis of the Nature of Groups engaged in Cyber Crime, International Journal of Cyber Criminology January-June 2014, Volume 8 (1): 1–20. o.
25. C. Vinczéné Mészáros: A védelmi igazgatás rendszere, Hadmérnök, IV. évfolyam, 2. szám, június, 2009., 430-436. o.
26. Castles, Stephen: A migrációs politikák kudarcainak okai. Kisebbségkutatás. 13. évf. 2004/1. 166–171. o. 166. o.
27. Clough, Jonathan: Principles of cybercrime. Cambridge University Press, 2015. 36-38. o.; Mezei Kitti (n.a.): A kiberbűncselekmények hazai szabályozásának aktuális kérdései. 7. o.

28. Cseresnyés Ferenc: Migráció az ezredfordulón. Budapest – Pécs, Dialóg Campus, 2005. 21. o.
29. Demetrovics Zsolt – Balázs Hedvig: Drogosok, in: Gelsei Gergő – Gergely Vera – Horváth Vera – Rácz Márton: A láthatatlanság vége – társadalomismereti olvasókönyv, Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, 2004. 124. o.
30. Dénes Balázs: A droghasználat jogi vonatkozásai. In: Demetrovics Zsolt (Szerk.): Az addiktológia alapjai III. ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 57–78. 57. o.
31. Donigan, Guymon CarrieLyn: International Legal Mechanisms for Combating Transnational Organized Crime: The Need for a Multilateral Convention, Berkeley Journal of International, Vol 18., 1., 2000, 59. o.
32. Dr. Hornyacsek Júlia: Polgári védelmi alapismeretek 1.; Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2009., 5. o.
33. Edward Newman (2006) Exploring the “Root Causes” of Terrorism, Studies in Conflict & Terrorism, 29:8, 2006. 749-772. DOI: 10.1080/10576100600704069
34. Elek Balázs: Bizonyítási kérdések a pénzmosás büntette kapcsán. Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 5/1., Bíbor Kiadó, Miskolc 2004. 116–117. o.
35. Európai Tanács Főtitkársága: Európai Biztonsági Stratégia. Biztonságos Európa egy jobb világban. Európai Unió Kiadóhivatala. Luxemburg, 2009.
36. Farkas Ádám: Gondolatok a 21. századi biztonságról, államról, védelemről. In: Farkas Ádám (szerk.): Védelmi alkotmányosság az új típusú biztonsági kihívások erőterében. Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, Budapest, 2018. 13–40. o. 28. o.
37. Fearon, James D. – Laitin, David D. (2003): Ethnicity, Insurgency and Civil War. American Political Science Review 97, no. 1 (2003) 75–90.
38. Fijunaut, Cyrille – Paoli, Letizia: Organized Crime in European Concepts, Patterns and Control Policies in the European Union and beyond, Vol. 4. 2004, 51. o.
39. Fülöp Ágnes – Grád András – Müller Mária: Droggal és alkohollal összefüggő bűncselekmények, HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2000. 236. o.
40. Gál István László: A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 201. o.

41. Gazdag Ferenc – Tóth Péter: A biztonság fogalmának változása. In: Tóth Péter (2008): Az integrált biztonsági szféra magyarországi megteremtése felé. MTA Szociológiai Intézete. Budapest, 2008. 9-18. o. 12. o.
42. Gazdag Ferenc (szerk.): Biztonságpolitika – Biztonsági tanulmányok. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2011.
43. Gazdag Ferenc, Remek Éva: A biztonsági tanulmányok alapjai, Studia Universitatis Communia, Dialóg Campus, Kiadó, Budapest, 2018., 20-25. o.
44. Gazdag Ferenc: A biztonsági tanulmányok alapjai. Nemzeti Közszerológiai Egyetem. Budapest, 2013. 17. o.
45. Gellér Balázs József: A szervezett bűnözés arcai (Fiatal büntetőjogászok tanulmányai a szervezett bűnözésről) Gondolatok a büntetőjog jelentőségéről a szervezett bűnözés elleni fellépéssel kapcsolatban. Szerk.: Gellér Balázs – Hollán Miklós. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004., 13. o.
46. Görgényi Ilona, Gula József, Horváth Tibor, Jászó Judit, Lévy Miklós, Sánta Feri, Várdi Erika: Magyar Büntetőjog Különös Rész, második átdolgozott kiadás, 2020, Budapest, XXXIV. fejezet, Közigazgatás rendje elleni bűncselekmények, 629-631. o.
47. Győrfi Lóránd: A kábítószer-politika aktuális kérdései, Köz-Politika, 2000/5. 5. o.
48. Győző-Molnár Árpád: A védelmi igazgatás helyi szintjének működése, egy törzsvezetési gyakorlat tapasztalatai tükrében. Védelem Tudomány – III. évfolyam 4. szám, 2018/12. 140–158. o. 141. o
49. Hankiss Ágnes: Kihívások és ellentmondások a terrorizmus elleni harcban. In: A terrorizmus Rubik-kockája, avagy a fenyegetések komplex megközelítése. Nemzetközi tudományos-szakmai konferencia. Duna-palota 2013. szeptember 30. – október 1. BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság. Budapest. 2014. 94-107. o. 98-99. o.
50. Hautzinger Zoltán (2018): A külföldiekkel és az irreguláris migrációval összefüggő büntetőjog-alkalmazás a 2017. évi büntetőeljárás törvényben. Belügyi Szemle. 66. évf. 2018/11. 89–107. o.
51. Hautzinger Zoltán: A migráció és a külföldiek büntetőjogi megjelenése. Pécs, AndAnn, 2018. 25. o.
52. Hautzinger Zoltán: Az irreguláris migráció büntetőjogi aspektusai. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Migráció és rendészet Impresszum. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat, 2015. 49-68. o. 50. o.

53. Herich György: Nemzetközi adózás, adózás az Európai Unióban. Pécs, Penta Unió Zrt., 2011. 176. o.
54. Hoffman, Bruce: A terrorizmus belülről. In: Tálas Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája. Zrínyi, Budapest, 2006. 43-71. o. 44-45. o.
55. Horváth L. Attila: A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014. 53. o.
56. Husak, Douglas N.: Semlegesség, autonómia, drogfogyasztás. Fundamentum 2001/1. 5. o.
57. In: Tarrósy István – Glied Viktor – Keserű Dávid (szerk.): Új népvándorlás. Migráció a 21. században Afrika és Európa között. Pécs, IDResearch Kft./Publikon Kiadó, 2011. 35. o.
58. Isaszegi János: Magyarország védelmi igazgatása a közigazgatás új környezetében, Zrínyi Kiadó, 2014., 52-53. o.
59. Jámbor Gellért: A szervezett bűnözés és a kábítószer-kereskedelem kapcsolata, Jogi tanulmányok, 2016/1. sz., 142. o.
60. Jeffrey Robinson: A pénzmosoda. A világ harmadik legnagyobb üzlete belülről Park Kiadó, Budapest,
61. Jenkins, Brian Michael: Amerika válasza a terrorizmusra és ennek hatása a transzatlanti viszonyokra. In: Tálas Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája. Budapest, Zrínyi, 2006. 131–154. o. 132–133. o.
62. Karsai Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz. Complex Kiadó. Budapest, 2013. 650. o.
63. Kenneth Murray: The uses of irresistible inference: protecting the system from criminal penetration
64. Kertész Imre: Kábítószer-bűnözés az európai büntetőjogban, Belügyi Szemle 1997/11., 7-20. o. 8. o.
65. Kleemans, Edward R.: Organized Crime, Transit Crime, and Racketeering, Crime and Justice, Vol. 35, No. 1., Chicago, 2007., 163–164 o.
66. Kondás Kornél: Egy magyarországi terrorcselekmény esetén a helyi védelmi bizottság feladatköre, Hadtudományi Szemle, 2016. IX. évfolyam 1. szám, 187.o.
67. Kondorosi Ferenc: A legújabb kori népvándorlás. A migráció és az iszlám Európában. Budapest, Magyar Önkormányzatok Szövetsége, 2015. 31. o.

68. Neparáczkai Anna Viktória: A terrorizmus elleni fellépés eszközei a magyar és a német büntető anyagi jogban. Doktori értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi kar Doktori Iskola, 2017. 21. o.
69. Korinek László: Kriminológia. II. Budapest, Magyar Közlöny lap- és Könyvkiadó, 2010. 412. o.
70. Köhalmi László: Gondolatok a vallási indíttatású terrorizmus ürügyén. Belügyi Szemle, 2015/7–8. o. 53–54. o.
71. Köves Gábor: „Meghekkkelhető állatok vagyunk”. Riport Yuval Noah Harari történésszel. Magyar Narancs XXXIII: évf. 2021/1. 2021.01.07. 8–11. o. 8. o.
72. Lampe, Klaus von: Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures, and Extra-legal Governance, New York, 2016. 34–35. o., <http://www.organized-crime.de/OCDEF1.htm>, (Letöltés ideje: 2025.01.31.)
73. Laqueur, Walter: A terror változó arca. Európai Szemle. 2002/4, 19–27. o.
74. Lévy Miklós: Héják, baglyok, galambok. Változások a kábítószer-fogyasztás kriminálpolitikai megítélésében, Fundamentum 2001/1.
75. Lilley, Peter: Piszkos ügyletek; Lilley, Peter: Dirty Dealing, Hungarian Translation. Perfekt Kiadó, Budapest, 2001. 16–17. o.
76. Lukács Éva – Király Miklós: Migráció és Európai Unió. Szociális és Családügyi Minisztérium. Budapest. 2001. 160. o.
77. Mani, Rama: The Root Causes of Terrorism and Conflict Prevention. In: Weiss Terrorism and the UN Before and After September 11, Ed. by Boulden Jane and G. Thomas, Bloomington, Indiana University Press, 2004. 219–220. o.; Newman (2006) 749. o.
78. Marjolein Camphuijsen – Esther Vissers (2012): Terrorism and the Mass Media: A symbiotic relationship? (2012) Social Cosmos, volume 3, issue 1, p. 14.; hivatkozva: Serbakov (2018) i. m.
79. Mezey Barna: Közigazgatási jog – rendvédelmi jog. In: Boda József (szerk.): A magyar polgári rendvédelem a XIX-XX. században. A magyar büntetésvégrehajtás, csendőrség, határőrség, koronaőrség, rendőrség, vám- és pénzügyőrség. Budapest, 2004, Belügyminisztérium Nemzetközi Oktatási Központ – Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Alapítvány. 26–35. o. 27. o.

80. Nagy Boldizsár: Lehetséges-e belső határok nélküli Európai Unió közép- és kelet-európai államokkal való bővülés után? In: Sík Endre – Tóth Judit (szerk.): Táborlakók, diaszpórák, politikák. Budapest, 1996. 180-194. o.
81. Nagy Zoltán András: A kiberháború új dimenzió – a veszélyeztetett állambiztonság (Stuxnet, DuQu, Flame – a Police malware). Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII., 2012. 225–226. o.
82. Nagy Zoltán András: Bűncselekmények számítógépes környezetben. Ad Librum, Budapest, 2009. 21. o.
83. Németh Sándor – Patyi Sándor: Védelmi felkészítés és az országmozgósítás. Új Honvédségi Szemle 1997/10. szám 12. o.
84. Nyitrai (2015) i. m. 50. o.; Hegedűs István – Juhász Zsuzsanna – Karsai Krisztina – Katona Tibor – Mezőlaki Erik – Szomora Zsolt – Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20160101/lr/chain8734>, (Letöltés ideje: 2025.02.01.)
85. Országos Kémiai Biztonsági Intézet: A kábítószeres világ, Egészségügyi Toxikológiai Tájékoztató Szolgálat, Budapest, 2006. 3.
86. Országos Kémiai Tájékoztató Intézet: A kábítószeres világ, Budapest, 2006. 56-57.o.
87. Patrick, J. Ryan: Organized crime, California, 1995., 1–26. o.
88. Pikó Bettina: A drogfogyasztás, mint deviancia, in: Pikó Bettina (szerk.): A deviáns magatartás szociológiai alapjai és megjelenési formái a modern társadalomban, JATE Press, Szeged, 2011. 115–116. o.
89. Pintér (2012) i. m. 10 – 11. o.; lsd. ugyanerről: Murray, Kenneth: The uses of irresistible inference: protecting the system from criminal penetration
90. Póczik Szilveszter: A terrorizmus biológiai és pszichológiai elméletei. Világosság 2007. 5. sz. 25-41. 26-27. o.
91. Póczik Szilveszter: Nemzetközi migráció – biztonságpolitikai, rendészeti aspektusok.
92. Polt Péter: Pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni bűncselekmények. In: Blaskó – Hautzinger – Madai – Pallagi – Polt – Schubauer: Büntetőjog, Különös rész II. Rejtjel Kiadó, Budapest. 2013. 288. o.
93. Poór Csaba: Kinek kockázat, kinek haszon. HVG. június 11. 2004. XXVI. évfolyam, 35–38. o.

94. Rácz József (szerk.): Rendészeti ismeretek a kábítószer-problémával kapcsolatban, Nemzeti Kábítószerügyi Koordinációs Bizottság Országos Bűnmegelőzési Bizottság, IRM Büntetőpolitikai Főosztály, Budapest, 2009. 12. o.
95. Rada Mátyás–Vajda Viktor: A terrorizmus elleni küzdelem, avagy a 22-es csapdája. Külügyi Szemle. 9.évf. 2010/1. 139-170. o. 139. o.
96. Rapoport, David C.: The International World As Some Terrorists Have Seen It: A Look at a Century of Memoires. In: Rapoport, David C. (szerk.) (2001): Inside Terrorist Organizations. Frank Cass. London – Portland, Oregon, 2001. 32-58. o. 48. o.
97. Resperger István (szerk.): A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 67–68. o.
98. Rich, Joseph E.: They'll Make You an Offer You Can't Refuse: A Comparative Analysis of International Organized Crime, Tulsa Journal of Comparative and International Law, Vol. 9. 2. 2002., 593. o.
99. Richard Jackson, Jeroen Gunning, and Lee Jarvis, Terrorism: a critical introduction (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2011.
100. Ritecz György – Sallai János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0. Budapest, Hanns Seibel Alapítvány, 2016. 55–56. o
101. Rtv. 1. § (2) bek., 2. §
102. Sabjanics István: Az Alaptörvény kilencedik módosításának államigazgatási vonatkozásai a különleges jogrendet illetően; Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2022/9.; ISSN szám
103. Segesváry Victor: A terrorizmus elleni háború. Valóság. 2002/8, 1–9. o.
104. Serbakov (2018) i. m.
105. Seres Attila: Adóparadicsom. Budapest, Contractor Kft., 1993. 10–12. o.
106. Seres Ildikó: Drogháború vagy normalizálás: Alternatív utak a kábítószerpolitikában, Esély, 1993/6., 64-69. o. 64-65. o.
107. Sifakis, Carl: The Mafia Encyclopedia, Second Edition, New York, 1999.
108. Simon Róbert: Iszlám kulturális lexikon. Budapest, Corvina, 2009. 385. o.
109. Sipos László: Quo vadis cannabis? A cannabis jogi, orvosi, társadalmi vonatkozásainak összefoglaló áttekintése, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Győr, 2009. 56. o.
110. Stepper Péter: Szuverenitás és védelmi képességek: Miről szól az új Nemzeti Biztonsági Stratégia?

111. Szikinger István: Szentségtörő gondolatok a szervezett bűnözés elleni küzdelemről, Belügyi Szemle
112. Tálás Péter: A migrációs válságok kiváltó okai a világban. In: Teke András (szerk.): Változások a migrációs válságkezelésben 2016-2017-ben Európában és Magyarországon. Tudományos konferencia. Budapest, 2017. június 15-16. Magyar Rendészettudományi Társaság. Migrációs Tagozat 29–36. o. 29. o.
113. Tálás Péter: Kelet-Közép-Európa és az új típusú terrorizmus. In: Tálás Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006. 5-42. o. 25. o.
114. through more effective prosecution of money laundering offences, Journal of Money Laundering Control
115. Topolánszky Ákos: Fórum, Fundamentum 2001/1. 78-79. o. 79. o.
116. Triandafyllidou, Anna: European Migration Policy and the labour market – thinking outside the square. Eliamep in: Think Global Act European, Notre Europe, Paris, 2008-04-08. 174-179. o.
117. Vámosi Zoltán: Magyarország biztonsági környezete. In: Vámosi Zoltán et al. (2014): Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere. Védelmi igazgatás, hagyomány és megújulás. Zrínyi Kiadó. Budapest, 2014. 11-32. o. 13. o.
118. Varga Attila Ferenc: A védelmi és a honvédelmi igazgatás rendszere, helye, szerepe a közigazgatás rendszerében. In: Vámosi Zoltán – Bódi Stefánia – Varga Attila Ferenc – Szentes László – Domokos János – Terecskei Tibor – Csiffány Tamás – Nagy Imre – Nagy Zoltán: Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2012. 59–97. o. 59. o.
119. Vámosi Zoltán: Magyarország biztonsági környezete. In: Vámosi Zoltán – Bódi Stefánia – Varga Attila Ferenc – Szentes László – Domokos János – Terecskei Tibor – Csiffány Tamás – Nagy Imre – Nagy Zoltán: Magyarország és a védelmi igazgatás rendszere. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2012. 11–32. o. 12–13. o.
120. Vécsey Richárd Ádám: Az offshore büntetőjogi megítélése. In: Acta Iuvenum Caroliensia IX. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2017. 155-176. o. 159. o.
121. Vinczéné mészáros Csilla: A védelmi igazgatás rendszere; Hadmérnök, IV. Évfolyam 2. szám - 2009. június; Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 432. o.

122. Windt Szandra: Az illegális migrációhoz kapcsolódó jogellenes cselekményekről hazánkban. In: Szabó Miklós (szerk.): Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 15/2. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2014. 305-324. o. 307. o.
123. Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program.
124. Zsebe Zsolt: Külföldi harcosok az Iszlám Állam mellett. Nemzet és Biztonság 2015/1. szám 23–29. o. 23. o.

STRATÉGIÁK – DOKUMENTUMOK – JOGSZABÁLYOK

125. 1/2007. BJE határozat, Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/12007-szamu-bje-hatarozat>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.)
126. 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Elérhető: https://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_hatarozat.pdf, (Letöltés ideje: 2024.11.28.)
127. 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat 1. melléklet 2. pont.
128. 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat 1. melléklet 3. pont.
129. 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat 1. melléklet I. 3. pont.
130. 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat 1. melléklet I. 7. pont.
131. 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
132. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 126. pont.
133. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 142. pont.
134. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 143. pont.
135. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 147–150. pont.
136. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 159–161. pont.
137. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 42. pont.
138. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 46–49. pont.
139. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 1. melléklet V. 69. pont.
140. 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat 99. pont.
141. 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről; 1665/2015. (IX. 21.) Korm. határozat a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelése érdekében szükséges további intézkedésekről.

142. 1838/2018. (XII. 28.) Korm. határozat Magyarország hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégiájáról.
143. 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya VIII. fejezet.
Elérhető:
https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=94900020.TV&targetdate=ffffff4&printTitle=1949.+%C3%A9vi+XX.+t%C3%B6rv%C3%A9ny&referer=http%3A//net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D00000001.TXT, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)
144. 1971. évi 24. törvényerejű rendelet a légi járművek fedélzetén elkövetett bűncselekményekről és egyéb bűncselekményekről szóló Tokióban, 1963. szeptember 14-én kelt Egyezmény kihirdetéséről,
145. 1972. évi 8. törvényerejű rendelet a légi járművek jogellenes hatalomba kerítésének leküzdéséről Hágában, 1970. december 16. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről,
146. 1973. évi 17. törvényerejű rendelet a polgári repülés biztonsága elleni jogellenes cselekmények leküzdéséről Montrealban, 1971. szeptember 23. napján aláírt Egyezmény kihirdetéséről,
147. 1977. évi 22. törvényerejű rendelet a nemzetközileg védett személyek, köztük a diplomáciai képviselők ellen elkövetett bűncselekmények megelőzéséről és megbüntetéséről szóló New Yorkban, 1973. december 14. napján elfogadott Egyezmény kihirdetéséről.
148. 1978. évi Btk. 261. § (1) bek.; Gál István László (2012): A pénzmosással és a terrorizmus finanszírozásával kapcsolatos jogszabályok magyarázata. HVG-Orac Kiadó. Budapest. 2012. 43. o.
149. 1993. évi CX. törvény a honvédelemről 65. § Elérhető:
<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300110.TV>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)
150. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (a továbbiakban: Rtv.) 1. § (1) bek.
151. 1996. 9. o.
152. 1997/7-8. 50. o
153. 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról 542/D-M. §
154. 1999. évi LXXV. törvény indokolása a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról

155. 2002. évi LIX. törvény a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről.
156. 2002. évi XXV. törvény a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 52. ülészakán, 1997. december 15-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről.
157. 2004. évi LXXIX. törvény az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezményének kihirdetéséről, Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400079.tv>, (Letöltés ideje: 2025.01.23.)
158. 2005. évi XCV. törvény az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról, Btk. 184/D. § (1) bek.
159. 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.
160. 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról (a továbbiakban: Mjt.) 80/A. § (1) bek.
161. 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról 11–13. §
162. 2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról 15/A. §
163. 2008. no. II/2. 233. o.
164. 2008/841/IB.hat. Az Európai Tanács 2008/841/IB kerethatározata (2008. X. 24.) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, LI.évf. (2008) 300.sz. 42-57. o.
165. 2009/52/EK irányelv, Illegális bevándorlás – a munkáltatókkal szemben érvényesíthető szankciók, Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l14566>, (Letöltés ideje: 2025.03.03.)
166. 2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról 1. § (5) bek. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000043.tv>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)
167. 2011, J.M.L.C. 2011, 14(1), 7. o.
168. 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről. Elérhető: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-113-00-00>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)

169. 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról, Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100128.tv>, (Letöltés ideje: 2024.10.22.)
170. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
171. 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról 6. § (1) 55. pont. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300237.tv>, (Letöltés ideje: 2025.01.25.)
172. 2015. évi CXL. törvény egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról 16. §, 17. §
173. 2015. évi CXLII. törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról 4. §
174. 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról 1. § (1) bek. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500042.tv>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)
175. 2016. évi LXIX. törvény a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról 64. §
176. 2016. évi XCIV. törvény a határon lefolytatott menekültügyi eljárás széles körben való alkalmazhatóságának megvalósításához szükséges törvények módosításáról 3. §
177. 2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról, 11. fejezet a bejelentési kötelezettség, Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700053.tv>, (Letöltés ideje: 2025.03.11.)
178. 2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről; Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100140.tv>, (Letöltés ideje: 2024.10.22.)
179. 269/2015. (IX. 15.) Korm. rendelet a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kihirdetéséről, valamint a válsághelyzet elrendelésével, fennállásával és megszüntetésével összefüggő szabályokról.
180. 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet a védelmi és biztonsági igazgatás területi és helyi szabályairól, 1. A területi védelmi bizottság
181. 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet a védelmi és biztonsági igazgatás területi és helyi szabályairól, 2. A helyi védelmi bizottság
182. 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet, 1.

183. 27/2022. (X. 28.) Korm. rendelet, 2.
184. 4/2005. számú BJE határozat, Elérhető: <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/42005-szamu-bje-hatarozat>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.)
185. 478/2020. (XI. 3.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről 1. §
186. 55/2015. (X. 16.) BM rendelet részleges határozat elrendeléséről; 56/2015. (X. 17.) BM rendelet
187. 57/2007. BK vélemény, Elérhető: <https://www.studocu.com/hu/document/szegedi-tudomanyegyetem/buntetojog-i/57-2007-bk-velem-ny-exam/93830730>, (Letöltés ideje: 2025.02.21.)
188. A Bizottság közleménye a Tanács, az Európai Parlament, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság és a Régiók Bizottsága számára - Tanulmány a jogszerű és jogszerűtlen migráció közötti kapcsolatokról (COM/2004/0412 végleges). 2. rész. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A52004DC0412>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
189. A hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégia (Magyarország hálózati és információs rendszerek biztonságára vonatkozó Stratégiájáról szóló 1838/2018. (XII. 28.) Korm. határozat alapján). 4. o. Elérhető: <https://nki.gov.hu/wp-content/uploads/2020/11/Strat%C3%A9gia-a-h%C3%A1l%C3%B3zati-%C3%A9s-inform%C3%A1ci%C3%B3s-rendszerek-biztons%C3%A1g%C3%A1ra.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.01.25.)
190. A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.
191. Alaptörvény 46. cikk.
192. Alaptörvény 48. cikk (1) bek.
193. Alaptörvény 48–49. cikk.
194. Alaptörvény 51/A. §
195. Alaptörvény 51/A. cikk.
196. Alaptörvény 52. cikk.
197. Alaptörvény 53. cikk.
198. Az 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozattal elfogadott Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014-2020. ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum 42. o.

199. Az Európai Unió Tanácsának a terrorizmus elleni küzdelemről szóló 2002. június 13-i 2002/475/IB kerethatározata.
200. 2011. évi CLXXVI. törvény
201. BH2000. 333.
202. BH2008. 139.
203. BH2008. 139. és EBH2007. 1677
204. Btk. 11. § (1) bek., Btk. 177. § (6) bek. a)-b) pontja, 177. § (5) bek.
205. Btk. 177. §
206. Btk. 178. § (6) bek.
207. Btk. 180. § (1) bek.
208. Btk. 181. §
209. Btk. 182. §
210. Btk. 183. §
211. Btk. 184. § (1) bek.
212. Btk. 184. § (2) bek.
213. Btk. 184/A. §
214. Btk. 184/B. §
215. Btk. 184/C. §
216. Btk. 184/D. §
217. Btk. 314. § (1) bek.
218. Btk. 314. § (2) bek.
219. Btk. 314. § (3) bek.
220. Btk. 314. § (3) bek.
221. Btk. 314. § (4) bek.
222. Btk. 315. § (1) bek.
223. Btk. 315. § (2) bek.
224. Btk. 315. § (3) bek.
225. Btk. 316. §
226. Btk. 316/A. § (1) bek. b) pont.
227. Btk. 317. §
228. Btk. 318. § (1) bek.
229. Btk. 318. § (2) bek.
230. Btk. 318/A. § (2) bek.

- 231. Btk. 319. §
- 232. Btk. 321. § (1) bek.
- 233. Btk. 321. § (2) bek.
- 234. Btk. 331. § (2) bek.
- 235. Btk. 352/A. § (1) bek.
- 236. Btk. 352/A. § (2) bek.
- 237. Btk. 352/B. §
- 238. Btk. 352/C. §
- 239. Btk. 353. § (2) bek.
- 240. Btk. 353. § (3)–(4) bek.
- 241. Btk. 353. § (5) – (6) bek.
- 242. Btk. 353/A. § (1) bek.
- 243. Btk. 353/A. § (2) – (3) bek.
- 244. Btk. 353/A. § (4) bek.
- 245. Btk. 353/A. § (5) bek.
- 246. Btk. 354. § (1) bek.
- 247. Btk. 354. § (2) bek.
- 248. Btk. 355. §
- 249. Btk. 356. § (1) bek.
- 250. Btk. 356. § (2) bek.
- 251. Btk. 375. § (1) bek.
- 252. Btk. 375. § (2) bek.
- 253. Btk. 392. § (1) bek.
- 254. Btk. 393. § (1)–(2) bek.
- 255. Btk. 394. § (1)–(2) bek.
- 256. Btk. 396. §
- 257. Btk. 400. §
- 258. Btk. 422. § (1) bek. d) és e) pont.
- 259. Btk. 422. § (2) bek.
- 260. Btk. 422. § (3) bek.
- 261. Btk. 422. § (4) bek.
- 262. Btk. 422. §
- 263. Btk. 422/A. § (1)–(3) bek.

264. Btk. 423. §
265. Btk. 424. §
266. Btk. 459. § (1) bek.
267. Btk. 459. § (6) bekezdés c) pont
268. Btk. 461. §
269. EBH2012. B.14.
270. EMCDDA: 2018. évi európai kábítószer-jelentés: főbb megállapítások.
Lisszabon, 2018. Elérhető:
https://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/8906/HighlightsEDR2018_HU_Final_web.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.22.)
271. EMCDDA: Célpontban a kábítószer. A kábítószeres és a bűnözés – összetett kapcsolat. A Kábítószer és a Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja. Lisszabon, 2007. (a továbbiakban: EMCDDA (2007) i. m.). 1. Elérhető:
https://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_44774_HU_Dif16HU.pdf,
(Letöltés ideje: 2025.02.27.)
272. Európai Parlament és a Tanács 2006. március 15-i 562/2006/EK rendelete a személyek határátlépésére irányadó szabályok közösségi kódexének (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) létrehozásáról.
273. Genfben 1925. évi február hó 19-én kötött „Nemzetközi ópiumegyezmény” becikkelyezéséről szóló 1930. évi XXXVII. törvény 3. §
274. Gytv; Btk. 184/D. § (1) bek.
275. Magyarország Kormánya: T/13647.
276. Mjt. 80/A. (3) bek.
277. Mjt. 80/A. § (1) bek.
278. Mjt. 80/A. § (4) bek.
279. Mjt. 80/B. § (1) bek.
280. Pmt. 30. § (1) bek.
281. Ptk. 4:9. §
282. Rtv. 1. § (2) bek., 2. §

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

283. 2015. február 12. Magyar Jog 2015/1. Elérhető: <https://ujbtk.hu/toth-mihaly-a-bunszervezeti-elkovetes-szabalyozasanak-kanyargos-utja/>, (Letöltés ideje: 2025.01.29.)
284. A NATO terrorizmus elleni küzdelmének katonai koncepciója; Elérhető: www.nato.int/ims/docu/terrorism-annex.htm, (Letöltés ideje: 2024.11.27.)
285. Bálint Péter: A pénzmosás szabályozása az új magyar Btk.-ban. Elérhető: <http://www.mabie.hu/attachments/article/117/A%20p%C3%A9nzmos%C3%A1s%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1sa%20az%20%C3%BAj%20magyar%20Btk.-ban.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.12.)
286. Bérces Viktor: A bűnszervezeti minősítés megállapításának kérdése a Kúria gyakorlatában, Kúriai döntések – bírósági határozatok, Elérhető: https://kuria-birosag.hu/hu/kuriai-dontesek/berces-viktor-bunszervezeti-minosites-megallapitasanak-kerdese-kuria-gyakorlataban?utm_source=chatgpt.com, (Letöltés ideje: 2025.03.22.)
287. Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal: Statisztikák. 2015., Elérhető: http://www.bmbah.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=177&Itemid=1232&lang=hu, (Letöltés ideje: 2025.02.15.)
288. Birosag.hu: Kiberbűnözés és a virtuális tér veszélyei – interjú az Internet Világnapja alkalmából. 2018.05.18. Elérhető: <https://birosag.hu/hirek/kategoria/magazin/kiberbunozes-es-virtualis-ter-veszelyei-interju-az-internet-vilagnapja>, (Letöltés ideje: 2025.01.25.)
289. Böröcz Miklós: Az illegális migráció és a terrorizmus közti összefüggések vizsgálata. Budapest, Terrorelhárítási Központ Tudományos Tanácsa, 2015. 3. o., Elérhető: http://tek.gov.hu/tt_pdf/2014/Borocz_Miklos_Az_illegalis_migracio.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.13.)
290. Csák Zsolt: A drónok kapcsán felmerülő egyes büntető anyagi és eljárási jogi kérdések. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) által a távirányított repülő (drónok) használatából eredő adatvédelmi és a magánélet sérthetlenségét biztosító megfontolásokról Budapesten, 2015. február 5-6. napján rendezett nemzetközi konferencián elhangzott előadás szerkesztett, továbbfejlesztett és hatályosított változata. 2015. 26–45. o. 27. o. Elérhető:

- https://jog.tk.hu/uploads/files/02_buntetojog_informatika_CSAKZS.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.28.)
291. Csiki Varga Tamás: A NATO washingtoni csúcstalálkozója: az utolsó „status quo” csúcs és Európa ébredése?; Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések 2024/12; Elérhető: https://www.uni-nke.hu/document/jli-uni-nke-hu/JLI_SVKP_Elemz%C3%A9sek_2024_12.pdf, (Letöltés ideje: 2025.04.10.)
292. Ernst Georg Ravenstein német geográfus volt, a 19. század jelentős alakja a kartográfia és a geográfia területén. Elérhető: https://www.geographicus.com/P/ctgy&Category_Code=ravensteinernst, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
293. Ernyes Mihály: Rendvédelem, rendvédelem-történet (fogalmi és tartalmi megközelítés). Rendvédelmi Füzetek 25. évf. (2015) 43–46. sz. p. 15. Elérhető https://real.mtak.hu/88471/1/RTF_XXVevf_43-44-45-46sz_015-038.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.28.)
294. Európai Bizottság: Lehetőség és kihívás. Migráció az Európai Unióban. Luxembourg, Európai Unió. Európai Bizottság. Kommunikációs Főigazgatóság, 2010. 4., 11. o. Elérhető: <http://bit.ly/2UxmubP>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
295. Európai Parlament: Kiberbűnözés: mi is tehetünk ellene, 2020.04.06. Elérhető: <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20200327STO76003/kiberbunozes-mi-is-tehetunk-ellene>, (Letöltés ideje: 2025.01.22.)
296. Farrant, Macha – Grieve, C. – Sriskandarajah, D.: Irregular Migration in the UK. IPPR, April 2006. 11. Elérhető: https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/irregular_migration_1493.pdf?noredirect=1, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
297. Gesztei László: A terrorizmus elleni küzdelem egyes jogi kérdései. Doktori értekezés. Budapest, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2020. 15. o. Elérhető: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/gesztei-laszlo/gesztei-laszlo-muhelyvita-ertekezes.pdf> (Letöltés ideje: 2025.02.23.)
298. Hautzinger Zoltán (2018): A migráció dinamikája és társadalmi hatásai. Pécsi Határőr. Tudományos közlemények. 20. [köt.] A XXI. század biztonsági kihívásai. 2018. 297-300. o. 298. o. Elérhető: <http://pecshor.hu/periodika/XX/hautzinger.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.17.)

299. Hautzinger Zoltán: A terrorizmus elleni küzdelem idegenjogi eszközei; Elérhető: <https://www.pecshor.hu/periodika/XVI/hautzinger.pdf>, (Letöltés ideje: 2024.10.22.)
300. HMVedelmiigazgatas.Kormany.hu: Egyre nagyobb a jelentősége a védelmi igazgatásnak. Tudósítás a Védelmi Igazgatási Napja alkalmából tartott ünnepségről. 2016.07.08., Elérhető: <https://hmvedelmiigazgatas.kormany.hu/egyre-nagyobb-a-jelentosege-a-vedelmi-igazgatásnak>, (Letöltés ideje: 2024.11.25.)
301. Katona Magda: A terrorizmus jelenségének főbb okai és megszüntetésének lehetőségei. Eszmélet. 2002.04.01. Elérhető: http://www.eszmelet.hu/katona_magda-a-terrorizmus-jelensegenek-fobb-okai-es-megszun/, (Letöltés ideje: 2025.01.21.)
302. Katonai Alapismeretek; Zrínyi Kiadó, Budapest 2010; 12. o. Elérhető: http://kozepiskola.orszlany.hu/TANKONYV/Katonai_Alapismeretek.pdf, (Letöltés ideje: 2024.12.29.)
303. Kemény Gabriella (2017): „A tudósítás minimalizálása lehet tudatos stratégia” – beszélgetés terror és média kapcsolatáról. Tudósítás a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézete által rendezett „A terrorizmus és a média: hogyan tudósítsunk merényletekről?” című konferenciáról. 2017.12.21. Elérhető: https://media20.blog.hu/2017/12/21/_a_tudositas_minimalizalasa_lehet_tudatos_strategia_beszelgetes_terror_es_media_kapcsolatarol, (Letöltés ideje: 2025.02.22.)
304. Kis-Benedek József: A terrorizmus új trendjei. Pécsi Határőr. Tudományos közlemények. 20. [köt.] A XXI. század biztonsági kihívásai. 2018. 15-24. o. 20. o. Elérhető: http://pecshor.hu/periodika/XX/kis_benedek.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
305. Löwi Ildikó: A V4 országainak a modernkori bevándorlással kapcsolatos attitűdjei – Nemzetközi kitekintés. Rendőrségi Tanulmányok 2019/1. 69. o., Elérhető: http://www.bm-tt.hu/rtt/assets/letolt/rt/201901/03_Lowi_Ildiko.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
306. Magyarhirlap.hu: „Franciaország soha nem mondta azt 'gyertek Franciaországba’”. 2016.02.13. Elérhető: http://magyarhirlap.hu/cikk/47614/Manuel_Valls_elutasította_az_allando_kvotarendszert_a_menekultek_befogadására, (Letöltés ideje: 2025.02.15.)
307. Markovics Milán Mór: Tényleg más, mint a többi?, A Hamász vallási jellege, 2025; Elérhető: <https://www.ludovika.hu/blogok/vallas-es-tarsadalom-blog/2025/01/15/tenyleg-mas-mint-a-tobbi/>, (Letöltés ideje: 2025.03.12.)

308. MDMA, Elérhető: <http://www.drogvilag.hu/?id>, (Letöltés ideje: 2025.02.19.)
309. Meleagrou-Hitchens, Alexander: ICSR Insight - Al-Shabaab: Recruitment and Radicalisation in Kenya / ICSR. ICSR, November 22, 2012, accessed March 10, 2016, Elérhető: <http://icsr.info/2012/11/icsr-insight-al-shabaabrecruitment-and-radicalisation-in-kenya>, (Letöltés ideje: 2025.01.21.)
310. Mezei Kitti – Tóth Dávid: Információs bűncselekmények. Büntetőjogi Szemle 2015/1-2. sz. Elérhető: <http://ujbtk.hu/dr-mezei-kitti%E2%80%85-dr-toth-david-informacios-buncselekmenyek/>, (Letöltés ideje: 2025.01.27.)
311. Mezei Kitti: A kiberbűnözés szabályozási kihívásai a büntetőjogban. Ügyészek Lapja 2019/4-5. 21–51. o. 21–22. o. Elérhető: http://real.mtak.hu/104974/1/Mezei_UL_201945.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.23.)
312. MTI/Portfolio.hu: Elfogadták az alaptörvény kilencedik módosítását. 2020.12.15. Elérhető: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201215/elfogadtak-az-alaptorveny-kilencedik-modositasat-461860>, (Letöltés ideje: 2025.01.28.)
313. Nagy Zoltán András: Az új számítógépes bűncselekményekről (háttér és elemzés). PTE ÁJK. Elérhető: [www.mabie.hu/.../Az%20új%20számítógépes%20bűncselekményekről%20\(háttér%20](http://www.mabie.hu/.../Az%20új%20számítógépes%20bűncselekményekről%20(háttér%20), (Letöltés ideje: 2025.01.27.)
314. NAV: Pénzmosás elleni információk. 2015. Elérhető: https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/PTEI/Penzmosas_Elleni_Info20150122.html, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
315. NAV: Típuszabályzat Ingatlanügylettel kapcsolatos tevékenységet végző szolgáltatók számára belső szabályzat elkészítéséhez. Elérhető: https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/felugyeleti_tevekenyseg/Ld_tipusszabalyzatok, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
316. Nesser, Peter: Individual Jihadist Operations in Europe: Patterns and Challenges. CTC Sentinel, 2012. 01. 18. Elérhető: <https://ctc.usma.edu/app/uploads/2012/01/Vol5-Iss13.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.25.)
317. Nyitrai Endre: A szervezett bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi és kriminalisztikai eszközei. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2017., Elérhető: <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/nyitrai-endre/nyitrai-endre-vedes-ertekezes.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.03.)

318. Nyitrai Endre: A szervezett bűnözés története. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 48. o.
319. ORFK (2016) i. m. Elérhető: https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa?weekly_migration_created%5Bmin%5D=2016-01-01+00%3A00%3A00&weekly_migration_created%5Bmax%5D=2017-01-01+00%3A00%3A00, (Letöltés ideje: 2025.02.15.)
320. ORFK: Elfogott migránsok száma – dátum szerinti lekérdezés. 2016. Elérhető: https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa?weekly_migration_created%5Bmin%5D=2016-01-01+00%3A00%3A00&weekly_migration_created%5Bmax%5D=2017-01-01+00%3A00%3A00, (Letöltés ideje: 2025.02.15.)
321. Parliamentary Assembly: Resolution 1509 (2006) on the human rights of irregular migrants of the Parliamentary Assembly, Elérhető: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17453&lang=en>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
322. Pintér Beatrix: A pénzmosás elleni küzdelem az új magyar büntetőjogban. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2012. 7. o. Elérhető: <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/pinter-beatrix/pinter-beatrix-vedes-ertekezes.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.09.)
323. NAV: Éves jelentés 2017. Elérhető: https://www.nav.gov.hu/nav/penzmosas/eves_jelentesek_feleves_tajekoztatok, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
324. Póczik Szilveszter – Fehér Lenke – Dunavölgyi Szilveszter – Augusztin Tamás – Windt Szandra (2008): Nemzetközi migráció - nemzetközi kockázatok. Magyar Tudomány, 2008/09. Elérhető: https://www.okri.hu/images/stories/kutatok/poczikszilveszter/ekonyvek/migr_full_sec_2013.pdf, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
325. Ravallion, Martin – Chen, Shaohua – Sangraula, Prem Sangraula (2008): Dollar a day revisited. Elérhető: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/403331468147538738/pdf/776190JRN020090llar0a0Day0Revisited.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.01.21.)

326. Rédei Mária: *Mozgásban a világ: A nemzetközi migráció földrajza*. Budapest, Eötvös Kiadó, 2007. 580. o. Elérhető: <http://www.afrikatudastar.hu/index.php/HU/magyar-afrika-tudas-tar/item/131-mozgasban-a-vilag-a-nemzetkozi-migracio-foldrajza>, (Letöltés ideje: 2025.01.30.)
327. Resperger István: *Megjelent az új Nemzeti Katonai Stratégia, gondolatok az új Nemzeti Katonai Stratégiáról*, Elérhető: <http://www.drresi.hu/wp-content/uploads/2021/03/RespergerNKShonlapNBI.pdf>, (Letöltés ideje: 2024.12.29.)
328. Sik Endre – Simonovits Bori – Szeitl Blanka, „Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban”. *REGIO* 24. évf. (2016) 2. szám 81-108. o. 84. o. Elérhető: <https://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)
329. Stewart, Scott: *Cutting Through the Lone-Wolf Hype*. Sep 22, 2011. Elérhető: <https://worldview.stratfor.com/article/cutting-through-lone-wolf-hype>, (Letöltés ideje: 2025.02.25.)
330. Szabó Réka Zsuzsanna: *Terror és háború a Közel-Keleten*, Nemzeti Közszerkeleti Egyetem, Elérhető: <https://www.uni-nke.hu/hirek/2023/11/02/terror-es-haboru-a-kozel-keleten>, (Letöltés ideje: 2025.03.24.)
331. Szabó Réka Zsuzsanna: *Újra lángokban a Közel-Kelet. Vége az arab-izraeli békefolyamatnak?*, Nemzeti Közszerkeleti Egyetem, Elérhető: <https://www.uni-nke.hu/hirek/2023/10/31/ujra-langokban-a-kozel-kelet-vege-az-arab-izraeli-bekefolyamatnak>, (Letöltés ideje: 2025.03.14.)
332. Szász Antónia: *A kiberbűnözés társadalmi kontextusa*. In: Kovács Janka. *A normán innen és túl: Tanulmányok a Történeti Kollégium konferenciájának előadásából*. 2017. 95-122. o. 97. o. Elérhető: https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/38375/05_SzaszA_95-122.pdf?sequence=1&Allowed=y, (Letöltés ideje: 2025.01.22.)
333. Till Szabolcs: *Különleges jogrend*. In: Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: Bodnár Eszter, Jakab András); Elérhető: <http://ijoten.hu/szocikk/kulonleges-jogrend> (Letöltés ideje: 2025.01.06.).
334. Tóth Judit: *A szabadságjogok értékvesztéséről*. *OKRI Szemle* 2011/5. 30–50. o. 26. o. Elérhető:

https://okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/005_toth.pdf,
(Letöltés ideje: 2025.02.11.)

335. Törvényjavaslat Magyarország Alaptörvényének kilencedik módosításáról. Indokolás. A 11. cikkhez. Elérhető: <https://www.parlament.hu/irom41/13647/13647.pdf> (Letöltés ideje: 2025.01.23.)
336. United Nations, Meetings Coverage and Press Releases; Elérhető: <https://press.un.org/en/2005/gal3276.doc.htm>, (Letöltés ideje: 2024.11.27.)
337. Varga Gergely: Büntetőjog, Elkövetői alakzatok a büntetőjogban, Elérhető: <http://www.ajk.elte.hu/file/VargaGergely-ElkovetoiAlakzatok.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.02.)
338. Varga Judit: Pénzmosás a mindennapjainkban. Büntetőjogi Szemle 2015/3. 116–24. o. 116. o. Elérhető: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/2016/06/BJSZ_201503_VargaJudit.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.22.)
339. Vinczéné Mészáros Csilla: A védelmi igazgatás rendszere. Hadmérnök IV. Évfolyam 2. szám - 2009. június 430–436. o. 430–431. o. Elérhető: http://hadmernok.hu/2009_2_vinczene.pdf, (Letöltés ideje: 2025.01.03.)
340. Walzer, Michael: Did the U.S. Really Break Iraq? Response to Kathleen Cavanaugh. Dissent Magazine, 2014. Elérhető: <http://www.dissentmagazine.org/blog/did-the-u-s-really-break-iraqresponse-to-kathleen-cavanaugh> hivatkozva: Kis-Jakab Dóra: Vallás, radikalizálódás és identitás. Michael Walzer és John Rawls. ELPIS 2017/1. 73–82. o. 77. o.
341. Windt Szandra: Az illegális migráció kriminológiai jellemzői. PhD értekezés. Miskolc, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2008. 50–51. o. Elérhető: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/5733/1133.pdf>, (Letöltés ideje: 2025.02.11.)

ÁBRAJEGYZÉK

3. ábra: Kiemelt biztonsági kockázatok a 2012. évi és a 2020. évi nemzeti biztonsági stratégia rendszerében. Saját szerkesztés az 1035/2012. (II.21.) Korm.határozat és az 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat alapján a szerző szerkesztésében
4. ábra: A különleges jogrend egyes típusai, a bevezetés oka, időtartama (2020 decemberi állapot szerint), Saját szerkesztés az Alaptörvény Különleges jogrend című fejezete alapján
3. ábra. Elfogott migránsok száma 2015 január és 2016 január közötti időszakban a police.hu (2016) adatai alapján (fő), Saját szerkesztés police.hu (2016) adatai alapján
4. ábra: Illegális migrációval kapcsolatos bűncselekmények a hatályos Btk.-ban, Saját szerkesztés Btk. 352/A. § - 356. § alapján
5. ábra: Határzárral kapcsolatos tényállások a Btk.-ban, Saját szerkesztés Btk. 352/A. §, 352/B. §, 352/C. § alapján
6. ábra: Az embercsempészség törvényi tényállása, elkövetési magatartások és büntetési tételek, Saját szerkesztés Btk. 353. § alapján
7. ábra: A terrorizmusra ható tényezők és a közöttük fennálló összefüggés Newman (2006) nyomán; Forrás: Newman, 2006
8. ábra: Terrorcselekmény és kapcsolódó bűncselekmények főbb tényállási elemei és a büntetési tételek, Saját szerkesztés a Btk. 314–319. § és Btk. 331. § alapján
9. ábra: A terrorizmus finanszírozása a Btk.-ban, elkövetési magatartások és büntetési tételek, Saját szerkesztés Btk. 318. § és 318/A. § alapján
10. ábra: A pénzmosás folyamata; Forrás: Pintér (2012) i. m. 12. o.
11. ábra: A pénzmosás rendszere a hatályos Btk.-ban, Saját szerkesztés a Btk. alapján
12. ábra: A pénzmosás tényállása a hatályos Btk.-ban, elkövetési magatartás és büntetési tételek, Saját szerkesztés Btk. 399. § - 400. § alapján
13. ábra: Kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények a hatályos Btk.-ban, Saját szerkesztés Btk. 176 – 184. § alapján

14. ábra: Kábítószer-kereskedelem a Btk.-ban, elkövetési magatartások és büntetési tételek, Saját szerkesztés Btk. 176–177. § alapján

15. ábra: Számítógépes bűncselekmények csoportosítása (High-Tech Crime csúcstalálkozó, 2000), Forrás: Szász (2017) i. m. 102. o.

16. ábra: Információs bűncselekmények a Btk.-ban, Saját szerkesztés Btk. 392–375. § és Btk. 422–423. § alapján

17. ábra: Informatikai csalás: büntetési tételek az okozott kár és a minősítő körülmény függvényében, Saját szerkesztés Btk. 375. § alapján

18. ábra: Információs rendszer vagy adat megsértése, információs rendszert biztosító technikai intézkedés kijátszása, törvényi tényállások, elkövetési magatartások és büntetési tételek, Saját szerkesztés Btk. 423. § és 424. § alapján